

NOVA
RIJEČ

ČASOPIS ZA

KNJIŽEVNOST I UMJETNOST

Nakladnici:

**Zavod za kulturu vojvođanskih Hrvata, Subotica
NIU „Hrvatska riječ“, Subotica**

Za nakladnike:

**Katarina Čeliković
Mirjana Trkulja**

Glavni i odgovorni urednik:

Tomislav Žigmanov

Izvršna urednica:

Katarina Čeliković

Savjet časopisa:

**Neven Ušumović (Umag), Mirko Sebić (Novi Sad),
Stjepan Blažetin (Pečuh), Helena Sablić Tomić (Osijek),
Petar Vuković (Zagreb), Darko Vuković (Novi Sad)**

Uredništvo:

**Bernadica Ivanković, Mirko Kopunović,
Ljubica Vuković Dulić, Klara Dulić Ševčić**

Grafičko oblikovanje:

Darko Vuković

Ilustracije u ovom broju:

Darko Vuković

Lektura:

Katarina Čeliković, Ivana Petrekanić Sič

Korektura:

Mirko Kopunović

Priprema i prijelom:

Thomas Šujić

Tisak:

Birograf Comp. d.o.o., Beograd

Naklada:

500 primjeraka

ISSN 2334-8208

ČASOPIS ZA
KNJIŽEVNOST I UMJETNOST

br. 1-2

Subotica, prosinca 2024.

SADRŽAJ

I. PRVA KNJIGA MLADIH PJESNIKA NIU „HRVATSKA RIJEČ“

Ulaznica u literarni svijet
(priredio Davor Bašić Palković)

Vedran Horvacki	
Greensleeves	11
Clair de lune	11
Mir, tišina i bijeg	12
Pitanje, pred san	12
Vedran Horvacki (biografija)	13

Tatjana Čačić	
Autobiografska	14
Snovi ne lažu	14
Talent	15
Razgovorljiva	15
Sam svoj krojač	15
Tatjana Čačić (biografija)	16

Darko Baštovanović	
Umorni guslar	17
Lament nad djedovinom	17
Rujanska ljubav	18
U konačnici tuge	18
Sonet žege	19
Darko Baštovanović (biografija)	19

Marija Brzić	
Izraz lica	20
Srcem	20
Pepeo i kost	21
Sumašedšij	21
Đir	22
Marija Brzić (biografija)	23

Zvonimir Franjo Vuk	
MMXXII	24
Mračna šuma	24
Svjetlost mraka	24
Hudoba	25
Upaljena svijeća	26
Zvonimir Franjo Vuk (biografija)	26

Anita Đipanov Marijanović	
Oće rič, pisma da bude	27
Glasna tišina	27
Spoznaja jezika	28
Stvaranje slova	29

Krug života	31	Kroz pustinju	62
Anita Đipanov Marijanović		Pokrov	62
(biografija)	32	Šest metara od mora	63
		Teorija boja	63
		Aida Camović (biografija)	64
II. NAGRAĐENE KRATKE PRIČE NATJEČAJA „MATOŠ“		Rebeka Čilović	
Đurđica Stuhlreiter		rađanje pjesnikinje	65
Daždevnjak	35	prvi rez	65
		pol i rod	66
		obloge	66
Ivana Dilber		o ćutanju i zlatu	67
Sat lektire, djevojčici mjesto igračke	38	Rebeka Čilović (biografija)	67
Tomislav Marijan Bilosnić		Ajtana Drekočić	
Molbe, pisma, mita	41	Mont Everest	68
		Beg od oluje	68
Maja Tutiš		Beduin	68
VIP Notturmo	46	Senka malog čoveka	69
		Prvi put	69
Goran Hadžimeragić		Ajtana Drekočić (biografija)	70
Moć snivanja	50	Birsena Džanković	
		Singularitet	71
III. KNJIŽEVNA SUSRETANJA – NAJMLAĐI NARAŠTAJ BOŠNJAČKIH PJESNIKA U SANDŽAKU		Birsena Džanković (biografija)	77
Enes Halilović		Mirza Halilović	
Dubina i okolina jedne		Postludijum	78
suvozemne školjke	55	Tantalova voda	78
		Stablo	79
Izudin Aščerić		Minus	79
Psi	57	Na istoku ništa novo	79
Drugi komšija Bretonov	57	Mirza Halilović (biografija)	80
Nurif	58	Amar Ličina	
Noć je pored	58	Počeci	81
Izložba cvijeća	59	Granice	81
Izudin Aščerić (biografija)	59	Vesti	82
		Pripreme za svitanje	82
Sehada Baždarević		Zavaravanje smrti	83
Uglovi	60	Amar Ličina (biografija)	83
Ko to tamo peva	60	Merisa Misirlić	
Pravo-pis	60	Jeste li znali	84
Nerazumiocima oduzimajućim	60	Slepac	84
Život	61	Smrt je blizu Heringovog živca	84
Sehada Baždarević (biografija)	61	Gaza	84
		55:16	85
Aida Camović		Merisa Misirlić (biografija)	85
Nežno upozorenje	62		

Haris Plojović

Na dežurstvu 86

Alan K. 86

Tiroidea 87

Došli smo po nešto novo 87

Haris Plojović (biografija) 88IV. DIGITALIZIRANA KNJIŽEVNA GRAĐA
HRVATA U VOJVODINI**Katarina Čeliković**Digitalizacijom do veće dostupnosti
hrvatske knjižne baštine u Vojvodini 91V. GRAĐA HRVATSKE KNJIŽEVNOSTI
U VOJVODINI**Klara Dulić Ševčić**Uz izbor pjesama iz *Bunjevačkih*
i šokačkih novina i Bunjevačke
i šokačke vile 105**Vladimir Nimčević***Neven*: najdugovječniji bunjevački
list. Prigodom 140. godišnjice
pokretanja lista 136VI. KRITIČKA IŠČITAVANJA
HRVATSKE KNJIŽEVNOSTI U VOJVODINI**Dalibor Mergel**Bokinski Hrvati u hrvatskim narodnim
pripovijetkama Balinta Vujkova 155**Darko Baštovanović**Didini tragovi u hrvatskoj pjesničkoj
brazdi. Zatamljeni aspekti stvaralaštva
Balinta Vujkova 162**Mirko Kopunović***Riči* – svjetlo i tama jeke 171**Zlatko Romić**

Spomenik od šapata 174

VII. HRVATSKA KNJIGA U 2023. GODINI

Neven UšumovićKnjižničarev izbor: 10 hrvatskih knjiga
iz 2023. 179**Branimir Kopilović**Knjiška produkcija Hrvata u Srbiji
2023. – 2024. 189VIII. TRAGOV I UMJETNIKA
I BAŠTINSKI PRINOSI**Neven Ušumović**Jadranka Damjanov:
90 godina rođenja 203**Vladimir Stojanović**Baština šokačkih crkava –
skriveni dragulj Podunavlja u Bačkoj 219**Branimir Kopilović**Izložbena djelatnost Zavoda za
kulturu vojvođanskih Hrvata
od 2009. do 2023. godine 225

IX. ČITANJA KNJIŽEVNE PRODUKCIJE

Ljubica Vuković Dulić*Naših prvih 10 godina stvaranja*
lijepoga (2011. – 2021.) 239**Nevena Baštovanović**Ljiljana Crnić,
Ne bih al' moram 240**Tomislav Žigmanov***Prepekovo proljeće 2021. i 2022.* 242**Katarina Čeliković***Fenomen dečijih opera*
Franje Štefanovića 244**Davor Bašić Palković**Irena Maja Obradović,
Pjesme 246

Zlatko Romić Zvonimir Nemet, <i>Crtice i Kockice</i>	247	Zoltan Sič <i>Duša od zlata – Lira naiva 2023.</i>	268
Katarina Čeliković Stjepan Volarić, <i>Aforizmi</i>	249	Zlata Vasiljević Marica Mikrut, <i>Korak do sna</i>	269
Tomislav Žigmanov <i>Prepekova jesen 2021. i 2022.</i>	251	XIII. KULTURNO-DRUŠTVENI DOKUMENTARIJ (prosinac 2023. – studeni 2024.)	273
Ivana Andrić Penava Zvonimir Nemet, <i>Šin ravnice</i>	254	Zabilježila Bernadica Ivanković	
Nevena Baštovanović Katarina Čeliković, <i>Desetljeća dva – Hrvatska čitaonica Subotica (2002. – 2022.)</i>	255		
Davor Bašić Palković Franjo Ivanković, <i>Imati i dati : pjesme moje duše</i>	257		
Branimir Kopilović Antun Gustav Matoš, <i>Domovini iz tuđine</i>	258		
Tomislav Žigmanov Antun Gustav Matoš, <i>Iverje : skice i sličice</i>	259		
Ivana Andrić Penava Zvonimir Nemet, <i>Drhtaji</i>	261		
Senka Davčik <i>Dani hrvatske knjige i riječi : zbornik radova s međunarodnog znanstveno-stručnog skupa 2022. godine</i>	262		
Klara Dulić Ševčić Željka Zelić Nedeljković, <i>Ravničarska elegija</i>	264		
Zlata Vasiljević Marija Šeremešić, <i>O Šokcima je rič 4 – Škatulja riči</i>	266		

**PRVA KNJIGA
MLADIH PJESNIKA
NIU „HRVATSKA RIJEČ“**

ULAZNICA U LITERARNI SVIJET

Novinsko-izdavačka ustanova „Hrvatska riječ“ iz Subotice u svoju je nakladničku avanturu krenula 2005. godine. Suvremena književnost, poezija i proza, hrvatskih autora i autorica iz Vojvodine/Srbije bila je i ostala okosnica uređivačkog koncepta ove kuće. Na tom planu, 2018. godine uvedena je neformalna edicija tzv. prve knjige, s ciljem otvaranja prostora i afirmacije mladih autora te ujedno i regeneriranja književne scene ovdašnjih Hrvata.

U okviru ove edicije do studenoga 2024. objavljeno je šest naslova. U pitanju su sve odreda zbirke pjesama dok autori i autorice dolaze iz različitih krajeva Srbije. U ovom opusu nalaze se sljedeći naslovi: Slike iz beskrajna Vedrana Horvackog iz Subotice (2018.), Versuslogia Tatjane Čačić iz Golubinaca/Zagreba (2019.), Cijeli cjelovi tuge Darka Baštovanovića iz Beočina (2020.), Zaveslaj u kraj Marije Brzić iz Surčina (2021.), Mrak svjetlosti Zvonimira Franje Vuka iz Zemuna (2022.) i Oče rič pisma da bude Anite Đipanov Marijanović iz Monoštora (2023.).

Tematsko-motivski sklopovi, pristupi i poetike navedenih autora, očekivano, variraju uz poneke konstante kao što su pitanja ljubavi, patnje, smisla ili pak pravde i istine u društvu/svijetu u kojem pjesnici žive i djeluju. Zajednička im je i strast za pisanjem i propitivanjem zadanih okvira. Iako mladi, stilski ne zalaze u područje postmodernističkih igara, a zanimljivo je bilo susresti se s pokušajima u klasičnim pjesničkim „formatima“ (poput soneta kod Darka Baštovanovića ili rime kod Zvonimira Franje Vuka). Isto tako, zanimljiva je i prisutnost dijalektalne poezije; konkretno šokačke ikavice u knjizi Anite Đipanov Marijanović.

Čulna i intelektualna osjećajnost pulsira stihovima ovih autora dok progovaraju kako o onim velikim, metafizičkim tako i o malim, svakodnevnim pitanjima. Njihovo stvaranje, upuštanje u nemirne vode kreativnosti i jezika, iznova potvrđuje neograničene slobode doživljavanja i izražavanja koje nam rijetko što, poput poezije, pruža.

Davor Bašić Palković

Vedran Horvacki

Slike iz beskraja (2018.)

GREENSLEEVES

U ime njeno izlazim pred sud
Nevinijih očiju od mojih
Strašnjih sudova od bezgrešnih
Nag sam tu u mramornom predvorju
U njeno ime izlazim u boj
Prekriven samo svojom riječju
Zaštićen samo toplinom
Nečijeg pogleda samilosti
U njeno ime idem u potragu
Za novijim stazama istom odredištu
Mekih ruku milujem zid i gradim ga
Sebi ga podižem kao zaštitu
U njeno ime hodam sam
Jer teška je njena staza za grešnika
Još teža za onog koji vječno bježi
I u mraku se skriva od svijeta
U njeno ime motam zelene rukave
Na košulji iste boje
Klanjam se oltaru zlatnom
Za te mile zvuke koje mi pruža
Njeno ime poznato je rijetkima
Ali svima je u srcu ona
Čeka pravi čas izlaska

CLAIR DE LUNE

Što smo mi?
Ako ne vječno radoznali
U potrazi za istinama
Zamotanim u magli
Što smo mi?
Ako ne grešnici
Zaljubljeni u blud
Skriveni u noći
Što smo mi?
Ako ne hrabri,
Ustajemo nanovo
Idemo životu u zagrljaj
Što smo mi na kraju?
Kad bijeli mantili nas okruže

Dok povjetarac ljetni
briše suzu tihu
tek nastalu s obraza
rumenog od sjećanja

Njen osmijeh i dalje daje vid
mojim naslijepim očima

Dok traže smisao
svakog trenutka ovog
poluusamljenog života

Onda u mraku pred san
Opet dolazi ta enigma, pitanje
Kako li sam tu došao

Vedran Horvacki (Subotica, 1996.) je završio gimnaziju „Svetozar Marković” u Subotici na hrvatskom jeziku. Pjesme je objavljivao u godišnjim izdanjima *Lire naive*, *Novoj riječi*, *Subotičkoj Danici* te u časopisu za mlade *Kužiš*. Svoje eseje i pjesme objavljivao je na internetskim stranicama *Algerno*, *Časopis Kult* i *Pokazivaču*. Zbirku pjesama *Slike iz beskraja* objavila mu je NIU „Hrvatska riječ” 2018.

Versuslogia (2019.)

AUTOBIOGRAFSKA

Tko sam? Što sam?

Ja sam samo pasionirani promatrač dunje na ormaru,
neprimjetna sjena zemaljskog postojanja,
poput bljeska predvečernih svitaca,
nećujnog titraja u zraku beskućničkog vapaja,
mirisa precvalog jasmína,
izbljedjele boje pokošenog livadskog cvijeća,
slasti puceta prerano obranog grozda,
opale ljuščice leptirova lijevoga krila,
bijele crte na listu istobojnog papira,
dijela lanca kojem karika nedostaje...

Lastavičjim letom hrlim ka jugu
jašući uvijek nekako u krivom smjeru...
Ali ipak postojim!

SNOVI NE LAŽU

Pitaju moji je li mislim o Srijemu,
 zaželim li se vratiti njemu?!
 A ja odgovaram da je u bijelom svijetu
 ljepše nego u tome nazadnom getu.
 Ne nedostaju mi polja, ravnica,
 vinogradi, ulice, moja okućnica.
 Žudim za diskom, korzoom, masom,
 ne mislim o konjima što prolaze kasom.
 Ne slušam više priče o dobrom vinu
 i ne volim sredinu primitivnu.
 Ne brinu me uopće godine suša
 jer se u restoranima samo najbolje kuša.
 U gradu oko mene sve same dame
 nigdje nema blata, prašine, slame.
 Tu oko mene sama gospoda
 ovdje se nosi i druga moda.
 U selu su nekako ljudi spori
 ovdje u gradu sve vrvi, gori.
 I glazba se tu moderna sluša
 pa je i moja slobodna duša...

Ali onda noću nakon užurbanog dana
čudni me snovi prate u jutro rana,
sanjam da sam u umilnom raj
i shvaćam da sanjam o rodnom kraju.
Ja svoje snove ne mogu slagati,
povratku u rodni kraj uvijek ću se nadati!

TALENT

Povedi, poskoči, zapleti, prepleti, cupni, poklekni, zavrti se...
Neka zazveče dukati,
neka zašuškaju podsuknje,
neka se čuje topot lakiranih cipelica,
zaori podvrisak,
zavijori pletenica,
raskopča jelek*,
polete uvis ruke lake
il' zapljesnu šake...
Baci bijelu šlinganu maramicu i nakloni se
jer si rođena biti ono što jesi,
savršena na povišenim daskama koje život znače!

RAZGOVORLJIVA

Viknula sam u sebi neke rečenice koje je
vjetar razuma prevrnuo i razlomio do neprepoznatljivosti;
izgovorila sam u sebi neke riječi koje su
izvirile iz tajnih kutaka moždanih vijuga odgovornih za maštu;
promrmrljala sam neke slogove koji su se zaglavili
na putu između glasnica i usana;
šapnula sam neke glasove mojim mislima
a prešutjela sam reći na glas bilo što.

SAM SVOJ KROJAČ

Zorom me jeza razbuđuje, dok magla probija prozorska okna.
Danima zubato sunce blješti neartikulirano
i grije kao da se srami.
Natjera me da zažmirim.
U mislima odzvanja ta ta ti ta, ta ti ta ta ti ta,
ta ti ta ra ra ta tam.
Sigurno prepoznajete – Vivaldi. Početni tonovi L'autunno.

Katkad me uspravaju.
Noćima vjetar opale listove kovitla i broji,
 a ja sanjam u bojicama.
Otvorim oči i prestravi me nedostatak zelene u vidokrugu.
Iznenadna dominacija šarenila smeđe-žutih nijansa
 podsjeti me
da se oko mene nešto izmjenjuje, a ne mogu to kontrolirati.
Surovi svijete! Mislim da samo ja mislim
 kako krijem svoj život.
A izgleda da ga uopće ne kreiram sama.

Tatjana Ćaćić (Beograd, 1987.), ekolog. Osnovnu školu završila je u Golubincima, a opću gimnaziju u Staroj Pazovi. Godine 2013. diplomirala je Ekologiju i zaštitu prirode na Biološkom odsjeku, Prirodoslovno-matematičkog fakulteta, a 2015. Hortikulturu na Agronomskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu. Pjesme piše od tinejdžerskih dana, a prve su joj pjesme objavljene u zbirci *Lira naiva*. Trenutačno živi i kao ekolog radi u Zagrebu. Zbirku pjesama *Versuslogia* objavila joj je NIU „Hrvatska riječ“ 2019.

Darko Baštovanović

Cijeli cjelovi tuge (2020.)

UMORNI GUSLAR

Prepoznaj me u sebi, ptico mrtva,
to tišina sada raspačava bilje.
Sunce mi po čelu živu znamen crta,
na krv i znoj zamirisalo smilje.

Klonule prevare preko mrtvih polja,
riječ netrajna dovoljna je sebi.
Skupi se kamenje k'o slabašni golja,
pa tko se još sjena uplašio ne bi.

Izbrazdane šake, dokaz muževne snage,
pritoka su tom surovome kršu.
Nahrupine od sparnosti i vlage,

uhvatile k'o konoplje za gušu.
Orlovsko se lice samo ucrtalo,
u krik i ječanje, popijevke i gange.

Ščepa surovo kandža za malo,
dodirujući jele kao suhe štrange.
S ovoga mjesta gluhe ponornice

čitave krševe pomiču, slamaju...
Kad u beskraj prkosno progovore žice,
same se zvijezde od sebe klanjaju.

LAMENT NAD DJEDOVINOM

I sad, kad si tako daleka,
slušajući žal mog ranjenoga vida,
na ročištu konačnome nitko ne čeka...
I stid me nije, al nemam drugo osim stida.

Kad ona rijeka zahuči, mrtvoga me grleći,
a negdje daleko zajeca i Vlašić,
isti sam k'o onaj kudrov što jureći
šapicom je htio dosegnuti oblačić.

I tebi takvoj, živoj, ja ne mogu prići,
Lašva sječe, nosi, prekasno ću stići.

RUJANSKA LJUBAV

O ne laži, prijatna noći,
kada dobro znam
da čovjek dršće u samoći,
pod zvjezdosjajem tužan i sam.

Gledajući srebrenu jelenčad
što pase zelenkost Srijema,
dušu mori taj pakosni jad
kada mu družbenice nema.

Naplesali se i surovi oblaci,
podrugljivi, sjetni, jesenji.
Sred sivkastosti k'o zlatni zraci,

ostadosmo sami u svojoj tihosti prezreni.
I čekamo, čekamo da jelenčad tugu popase,
dok se zvjezdosjaji nad nama gase.

U KONAČNICI TUGE

I sad na raskrižjima
umiru stoljeća.
Vrijeme k'o suze
curi i lijeva
kroz pijesak
napuklog sata.
Čistota okaljana,
rukama bludnika.
K'o djevica šuti,
i ne spominje.
Samo rane i krv živoga,
na ovome što se svijetom naziva
spasenje nude.

SONET ŽEGE

Zaronit tiho u suhi komad zemlje,
gdje mrtvo lišće samo na me čeka.
Niz stablo trulo, gdje se kukac penje,
zelena obala, k'o pokrov pod glavom, meka.

Baš ovdje izlaze riječi koje žega truje,
a niz lunu se spušta vijenac lavande.
Pa kako oko sklad da osluškuje
kad se i zvijezde tople hladnoćom zavade.

Prazninom dodirnuti gmazovi čekaju,
pa zajedno pođemo niza vrelo stijenje.
Kad se hladnokrvnim krljuštima pripijaju,

svaki stvor od plamtećeg križa traži oproštenje.
I tu s druge strane, gdje prazan vrt
nikakav plod ne nudi, čekajući smrt.

Darko Baštovanović (Novi Sad, 1990.) završio je osnovnu školu u Beočinu, a srednju u Novome Sadu. Master je politologije, trenutno živi i radi u Beogradu. Zbirku pjesama *Cijeli cjelovi tuge* objavila mu je NIU „Hrvatska riječ” 2020.

Marija Brzić

Zaveslaj u kraj (2021.)

IZRAZ LICA

Danas vidjeh nekog
 Tko nije želio biti ovdje.
 Danas vidjeh nekog
 Tko je nosio izdan izraz lica.
 Prostor i vrijeme zavijek su ga okovali,
 U vrtlogu misli
 U vrtlogu stvari.
 Izraz lica,
 S očima koje nisu ovdje,
 S dušom koja vijori na vjetru,
 S pokličom na usnama,
 Koji nikada nije napustio luku!
 S bolom i patnjom,
 S vriskom,
 Koji ni sam definirati
 Umio ne bi.

SRCEM

Bilo je to prije nekog dana,
 Kada otišla sam do rijeke naivno.
 Približena,
 Zarobila me svojim svježim mirisom
 Koji me poveo nazad,
 Veoma daleko u vremenu,
 Sve do mora.

Tolike godine šutim i ne znam, fali mi.
 Taj miris.
 Miris jesenskog mora. Miris prvoga dana u školi.
 Miris tržničkog dana kada stiglo je grožđe.
 Miris moga doma. Miris jezivog vjetra koji uhodi kosti.
 Miris noći kada sve zamre.

Sjetih se, tko sam i ja.
 Oh, rijeko sestrice, ti koja hodiš eonima i prostorima,
 Počuj vapaje srca moga i donesi mi još
 Vode,

Sjećanja,
Smiraja,
Valova koji ostaju na koži mojoj dugo, dugo...
Jer tu je sreće moje i bića moga dio.
Uvijek vraćat ću se. Srcem.

PEPEO I KOST

Budim se svakoga jutra,
A odavno umrli su sati,
Čujem kuckanje, ali za koga se kazaljke miču,
Kada nema tebe, nema mene.

Nekada, stajali su smiraju daleki,
Prepirali se s igrom komaraca koji žele moju krv.
Da, to je sada jedino preostalo.
Jedino važno.
Jedino tu.

Ona nije imala sreće.
Sve ima, samo sreću ne.

Pustit će svi,
Polako klizati kapi sa svijeće,
Toliko će biti,
Ali je oplakati nitko neće.

Stojim i ja na vrhu ovoga brijega
Od pepela i naslaganih kostiju.
Nevidljiva za sebe,
Nevidljiva za druge.

I sve što mogu pomisliti je:
Bože, koliko želim umrijeti,
A tako volim živjeti.

SUMAŠEDŠIJ

Zovi ako hoćeš pričati,
Pričat ćemo o svemu,
Ako bit će ti lakše,
Izrazi se na tu temu.
Zovi, bit će ti lakše,
Ne oslanjaj se na mrak,

Nema pomoći u njemu.
Zovi, bit će ti lakše,
Kada ono što se ima se kaže,
A nitko ne može istinu nijemu
Prešutjeti, ni kazati. Ne mogu pozvati.
Ne mogu ovako,
Ne mogu odjedared
Misli svoje dovesti u red,
Pa da život stane u jedan stih.
Sjećanja pretvorim u led
I onda samo kazujem ih.
A slagat ću kobno,
Nemam što za reći,
Ovo je nešto osnovno
Što kao rijeka treba poteći.
I znam,
Hvala na svemu,
Ali ni ja ne znam što bih kazala,
A ne bih ni morala kada bih saznala,
Moj put.

DIR

Možda je bitnije kada pojavi se netko treći,
Pametniji, bolji, ljepši, veći,
Ali i ja imam što za reći,
A vidjet ćemo čija će preteći.

Naime, onoga dana kada sve stane,
Počnemo jedni drugima tražiti mane,
Slušati isključivo riječi strane,
Naše ljudskosti bit će sprane.

Kada svane, mi sve naše dane
 Provodimo sretno, a ne uplakane.
 Ni ne mislimo tada slobodno,
 Opet doći će vrijeme kobno.
 Ćiramo stalno, ne prezamo od života,

A i što bi kada prava je divota
Živjeti oko svoga plotu
Čak i onda kada je sramota.

Odveć davno, napuštena ideja mala,
Što će bit' kad za me zemlja je stala.
Do pred časak moja zvijezda je sjala,
Ni ne osvrnem se, a već je pala.

Onda se opet sa sudbinom sukobim,
Svoje teške suze u tom času ronim,
Sve snove i nadanja odjednom zdrobim,
Svakog se svjetla tada klonim.

Tražim, još malo i doći će možda ovoga trena,
Nekakva figura visprena,
Uputit će me poput sirena
I otisnut od grebena.

Grebena moje tvrde tvrđave stare,
Čak ću i poklič pustit po koji,
Opet ugazit ću u kaljugu bare
lako u mojim osjećajima to ne stoji.

Gušit ću se nepotrebno od morske pjene,
Bježati od vlastite sjene,
Udarati o mokre, oštre stijene,
Misliti misli tuđe, nikada meni privržene,
Dok moja duša opet strmoglavno vene.

Sjetiti se neću toga lomnog časa,
Kako dovoljno je da se volja zatalasa,
I eto meni moga svetog spasa
Koji dopire poput dobrog glasa.

Malo je staroga sjećanja u meni, tajne stare,
Ali sjetit' ću se mudrosti prave, dati neću
Da prljave mi riječi život kvare,
Odbacit ću neizbježnost prijeteću,
Pustit ću druge da za to mare.

Marija Brzić (Kotor, 1994.), fizikokemičarka. Završila je nižu muzičku školu i Zemunsku gimnaziju, a fizičku kemiju na Univerzitetu u Beogradu. Živi i radi u Beogradu. Poeziju objavljuje na svom blogu, a objavljena je i na portalu *Lifehacker.rs* za koji je i pisala, u *Juhorskom oku*, časopisu za književnost i umjetnost *Nova riječ* i zbirci pjesama *Srijemska rapsodija* (2018., grupa autora). Zbirku pjesama *Zaveslaj u kraj* objavila joj je NIU „Hrvatska riječ” 2021.

Višak snage je samo njena potvrda,
nadmoć je uvijek volja gorda,
koja teži isključivo k jednom cilju,
a to je život u vječnom izobilju.

Moj duh očarala je šuma,
među granama drveća lutaju
slobodne misli moga uma.

Vlažnom zemljom hodim,
suštinu svog bića i postojanja
na nužnost volje svodim.

Po opalom lišću koračam
sam sa suštinom,
i volju svoju jačam
sjedinjavajući se s tminom.

U njoj nestajem,
od mene nema više ni traga,
dok mjesec sja sve snažnijim sjajem
ja postajem biće iznad svakog pastira i stada.

Tama u svojoj svetosti
pojavljuje se u punoj svjetlosti,
mrak iz svjetla izvire,
iz njega sve beskonačnosti vire.

Tama iz svjetlosti proistječe
svaku ranu mladu večer,
mrak iz svjetla izranja
u smiraju svakoga dana.

Tama iz svjetlosti proizlazi,
svjetlost tami podilazi,
svjetlo mraku se pokorava,
njegovu nadmoć ne osporava.

Svjetlost je u mrak zaljubljena,
očarana njegovim šarmom
zauvijek je njime kupljena,
svjetlo se sjedinilo s tamom.

Sad sve što je svijetlo
vjenčano je sa svim tamnim,
noći je svake prelijepo
kad tama svjetlu uzdisaje izmami.

U svjetlosti sav mrak
dugo već s njom obitava,
njihove veze je neuništiv zamak,
jer mrak biti u svjetlosti običava.

HUDOBA

Suze što kaplju
teku tiho
dok sanjaš,
u mraku
nemirno spavaš,
tvoja bol je usnila
zastrašujući snovid,
koji se ceri
u zore svake osvit,
i pretvara jutra u večeri.

U svoju tminu
kad si zakoračila,
uplašeno po njoj lutala si očima,
pa ih u hipu namah razrogačila,
nisi poznavala dubinu
vlastitog mraka,
iz tebe je iskočila
hudoba u obličju prosjaka,
preneražena onim što si otkrila
pokajala si se što si u sebe kročila.

UPALJENA SVIJEĆA

Upaljena svijeća,
što te uvijek na bol podsjeća,
dogorijeva polako,
po zemlji polomljeno staklo.

U vjetru prašina,
spustila se tmina,
osjećanja su ti turobna,
tišina je grobna.

Misao sazdana od očaja,
u tebi apatija,
kojoj nema kraja,
zatvorena ostaje željezna kapija.

Zvonimir Franjo Vuk (Zemun, 1986.), privatni poduzetnik. Živi u Zemunu. Poeziju je pisao, ali ju nije objavljivao. Zbirku pjesama *Mrak svjetlosti* objavila mu je NIU „Hrvatska riječ“ 2022.

Anita Đipanov Marijanović

Oće rič pisma da bude (2023.)

OĆE RIČ, PISMA DA BUDE

Oće rič, pisma da bude.
Glasno da podvikne, mrvice od duše da počisti.
Da udane, zrak plućima da napuni.
Da se protegne ovdal do beskraj, i nazad.
Ledeni pokrov od sniga još uvijek ji čuva,
da potrunile ne bi, i mrtve pod skalinama učutile.
A oće!
Ko, štogod bi rekle.
Oće, al pokrov od leda i marama svilena
na ustima još stoji,
ni mene ni njoj glasa ne da.
Tek šapat,
da upit ga oće sam zemlja ispucane kože,
ona što krevet svima nam sprima,
ona što šapat oluja osluhnut može.

GLASNA TIŠINA

Sanjam da niko diše
i živi u mene taj davni san.
Da niko palji taj praiskonski plamen u mojim žilama,
koji čuva način kako se palju zvizde.

Umorite oće u mraku tražu pusto groblje,
i mramorne spomenike
za vrime litnji oluja.
I ruke u mraku želju ruke moji pradičova!
Zarastle riči, pusti atari i gankovi
u dubokim vodama moji vena.
Nepokosite livade davni vrimena,
prašnjavi putevi i drača oko snova cura mladi.

Oteglo se i prostrlo to vrime,
nikako davno na stativa mladosti,
ko pognite glave umoriti cuncokreta
što po Suncu dane broju.
Sanjam da niko diše nad bagrenjakom
di sirotinjska dica med srču,

pa tu na nepreglednoj pustinji
grize 'iljadu misli i kajanja što mogo si a nisi.
Ponekad nemaš riči!
Pod nogama ti danas grmu praznine,
batrgu se sokaci davnog sna,
kad si opraviti raskošno lelujo zorama.
Nanovo su misli ko grozničave, samrtne povorke.
Odzvanju njiovi zvuci ko loši znaci turskm kaldrmama.
Tutnji nebo,suzi otvor pradavni, čuvara tavni kiša.
Kraljevi kalandoški šuma tražu krik,
ukaljani zrcima srebreni zvizda.
Ja čekam.
Besmrtnošću korenja vadim mlade kalemове.
Šib si koji šiklja u tisnoj boci,
krvavo bolan u staklu izdaje i ponosa.
Zar moraš mudro ćutiti o svemu!?
Ta, zasigraj na poslidnjim brazdama svemira,
u noći kad vitar sa juga donša meris jasmına i ružmarina.
Utopi vrisak, i na papiru trag stakleni ostavi,
udovolji mojim hirovima.
Uzmi malo mojga ludila,
rukama svojim iscrtaj sve obrise i srca strast.
Uzmi malo mojga bunila i u čar pritvori.
Povedi mi kroz vrime,
što svojim sumrakom donša misec,
nad ovom jesenjom noći,
di se prav u sjaj pritvara.

STVARANJE SLOVA

Neće znati oni što crne, oči tvoje su voljili...!
Da su zvizde nebeske u njima se ogledale...
i u alkama irisa dahom leperovi
zaneseni posmatraču su igrali.

I ope tvoje ništa ni bilo.

Neće znati lađari, što po skalinama riči,
tvoje obraze su molovali
ni oni gordi, jagerski svirači Mioljskog lita,
da si se ti iz svi knjiga slovima naranila.

Nijedno svoje nisi imala.

I neće znati

da si bila zajedno šnjima pustinja, jedna neplodna
koju su navodnile vode sam mora jednoga.
Neće znat oni, vinski dani, ni grozdovi sazriti,
da si se ti međ' lomačama grožđa
od nabubriti spona, upleta i šljoka od nji sakrivala.

A, imala si ji dosta.
U pojasevima pogače
i kitnjastim rubovima nanizani nediljni misa.
Neće znat ni one što su ti bilom zvale,
da je duša bila tek na kraju puta trnovita,
a trnje se ne sklanja s vridnim jezikom
neg s postom i molitvom.

A ti, divanila si dosta.

Neće znat ni godine,
što su vidle svitlo da ti iz ditinjeg srca sja
da ni sama ne znaš ispod koje od nefsanski tmina
tinta se cidila.
I neće znat da si pognite glave mutnog pogleda
gledala svoje bilo tilo kako niče iz uma Njegovoga.
Okupano svitlošću,
ko nebo Betlehemske noći,
baljaskala se krljušt svitloplave, nebeske, tvoje boje.
I neće znat da si napregnila svoje ruke,
i vidla protok oni sitni tvari i stanica što jesu život.
Crvene vode i brazde na svojim rukama,
i tetivama koje si sad osićala.
Zamrsite slike daavnog života nikakog,
koje raneći se ostacima prošlog ti,
na koncu rođenja počinjale su bubnjat.

I neće znat ...
Da si ispod privida, zemljane kože gorila od napetosti,
koja se ko snaga šuma 'rastova
pod njom skupljala.

Neće znat oni... što su zbog tvoji riči,
otarcima znakove trisali sa sebe,
da si ti puni jedara na obalu drugojačiju veslala.
I neće znat...
Umorite skitnice, prolićnog opočivanja
da si se ti iz svi knjiga slovima naranila,
nijedno svoje nisi imala.

KRUG ŽIVOTA

Sa ramena ogoljiti čežnja
dođe Vajar vrimenta da podsiti,
da otme, da nanovo novi krug napravi.
Pipcima prirode sto vinara
na krevetu samrtnom poslidnje kaplje krvi pritaču.
I stoji Sudac u čošku sobe,
grimizom plašta prošlosti ogrnio se svaj.

Ispovid slobode mrmlja ispod mreže pokajanja,
tutnju slike, prolazu prsti kroz sićanja.
Oto se pogled, završio u daljini.
Nad jedrenjakom života
nadvio se gri poređan po skalinama.
Seciraš misli, koju fijoku izabirnit.
Koji rič upotribit, da se opravdaš.
Otežo jezik, kosa, otežale kosti,
pljunio ponos u slavu crvenog lica od stida.
Kupiš komadiće razasutog ogledala svojga života,
sakrivaš nezavršite skice u dubinu svojga džepa.

Sudac upire prstom,
miriče grame slabosti na vagi dobrote.

Vrimej da kreneš.
Di, u čega... ne znaš ni sama.
Sprimita bila čeku krila,
ona od nadanja i ona od opraštanja.

Novo štogod izranja,
iz vode biline Tvorca
u rukama majkinim modro plače čedo.

Večiti krug stvaranja.
Poređak il smisao.
Odlazjenje i rađanje.

• • •

**NAGRAĐENE
KRATKE PRIČE
NATJEČAJA „MATOŠ”**

Slavonsko-baranjsko-srijemski Ogranak Društva hrvatskih književnika, Zavod za kulturu vojvođanskih Hrvata, Subotica i Općina Tovarnik raspisali su 22. siječnja 2024. javni natječaj za najbolju neobjavljenu kratku priču nadahnutu životom i djelima Antuna Gustava Matoša, prigodom 110. obljetnice smrti. Na natječaj je pristiglo dvadeset priča autora i autorica iz Hrvatske, Bosne i Hercegovine i Srbije. Povjerenstvo u sastavu Josip Cvenić, predsjednik, Klara Dulić Ševčić, Paula Čačić, Ana Koncul i Darja Šišić, članice, odabralo je najbolje priče posvećene Antunu Gustavu Matošu i njegovom djelu. Svaki član odnosno članica Povjerenstva napisali su po jedno obrazloženje koje su pročitali prigodom predstavljanja nagrađenih priča.

Najboljom je proglašena priča osječke književnice Đurđice Stuhlreiter „Daždenvjak“. Drugo mjesto pripalo je tomlavgradskoj književnici Ivani Dilber za priču „Sat lektire, Djevojčici mjesto igracke“. Treće mjesto podijelili su zadarski književnik Tomislav Marijan Bilosnić za priču „Molbe, pisma, mita“, sarajevski književnik Goran Hadžiomeragić za „Moć snivanja“ te zagrebačko-tovarnička književnica Mateja Tutiš za priču „VIP Notturmo“.

Prvu nagradu Đurđici Stuhlreiter dodijelili su načelnik Općine Tovarnik Anđelko Dobročinac i predsjednik Povjerenstva za dodjelu Nagrade Josip Cvenić. Drugu nagradu Ivani Dilber dodijelili su izaslanik ministrice kulture i medija Petar Elez i članica Povjerenstva za dodjelu Nagrade Darja Šišić. Treću nagradu Tomislavu Marijanu Bilosniću i ocu Mateje Tutiš, koja nije mogla nazočiti, dodijelile su viša savjetnica za turizam i kulturu Vukovarsko-srijemske županije Martina Kelava i članica Povjerenstva za dodjelu Nagrade Klara Dulić Ševčić. Pokrovitelj Nagrade je Općina Tovarnik. Nagrađeni autori i autorice biranim su riječima zahvalili na priznanju koje su primili u rodnom Matoševom Tovarniku.

Đurđica Stuhldreiter

DAŽDEVNJAK

Tog se dana probudila rano i odmah pomislila da bi valjalo zaliti cvijeće. Najavljivali su da će dan opet biti vruć pa bi se valjalo pobrinuti za biljke koje na balkonu žude za vodom. Od te je namjere ipak odvrati polusan uzimajući je pod svoje i obećavajući svijet s izmišljenim ulicama i kućama od papira koji je već čeka iza spuštenih roleta. Želeći se otrgnuti od takvih neobičnih slika, napokon se uspije razbuditi i skočiti iz kreveta te u žurnom spremanju za izlazak sasvim zaboravi na cvijeće i njegove sparušene listove.

Kad je već bila ispred zgrade, okrenula se i još jednom pogledala balkon sa zaboravljenom ležaljkom i pokojom sitnicom kojoj nije našla mjesta u stanu. Željela je biti sigurna da će je baš takav dočekati kada se predvečer vrati kući. Prvo će joj tada biti zaliti cvijeće, obeća sama sebi. Zatim duboko udahne ljepljivi zrak, a on je pogodi težinom i blagom omamom od koje izgubi ravnotežu.

Poželi se nasloniti na nešto dok ta slabost ne prođe, samo što ničeg takvog nije bilo na vidiku. Mogla se jedino spustiti na pločnik po kojem je gazila, ali on je bio navikao tek na zvuk potpetica, a ne i na ispružena ljudska tijela. Zato zatvori oči i potuži se spasonosnoj tami što je, eto, baš jutros nešto mora zezati, a valja joj požuriti kako bi na vrijeme stigla do ureda. U onom jutrošnjem razmišljanju o žednom cvijeću potrošila je već previše vremena pa sada kasni. Nikakva vrtoglavca ni gušenje ne smiju je zaustavljati, ponovi u sebi, pa polako otvori oči i načini prvi oprezni korak.

– Je li vam dobro? – začuje oprezni glas.

Učini joj se da glas dolazi iz velike daljine i da se obraća nevoljniku koji teško podnosi vrućinu. Ali onda se pitanje ponovi tik uz njezino uho.

– Pitam je li vam dobro?

Shvati da se taj netko obraća baš njoj pa postane svjesna da njezina slabost nije tek umišljanje, nego nešto što je privuklo i pozornost drugih.

– A što se to vas tiče? – uzvrat.

– Učinilo mi se...

– Gledajte svoja posla. – odvrati.

– Ali...

Srećom, slabost je bila kratkotrajna. Sa svakim novim korakom svijet oko nje počeo je dobivati jasnije obrise. Samo su graške znoja na čelu bile nešto što je ponijela iz prijašnjeg trenutka. Postala ih je svjesna već na domak zgrade u kojoj je tolike godine radila pa, ne želeći narušiti sliku o strogoj voditeljici odjela, uvijek besprijekorno odjevenoj i počešljanoj, potraži maramicu kojom je izbrisala izdajničke tragove. No kad je rukom utonula u unutrašnjost torbice u potrazi za spasom, krajičkom oka na raspucanom pločniku ugleda daždevnjaka.

Od iznenađenja zbog onog što vidi gotovo joj ispadne torbica iz ruke.

Zakorači korak unatrag pa ispusti tihi usklik u kojem se strah od vođozemca ispreplitalo s doživljajem neočekivane privlačnosti. Žute pjege na daždevnjakovu crnom tijelu ukazivale su na nešto od onoga što nikada nije vidjela, a snaga kojom su razbijale crnilo bila je obećavajuća. Nimalo nalik tolikim usputnim ljepotama kojima se ponekad znala hraniti, iako je znala da su kratkotrajne i prolazne, ta su mala sunca slutila gašenje i stapanje s crnilom ostatka kože, ali nikakve tuge ni straha nije bilo u tome. Životinja ju je gledala svojim žutim okom i čekala što će dalje biti, a ona je okrenula glavu koreći samu sebe jer se od ranog jutra prepušta glupostima i priviđenjima. Daždevnjaka se može sresti u šumi i to nakon kiše, objašnjavala je samoj sebi, a ti se topiš na asfaltu gradske ulice i diviš vlastitim tlapnjama. Odjednom ti je lijep daždevnjak kojeg tobože vidiš, iako od pogleda na slične primjerke životinjskog svijeta osjećaš samo gađenje, predbacuje si ljutito.

Čim si je očitala bukvicu, opet visoko podigne glavu, riješena da u prokletog daždevnjaka zarije oštri vrh svoje potpetice ako joj i dalje bude na putu. No pod njezinim se nogama odjednom samo dosadno razvlačio ispućali beton, a žutim mrljama daždevnjaka nije bilo ni traga.

Odlučna u namjeri da se više ne zanosi glupostima zbog kojih bi mogla zakasnuti na posao, ušla je u zgradu žurnim korakom, ni ne pogledavši ikoga. Čula je zazivanje dobrog jutra, ali više kao odjeke nebitnih sitnica na koje se ne treba obazirati. Nije joj se razgovaralo ni s kim, tek samoj sebi ponavljajući kako bi bilo dobro da padne kiša i rashladi ovu jaru i ljepljivost koja joj crpi snagu i vara slikama daždevnjaka.

Ušavši u ured, dočeka ju ustajali zrak pa na tren stade razmišljati bi li otvorila prozor i prozračila prostoriju ili da odmah uključi klima uređaj. No tek što se okrenula kako bi se uvjerila je li zatvorila vrata da joj nitko ne dosađuje, u glavi joj stade intenzivno bubnjati. Kao da nadiru horde nekih divljih plemena pa topoću nogama i stvaraju nepodnošljivu buku od koje joj se glava raspada u tisuću komadića.

Tražeci nešto čime bi se obranila od strašnog kaosa koji je rastjerivao svaku suvislu misao pa nikako nije shvaćala što joj se to događa, jednom se rukom uhvati za ivicu stola. Drugu je pokušala prinijeti čelu i umiriti travu u svojoj glavi, ali ona otkáže poslušnost. Pretvarajući se u nešto nalik na suhu granu, samo je bespomoćno visjela niz tijelo ne mareći ni za što. Nije se uspjela ni začuditi zašto je tome tako i zašto joj ruka otkazuje poslušnost, kad se dogodio bljesak poslije kojeg se ovaj dan, što još pravo nije ni zapo-

čeo, pretvorio u nešto posve drugo. Preplašena od toliko svjetla i jeze koja joj se stala razlijevati krvotokom i plaziti po koži, mislila je da bi bilo dobro viknuti, ali uto je već pala te zgrčena na podu poput ličinke čekala da ovaj užas prođe.

Kad je sve to što se iznenada stropoštalo na nju postalo malo podnošljivije, pokuša ustati.

No više je niti jedan dio tijela nije slušao kao da se pretvorila u beživotnu lutku. Sve u njoj tada počne vrištati da je ona itekako živa, a u ovu je zgradu došla na posao kao i svakog dana. Oni s kojima radi primijetiti će da dugo ne izlazi iz ureda pa doći vidjeti što se s njom događa. Pomoći će joj ustati, a onda će sve opet biti u redu. Pregrize i ponos što bi je netko od kolega mogao vidjeti ovako bespomoćnu te odluči pozvati pomoć, ali onda shvati da joj je i glas otkazao poslušnost. Niti najmanji zvuk, makar onaj nalik cijukanju miša, nije uspjela proizvesti pa joj je samo preostalo ležati na podu pogleda prikovana za prozor i vedro nebo bez ijednog oblaka.

U neko doba pred vratima se zaustaviše koraci.

Netko je pokušao, ali kako ga nije mogla pozvati da uđe, samo je nastavio dalje. Kasnije je čula kako zlurado komentiraju njezino kašnjenje ili čak i nedolazak na posao, no i ti su se dušobrižnici udaljili. Oko podneva se jedna ženska glava čak usudila proviriti unutra, ali nju skvrčenu pod stolom nije vidjela pa je i ona otišla svoji putem. A kad su na kraju radnog vremena svi koraci napustili zgradu, u njezinoj je glavi mrak postajao sve gušći.

Nebo se u međuvremenu naoblačilo pa se sjetila cvijeća koje je nepomično cijeli dan provelo na suncu baš kao što je i ona provela dan na podu. Silno poželi da, prije no što je napokon proguta crnilo koje se tako dugo poigrava s njom, napokon padne kiša. Stade se prekoravati da se sve ovo danas možda i dogodilo jer jutros nije zalila cvijeće, ali onda na prozorskoj dasci ugleda žute mrlje i prepozna daždevnjaka kojeg je vidjela dolazeći ovamo.

Poigravajući se s njezinom tugom i strahom, prilazio je sve bliže. Prije no što joj je sasvim prišao, začula je kako prve kapi kiše udaraju u staklo. Da je mogla pomaknuti i jedan mišić na licu sada bi se nasmijala. A da je mogla govoriti rekla bi daždevnjaku, jedinom živom biću koje je bilo kraj nje, kako je ovo sretan kraj jer napokon pada kiša, a ona se više ničega ne boji.

SAT LEKTIRE, DJEVOJČICI MJESTO IGRAČKE

1.

Matoš na škoiske klupe izbije nekako s prvim proljetnicama. Sunce se strmoglavi niz mutna gimnazijska okna i zrakama šara po licima razapetima između infantilnosti i prve zrelosti. Druga je polovina drugoga polugodišta, doba kad bujaju trave i hormoni. Čini se, sve bi raslo i pupalo, ako treba i nasilu i mimo reda. A na sve to nakalemio se, eto, i najhrvatskiji i najcvjetniji od svih naših poeta.

Djevojčurci u dnevnikke čitanja utiskuju i slikovne impresije: cvjetić, srce, kesten, suzu, plačno lice klauna... Mladići ionako više vole 1909., oni su, reklo bi se, domoljubnija bića, barem naizgled. Pokoji nacrti i vješala. Galge, debele galge, preko cijele stranice: *Jer Hrvatsku mi moju objesiše...*

A katedra je jutros, više no ikad, prometnuta u moj megdan i moje mučilište. Valja izdržati još samo jedan sonet i dokopati se velikoga odmora. A onda samo šutjeti. Popiti kavu. Krišom zapaliti cigaretu. No dotad, kao i uvijek, valja meni govoriti.

11.

*Ljerk, srce moje, ti si lutka mala,
Pa ne slutiš smisla žalosnih soneta;
Kesteni pred kućom duhu tvom su meta,
Još je deset karnevala do tvog bala.*

Zvala se Ljerka. Imala je gotovo sedamnaest kad je na margini udžbenika iz povijesti plavom kemijskom olovkom ugravirala njegovo ime i oktila ga ukrasnim viticama. Za nj je otrpjela i prvi ukor, kao i pad s trona najboljih u generaciji 97./98. Umjesto stručka poljskoga cvijeća poklonio joj je vrećicu gumenih bombona. Kupio bi joj i tuljak kestenja sa žara, jer voljela je i njih, ali bilo je proljeće i uličnih prodavača odavno nije bilo.

*Ti se čudiš, dušo. Smijati si se stala
Ovoj ludoj priči. Tvoja duša sveta
Još ne sniva kako zbore zrela ljeta.
Gledaš me ko grle. Misliš – to je šala.*

Zora poslije maturalnog bala obznanila je svijetu: *Lutko, ženim te nakon fiksa!* Oh, kako smiješno i auroralno, mislila je. I grohotom se smijala golemu grafitu što se izvijao duž ruševna zida na ulazu u naselje. Prolaznici bi zastajkivali, a vozači usporavali automobile gledajući u najkraću ljubavnu storiju ikad. Bijaše to, osim onih iz Biblije, najčitanija priča u gradiću u kojem rastu samo divlji kesteni. Mislila je, to je šala, samo mala šala.

*Al će doći več, kad ćeš, ko Elvira,
Don Huanâ sita i lažnih kavalira,
Sjetiti se sjetno nježne ove strofe.*

Onda su učas prohujale godine, a Ljerkina je preobrazba u Elviru bila neizbježna. Večera bi se nerijetko hladila satima, a djeca već odavno, blažena u neznanju, snivala pod okriljem noćnih anđela čuvara. Čekala bi ga dugo i ustrajno, a on bi na njezin jastuk donosio note đurđica i krina, mirise dotad joj neznane i strane. Katkad bi mu i ruka neprilično poletjela, rišući apstraktne slikarije po njezinoj koži.

*Moje će ti ime šapnut moja muza,
A u modrom oku jecati će suza
Ko za mrtvim clownom iza katastrofe.*

Iz pjesme kao iz plastične kutije ispadaju igračke. Sjećanje je maglovito, ali intenzivno: lutku joj je donio otac za peti rođendan, iz Zagreba. Pjevala je na nepoznatu jeziku i nikad joj nije dala ime. Znalo se dogoditi da joj mlađa braća u žaru igre otkinu glavu. U kestenjastim bi joj očima zacaklile suze dok bi je silom vraćala u utor između ramena. Sastavila je jutros i sebe samu pa s osmijehom i s dnevnikom u rukama ušetala u učionicu. *Poezija je prostor beskrajne ljepote*, rekla je nakon što je upisala sat, *makar u njoj padale glave i iz nje liptala krv*.

III.

Većinu sam ovog, naravno, prešutjela. Da nisam, bio bi to odveć intiman čin, a i posve neprikladan. Ali rekoh im da je zvati se Ljerkina isto kao i zvati se Ljiljana. I da je lijer ili ljiljan simbol kreposti još od provansalskih trubadura koji s gudalima i violama lutahu svijetom i razmetahu se udvornošću i viteštvom. Još i to da u sonetu od početnog katrena do prve tercine lako zgasne svako kavaljerstvo. Kao i u životu.

Tomislav Marijan Bilosnić

MOLBE, PISMA, MITA

(po priči A. G. Matoša „Moć savjesti“)

Iz Sabora, s Markova trga, u stan u Ilici, koji koristi za vrijeme boravka u Zagrebu, Josip Cicvarić zvani Joskan, dovezao se službenim automobilom. Iako mu je godila vožnja gradskim ulicama, danas poslije cjelodnevnog grijanja saborskih klupa ne bi on koristio automobil da je bio siguran kako će pogoditi na ulazna vrata zgrade u kojoj je stanovao, pored toliko sličnih kuća u nizu. Nije to kao kod njega na selu, gdje je i pijanu noću lako pogoditi na kućna vrata. U Zagrebu je sve komplicirano, baš kao i to čime se susreće u Saboru. Danas se, eto, raspravljalo o toliko zakona da mu se sve pomiješalo u glavi.

Prvo što je učinio kad je ušao u stan, Joskan je otišao u sobu do vitrine u kojoj drži svoju kolekciju ručnih satova. Vitrina koja se sastojala od dva dijela bila je stari ručni rad od rezbarenog trešnjinog drva i kristalnoga stakla. Džepni satovi bili su poslagani po staklenoj ploči velikoga stola na sredini sobe. Jedan od tih satova, u slobodno vrijeme, Joskan je nosio oko vrata poput Henrika VIII. Bio je to sat marke Cortibért kakvog je imao i moj otac, vrlo rijedak sat u Hrvatskoj. Budilice su bile porazmještene posvuda, na komodama, noćnim ormarićima, policama za knjige, ili poslagane poput dunja na ormarima. Zemunska Insa bila je najglasnija, ponekad ju je Joskan nosio u Sabor i navijao tijekom dugih sjednica.

Digitalni, pametni i svi drugi slični satovi koji su kucali na mnoga vrata, odmah iza sobnih vrata stajali su poslagani po podu. Tu su i električni i elektronički satovi, kvarcni satovi sa svijetlećim brojčanicima, koji mjere vrijeme kao i svi ostali. Ni brže, ni sporije. Potom, tri štoperice kojima Joskan mjeri vrijeme za popodnevno trčanje, i tri atomska sata koja će u sljedećih tri tisuće godina samo sekundu pogriješiti u izračunu vremena. Vrijeme je novac. I jedan pješčani sat, koji je u doba napetosti Joskanu služio za smirivanje živaca. Gledajući kako pijesak curi, nije razmišljao o vremenu, kao kad bi pratio kretanje kazaljki ili brojčanika na drugim satovima. Pješčani sat je trebalo i okretati, pa ga je tek ta radnja poslije sna vraćala u javu.

Zidni satovi s klatnima često su ga podsjećali na Kristova raspeća. Činilo mu se da jedino ovi stari satovi obješeni na zidu dižu glavu pred nepravdama. Kao da njihova klatna preuzimaju sve grijehe i strašnu ulogu presude.

Dugo je Joskan navijao svoje satove. Potom upalio televizor i pratio emisiju Otvoreno, koja se bavila korupcijom u hrvatskom društvu. Slušajući što govore pozvani, Joskanu se činilo da mu se dan s dolaskom sve dublje noći ne zatvara, već rastvara. U dubokoj tišini, osamljen u stanu, počeo je razmišljati kako već dugo nije išao na ispovijed. U takvim je mislima i uto-
nuo u san.

San je bio toliko dubok da ga nije probudila ni budilica uz njegovo uzglavlje, stavljena na crveno ukoričena sabrana djela A. G. Matoša, koja mu je poklonio profesor hrvatskog jezika iz osnovne škole kad je Joskan izabran za saborskog zastupnika.

– Vidiš, ti si tu, u Iverju, Novom Iverju i Umornim pričama, Svezak I. Otvori pa čitaj. To sam Cicvariću ja uredio. – čuo je Dragutina Tadijanovića kako govori polagano i otegnuto, naglašavajući svaku riječ.

Samoća u kojoj je živio Joskan okružen svijetom, postala je težak teret i javljala se posvuda gdje bi se našao. Sada se uvukla i u zidove stana, u vrata, prozore, u ormare, u krevet i jastuk na kojima je spavao. I kad je sve postalo neizdrživo, javila se zvonjava kućnoga zvonca na vratima. U naletima, zvonjava se oglašavala jedna za drugom, sve češće kako su se na vratima počeli tiskati prijatelji, poznanici, rođaci iz rodnoga mjesta, potom kumovi, načelnici općina... U istome času došli su svi koji su mu satovima plaćali liječničke preglede, zaposlenja, građevinske dozvole, sudske presude, priključke, legalizaciju, sufinanciranja i nabave, usluge kod policije, tužilaštva, ministarstava, pa i kod onoga zadnjeg činovnika u uredu, koji bez da se „stvar podmaže“ jednostavno ne bi htio isprintati već donesenu odluku.

– Što blejite u mene, ne mogu od vas udahnuti zraka. – pokušao se braniti, ali je brzo odustao.

– I mandat će ti proći, a da mi ne riješiš to što smo se dogovorili. – graktao je K.

– Pa što je problem to što sam za poticaj uzgoja svinja kupio Land Rovera. Ako treba, svinje ću dovesti iz Mađarske, kao što sam ti sat donio iz Švicarske. – roktao je H.

– Sad nakon trideset godina, valjda, možeš riješiti mi status branitelja! Ili se ne sjećaš da sam ti prvi sat kupio još 1992. godine u Münchenu, gdje smo zajedno bili. – kašljucajući govori N.

I svi optužuju, psuju i viču: Vrijeme je, vrijeme je, vrijeme je. I satovi počinju sve snažnije kucati, zvone, kazaljke huje poput pustinskih vjetrova. Njegova se soba pretvara u ogromni pješčani sat, u dvije spojene staklene tikvice. Joskan se našao u donjoj praznoj komori, u onoj u koju curi pijesak, i samo je pitanje vremena kad će ga prekriti i ugušiti.

Vitrina se potom otvorila sama. Satovi su počeli hodati po sobi na kazaljicama, šepajući zbog jedne kraće kazaljke. Oni s brojevima milili su uokolo kao mravi. Zidni su se odlijepili od zida i letjeli po sobi, mašući klatnima kao gavrani krilima. Željezničarski džepni sat izdigao se do njegovih očiju, i nije to više sat, to je glava prijatelja Ante. I drugi džepni satovi se preobražavaju u lica onih koji su mu ih poklonili. Kao suncokreti okreću se za Joskanom glave onih s kojima je dogovarao bilo kakav posao ili uslugu. Kucaju da će mu se srce razletjeti kao satni mehanizam. Zvone mu u glavi, da bi iz kože iskočio. Brojke na digitalnome satu Tissot, baš su kao upale oči gospodina G. Rolex, koji stotinu godina predstavlja standard, svijetli kao okrugla čelava glava O. Onaj stari sat baroknih detalja kakav je nosila grofica Koscovicz od Mađarske imao je sad naborano lice gospođe P.

Uskoro počеше pristizati i drugi. U satu Cartier Joskan je ugledao svoj odraz. Tako je to kada sat ne mjeri samo vrijeme, već vrijeme i cijeni, tražeći da se vrijeme iskoristi. Poput munje nešto je bljesnulo, nije znao dolazi li to od zrake svjetla s prozora, ili nešto bljeska u satu. Zlatni se sat zlatio kao kvarcom opaljeno lice Josipa. Na vratima se pojavi i Franjo. Bio je to sat Seiko. Onaj iz 1924. godine. Joskan se pobojavao da će mu kazaljke ovoga sata oči iskopati, ali je brzo zaboravio na to. Sat Casio počeo je tako lupati, onako kako L. psuje sve što spomene. Joskan više nije raspoznavao koje vrijeme sat pokazuje, ono u Japanu, ili u New Yorku, Švicarskoj ili Engleskoj. Sat je iz časa u čas kalkuirao s vremenom.

Kakvo je lice vremena, pitao se Joskan. Je li to lice ovih satova, lice njegovih prijatelja, poznanika, i svih koji su tražili da im nešto usliši, riješi tolike molbe. Sve mu se vrti u glavi, misli, sjećanja, ljudi, prostori, samo se vrijeme ne vrti. Vrte se satovi, a vrijeme ide pravocrtno, naprijed, samo naprijed, u beskonačnost, ne okreće se, ne skreće, ne vraća se.

– E sada ćeš debelo platiti kamate – došao je čas isplate – mislio si jeftino proći. – kucao je sat Omega kakvog je nosio James Bond. Bilo je to lice gospodina Ž. koje je popimalo proročki izgled.

– Koliko misliš da možemo čekati? – čuo je ljutito pitanje izdržljivog i funkcionalnoga sata Breitling, kojega mu je poklonio Đ.

– Ne bježi, to ti kod mene ne pali. – kucao je Tag Hauer, kakav je nosio Steve McQueen. – Brži sam i od sebe.

– Godinama ležiš na satovima a ne znaš koje je vrijeme. – čuo je glas iz dosta jeftinog, u New Yorku nabavljenoga sata Guess.

Ja o meni, kukao je Joskan, dok je iz svakoga sata slušao otkucaje: „molbe, mito, pisma“. Vrijeme je jurilo za njim, pored njega i ispred njega. Jurili su svi koji su za jednu kupljenu uru sve vrijeme očekivali životno rješenje. Svaki od satova otkucavao je svoje vrijeme. Vrijeme će reći istinu, nadao se. Jer sve ima svoje vrijeme. Vrijeme nade. Vrijeme iskustva. Vrijeme kada se uzima. Vrijeme kada se daje. Vrijeme lagode i vrijeme savjesti. Vrijeme naplate prošlog vremena. Ali, ništa još da se pomakne, ni listić, ni dašak vjetra.

I što se sve još nije događalo, prometa nije bilo, kao ni ljudi, samo on i satovi. Ulazili su jedno u drugo. Tako je dobivao na vremenu, preciznom kao sat. Nije mu bilo važno hoće li na sve upite odgovoriti, hoće li sve molbe riješiti, vrijeme je bilo važno. Ono nas guta kao zemlja. Ono nas obavija kao zrak. Osvjetljava kao nebo. Ali i prekriva i skriva. Važno je zato dobiti na vremenu, ni osmanske sablje nisu posjekle glava koliko satne kazaljke. Samo se kazaljke i brojevi mogu pretvoriti u kòse Apokalipse, u zube koji grizu i crve koji izjedaju, u vrijeme koje troši i uzima sve.

Juri Joskan od ureda do ureda, a svi su uredi okruženi vremenom. Posvuda stražare satovi. I dok ljudi gledaju čemu trči i tko ga goni, kao da ga pokreće voda, istjecanje znoja iz njega. Kod tajnica pita gdje su završile molbe, kod ministara, sudaca, liječnika i profesora gdje je nestalo mito. Uzima molbe, u svaku je zavijen jedan od njegovih satova. Ima slučajeva da je sat u satu. Već vidi kako i stolovi u nekim uredima postaju satovi, ministri mu na njih sliče. Satovi su u restoranima, u jastozima i pečenim janjcima, u buteljama vina, u odijelima profesora, automobilima liječnika, kućama političara, kod načelnika, gradonačelnika, župana, u Pošti, Ini, HEP-u, Vodovodu, Katastru. Svi otkucavaju isto, lupaju i zvone kao katedralna zvona: „molbe, pisma, mito“. Satovi na Zrinjevcu u krošnjama platana svjetlucaju kao biseri. Sat Zenit dosegnuo je zenit i sada se poput vreloga ulja razlijeva po njegovoj glavi koja je i sama već u ognju.

Joskan gubi snagu. Nije mu jadnom lako. Snaga je u vremenu, u satovima. Vrijeme leti, satovi ne staju. Ne zna tko ih toliko navija, ali ne staju. Nekada su otkucaji kao lahor lepršali, a sada su teška škripa na svakoj od stepenica kojom prolazi. Sve brže kucaju i sve se brže množe. Rastu. Joskan već i Sunce vidi kao golemi sat koji će ga rastopiti, kao što se u tilome času rastopio dan, pa su se uredi zatvorili, poznanici nestali, a ostali samo noć i satovi. Satovi su u zvijezdama. I Mjesec je jedan veliki sat, tek sad raspoznaje njegove tamne kazaljke.

Satovi kao nebeska tijela. Čitavo ih je sazviježđe. Napučili su cijeli nebeski svod, cijeli je svod satkan od rubina, opruga, kotačića, sitnih satnih mehanizama. I svi mjere vrijeme i upozoravaju. Na svakome je zapisano – jedan ti je od ovih posljednji. Svaki dio satnog mehanizma postaje dnevnik njegove zbilje koja dahće „molbe, pisma, mito“. Ni vjetar više ne huji i bruji, već urla „pisma, mito, molbe“. Na glas kućnoga zvonca u parlafonu samo čuje „mito, molba, pismo“.

Joskan je sam na zemlji, u nebu su svi drugi, njegovi prijatelji, poznanici, suradnici, svi s krilima anđela. Kruže oko Joskana, blaga lica i očiju, ne viču, ne kunu i preklinju, sad anđeoski samo pjevaju: „mito, pisma, molbe“. Oko njega plovi njegovo mjesto, plovi općina, cijeli zavičaj, županija i domovina, sve je u nebesima. Kazaljke satova u svim kućama i uredima, na svim zvoncima i trgovima, preobrazile su se u krila, samo Joskanovi satovi jure za njim, zvone i kucaju poput kovačkih čekića, i pred njegovim se očima raspadaju.

Samo se ne mijenja onaj stari zidni sat iz doba pobune ruskih mornara na oklopnjači Potemkin, čije se klatno njiše s jedne na drugu stranu poput giljotine. Zid ispred njega odvaja se od zidova stana, od zidova kuće, od svih okolnih zgrada, i urastao u zemlju na jednoj i u nebo na drugoj strani. Zid koji dijeli svijet na ovo ispred i ono nevidljivo iza. A preko cijelog vidljivoga dijela zida njiše se klatno i na svakoj strani udara čuje se „pismo, mito, molba“. I klatno sve brže pokreće kazaljke pretvorene u noževe za rezanje papira. Joskan ne vjeruje vlastitim očima, ne zna je li to san ili java, sam se našao među tim kazaljkama, među noževima, svakim otkucajem i rezom postajući sad list pisma, pa list molbe, list potvrde, list po list dokumenata, nečijih dnevnčkih zapisa i svjedočenja.

VIP NOTTURNO

Magla. Neprobnoj, vlaknasta kao prozirno meso mandarine u ustima beskućnika kojemu je danas ranije ubacio dvije kune u šiltericu, napunjena magla u čošku prozora. S vanjske strane crvenkasti je grafit, slovo „L“ u „VOLIM TE, MARINA“, naslonjeno na dvjema stranicama prozorskoj kvadrata, taman koliko treba da u sivilu kupea vrati mandarina njenu boju. I sad ga vidi jasno. Ništa nije jasnije od magle s druge strane prozora, magle u koju se gleda iz prostora nemagle, s udaljene, odlazeće točke. Vidi grad u skelama, na štakama, bez detalja, vrlo pročišćena slika. Slika toliko čista da je i pospanom promatraču bjelodano: ili će trajati zauvijek ili će se jednom srušiti nekom beskućniku na glavu. Zatim Popovača, taj neugodni trzaj u oku, za sunčanih dana kolodvor, u magli ono što i jest, kuća duhova. *Putovanje u Tovarnik putovanje je prema jednoj takvoj kući u kojoj te nitko ne čeka*, pomisli uvrćući vršak brka palcem i kažiprstom kao da mota duhan. Ali putovanje željeznicom po Hrvatskoj vožnja je vlakom života, a ne smrti, ono traje i traje: u Ludini te uhvati mučnina, kod Okučana je mjesto Smrtić, njega samo zaobiđeš. *Zamisli vječnu mučninu*, pomisli u sebi, *HŽ u 21. stoljeću*. Znao je jednu iz Smrtića. U vlaku najednom nestane struje, taman kad je struja misli rasvijetlila sva mjesta koja mu još uvijek, nakon svih ovih godina, izazivaju smijeh. Svinjarevci. Špičkovina. Podbablje. Donje Cjepidlake. Grudniak i Gačice. Kako se ono zvala stanovnica Smrtića?

Vlak života uzima svoj zalet od Vinkovaca do Tovarnika i to ga naglo prene iz sna. Usnuo je da piše zbirku kratkih priča o klijentima smiješnih imena koje je zvao da im proda tarifu dok je onomad radio u nekom pozivnom centru. Vesela Lešina javila se potpuno svjesna neizgovorenog podteksta, didaskalije koju je napisala njezina majka, (intenzivno ju je mrzila tijekom osnovne i srednje škole priželjkujući da se nikada nije ni rodila), *dobar dan, Vesela će, izvolite.*

Smračilo se već kad je nogom dodirnuo svježe popločano pogranično tlo. Ovamo su stvari umnogome drukčije, pomisli zabavljen obližnjim lavežom, na pitanje o nacionalnosti odgovor leži u svega nekoliko metara. Nije trebalo dugo da se banda skupi oko potkoljenica, njih pet na prvu krvoloč-

nih avlijanera, stari znanci. Ovaj smeđi pobjegao je Anici iz petog sokaka, uhranjen i nešto pitomiji, nešto manje frajer. Zabavi ga pomisao kako su nedavno jednog avlijanera provjerili u veterinarskoj i ispalo je da je došao ni manje ni više nego iz Šida, pas Srbin, smijalo se selo, i to uletio ni manje ni više nego u Milicino dvorište. *Uozbilji se, Gustave*, reče sebi u brk dok razmišlja o deporteru, *prolaziš kroz vlastitu ulicu, ovdje bi te vrlo lako mogli prepoznati*. Ozbiljnost i frak, tako se to radi.

Crkveno zvono najavljuje dvadeset i dva sata, trinaesti je veljače godine gospodnje dvije tisuće dvadeset i četvrte. Na ulici nema žive duše, jedino banda i on. U kućama svijetle nijemi televizori, Milanovićeva faca izruguje se sama sebi, vlak se strmoglavio nazad u smjeru Smrtića, pruga je već poprilično daleko. Zastane prolazeći kraj davno propale poljoprivredne trgovine pred vlastitim odrazom u staklu, magla, neprobojna, vlaknasta, vlakno je i u njegovom umornom tijelu, brkovi se malo nakrivili, kao pruga na onoj dionici gdje se obično skoro povraća. Crna, vitka pojava, ne baš toliko visoka. Odraz ga gleda iz unutrašnjosti trgovine, iz prostora nemagle, i stvari ponovno postaju jasne. *Smiješan si u ovim cipelama*, kaže odraz čovjeku. *Naići ću na pivo*, čovjek pomisli.

Naići ću na dobro, hladno pivo. Crni avlijaner umiljava mi se pod šakom koja visi, mazim mu hladno uprljano tjeme, i sve to me poprilično gane. *Zvat će se Garo*, izgovorim. Pomislim ponovno na Veselu Lešinu kojoj udobnost u kauču prekida zvonjava mobitela, neki će ju strani glas opet osloviti imenom, *zašto nisi pseudonim*, pomislit će. Hodam kao da sam u pjesmi Prljavoga kazališta, u selu sam u kojem sam se rodio, izlazim iz ulice koja se zove po meni, rađam se. Još samo fali kiša. Banda odjednom odlučno skreće u ulicu desno, kao u nekom trileru namjerila se na novu daleku siluetu s kapuljačom jer *baš je ON taj kojeg tražimo*. Ostadoh sam ispred velikog neonskoga znaka: NOTTURN0. Intrigantno mi je to ime. Ne znam točno zašto, ali mogao bih čak reći da se osjećam prozvanim. Odsustvo bande izmijenilo je kontekst u kojem se nalazim, sa svih mi strana odjednom mogu prići. Mlaka noć zasigurno dolazi po svoj danak, zajedno s maglom širi se u moja pluća, ulazi kroz moje nosnice. Otresem tu misao kao da je snijeg na kaputu i zakročim u toplu unutrašnjost, u nemaglu.

U gusti dim cigareta *Ekcep* prošvercanih iz Srbije ušla je samouvjerenost, s vlastitim paketom u džepu širokih muških hlača kupljenih u nekom zagrebačkom *second handu*. Ovdje je nekoć bio kafić Monako, pomisli, tu je naučila svoje prve cajke. Stoji na vratima, privlači neugodne poglede, a svojim traži stol za kojim stoje naočiti muškarci u crnom. Zakorači prema naprijed, cipela zacvrči na slatkome sloju bambusa, piva i blata. Mačkice, lisice, vampiri, trbosjeci, svi đuskaju u ritmu *Kraljice trotoara*. Ne može se oduprijeti, jače je od nje, otvara usta nesvjesno se prisjećajući svoje prve ljubavi, ali cajka uvijek priziva neki kaos: brkovi se odlijepe s njezinih usana i ljosnu u onu ljepljivu mješavinu koja ne da ljudima otići prije jutra. Sljedećeg trenutka nečija je cipela poništila pravilo *5 sekundi*. Prišao joj je Branko s dvjema bocama Slave, poznatog tovarničkog piva, i osmijehom koji ne računa sa sutrašnjim danom.

– Antune, ne igraš po pravilima, unosiš sumnju u prostoriju. – reče joj on nadglasavajući remix verziju uvodne špice ove scene i prosipajući pivo po njezinu fraku.

Osvrne se oko sebe i primijeti nekoliko pogleda. To u njoj izazove osjećaj vremesnosti, notu stvarnosti u ovoj fikcijskoj smijuriji koju su šlampavo isplanirali. Zamisli ne rekavši ništa što bi se dogodilo da sjedi u lokalnoj birtiji gledajući svoja posla i najednom ulete Matoš i Šimić, naruče po bocu Slave te se, smijući se i povremeno pjevušeći cajke, raspričaju o književnosti. Zasigurno bi im poželjela prići i saznati nešto više.

– Nisi se ni ti nešto pretrgnula, ne bih rekla da je Šimić bio toliko nizak.

– A sigurno nije ni slušao narodno...

– Jesi sigurna? Odakle bi inače crpio inspiraciju?

– Pa od mene, haha! Hajde, vrati mi moje brkove, ljudi počinju sumnjati, ne želim da moram tako brzo nazad na vlak, upravo sam doživjela duhovno pročišćenje prolazeći kroz svoju ulicu. Kunem se da bih se bila rasplakala da mi se tamo kod crkve nije nacerila Milanovićeva pikselizirana glava.

Naruče još po jedno pivo smijući se i pjevušeći cajke. Vrijeme je prolazilo sporo, nalazile su se, činilo se, daleko od cijeloga svijeta. *Granica poništava postojanje*, izgovori Lea, *kao da je nečija olovka na karti svijeta slučajno probila papir, ovdje smo zapravo sigurni, ja sam doputovala u neki od svojih snova*. Jovana se nasmije zaigrano na tu Leinu ideju.

– Kako paradoksalno! Zato sam se i sprijateljila s tobom, imenjače, jer zajedno ne postojimo! Ništa ne povezuje lakše nego trauma odsustva.

I dok se minute izmjenjuju s cigaretama, DJ Mali svojim miksanjem lagano klizi u opskurnost. *Nevjerojatan je balans između njegova posla i posla koji odrađuje loš alkohol, suradnja koja proizvodi svoja vlastita nepatvorena remek djela, djela koja nadilaze najgore priče koje je književnost iznjedrila, koja se ne mogu pretočiti u riječ, ne zato što je to nemoguće učiniti, nego zato što je na ovakvim mjestima teško dokučiti kroz što prolazi um koji je upravo povratio u vlastitu torbicu s dokumentima na koju će kasnije zaboraviti. Nepatvoreni um s umjetnim brkovima, daleko od svijeta i književnosti o kojoj ne zna mnogo*. Ne znam u kojem je trenutku njegova samoanalitičkog bunila u kafić kročio Ujević. Vidno zabavljen prizorom koji je zatekao, prasne u smijeh, a cigareta mu izleti iz usta.

– Ha, ja sam mislio da ste vas dvojica umrli!

– Možda jedino od smijeha, gledajući u tebe... – promrmlja Šimić držeći se za glavu.

– Tako je to kad se žena laća alkohola. – Ujević će samodopadno. – Možete barem naručiti čevape iz Šida, a ne izigravati mudonje.

– A što ti znaš, seljačino? – Matoš se nije dao. – Misliš, muško si, pa imaš pravo pametovati?

U glavi joj se vrtjelo toliko da je glupi Ujević iz Gajeve izgledao puno veći nego što je zapravo bio. Nije bila previše sigurna u svoj izljev hrabrosti, ali činilo joj se da gubi kontrolu nad svojim tijelom, tim teškim kaosom emocija, dok je njegovo baljezganje, kao u nekom filmu, počinjalo zvučati kao usporeno mumljanje. Sjetila se svakog prešućenog momenta, zadir-

kivanja kroz čitavu osnovnu školu, a na koncu i njegove ruke na njezinim bedrima na maturalcu u Tučepima. *I Tučepi zvuče smiješno*, pomisli kroz smiješak koji se sabio u lijevom kutu usana, *slično kao Začepi*.

– Začepi!!! – vrisnula je dok ju je obuzimao poetski bijes, onaj opskurni, nepatvoreni miks muzike i ljepljivoga zraka, i u jednom momentu raja je mogla svjedočiti prizoru pijanoga Matoša kako vlastitim rukama davi pijanoga Ujevića, Ujević lupa šakama Matoša po glavi, Šimić ih pokušava rastaviti, dio raje šuti i gleda, dio vrišti, Matoš potom zgrabi nož sa stola pored njihovog, udari nožem Ujevića po vratu, plastika puče, krv se prolije po podu i upotpuni mješavinu bambusa, piva i blata. *Stvari baš i nisu išle po predviđenom scenariju*, pomisli Matoš, *ali bilo kakva osveta vrijedna je svake digresije*. Ubrzo su shvatile da im nitko neće doći upomoć, na prostoru koji jedva da postoji na karti svijeta policija baš i nema puno posla, a ne postoje ni Matoš ni Ujević, samo smiješno zamaskirani ljudi od kojih će jedan gadno nastradati i ovaj put krv neće biti lažna. I zato je vrijeme da se krene. Prizor se premješta na ulicu koja vodi prema kolodvoru, žena prerusena u muškarca trči da ne zakasni na kasnonoćni vlak dok joj druga uznemireno maše.

Mlaka noć, šišmiš, magla.

Donji rakurs, u daljini osoba sve manja.

Prigušeni zvuk razbijanja boce uz pjesmu Bobana Rajovića.

Vlak odmiče u sve dublji mrak, prema svijetu, prema Popovači.

MOĆ SNIVANJA

Niko Poparić zaputi se u Dva gavrana. Ni njemu samom ne bijaše jasno što ga, pored toliko gornjogradskih kavana kojih ni Beč postidio se ne bi, nagoni u tu ofucanu rupetinu pored nevaljalog seoskog puta. Rupetinu o kojoj su pristojni građani govorili šapatom i koju su savjesno zaobilazili.

Kao i obično, zastade pred ulazom. Krova i prozora nema odavno, zidovi ogoljeli i puni vlage, na sve strane podivljalo raslinje, otpala žbuka i polomljena opeka. Dojam su popravljali natpis „Dva gavrana“ i dobro očuvana, teška hrastova vrata ispod njega. Vrata nisu služila ničemu, jer se ulazilo kroz otvor u zidu pored njih. Nije bilo mjesečine, tako da je Niki trebalo malo više vremena da se provuče kroz otvor, dobaulja do središta prostorije i spusti se kroz tunel, koji je vodio u preuređenu podrumsku prostoriju...

Zabava je već bila u punom jeku: živahan razgovor, smijeh, pjesma. Krčma krcata stalnim pothodnicima. Što 'no kažu, ni igla ne mož' da stane. Ali Niku je čekalo njegovo mjesto za velikim okruglim stolom – odmah do šanka. Svi birtaši okretali su glave baš prema tom stolu i otvorenih usta slušali Nikine pajdaše, smijali se i pljeskali njihovim zgodama i doskočicama. Povremeno su se čak pokušavali uključiti u razgovor, ali njihove upadice bile su bezbojne i nedostojne pozornosti. Ni krčmar ne ostade ravnodušan. Privučen duhovitošću boemski odjevene gospode, prosto se zalijepio za njihov stol, poput osice kružio oko njega, brinuo da pepeljare budu prazne, a čaše pune – ali i da mu neka od doskočica ne promakne. A doskočica, zanimljivih dogodovština i vedrog raspoloženja bilo je sve više...

Društvo je bilo dosta šaroliko. Bilo je tu viđenijih likova iz javnoga života, ali i običnih smrtnika. Po pogledima na život i djelima koja su iza sebe ostavljali, nalikovali su jedan drugom: uživali su u životu, ali i nalazili vremena da štite nemoćne, pomažu siromašnima. Možda bi im netko zamjerio što su dolazili u sukob sa zakonom ili bili spremni prekršiti ga. Međutim, razlog tomu ne bijaše sklonost muljanju ili, ne daj Bože, nečasnim radnjama

– nego činjenica da im je zakon čovječnosti, morala i civilizirane misaonosti bio iznad svih drugih, pogotovo iznad zakona nametanih od strane beščut-nih i pohlepnih vlastodržaca.

Nizala su se njihova pripovijedanja, točnije nadovezivale priče jedna na drugu. Bili su tu podvizi u dalekim zemljama i prohujalim ratovima – podvizi kojih se ni Indiana Jones ne bi zastidio. Nije manjkalo ni švalerskih podviga, bračnih trokuta i šaljivih zgoda. I ne samo da su imali što reći nego su bili vični pripovijedanju. Svi osim Nike. U njegovu tihom životu nije bilo uzbuđenja ni putovanja u daleke zemlje. Nekoliko je puta i pokušao ispričati svoj jedini doživljaj vrijedan spomena: susret s razjarenom mečkom u Gorskom kotaru. Svaki put zafalilo bi mu zgodnih riječi i svaki put netko bi ga potisnuo svojom pričom. Ostalo mu je da šuti i da se ponosi time što ima tako plemenite i zabavne pajdaše, pajdaše zbog kojih je zaboravljao na tugu, odvojenost i druge popratne sadržaje životinjarenja u velikom gradu...

Začu se i glazba. Tiha i nenametljiva, pratila je zbivanja oko njihova stola i uljepšavala ugođaj. Napetost koja ga je danima pritiskala polako je popuštala. Uz to, i pivo pokaza svoj smirujući učinak: pridrijema mu se...

Probudi ga jak miris boja. Podiže otežalu glavu i stade zvjerati oko sebe...

Postade svjestan da su njegovi prijatelji okupirani slikanjem. Slikali se sve: pejzaže, grupne scene, portrete, mrtvu prirodu. Ipak, bilo je očito da su opsjednuti svojim autoportretima, a da je sve ostalo u drugom planu. Posebno su bile zadivljujuće lakoća i brzina kojima su baratali kistovima, paletama i stalcima, pravili prelijepe boje. Bilo je jasno da su tijekom života dobro ovladali slikarskim vještinama i imali vrhunske učitelje i uzore.

Istini za volju, lica umjetnika na platnima bijahu drugačija; točnije, ljepša nego u zbilji. Razumljivo, radili su na ublažavanju i otklanjanju toga nesklada. Upinjali su se koliko su mogli – mrštili se, pravili grimase, stenjali... Malo-pomalo, poprimili bi oblića svojih nacrtanih likova: splasnuli bi podočnjaci, nosovi bi se smanjili, a brojne bore i ožiljci netragom nestali. Doduše, pored ljepote, poprimali bi i pomalo ukočen, staklast izgled, ali čak su i toj ukočenosti uspijevali udahnuti dostojanstvo i ponos; dostojanstvo kakvo posjeduju aristokrati, ponos kakav poprime ljudi svjesni da su postali predmet divljenja...

Nažalost, nisu uspijevali dugo zadržati zadana oblića. Koliko god vješto gospodarili mišićima lica, nekad polako, nekad naglo, gubili bi sličnost sa svojim portretima i opet poprimali uobičajene izgleda. Čak su, valjda zbog svih tih silnih napora, njihova lica na trenutke odražavala umor. I to umor obremenjen patnjom. Unatoč svemu, o odustajanju nije moglo biti ni govora: svaki put iznova bi uspijevali otkloniti nesretni nesklad. Ali nesklad bi se ponovno vraćao i toj borbi nije bilo kraja...

Niki su naizmjenice pokazivali svoje autoportrete. Sukladno pravili-ma lijepog ponašanja, On je klimao glavom, dijelio pohvale, smješkao se.

**KNJIŽEVNA SUSRETANJA
NAJMLAĐI NARAŠTAJ
BOŠNJAČKIH PJESNIKA
U SANDŽAKU**

Enes Halilović

DUBINA I OKOLINA JEDNE SUVOZEMNE ŠKOLJKE

U naselju Mur pored Novog Pazara, 1978. godine, geološki tim predvođen Desom Pejović otkrio je školjku Bournonia murensis koja je stara oko pedeset milijuna godina. Ta školjka, i danas se može vidjeti u beogradskom Geozavodu, ima krake i nalik je zvijezdi. Ona! Dostojanstveni ostatak davno presušenog mora. Trajala je i čekala da bude spomenuta u jednoj knjizi.

Pojmovi čekaju pisce, pisci dodiruju i opisuju pojmove ili ih u stihove skladaju. Biti, trajati, postojati – to su dominantni glagoli na kojima počiva poezija mlađih stvaralaca koje predstavljamo ovom prilikom.

Nešto se desilo, avaj nešto se desilo njima, zato su se odali poeziji. Da se, tim povodom, prisjetimo nečega o čemu je govorio Izet Sarajlić:

*Ne žurite u pesnike, mladići.
Ostanite što duže u predpesničkoj fazi.
Biti pesnik u životu nije isto što i biti pesnik u priči.
Poezija, to su porazi.*

*Na kraju, možda vas zaista čekaju ruže,
ali dugo je samo trnje, i sleva i zdesna.
Ne žurite u slavu, mladićima ostanite što duže,
a kad ne mognete više, onda će se i roditi pesma.*

Tako je Sarajlić govorio 1964. godine.

A što je Baudelaire (Bodler) rekao u svojoj 25. godini? Rekao je: *Što se tiče onih koji se odaju ili su se odali poeziji s uspjehom poeziji, savjetujem im da je nikada ne napuštaju.* Dakle, kako je primijetio prevoditelj Borislav Radović, Baudelaire koristi glagol odati se (*se livrer*), ali mogao je reći posvetiti se (*se vouer*). Ne, Baudelaire je rekao: *koji se odaju...*

Što je opasno? Ako se posvete, oni se svjesno daju nečemu, plemeni-tom. Ako se odaju, oni se ne neki način prepuštaju tome.

Kao što vidite, poezija nosi dozu rizika. Što još očekivati od poezije? Zašto ljudi još uvijek kreću, preko mrvica poezije, kao Ivica i Marica, kreću kako bi ostavili mrvice?

Kad počeh pisati poeziju, a bilo je to travnja 1992. godine – cilj mi je bio da napišem stihove, a kasnije se rodio cilj da objavim stihove. Čitatelj

zna kakvo je to vrijeme bilo ili čitatelj ne zna kakvo je to vrijeme bilo. Teško i turobno. Stalno sam pitao kada će doći vrijeme da me netko pita – imaš li rukopis za objavljivanje?

Želio sam, kad niknu neki mladi u mom kraju, da im se nađem pri ruci kako bi objavili bar neku strofu u časopisu ili knjigu, nudim besplatne časove kreativnog pisanja, želja mi je da objavim i neki prikaz njihovih knjiga ili da ih promoviram kroz intervju, jer ove mlade ljude treba čuti i vidjeti.

Kako su oni zagazili u poeziju? Kako su se odali njenoj matici? Ne znam. To je misterij.

Znam ovo tlo po kojem gaze, znam ulice kojima hode i kakve vode piju i kakav zrak udišu. Znam tko se obradovao njima i tko im se nije obradovao.

Mladi su, daroviti, načitaniji... Hrabri su među knjigama – neka budu. Uplašeni su od svijeta – ni to nije loše. Svi su na neki način slični po stavu, ali svatko je svoj u izrazu. To su mladi ljudi u kojima nisam vidio trun predrasuda prema bilo kome. I ne plaše se oni da svoj rukopis stave u bocu i puste da morem plovi na sve strane svijeta i kroz vrijeme. Neka čita tko zna da čita.

Prolaze vjekovi, prolaze ljudi, prolaze i dolaze riječi i običaji. Pjesnici niču, ali ne kao pečurke. Oni niču kao šipurak; propinju se tražeći svoju mogućnost kroz zbir nemogućnosti. Oni vide poeziju kao jedno tkivo, od Gilgameša i Hesioda, preko Homera i Vergilija, do suvremenih eksperimenata zasnovanih na drevnim kvantovima.

Da objasnim ove pjesnike, nemoguće je i nepotrebno. Ni njihove živote nemoguće je objasniti. Najbolje je da se prepustite njihovim riječima koje vode u zagonetku, ne u odgonetku.

Ovi mladi pjesnici, od kojih očekujemo nešto, također od nas očekuju nešto. Da prepoznamo njihov nemir.

Ovdje su glasovi pjesnika mlađih od 40 godina, a ima još nekih koji su napisali i objavili izvanredne knjige, ali, trenutno, ne znam gdje su ni što rade – valjda je to i normalno, pjesnici uvijek lutaju, po sebi, po prostoru i kroz vrijeme, po snovima. Po trnju i po kamenju, a prati ih, što bi rekao Tonko Maroević, drvle i kamenje.

Tražio sam od ovih mladih pjesnike, ako ne mogu svi da se vole, neka se poštuju, neka komuniciraju. Neka zajedno nešto rade, bilo što. Dobro bi bilo da ideje i saznanja kroz njih prolaze istovremeno.

Uz zahvalnost Vašem cijenjenom glasilu čija redakcija je inzistirala da čuje ove glasove, pozdravljam čitateljstvo uz tvrdnju da smo na satima kreativnog pisanja spominjali i Miroslava Krležu, Danijela Dragojevića, Petra Gudelja, Ivana Slamniga, Vesnu Parun, Miroslava Kirina... i mnoge hrvatske pjesnike. Čitali ih, istraživali, pretraživali...

Svi narodi svijeta trebaju čuti jedni druge, čitati jedni druge. I svi bližnji narodi u ovom dijelu svijeta trebaju se bolje upoznati, što bolje. Reče li Vimen: *Zašto da me ne osloviš i zašto tebe da ne oslovim ja?*

Pjesnici koje predstavljamo slušaju glasove iz dubine školjke, ali čuju i sve što se zbiva oko nje.¹

¹ Tekst na hrvatski jezik prilagodila Katarina Čeliković.

Izudin Aščerić

PSI

Postoje tri vrste pasa

Imamo pse koji se rode među psima
Ostaju da budu kao oni, i tako sve dok ne uginu
od bolesti ili gladi

Imamo pse koji se rode u uređenim domovima
Izlaze u šetnje, zdravo se hrane, toplo im je,
ali ih vode za povodac

I treće, pse koji se rode

Među psima

Dele istu hranu, hladnoću, teskobu, ali veruju i rizikuju
Ostavljaju pse iza, lutaju sa nadom,
zaboraviš da ih je ikada i bilo, a onda

Jednog psećeg dana prođeš pored njihovog doma,
vidiš da nemaju povodac

Da nisu sami, i da se ne osvrću na prolaznike

Pronašli su kosku, koju su prećutali,
jer psi i povodci ne veruju u slobodu

DRUGI KOMŠIJA BRETONOV

Na crvenom, u crnom, držeći belo,

mlaz slanog putnika poče da se kori

Stare bore mladića behu prepreke, što se nižu,

nigde kraja putu, nigde ostanak toku

Ala je teško, ala je surovo u doba suše biti mlaz

Ala je teško uspavati se pred sastavak,

pred susret sa kreacijom svog pravog toka

Kako zagrliti drugog da postaneš, a onda kad to uradiš

kako se oprostiti

San – java pobedila nije

Prekratak je

Nek su grube reči onih koji ne grle, sve dok tvoje jesu,

dok greju ovo nazeblu srce

Ne čujem ih, o ne čujem

NURIF

Dedo,
Bilo mi je deset, kad si otišao
Bio si jak, sačuvao si nas, ali bilo te je strah da odeš
Pamtim dok si mi pričao
Čuvaj pero, ne troši, trebaće
Pomalo sam te čudno gledao
Čuo sam te, dedo
Zbog tvojih reči spoznao sam težinu slova
Da li si bio umoran, dedo
Od ove prolaznosti
Od ovih soba
Da si ostao, da li bi bio
Neko drugi
Cenu sve ima, samo, ko je ovu platio?
Onaj što je izašao, ili onaj za stolom?
Da li smo jedan drugom dužni? I šta?
Da li si otišao da bih te tražio? Ili si tu, dok se tražim?
Dedo, izvini
Budio sam te jutrima, kucajući kostima po tvojim vratima
Hteo sam nešto da ti kažem, samo
Nisam imao reči
Dedo, nisam te zagrlio, žao mi je što ti se topline ne sećam
Zubi su mi još uvek beli, ti si tvoje dao za moje
A smejavao sam se, onaj čaši
Kako sam samo bio naivan i dete
Otišao si, otišao odande gde si rođen, bez belih zuba
Da bi na kraju tvoj krov postao moj, a ja naivan i dalje
I njega bi da rušim
Ako ti znači, tvoju sliku čuvam
A na slici iz vojske, video sam sebe
Imao si taj tihi pogled
Njime volim, dedo
Nije čovek igračka, rane zarastu, ali dete pamti
Nisi ti dedo umro

Potrajaće ova tišina
I uvek u akšam ti bi rekao:
Nahode, dan ode

NOĆ JE PORED

Nematerijalna tvorevina, tvrdog poveza
U mekim rukama

Crna

Da li je pomak ako prestanem da ćutim?
Ili sebe koji se zaboravio, pustim

Ne videvši lice, ni svoje, ni željeno

Znadoh

Pomislila si da sam sneg

IZLOŽBA CVIJEĆA

Noć je tiha

Sve je ovdje pomalo

Soba, misli, nebo...
I ni riječ

Oštrica utisnuta u rame orhideje

Čovjek je rob, samo je pitanje čiji

Jednom, kada skinem okove, da li ću prihvatiti sebe?
Ili sam ja okov nekog roba?

Izudin Aščerić (Novi Pazar, 1995.) od rođenja živi u Gluhavici, u Tutinu. Osnovnu školu „Aleksa Šantić“ u Crkvinama završio je kao đak pješak i uče-

nik generacije. Upisao je Gimnaziju u Tutinu, ali kroz planinu nije smio pa se prebacio u Tehničku školu da bi išao s djecom iz susjedstva. Diplomirao je na Prirodno-matematičkom fakultetu u Kosovskoj Mitrovici. Na istom Univerzitetu je 2019. završio master studije. Danas predaje geografiju u tutinskoj Gimnaziji i Osnovnoj školi „Aleksa Šantić“. Član je Planinarskog društva „Beleg“, član Ekološkog pokreta „Sačuvajmo“, član folklorne sekcije „KUD Tutin“. Pohađa Radionicu kreativnog pisanja Enesa Halilovića. Također, pohađa i Sate kreativnog pisanja kod Nadije Rebronja. Svoju prvu knjigu poezije *Sirovo perje* objavio je 2023. godine.

Sinus je kosinusu rođak.
Trougao Davidovoj zvezdi osnova.
Tačka u ravni, ko je?
Šta čini paralelu?
Duž, dužina ili prostor?
A šta, ako ne postoji ograničenje?
Čovek je ono što mu čini sloboda!

Bez smelosti da ode tamo,
Gde ga želja vuče.
Tetrebao je prepoznavao samo u Abdagićevoj pesmi.
On nije bio pesnik, nije ni sada, niti od pesnika vodi porijeklo.
On je bio tišina.
On je vertikalna.
Pogled i smer.
Opstojanost mira.
Nepoznanik poznanstva.
Ratkovićev roman.
I samom sebi presuda!

U teoriji:
Hipokrat.

U praksi:
Hipokrit.

U suštini:
Štamparska se greška etičkoj smeška.

Neuk i Uk su razgovarali.
Neuk nije razumeo Uka.
Uk je imao unuka.

Ukov unuk Neuku ukaza na puk.
Pukov muk Uku reče:
Unuk će ti poginuti treće veče.
Neuk, Uk i unuk:
Prvo veče ćutahu,
Drugo veče gutahu,
Treće veče lutahu.
Sledećeg jutra neko reče:
Hu!
To bi:
Ukovog unuka neuk muk
Ili
Neukovog unuka, Uka, huk!

ŽIVOT

Tačka koja se vrti sama oko sebe, reče škrtica.
Mačka koja se sa svima mazi, reče ulizica.
Mesto iz kog ljudi odlaze često, reče poštenjačina.
Cesta na kojoj za svakog ima mesta, reče putnik.
Život je zemlja koja se sama sebi vraća, reče mudrac.
Vreme Vremena, reče starac.
Deo mene, reče običan čovek.
Vek, reče neka žena.
Dolazak, reče neko iz daleka.
Odlazak, kaza onaj koji smrt čeka.

Sehada Baždarević (Prijepolje, 1999.) osnovnu i srednju školu završila je u Sjenici. Studije Filologije okončala je 2024. godine na Državnom univerzitetu u Novom Pazaru stekavši zvanje master profesora jezika i književnosti. Pohađa Radionicu kreativnog pisanja Enesa Halilovića. Objavila je zbirku poezije *Mamihlapinatapai*.

Aida Camović

NEŽNO UPOZORENJE

ne dirajte eksponate.
držite se na bezbednom odstojanju.
ne trčite.
izbegavajte oslanjanje o vitrine i zidove.
odložite prtljag na ulazu.
ne ometajte druge posetioce.
suzdržite se od preglasnog smeha i buke
isključite blic na fotoaparatom i telefonima.
uklonite sve tragove posete.

za početak,
znajte:
ja sam muzej.

KROZ PUSTINJU

Kažu:
Idi tamo gde se sreća dešava češće.

Gde je sreća gušće naseljena.
Gde sreća živi, lista i zaliva se.
Gde ljudi u svilenim rukavicama
sreću češljaju i glade.

Živiš poput cveta
Kome treba pronaći
Pravu zemlju
Pogoditi veličinu saksije
I obezbediti

Dovoljno vode.

POKROV

čula sam za ženu
kojoj niko nije video
ni lice
ni telo
ni kosu.

posmatrala je svakog
kroz sitnu mrežicu.

jednom su sa nje
sklonili i mrežicu
i crni čaršav.

samo jednom.

nakon toga
ni ona
nikog nije videla.

ŠEST METARA OD MORA

Pojedine su obale
strme i nepristupačne.

Druge ograđene
i zapisane u katastar
imenom, prezimenom i brojem.
Na nekima se nalaze table gde piše:
NA PRODAJU

Koliko košta metar obale?
Bez ograde.
Da u njemu mogu slobodno kvasiti stopala
i doći do mora,
ničijeg.

TEORIJA BOJA

Crveno je kada
stojiš na prolećnom suncu,
ne prekratko, ne predugo.

Belo je kada
u ruke uzmeš savršeno
oblikovanu grudvu.

Crno je možda samo
jako tamna
zelena.

Rebeka Čilović

rađanje pjesnikinje

Moja majka je nevoljno
pristala da rodi pjesnikinju.
Noć prije
nego što su nastali bolovi
sanjala je
devet suša i jednu kišu.
Teško je podnosila strofe
koje sam joj šaputala.
Nakon trodnevnihi muka
nešto nalik epifaniji
obuzelo je majčino meso i moju kost.
Poželjela je da skoči sa balkona.
Sasvim prirodno se sjetila
da je od sto kamila
jedna za trku spremna

prvi rez

U prevodima su mnoge podvale.
Prije nešto više od hiljadu i petsto godina
uzgajivač svinja je u prisustvu sveštenika
presjekao sedam slojeva tkiva,
porodio ženu,
dobio sina.
Kada ga je ugledao, pomislio je
kako će se njegov podvig dugo slaviti.
Tako je zavolio sebe,
ni slutio nije da će to biti danas.
Kao mali bol,
kao izbjegnuto bol,
ubrizgavaju mi veliku injekciju čija se tečnost razliva
i toči kao živa voda u zaprljanom prostoru.
Osjećam prvi rez,
on je kao riječ,
drugi je lakši.
Tako sedam puta kao put hodočasnika
na kojem se preporode samo oni
koji su ukrstili i svoje misli.
Nešto se trese ili me neko trese.

o ćutanju i zlatu

Ćuti, zlatna mi te ukopala.
 Pucaju mi kapilari u oku
 kada od pet žena nijedna ne zna
 šta znači život bez nasilja.
 Ne pravi se važna,
 to nije za žene,
 o himenu govore samo oni koji su
 bušili vodene balone.
 Pisati
 ili
 poludjeti.
 Oprosti i ti koja si me rodila,
 i ti kojeg sam rodila
 zbog klimanja
 zarad hljeba koji nas hrani.
 Možda je sve pogrešno postavljeno
 kao lako rušive konstrukcije,
 kao vaši u kosi djevojčice čije lokne padaju na čaršaf
 dok crni češalj zaranja do kože.
 E, tako se ubija jednakost,
 tako postajemo sve
 besmisleno prisutne.

Rebeka Čilović (Berane, 1988.) crnogorska je pjesnikinja i feministička aktivistkinja. Završila je Fakultet pravnih nauka i trenutno je na postdiplomskim studijama roda. Autorica je zbirke priča *Sloboda u slovu* (2002.) i zbirke poezije *Zvonke smjelosti, Album za prognane i Živa voda*. Poezija joj je prevođena na engleski, mađarski, turski i talijanski jezik. Uvrštena je u antologije suvremenih crnogorskih pjesnikinja *Moći slabosti*. U sklopu organizacije „Poligon za žensku izuzetnost – Sofija” radi na aktualizaciji ženske ravnopravnosti. Živi, radi i stvara u Beranama.

Ajtana Drečković

MONT EVEREST

Leteti uzdajući se u snažne
vetrove.

Erodirati vulkanski krater,
nazvati ga ostrvom.

Pronaći čvrste ploče.
Na njima uklesati lični simbol.

Osvetliti svoju unutrašnjost
gledajući druge.

Dovesti granice do samoubistva.

Izbegavati zbunjujuće senke
i imati uvek na umu:

i najveći planinski vrh
čekao je nekada
na dnu mora.

BEG OD OLUJE

Ali zašto i danas,
u nevreme,
zrno grada pod jezik stavljam
da prođe,
što pre?

BEDUIN

Pod pustinjskim nebom
hiljadu duša – samo jedna želja:

kiša.

A kad jednom padne
beduin se mora
braniti od nje.

SENKA MALOG ČOVEKA

Poslepodne, žega.
Jedan za drugim
dva čoveka hodaju,
možda razmišljaju.

Ne znam gde idu
i da li se poznaju,

ni da li tek slučajno
onaj drugi čovek

hodajući

ponekad nagazi
dugu senku
malog čoveka pred sobom.

PRVI PUT

Otac uči dete:
Ne ukradi,
ne povredi,
ne prevari,
ne slaži.

Dete voli oca
i uči.
Ali krade,
ali vredja,
ali vara,
ali laže.

I njemu je
ovo prvi život.
I njemu je
prvi put na zemlji.

70

Birsena Džanković

SINGULARITET

Potaknuta je
Tačka
kruži oko ose

sebi put pravi

I Istok i Zapad
Okružuju sve
Po mjeri
Okružuje
I ona
A kad dođe do utrobe
proždiraće

Stojimo jedni naspram drugih
modrozeleni
Na tvojoj strani kamen
U ruci dleto
Na kamenu ime
Moje. I dan
Tvoj.

Na mojoj strani
Kamen.
Ruka.
Praznina.

I posteljica
Rastrgnuta.

Crnilo tvog glasa
Umara i razara
Na put staje zraku
I stopi svakoj

Tragam.

Crne rupe
Sve gutaju.
Dok pogleda ukočena,
Osjećam i osluškujem,
Zvuk
Prekinuta koraka.

Prikrivaš neprekrivajuće
Neskrivajuće
Brišeš neizbrisivo
Mijenjaš nezamjenjivo
Vječiti igrači
U igri čiji kraj je bliži no zenica rožnjači
U igri čije vođe ne određujemo
Čija bojna polja ne uređujemo
Ne biramo ni oružje
Ni protivnika
Ni saputnika
Ni pobjednika
Ni gubitnika

Do strane

A kažete
U bescijenje zenice istinom očiglednom obmotane

I kažete
U bescijenje svjelost što se unutar bića razlaže

I kažete
U bescijenje
Svaki zvuk što život
Ni-
Je

I kažete
U bescijenje i konačnica
Obećana

Potvrđujete

I šutnjom

I riječju
I djelom
Pogleda ista.

Tražim
Pogleda ukočena

Crne rupe
gutaju
Sve

Osluškujem

Oni
Razastiru
Svoje kože
Da od hladnoće tvojih očiju skriju te
Da od zla tvog daha
Sačuvaju te
Da spokojnim učine
I korak tvoj
I uzdah tvoj
I san
tvoj
i
Zavjet
tvoj

I pristaju
I na vatru do članaka

Dok u lobanji vri
i ključa

I na vrelo gvožđe na bubnim opnama
I užarene igle u zenicama
I zarđale klince pod prstima

Tama
Bespuće
Ponor
A umor
A zamor
A premor
Nijemo.

Sluhom napetim i
Dodirom
Izmrcvarenim, a

Zaštićenim.

Zaštićenim?

A
Oni
Oni,
slijede
Samo crne mrlje,
Na zemljinom platnu.

Izostavljaju sutra.
I
Ostavljaju sve što su bili,
Sve što jesu.
Pristaju

I ostavljaju
I pero bez vlasnika i nasljednika.
I riječi olovom natopljene.
I muk paučinom obmotan.
Bezbjedan?

A njihova glava
priljubljena.
Spokojna?

I baciše koplja.
I prislonjenih ruku iščekuju.
Život.

A
Čekajući
Život

Vijest
Dočekaše
Objest objesnih
Pa sad iole svjesne njihove

nesvijesti
Raduju smrću
Čekajući

Riječ
Sporečismo se s onima što
Pale i žare
Nište i tište
Sve iole živo
Pa se sad u plesni njihovoj gušimo
Čekajući

Dah koji će zlo ništiti dok pogled mu dopire

Gledamo
Kako od jednog rasu se neprebrojivo
Kako od jednog jedan jednom krv proli
I od tada ne staje, ne prestaje
I znamo
Kako će mnoštvo biti vraćeno
Jednom

ne marimo.

Stojimo
Jedni pored drugih
Ovo tijelo nije moje
Ni tvoje
Svaki pokret razotkriva
Svaki pogled progovara
Ne poznajemo
Ne prepoznajemo
Ne nestajemo
Ne stajemo
Nestajemo

Ne.

Vrata su
ipak
morala biti zatvorena,
Drugo su sada.

Birsena Džanković (Novi Pazar, 1988.), na Državnom univerzitetu u Novom Pazaru diplomirala je 2011. godine na Departmanu za srpsku književnost i jezik. Na istom Univerzitetu 2013. godine završila je master studije obranivši rad na temu „Lik odsutnog oca u romanima Bašta pepeo i Cink“. Doktorandica je Filološko-umetničkog fakulteta Univerziteta u Kragujevcu, odgovorna urednica Web časopisa za književnost *Eckermann*. Autorica zbirke poezije *Nefs i ruh* (2015.), poeme „Singularitet“ (2017.), zbirke poezije *Otvorena knjiga zatvorena* (2020.). Piše književnu kritiku i objavljuje u književnim i znanstvenim časopisima. Angažirana je na uređivanju udžbenika.

Još nisam znao da je nebo zvezdano i danju. ma koliko sam gledao gore, to mi je promicalo. u tim godinama često sam puštao korak odlazeći u biblioteku. hitrim nogama silazio sam niz ulice. iako jednosmerne, vodile su u dva smera. čitati ili ne čitati.

lutao sam među redovima (i čudio se
neredu u njima). sudio knjizi po koricama.
zastajao među ustajalim klasicima.
uvek su svi naslovi bili na broju.

dok bih se vraćao, čopori bi gladni
lajali na mene. na torbu sa knjigama.
hranili su se strahom. hrane se i danas.
nikad ih nisam terao od sebe.
čuvao sam reči. govorio sam
kad moram. čutao kad mogu.

mecene nestaše. inkvizitori ostaše. no
književnici veruju u bolje dane.

oni koji čekaju – žaliće za dočekanim.
oni koji dočekaju – žaliće za čekanjem.
samo ću ja želeti da govorim, ali šta?

da kažem: premalo vremena za previše pisaca,
ne bih pogrešio.

da kažem: preveč vremena za premalo pisaca,
gde bih pogrešio?

Adamu Zaqajevskom

Onaj drevni sat, po kome su
svi ostali satovi navijeni, verovatno
žuri ispred sadašnjosti – kaže M.
Oduvek smo kaskali za vremenom, a
kuda idemo, vreme će pokazati.

STABLO

Čitam danas Vladimira Buriča,
koji je čitao imenjaka Holana,
koji, dok je pisao Noć sa Hamletom,
čitao je Šekspira,
koji je čitao Vergilija,
koji je čitao Homera,
koji pak nikog nije čitao.

MINUS

For sale: baby shoes, never worn.
– Najkraća priča, delo Hemingveja, proizvod opklade u kafani.
U prevodu:
Na prodaju: dečije cipele, nikad nošene.

Bez opklade, po uzoru na ovu priču, odlučih napraviti kraću.
Krenuh sažimati njegovu.

Prodajem dečije cipele. Nikad nošene.
Prodajem dečije cipele, nenošene.
Prodajem cipelice, nenošene.
Prodajem cipelice.
Cipelice!

NA ISTOKU NIŠTA NOVO

Spustio sam pogled pred prostitutkama
uzdignutih glava. njima ne verujem, jer
nije im dovoljan jedan ponos.
ne verujem obećanjima, novim
putevima. kompasima
koji pokazuju Hiperboreju a nisu je videli.

ne verujem narodima, neće vrana vrani
ali čovek je čoveku oči izvadio.
ne verujem šapatima,
vestima, izgovorima – zar čistačice
kriviti zbog prašnjavih knjiga?

ne verujem rukovanju – staništu
svih zavidnika.

ne verujem ozbiljnima i onima koji pokazuju
veštačke zube. ni sudijama, ni tužiocima,
ni poroti. ni sitima, ni gladnima.

ne verujem gejzirima; viđao sam
šahte koje bljuju vodu. i
ne verujem svojim pesmama –
svaka već prvim stihom kreće u važnost
kao da je poslednja.

Ljudi ječe, ratovi leče.

Mirza Halilović (Novi Pazar, 2005.), gdje je završio Gimnaziju. Studira na Sakarya univerzitetu, na Odsjeku za međunarodne odnose. Režirao i montirao pet dokumentarnih filmova. Poeziju je objavljivao u časopisima *Sent*, *Polja* i *Povelja*. Prvu knjigu poezije *Stalaktit* objavio je 2023.

Amar Ličina

POČECI

I crvljiva jabuka zaplaka
žali što ne ostade cvet.

I oronula kuća
žali što ne ostade temelj.

I carstvo koje propada
zažele da opet bude malobrojno pleme.

I hartija na kojoj pišem
žali što nije ostala drvo.

I drvo bi htelo
ponovo I filozofija bi na agore.

I književnost bi natrag, na ploče.

I reka žali
što nije ostala izvor.

Jedino vreme
nema za čim da žali, nema gde da se vrati.

GRANICE

Ostavi nas od prestola daleko!

Perikle, nikada se nije popeo na Olimp,
niti je poslao planinare.
Ko zna koliko bi trajalo Zlatno doba
da je stigao glasnik sa osvojenog Olimpa.

Ramzes II se nikad nije popeo
na kamen Benben,
kako bi dokazao svoje tvrdnje,
ne bi mogao ni da je hteo.

Zamišljam njihov enterijer
nadograđen limenim trouglom.
Možda sada igraju tango ili obeduju nad tim znakom
ne mareći za sočne psovke gazde gradilišta
i šamar koji je dobio čuvar.

To je poslednje što sam video pre sna
jer moja nesanica se leči rečima,
a baš tada je sumasišavši komšija
izašao na balkon i vikao:
Ljudi, svet je stvoren!

ZAVARAVANJE SMRTI

U biblioteci sam pozajmio knjigu poezije.
Na koricama, ispod imena pesnika,
koji se odavno pod zemljom odmara,
piše: 1905.

Kao da je još uvek tu, među nama,
kao da se ta druga godina nigde nije dopisala.

Biti pesnik, prividno zavarati smrt.

Amar Ličina (Novi Pazar, 2001.) studira srpsku književnost i jezik na Državnom univerzitetu u Novom Pazaru. Bio je finalist Festivala poezije mladih u Vrbasu i Ratkovićevih večeri poezije. Pobjednik je 56. Festivala poezije mladih u Vrbasu. U izdanju SKC-a „Kragujevac“ u ediciji „Prvenac“ 2022. objavio je zbirku poezije *Mera stvari*, za koju je dobio nagradu „Matićev šal“ i bio u užem izboru za nagradu „Đura Jakšić“. Poezija mu je prevedena na francuski, španjolski i engleski jezik. Uređuje blog za poeziju „Libela“. Živi u Novom Pazaru.

Suze su slane
lako imaju 1 % soli
I hranljive
lako imaju 0,5 % belančevina
Ko se nije najeo, napio se.

Slepo pratiti slepog čoveka.
Pogledaš kroz objektiv fotoaparata
I vidiš
Život prolazi

Hipoalergijski flaster
Mi razjeo kožu
Preblizu je smrt za one što misle da je daleko.

Doktori.
Stavljaju gaze na sveže rane.
Ne znaju da je Gaza
najveća rana.

55:16

31 par nerava
206 kostiju
360 zglobova
752 mišića
Vid
Sluh
Govor
Sistemi i funkcije...
... pa koju blagodat Gospodara svoga poričete

Merisa Misirlić (2003.) studira na Državnom univerzitetu u Novom Pazaru i pohađa Radionicu kreativnog pisanja Enesa Halilovića. Objavila je knjigu *Rez.*

Haris Plojović

NA DEŽURSTVU

na kraju noći
još uvijek sam budan
razmišljam kako se uspavljivao Leonida
u svom šatoru kraj Termopilskih klanaca

šta je govorio sebi

da li je gledao u Mjesec
ili su mu slike iz doma bile na platnu

da li se kajao zbog odluke
možda je trebalo popustiti

jel kasno da se sada vrati

da li je imao osjećaj sličan mom;
što sutra i ja nekom moram reći

ne

ALAN K.

more se sastoji od vode, soli
i po koje kosti

u posudi od pijeska i mulja
ima metalnih, plastičnih i drvenih konstrukcija

dva mora se dodiruju ali se ne miješaju

prelaze se plivanjem, čamcima i brodovima
mogu se preleteti avionom

ima onih što na moru krstare i
kraj obale voze glisere

ima i onih koji u čamac za deset osoba
strpaju dvadeset

postoje mora u kojima ne možeš potonuti
to su mora u kojima nema života

nekada more ode naprijed i tada je plima

ali brzo se vrati i bude osjeka

jednom je osjeka zaboravila dječije tijelo

TIROIDEA

prvi put sam čuo *ličiš na majku*
u ordinaciji doktora Rubena Hana

rekao mi je da ću postati lekar
zbog žlijezde na vratu koja upija bol

imam njen osmijeh, zigomatične kosti,
mladeže identično poređane po tijelu

zimi nam krvare šake
ne bacamo pokvarene stvari

pijemo kafu hladnu, bez šećera.
ne volimo mlijeko.

prošao sam godine u kojima je ona
postala majka

sada neko liči na mene

grlo me već steže

DOŠLI SMO PO NEŠTO NOVO

pokušavam da zaspim
u iznajmljenom stanu u Prizrenu

ćerka je slomila dekoraciju na stolu
sada izmorena leži preko stomaka moje žene

danas smo obišli skoro sve znamenitosti;
vrijeme nam je bilo naklonjeno –
vidjeli smo staru čaršiju
hodali kao da poznajemo ulice

ali odaje nas jezik;
pitali smo prolaznike za pravac –
 u Prizrenu je sve lako, idite pravo
 na slabom engleskom odgovaraju ljudi
 kojima je danas možda običan dan

nama nije;
došli smo po *nešto novo*

jeli smo točeni sladoled ispred
 Sinan-pašine džamije,
šetali pored Bistrice;
zamolili za fotografiju
 kod čuvenog Maraša;

one i ja
ispod platana
na kojem je tabla: *star koliko i rijeka*

prekoputa potok i tekija
 pored djed koji prodaje igračke;
 on i moja ćerka se razumiju.

djeluje da bih mogao ovako dovijeka
uživati u pogledu stranca

 kao da sutra nije ponedjeljak
kao da se isto diše pored Bistrice i Raške

Haris Plojović (Novi Pazar, 1996.) završio je 2021. godine Medicinski fakultet u Beogradu. Za svoju drugu knjigu poezije *Tespih* (2023.) dobio je dvije nagrade: „25. novembar“ u Sarajevu i „Aladin Lukač“ u Novom Pazaru. Dobitnik je treće nagrade na festivalu kratke književne forme *Zaton*. Polaznik je radionice kreativnog pisanja Enesa Halilovića. Radi u Općoj bolnici Novi Pazar, kao specijalizant kirurgije.

**DIGITALIZIRANA
KNJIŽEVNA GRAĐA
HRVATA U VOJVODINI**

Katarina Čeliković

DIGITALIZACIJOM DO VEĆE DOSTUPNOSTI HRVATSKE KNJIŽNE BAŠTINE U VOJVODINI

Osnovna misija Zavoda za kulturu vojvođanskih Hrvata (nadalje Zavod za kulturu), prve i do sada jedine profesionalne ustanove u području kulturu, sadržana je u radu na očuvanju i razvoju kulture Hrvata u Vojvodini, od očuvanja materijalne i nematerijalne kulturne baštine, podrške u očuvanju tradicijske kulture, pa do prezentacije umjetničkog stvaralaštva i znanstvenih istraživanja. Tako određena misija uključuje i suvremene načine prezentacije baštinske građe Hrvata u Vojvodini, kao što je digitalizacija.

Kapitalni i razvojni projekt

Kulturna baština Hrvata u Vojvodini je velika, neistražena, nesistematizirana i nedostupna javnosti te se kao veliki izazov nameće učiniti je dostupnom. Ova je činjenica razlog za digitalizaciju hrvatske kulturne, a napose knjižne baštine u Vojvodini, jer je najčešće u veoma lošem stanju i rasuta po mnogim crkvenim i privatnim pismohranama i arhivima. Nakon prvog koraka, osnivanja zavičajne knjižnice „Biblioteca Croatica“ u Zavodu za kulturu (2015.), uslijedilo je prikupljanje informacija o građi i njezinom smještaju. Zavod je sačinio radnu verziju strategije za digitalizaciju kulturno-povijesne baštine s ciljem njezina očuvanja i što veće dostupnosti.

Kapitalni projekt „Digitalizacija hrvatske kulturne baštine u Vojvodini“ Zavod je pokrenuo tijekom 2016. godine. Digitalizacija arhivske, knjižnične i muzejske građe Hrvata u Vojvodini i izgradnja digitalne zbirke je razvojni projekt koji će omogućiti veću dostupnost građe za buduća istraživanja i publiciranje tako stečenih znanja o hrvatskoj zajednici u Vojvodini. Projekt digitalizacije hrvatske kulturne baštine u Vojvodini je dugoročan, a njegov krajnji cilj je digitalizirana građa dostupna svima na portalu Zavoda za kulturu vojvođanskih Hrvata – www.zkvh.org.rs.

[illegible]

Počeci digitalizacije

Sredstva za dosadašnju realizaciju projekta „Digitalizacija hrvatske kulturne baštine u Vojvodini“ osigurana su na natječaju Ministarstva kulture i informiranja Republike Srbije, gdje je Zavod za kulturu dobio sredstva za kupnju profesionalnog skenera ATIZ *BookDrive*. Krajem 2016. godine javnosti je predstavljena „Digitalizirana baština“ na internetskim stranicama Zavoda za kulturu. Sadržaj je podijeljen na sljedeće tematske cjeline: Knjige, Periodika, Fotografije, Note (više na: <http://www.zkvh.org.rs/index.php/digitalizacija>). Internetska stranica Zavoda sačinjena je po sustavu slobodnog upravljanja sadržajem (CMS). Podržava nove jezike HTML5 i XHTML za kreiranje web sadržaja koji omogućuju da se njen sadržaj može vidjeti, osim na računalima, i na tabletima te mobilnim telefonima nove generacije. Tekstovi se nalaze u PDF formatu, mogu se preuzeti, a indikatori za pretragu su moćni po autoru i po naslovu.

Digitalizirana knjižna građa

Monografske publikacije zastupljene su u velikom vremenskom rasponu, ali prevladavaju one koje su tiskane u prvoj polovici 20. stoljeća. Strategija digitalizacije ima za cilj javnosti ponuditi naslove koji su značajni za povijest i kulturu, a tijekom godina u ovu bazu ulaze i naslovi vezani uz obilježavanje godišnjica rođenja i smrti hrvatskih velikana te se tim povodima digitaliziraju njihovi opusi i objavljuju. Nažalost, ove publikacije nisu uvijek dostupne te je potrebno poduzeti različite aktivnosti kako bi se pronašli naslovi ponekih autora.

Stare, periodične publikacije još su nedostupnije od monografskih, a zbog prekomjernog korištenja njihova je raritetnost i nedostupnost glavna prepreka istraživačima. Stoga je digitalizacija periodike išla u smjeru raritetnih i najčešće traženih.

U kategoriji nota objavljeno je šest notnih zapisa iz skladateljskog opusa Josipa Andrića. Veliki dio notne građe još čeka obradu i digitalizaciju.

Digitalizacija umrežuje

Zahvaljujući intenzivnoj partnerskoj suradnji s Katedrom za knjižničarstvo Odjela za kulturologiju osječkoga Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera, Zavod za kulturu vojvođanskih Hrvata bio je uključen 2017. godine u projekt „Digitalizacija baštinskih knjižničnih fondova: naša nužnost i obveza” čiji je nositelj Katedra, a voditelj je bio doc. dr. sc. Tihomir Živić. Sredstva su dobivena na natječaju europskog konzorcija DARIAH-EU. Osim Zavoda za kulturu, partneri u projektu su i Franjevački samostan u Subotici te Zavod za znanstveni i umjetnički rad Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti, Umjetnička akademija, Gradska i sveučilišna knjižnica i Muzej Slavonije.

U okviru ovoga projekta digitalizirano je devet raritetnih knjiga iz franjevačke knjižnice u Subotici, a dostupne su javnosti na internetskoj stranici projektnoga partnera, Zavoda za kulturu vojvođanskih Hrvata – www.zkvh.org.rs, u rubrici „Digitalizirana baština”. Riječ je o knjigama Emerika Pavića (tri naslova), Lovre Bračuljevića (poznatog po tomu što je znatno prije Vuka Karadžića smatrao da treba pisati onako kako govorimo), Grgura Čevapovića, Antuna Mihalića, Josipa Kalasancija Mihalića, Grgura Peštalica i Ambrozija Šarčevića. Knjige spadaju u hrvatsku „raru”, odnosno raritete od iznimne važnosti za Hrvate i hrvatsku kulturu kako u Vojvodini tako i u Hrvatskoj i u širem europskom kulturnom prostoru. Ova su djela od velikog značaja za kulturu vojvođanskih Hrvata jer svjedoče preko tri stoljeća dugu povijest i kontinuitet hrvatske pisane riječi na ovim prostorima. Projekt digitalizacije znači i veću vidljivost baštine ovdašnjih Hrvata. Jer, kako je više puta istaknuto, knjige ne treba samo čuvati, već ih učiniti i dostupnima javnosti.

17. Andrić, Josip: *Žito u svjetskom gospodarstvu*, 1927.
18. Antunović, Ivan: *Odmetnik : poviestna pripoviedka*, 1875.
19. Antunović, Ivan: *Slavjan na svetih dnevih ili blagdanih crkvenih*, 1875.

B

20. Bačić, Pavao: [izbor i redakcija pjesama Bela Gabrić]:
Oštro pero od gume, 1969.
21. Bačić, Pavao: *Pero Tumbas Hajo : umjetnik tamburice*, 1969.
22. Bačić, Pavao: il. Ilona Bačić: *Smrti uprkos*, 1970.
23. Bačić, Pavao: (Kovács Márta fordítás): *Stihovna satira = Szatirikus versek*, 1968.
24. Bračuljević, Lovro: *Uzao Scerafinske (nascki) goruchie gliubavi tri put svezan to jest Kratko ali temeglito popissagnie pocsetka, ukoregnienia i rasciregnia davnascgniegh poglavitogh ... : u tri dijela razdiglieno / s trudom Lovre Bracsuglievichia*, 1730.
25. Budanović, Lajčo: *Adventske i božićne pisme iz Velike slave Božije / Dozvolom Bačke Duhovne oblasti u Subotici*, 1935.
26. Budanović, Lajčo: *Bog : čitaj pa se misli*, [1927.]
27. Budanović, Lajčo: *Budite svijesni katolici!*, 1928.
28. Budanović, Lajčo: *Jubilarno hodočašće u Rim : prigodom 50. godišnjice misništva sv. oca pape Pija XI. 1929., 1928.*
29. Budanović, Lajčo: *Mala slava Božja za učenike*, 1938.
30. Budanović, Lajčo: *Mala slava Božja za učenike / Dozvolom Bačke Duhovne Oblasti u Subotici*, 1936.
31. Budanović, Lajčo: *Mala Slava Božja : Napivi za pisme*, [s. a.]
32. Budanović, Lajčo: *Mala slava Božja. Za učenike i za ostalu omladinu*, 1942.
33. Budanović, Lajčo: *Mala slava Božja. Za učenike i za ostalu omladinu*, 1943.
34. Budanović, Lajčo: *Molitve i pisme korizmene, uskršnje i duhovske iz Velike slave Božije / Dozvolom Bačke Duhovne oblasti u Subotici*, 1936.
35. Budanović, Lajčo: *Obred posvećenja biskupa. Ovaj opis izdat je prilikom posvećenja presvijetloga g. biskupa Lajče Budanović u Subotici, 1. maja 1927. godine / Odobrila Duhovna Oblast Bačke Biskupije*, 1927.
36. Budanović, Lajčo: *Pisme o imenu i Srcu Isusovu u sakramentske iz Velike slave Božije / Dozvolom Bačke Duhovne oblasti u Subotici*, 1936.
37. Budanović, Lajčo: *Sv. Ispovijed i Pričest*, 1927.
38. Budanović, Lajčo: *Velika slava Božja u molitvama i pismama : kršćansko-katolički molitvenik / s dopuštanjem duhovne oblasti nadbiskupije kalačke sastavio i izdao Lajčo Budanović kapelan u Novom Sadu (Ujvidék)*, [1908]

Č

39. Čevapović, Grgur: *Slicsnoredno csestitovanje O M. P. Gergi Csevapovishu, Reda s. otca Franceshka, Deroxave Kapistranske mlogo vridnomu ex-provincialu, na dan njegove svetkovine S. Grgura 12. oxujka sloxeno i prikazano*, 1825.
40. Čović Marko i Kokić, Aleksandar: *Bunjevci i Šokci*, 1939.

D

41. Đorđević, Mara Malagurski: Bunjevački običaji u slikama : (Materice, Badnje več, Prelje, Rakijare, Polivači, Kraljice, Svatovi.), [1927.]

E

42. Evetović, Ante: Spomen izdanje pjesama Ante Evetovića „Miroljuba“ : prigodom otkrivanja spomenika u Subotici, 1931.
43. Evetović, Matija: Život i rad biskupa Ivana Antunovića narodnog preporoditelja, 1935.
44. Ezopčice : priče za kat. mladež / [pribrao i uredio I. P. Jablanović], [s. a.]

F

45. Francišković Lazar: Biblioteka ; Gradska kuća ; Fontana : poeme. 1998.
46. Francišković Lazar: Di, čuje pisma divojačka i po koja suza, 2009.
47. Francišković Lazar: Eseji, 2012.
48. Francišković Lazar: Graal, 2008.
49. Francišković Lazar: Hodočasnik, 2004.
50. Francišković Lazar: Hodočasnik II, 2006.
51. Francišković Lazar: Prelistali smo za vas, 2007.
52. Francišković Lazar: Skaska o vatri, 2004.
53. Francišković Lazar: Stara crkva : spjev, 2000.
54. Francišković Lazar: Utva bez krila : pjesme, 1980.
55. Francišković Lazar, Đurić Vladimir, Mandusov Ivica: Zov reči, 1977.

G

56. Gabrić, Bela: *Preljske pisme*, 1993
57. Gabrić, Bela i Krmpotić, Lazar Ivan: *Kraljice*, 1993.
58. Gabrić, Bela i Krmpotić, Lazar Ivan: *Materice*, [1991.]
59. Gabrić, Bela i Krmpotić, Lazar Ivan: *Polivači*, [1992.]
60. Gabrić, Bela i Pokornik, Ante: *Bunjevačke kraljičke pisme*, 1996.
61. Gabrić, Bela i Prčić, Ivo mlađi: *Bibliografija kalendara „Subotička Danica“ 1971-1972. i 1984-1993. god.*, 1993

H

62. Hrvatsko-mađarska nagodba : XXX. Zak. čl. iz god. 1868 / preveo M. Matić, 1937.

J

63. Jakšić, Ante: Elegije, 1954.
64. Jakšić, Ante: Hod pod zvijezdama, 1955.
65. Jakšić, Ante: Osamljeni mostovi, 1962.
66. Jakšić, Ante: Povratak u djetinjstvo, 1968.
67. Jakšić, Ante: Pred vratima tišine, 1963.
68. Jász, Oszkár: Narodnosno pitanje i budućnost Ugarske / govorio Jaszi Oszkar u Galilei krugu u Budimpešti ; u hrvatskom privodu obilnim ulorcima Godor pridstavio u „Nevenu“ i u ovom posebnom otisku izdao Stari Rodoljub, 1914.

K

69. Kikić, Geza: Antologija poezije bunjevačkih Hrvata, 1971.
70. Kikić, Geza: Antologija proze bunjevačkih Hrvata, 1971.
71. Kokić, Aleksa: Klasovi pjevaju, 1936.
72. Kokić, Aleksa: Srebrno klasje, 1962.
73. Kopilović, Jakov: Cesta pod suncem : Pjesme, 1983.
74. Kopilović, Jakov: Daleko od zavičaja: pjesme, 1944.
75. Kopilović, Jakov: Grlica na grani, 1970.
76. Kopilović, Jakov: Medáliák, 1971.
77. Kopilović, Jakov: Medaljoni, 1967.
78. Kopilović, Jakov: Moja dužijanča : Izabrane pjesme, 1994.
79. Kopilović, Jakov: Mozaik, 1967.
80. Kopilović, Jakov: Njiva patnje : pjesme, 1968.
81. Kopilović, Jakov: Plava vaza dana : (pjesme), 1969.
82. Kopilović, Jakov: Radosti : pjesme o djeci, [S. a.]
83. Kopilović, Jakov: Sjeverna jesen, 1967.
84. Kopilović, Jakov: Skretnice : pjesme, 1971.
85. Kopilović, Jakov: Soneti, 1953.
86. Kopilović, Jakov: Tisuću i jedna noć : pjesme, 1946.
87. Kopilović, Jakov: U brazdi rođen, 1988.
88. Kopilović, Jakov: U dolu jablan : pjesme, 1964.
89. Kopilović, Jakov: Žedan đeram : pjesme, 1964.
90. Kujundžić, Ivan: Bunjevačko-šokačka bibliografija : prilog kulturnoj povijesti bunjevačko-šokačkih Hrvata, 1969.
91. Kujundžić, Ivan: Deran s očima i druge pripovijesti, 1969.
92. Kujundžić, Ivan: Dvije zbirke nagovora, 1961.
93. Kujundžić, Ivan: Izvori za povijest bunjevačko-šokačkih Hrvata, 1968.
94. Kujundžić, Ivan: Vratimo se Gospodu, 1946.
95. Kulundžić, Pavao: Dvie nauke : našega gospodina Isusa Krista : na svitlu slobodnog razmatranja, 1908.

L

96. Leksikon podunavskih Hrvata – Bunjevaca i Šokaca 1 – 15

M

97. Matijević, Stipan: Događaji koji su se odigrali u Subotici za vreme mojeg javnog delovanja od 10. nov. 1918. do 20. maja 1920. god., 1928.
98. Mihalić, Antun: San u vrime Svećanoga Uvoda Prisvitloga, i Pripishtovanoga Gospodina Pavla Sucsicha od Pacser, u Biskupiu Stolnih Cerkvah, Bosanske, illiti Djakovacske i Srimске zakonito ujedinjenih / sličnosćno izveden, i od strane Srimskog' Biskupata pokorno prikazan po Antunu Mihalichu S. Bogoslovja Naucsitelju, Okolisha Petrovaradinskog' Vice-Archi Diakonu, i Xupe Gradske u Petrovaradinu Paroku, 1830.
99. Mihalić, Josip Kalasancij: Narodkinja vila ... Pavlu Mathii Sucsichu stolne cerkve stojno-biogradske biskupu, o prigodi slavnog njegova

u recsene biskupije cerkvu uvoda na dan 18-og svibnja godine 1828.
svetocsano derxana, po J[osi] C[alasancii] M[ihalichu] p[aroku]
s[othskom], 1828.

O

100. Okrugić, Ilija: Glasinke, 2007.
101. Okrugić, Ilija: Hunjkava komedija : vesele slike iz svagdanjeg života s pjevanjem u 4 čina, 2011.
102. Okrugić, Ilija: Lirika, 2007.
103. Okrugić, Ilija: Narodne pjesme iz književnih djela i sakupljačke ostavštine Ilije Okrugića Srijemca, 2012.
104. Okrugić, Ilija: Šaljive poeme, 2010.
105. Okrugić, Ilija: Tri povijesne drame, 2007.

P

106. Pašić, Joza: Krv se suši, 1946.
107. Pavić, Emerik: *Prodromus asceticus recto ducens tramite ad spiritualis vitae perfectionem...*, 1767.
108. Pavić, Emerik: Prosvitljenje i ogrianje jesenog i zimnog doba iliti Nediljne i svecsane predike, priko jeseni i zime dolazeche..., 1762.
109. Pavić, Emerik: Rucsna knjixica za utiloviti u Zakon Katolicsanski obrachenike za narediti i na srichno priminutje dovesti bolesnike i na smert odsugjene i za privesti na spasonosni Zakon razdvojnike..., 1769.
110. Pekić, Petar: Biserje i drago kamenje : [pjesme], [1935.]
111. Pekić, Petar: Car Jovan : epska pesma u deset pevanja, 1927.
112. Pekić, Petar: Povijest Hrvata u Vojvodini, 1930.
113. Pekić, Petar: Rasprava o smrtnoj kazni, 1928.
114. Pekić, Petar: Spomenica pohoda Bunjevaca u svoju staru postojbinu, [1933.]
115. Peštalić, Grgur: Utishenje oxalostjenih u sedam pokorni pisama kralja Davida iztomacseno..., 1797.
116. Pobožnost : prigodom pohađanja Bunarića i svetih mjesta, 1929.
117. Poljaković, Matija: Četiri komedije, 1963.
118. Poljaković, Matija: Izabrane drame, 2008.
119. Poljaković, Matija: Izabrane drame. [Knj.] 2, 2010.
120. Poljaković, Matija: Izabrane drame. [Knj.] 3, 2011.
121. Poljaković, Matija: Kad Bog đavlu kumuje i druge komedije, 1964.
122. Poljaković, Matija: Kao suncokreti : drama u tri čina, 1952.
123. Poljaković, Matija: Komedije, 1961.
124. Poljaković, Matija: Ljudi u vrenju : drama u tri čina, 1963.
125. Poljaković, Matija: Niko i ništa : komedija u tri čina, [1953.]
126. Poljaković, Matija: Par žutih cipela : komedija u tri čina, 1961.
127. Poljaković, Matija: Ta naša djeca : drama u tri čina, 1962.
128. Popić, Ivo: Daljine nisu bajke, 1968.
129. Popić, Ivo: Djevojčica i oblaci, 1968.
130. Popić, Ivo: Na dnu mora puna korpa čuda, 1971.
131. Popić, Ivo: Spavalo je more, 1966.

132. Popić, Ivo: Svijet oko mene : pjesme, 1976.
133. Popić, Ivo: Svjetlosti prostora: portreti subotičkih likovnih umjetnika, 1978.
134. Popić, Ivo: Šta ribice sanjaju, 1969.
135. Pravila Hrvatskog kulturnog društva „Miroljub“ u Somboru, [1926.]
136. Pravila Katoličkog subotičkog kruga, 1896.
137. Pravilnik i poslovnik za rim. kat. crkvene općine, [192?]
138. Prčić, Ive: Bunjevačke narodne pisme, 1971.
139. Prčić, Ive: Bunjevačke narodne pisme, 1939.
140. Prčić, Ive: Subotica i Bunjevci : da se zna i ne zaboravi, 1936.
141. Prčić, Ive: Sveta noć i druge legende o malom Isusu, 1927.
142. Prčić, Ive: Tmurni i vedri dani : crtice iz prošlosti Bunjevaca i Šokaca, [192?]
143. Prčić, Janja: Pobožnost na slavu djetješeta Isusa od Praga, 1928.
144. Preljski dar za bunjevce i šokce I., 1894.

Q

145. Quotidian, Ljudevit: Sveti čas : posvećen uspomeni svete smrtne borbe Gospodina našega Isusa / sastavio Quotidian Ljudevit ; [preveo I. Đ.], [S. a.]

R

146. Rackov, Ivanka: Iz pozorišnog albuma Subotice, 1977.
147. Rajić, Blaško: Bunjevčice : crtice iz života bunjevačkih Hrvata, [1937.]
148. Rajić, Blaško: Narodno blago : zbirka narodnih pjesama i poslovice. Knj. 1, Svatovske pjesme, 1923.
149. Rajić, Blaško (na koricama: Sivić, B. I.): Stari mirotvorci : pripovijest iz doba apostolskoga, 1925.

S

150. Sekelj, Vojislav: Daleka zvona : roman, 1983.
151. Sekelj, Vojislav: Djetinjstvo : pjesme, 1972.
152. Sekelj, Vojislav: 23 kritike, 1988.
153. Sekelj, Vojislav: Kako se branilo dostojanstvo, 2011.
154. Sekelj, Vojislav: Knjiga druga, 2005.
155. Sekelj, Vojislav: Knjiga prva, 2005.
156. Sekelj, Vojislav: Poljubac izdaje : poezija, 1989.
157. Sekelj, Vojislav: Rič fali, 2003.
158. Sekelj, Vojislav: Sad znadeš sve, 1979.
159. Sekelj, Vojislav: U izmučenim riječima, 2005.
160. Sekelj, Vojislav: Uzmi, dodaj : poetska drama, 2002.
161. Sekelj, Vojislav: Životopis jedne sjene, 2013.
162. Stantić, Gerard: Naš Maleni Čudotvorni Kralj : sastavili i izdali Somborski karmelitani 1917., 1918.

Š

163. Šarčević Ambrozije (na koricama: Sárcevecs, Ambrus): Elemi népiskolai magyar-bunyevác-sokacz szótár..., 1893.

164. Šarčević, Ambrozije (na koricama: Ambrozio Boza Čarčević): Tolmač izvornih, književnih i zemljopisnih jugoslavenskih riči..., 1870.

V

165. Várady, Lipót Árpád: Tumačenje otajstvih slavne svete krunice, 1916.
 166. Vidaković, Pajo (na koricama: pseudonim Lemešan): Božić, 1907.
 167. Vidaković, Pajo (na koricama: pseudonim Lemešan): Život svete Elisabete, [s. a.]
 168. Vojnić H., Blaško, Franjo Bašić, Baraba Bećarović (pseudonim Balinta Vujkova): Pupiljci : lirske pjesme, 1934.
 169. Vojnić Purčar, Petko: Kraćenje života : pet drama, 1990.
 170. Vojnić Purčar, Petko: Očas usprkos : pjesme, 2006.
 171. Vojnić Purčar, Petko: Odlazak Pauline Plavšić : roman, 1985.
 172. Vojnić Purčar, Petko: Sol u vjetru, 1985.
 173. Vujkov, Balint: Bajka o mravljem caru, 1953.
 174. Vujkov, Balint: Bunjevačke narodne pripovjetke, 1951.
 175. Vujkov, Balint: Cvjetovi mećave : hrvatske narodne pripovijetke iz Mađarske, Rumunjske, Austrije i Čehoslovačke, 1971.
 176. Vujkov, Balint: Do neba drvo : hrvatske narodne pripovijetke iz Vojvodine, 1963.
 177. Vujkov, Balint: Hrvatske narodne pripovijetke, bunjevačke, 1957.
 178. Vujkov, Balint: Hrvatske narodne pripovjetke : bunjevačke, 1953.
 179. Vujkov, Balint: Hrvatske narodne pripovijetke iz Vojvodine, 1960.
 180. Vujkov, Balint: Jabuka s dukatima : narodne pripovijetke, 1986.
 181. Vujkov, Balint: Prašina po dugama : pripovijetke, 1971.
 182. Vujkov, Balint: Pripovitke, 1998.
 183. Vujkov, Balint: Šaljive narodne pripovijetke (bunjevačke), 1958.
 184. Vujkov, Balint: Tica žeravica : hrvatske narodne pripovijetke, 1964.
 185. Vujkov, Balint: Zlatni prag : hrvatske i srpske narodne pripovijetke iz Mađarske, 1990.

Z

186. Zbornik „Ivan Antunović“ 1, glavni i odgovorni urednik Lazar Krmpotić, 1990.
 187. Zbornik „Ivan Antunović“ 2-3, glavni i odgovorni urednik Lazar Krmpotić, 1993.
 188. Zbornik „Ivan Antunović“ 4-5, glavni i odgovorni urednik Lazar Krmpotić, 1994.
 189. Zbornik predavanja Znanstvenog skupa, u Subotici 12-14. VIII 1986. : povodom 300. obljetnice obnovljene crkvenosti među Hrvatima u Bačkoj, [odgovorni urednik Lazar Ivan Krmpotić], 1987.
 190. Zbornik radova sa znanstvenog savjetovanja o Albi Vidakoviću, [glavni i odgovorni urednik Anđelka Milanović], 1975.

Periodika

1. Bačko klasje: vjersko-informativni list, 1978. – 1993.
2. Biskupa Ivana Antunovića kalendar za prostu 1935.
3. Bunjevačka i šokačka vila. *Poučni, gospodarski i politični list (1871. – 1876.)*
4. Bunjevačke i šokačke novine 1870. – 1872.
5. Bunjevački kalendar za godinu 1939.
6. Bunjevački kalendar za godinu 1940.
7. Bunjevačko kolo : omladinski časopis za književnost i kulturu, 1933. – 1936.
8. Bunjevačko žackalo: jedini pravi bunjevački list, 1940.
9. Glas ravnice : glasilo Demokratskog saveza Hrvata u Vojvodini, 1990. – 1998.
10. Horizonti : list za izgradnju župskog zajedništva, 1970. – 1976.
11. Kalendar Hrvatska riječ : za prestupnu 1952. godinu
12. Kalendar Katoličkog pučkog saveza 1913. i 1914.
13. Katolički kalendar : za prostu 1979. godinu
14. Klasje naših ravni: nepolitički povremeni časopis za književnost i kulturu, 1935., 1936., 1942., 1943., 1944.
15. Kolo Mladeži : list namijenjen unutaršnjim potrebama hrvatskih katoličkih omladinskih organizacija u Bačkoj, 1939. – 1940.
16. Miroljub : List Hrvatskog kulturno-umjetničkog društva Vladimir Nazor Sombor, 1998. – 2023.
17. Narodni kalendar, 1937., 1941., 1947., 1948.
18. Naša pozornica = A mi szinpadunk, 1952., 1927., 1928., 1953.
19. Njiva : mjesečnik Hrvatskog kulturnog društva u Subotici, 1947.
20. Pravi bunjevački kalendar, 1934., 1935., 1936.
21. Pučki kalendar za godinu 1938.
22. Revija Dužijanca ilustrirani časopis, 2014. – 2023.
23. Subotička Danica : kalendar za... godinu: 1884. – 1914.; 1919. – 1941.; 1945. – 1946.; 1971. – 1972.; 1954. – 2023.
24. Subotički športski list, 1935. – 1940.
25. Zemljodilski kalendar (sa slikama): za pristupnu godinu 1924.
26. Zemljodilski kalendar (sa slikama): za prostu godinu 1926.
27. Zemljodilski kalendar (sa slikama): za prostu godinu 1927.
28. Zemljodilski kalendar (sa slikama): za pristupnu godinu 1936.
29. Žig : subotički dvotjednik,
30. Zvonik: katolički list, 1994. – 2016.

Notna građa

Andrić, Josip: Bukin; Bačka sonatina; Elegijski ples; Intermezzo iz opere Dužijanca; Tri Bunjevačko-šokačke popijevke; U bašči procvali orasi – Opus 105/ 1

**GRAĐA HRVATSKE
KNJIŽEVNOSTI U VOJVODINI**

Klara Dulić Ševčić

UZ IZBOR PJESAMA IZ *BUNJEVAČKIH I ŠOKAČKIH NOVINA I BUNJEVAČKE I ŠOKAČKE VILE*

Zora je zazorila – stihovima u prepород

Pojava *Bunjevačkih i šokačkih novina*, a potom i *Bunjevačke i šokačke vile* označila je veliku prekretnicu za Bunjevce i Šokce, kojima se urednik Ivan Antunović obraća već u prvome broju *Novina* u tekstu naslovljenom „Zora je zazorila“. I doista jest zazorila zora prepорода koji je među ovaj puk došao putem pisane riječi.

Bunjevačka i šokačka vila počela je izlaziti kao prilog *Bunjevačkih i šokačkih novina* 1871. Nakon prestanka izlaženja *Bunjevačkih i šokačkih novina*, *Vila* nastavlja izlaziti samostalno. *Vila* izlazi sve do 1876.

Urednik *Vile* bio je također Ivan Antunović, a nakon njega uređivanje *Vile* preuzima Blaž Modrošić.

Već u prvome broju *Bunjevačkih i šokačkih novina* javlja se poezija, pjesma *Pozdrav* koju potpisuje Krunoslav, a u trećem broju *Novina* pjesmu istoga naslova potpisuje Bunjevac. U ovoj pjesmi/pozdravu Bunjevac iskazuje neskriveno oduševljenje zbog pojave jedinoga lista među Bunjevcima i Šokcima. U pozdravu se ističe radost zbog pojave prvoga ovakvog glasila te i bez širega znanja o kontekstu i suvremenome čitatelju

Ivan Antunović

Naslovnica i Poziv na *pritplatu*

može biti jasno koliki je kulturološki iskorak učinio Ivan Antunović. Autor koji se potpisuje kao Bunjevac svjestan je važnosti pisane riječi, informiranja i prosvjećivanja puka te pozdravlja i ideju pokretanja *Novina*.

Obraćajući pozornost na sam sadržaj *Novina* uočiti ćemo kako ga poezija često prati. Prepliću se među sobom poučni tekstovi te poetska riječ koja također poziva na očuvanje vlastita jezika putem prosvjete, opismenjavanja i čitanja upravo ovoga lista. S ove vremenske i kulturološke distance možemo samo zamisliti koliko je pojava *Novina* značila za čitatelja onoga vremena.

Nakon prvoga godišta *Bunjevačkih i šokačkih novina* pojavljuje se i *Bunjevačka i šokačka vila*. Kako piše uredništvo u prvome broju *Vile*, „budući da je želja s više stranah izjavljena bila: da poučne stvari – od politični budu razdieljene: zato ćemo ove u buduće pod krila naše *Vile* staviti”.¹

U ovome izboru nastojali smo pokazati koje se pjesničke vrste javljaju u *Bunjevačkoj i šokačkoj vili*. Nastojali smo ukazati i na lirske i na epske pjesme te ih tematsko-motivski objedinili u cjeline. Cilj je bio ukazati na teme koje su zaokupljale autore stihova, najčešće obrazovane ljude, osobe „od pera” kojima je na duši bilo i pjesničkom riječju utjecati na izobrazbu svoje-

¹ *Bunjevačka i šokačka vila*, br. 2, str. 9.

ga naroda. Nailazimo tako na stihove s ljubavnom tematikom, poučne pjesme, misaone, socijalne, one s religijskom tematikom, šaljive, deskriptivne, kao i prigodne pjesme, kao što su čestitke ili pozdravi upućeni *Bunjevačkoj i šokačkoj vili*.

Kako smo već spomenuli, u *Vili* se javljaju i epske pjesme. Daroviti je pojedinac spjevao poziv svomu rodu, podsjetivši na narodnu prošlost i slavu. Upućujući na slavne pretke i mitske junake želio je poručiti sunarodnjacima što im je činiti i ohrabriti ih kako bi zadržali narodnu svijest. Zanimljivo je uočiti kako se pjesnici obraćaju Bunjevcima i Šokcima ponaosob.

Glavne teme i motivi koji se javljaju u lirskim rodoljubivim, kao i u epskim pjesmama u *Bunjevačkoj i šokačkoj vili* su poziv na buđenje narodne svijesti i tzv. pjesme budnice, veličanje sloge i slavne prošlosti te pjesme o sveslavenskim mitskim likovima kao što je Kraljević Marko. Nalazimo u *Vili* i epske pjesme čije su teme smrt i oporuka, ali i one s poznatom temom svatova, koje se izdvajaju odabirom karakterističnih toponima, kao što su Zobnatica, Subotica, *Čekereia* (pjesma „Svatovi“, god. 1., broj 26, str. 195).

Broj tema kojima se bave autori stihova u *Vili* nije velik, a česte su različite inačice stihova na istu temu, što je također odraz vremena, ali i stalnih i čestih suradnika *Vile* koji su u njoj objavljivali tekstove, kao i njihovih profesija. Stoga i ne iznenađuje, primjerice, veći broj varijacija na temu molitava, ako se uzme u obzir određeni broj autora franjevac ili općenito pripadnika katoličkoga klera.

Uzimajući u obzir kontekst i vrijeme izdavanja *Bunjevačke i šokačke vile* možemo ju promatrati kao dio cjelokupnog rada Ivana Antunovića, a osobito preporoditeljskoga pokreta na čijem je čelu bio. Neka ovaj kratki izbor ukaže ne samo na teme koje su zaokupljale pjesnike *Bunjevačkih i šokačkih novina*, nego i na teme koje su bile važne puku radi kojeg su ih objavljivali².

² Pjesme su preuzete u izvornom obliku.

RODOLJUBNE I EPSKE

VJENAC NAŠEM LISTU

Jesil Vilo, ti cvitjah nabrala?
Što si meni jednoć obećala,
Da ćeš svudan po vrtovih zaći
Neven cvitje za moj vjenac naći;

Da ćeš revno sebe potruditi,
I što nadješ meni ponuditi,
Sabirajuć ma od daljnih strana
Vjenčić plesti različita znanja.

Pomozi mi posestrime mila,
I dosad si u pomoć mi bila;
Kad sam htio štogod nastaviti,
Novo ljeto, il dan pozdraviti.

Ti uvijek si kod meneka bila,
Što napisat, – kad mi ruka htila;
I sad mi se ti nemoj tudjiti,
Pomozi mi ovaj vjenac splesti.

Cvitje moje, ni je, nije fino,
Koje mi je u sred srca niklo,
U sred srca, duha mi prostoga,
Oj vrtlara slabo učenoga!

Al komu ga želim prikazati,
Valjda će ga i cjeniti znati; –
Malen darak neuka prostaka,
Kog porodi prostakinja majka.

Jest! malen je to plod moga uma,
Kog na krilih nosim moga duha:
Sve što imam, sve sve rad sam dati,
Slabim cvjetjem glavu ovjenčati.

A to prvo našeg urednika,
Koj je ponos, našeg roda dika!
On je zvizda predhodnica naša,
Koj se svojski rodu kola maša:

Trudom, umom za jedinu svetu,
Svetu svrehu roda nam prosvjetu,
Koi nek nam živi mnoga leta
To je vapaj starca i diteta! –

Isto tako i vi spisatelji,
Našeg Lista, – naši ljubitelji!
Jer pri srcu sav rod svoj nosite,
Pa zato se perom i trudite.

Vi želite rodu lice dati
I pred svitom obraz osvitlati, –
To je pravo, za to ste rodjeni,
Da budete uvijek radom spremni.

Tako, tako, vi roda nam otci!
Želu ditca, želu vam unuci :
Da na oltar narodnji stavite
Od prosvjete sviću upalite.

Ljubav roda mjerilom vam budi
Duh napredka nek vas na to bodri,
Da prošine sunce budućnosti
Ditci vašoj, koj su kost od kosti.

Isto tako i vi velikaši!
Koj' sto samo zar imenom naši? –
Setjajte se uvijek i vi toga:
Rod svoj ljubiti prvo potlam Boga.

Prva dužnost sveta i jedina,
Koja od vas ište rodna čina!
Da pokaže naše krvi tko je,
Kak' se činom ljubi, brani svoje.

Sve u milom, duhu narodnomu,
Da budemo svoji svi u svomu.
Ditca čehu i unučad roda
Uživat vam oj otčeva ploda;
Biti ćete vridni vik spomena,
Dok je roda vašega plemena.

A moj vjenac nek vam glavu vije,
Koj iz duše bunjevačke klije:
Nek ovjenča glave oj otacah,
Brižne glave slavnih bunjevacah!

Nekse znade daj lva bez otca.
Još čujteme moje Jetrvice
Jetrvice po bogu sestrice!
Mojje lva, tek na svit nastao
A kad bude rodu odrastao
Naučtega, viri i zakonu
I šiljtega mladjana u škulu
Kod očiju slipac da nebude
U nevolji, neka knjigu znade
Još i ovaj nauk mu podajte
U mladjano, srce mu ulite:
Da sa puta nepolazi otca
Nekse diči imena bunjevca –
Neka roda svoga neostavlja
Pa ma kaka našla ga nevolja
Jel rod roda, ostaviti neće
Nit nevolje ima, gdje bratje.
Ovo Pava bolana izusti
To izusti grišnu dušu pusti.

U Futoku.

Knezević.

God. II., 13. travnja 1871., br. 15, str. 117, Bunjevačka i šokačka vila

KAPETAN PAVLE, I KRALJEVIĆ MARKO

Četu kupi Kapetane Pavle,
Sve Turakah po izbor junaka,
Kad je Pavle četu sakupio,
U različni govor udarili.
Niki junak ničim se falio,
Niki bratom, a niki sestricom,
Niki sabljom, niki buzdovanom,
Al' se fali Kapetane Pavle,
Da nad njega neima junaka,
Ni konjica nad konja njegova,
Nad gjogata širokoga vrata.

To zasluša Smiljanić Ilia,
Ter besedi Kapetanu Pavlu;
Ne falise, ne sramoti se Pavle!
Nij junaka nad Kraljević Marka
Nit konjica nad njegova Šarca!

Al' govori Kapetane Pavle;
Davor jesi Smiljanić Ilia!
Šta mi fališ jogunicu Marka,
I njegova Konja vilovita?
Sad ću ići u goru zelenu
Bez oružja i brez konja moga,
Poneti ću trostruku kandžiu,
Uvatit ću Kraljevića Marka,
Šibat ću ga kano dite malo,
A tebi ću ja odsići glavu,
Ako ikad ti po fališ Marka.

Kad razumi Smiljanić Ilia,
Što govori Kapetane Pavle,
On užaši svojega konjica,
Pak se vini priko polja ravna,
Priko polja do grada Prilipa,
Junak nije u grad uhodio,
Jer je kasno k' njemu dohodio.
Penje šator gradu na kapiji,
Na kapiji Kraljevića Marka.
Prid šator je kopje udario
A za kopje konja privozao,
Pak uzimlje tananu tamburu,
Uz nju piva tiho – glasovito:
Dojd do mene pobratine Marko
Da ti kažem što je u novina.

To nečuo Kraljeviću Marko,
Jer je junak sanak boravio,
Veće čula stara mila Majka.
Budi majka Kraljevića Marka,
Ded' ustani moje čedo drago!
Turci su ti dvore obkolili.

Skoči Marko kano i pomaman,
Pak doziva svoga virnog slugu:
Davor jesi naimaru slugo!
Osedlaj mi Šarca od menjdana!

Dok je Marko sablju pripasao,
Dotle sluga konja osedlao.
Skoči Marko na dobra konjica,
I govori naimaru slugi:
Ded donesi jednu kupu vina
Jednu kupu od trideset oka,

Kad je kupu s' vinom pograbio,
Brkom maknu Kraljeviću Marko.
Brkom maknu kupu vina smaknu
Ter povika iz grla junačkog,
Koj' su Turci obkolili dvore?
Svi će sada pogubiti glave!
Al' povika Smiljanić Ilia:
Nisu Turci obkolili dvore,
Već je ovdi pobro Smiljaniću,
Ded' otvori na dvoru kapiju,
Da ti kažem sto je u novina.

Otvoramu pobratine Marko,
Otvora mu na dvoru kapiju,
Pak odoše gore u čardake.
Kad se malo ponapiše vina,
Poče Iljo Marku pripovidat:
Pobratine Kraljeviću Marko,
Da ti kažem zašto sam došao:
Četu skupi Kapetane Pavle,
Sve poizbor četu od Turaka.
U svakakvi divan udariše.
Niki s junak ničim pofalio,
Niki bratom, a niki sestricom,
Niki sabljom, niki buzdovanom.
A sam Pavle stade se faliti,
Das nad njega neima junaka,
Nit konjica nad njegova,
Nad gjogata širokoga vrata.

Ja sam njemu tiho govorio:
Nefali se, nesramot se Pavle!
Nit junaka nad Kraljević Marka
Nit konjica nad njegova šarca.
Pavle meni srdit odgovara:
Sta mi fališ jogunicu Marka.
I njegova konja vilovita,
Sad ću ići u goru zelenu,
Brez oružja i brez konja moga,
Poneti ću tros truku kandžiu,
Uvatit ću Kraljevića Marka,
Šibatću ga kano dite malo.

Kad razumi Kraljeviću Marko
Što govori Smiljanić Ilia,
Skaće junak na dobroga Šarca,

Al' je mučno gjevap dati kavgi,
Na to Pavle haje i nehaje,
Već on šiba Kraljevića Marka,
Opet veli Kraljeviću Marko:
Projd se toga Kapetane Pavle!
Ta lasno je zavaditi ljude,
Al je teško opet pomiriti.
Na to Pavle haje i nehaje
Već on šiba Kraljevića Marka.

Razjari se Kraljeviću Marko,
Planu junak kano vatra živa
Šakom ga je u čelo zgodio,
Čelo puče oči iz kočije,
Mrtav junak na zemljicu pade,
Bolan Pavle kamo tvoja fala! –

Nenadić 1871.

M. Jozits, učitelj

God. II., 16. ožujka 1871., br. 11, str. 85-86, Bunjevačka i šokačka vila

HRVAT, BRAĆI BUNJEVCEM I ŠOKCEM

„Dobri Bože, slavenski ti otče!
Ti jedina obrano još naša!
Odkad carev naših ponestalo,
Odkad kraljah naših ponestalo,
Odkad zemlje naše ponestalo:
Čuvaj roda moga slavonskoga.
Te budi mu kralju ti od kraljah –
Ujedinuć raj u razpršenu.
Budi glava rodu bezglavnom,
Da zasija slavenko koljeno
Ko i sunce sjajno nad zvjezdami;
Da prekrili slavensko koljeno
S' jednog kraja svijet do drugoga;
Da ojača slavensko koljeno
Ko i sveta tvoja gromovnica,
Koja trese mirom sviimkolikim.”

And. Frank.

God. III., 18. travnja 1872., br. 16, str. 61, Bunjevačka i šokačka vila

„Ljubi de mi svoju knjigu
I divote svog jezika,
Da uzbudeš s ote njege
Svomu rodu čast i dika.

Njeguđ svoje sve svetinje,
Oj čarobno divna vilo,
Da mi budeš milom rodu
Njegovanče sladko milo.”

Pak još k' tomu glasom vilah
Bajnim glasom od sirenah.
Pivaj, pivaj, milo lane.
Da se čuje na sve strane.

Koi čuje neka znade,
Kakvu rod mi kćer imade.
Tad ću pitat; gdi je koja?
Ko bunjevka, sestra moja!

Bunjevac

God. I., 23. studena 1870., str. 288, Nadometak 37. broju

SVATOVI

Vino pije Ćurčićevi Ivo
Nuz vinoje tio besedio,
Krčmarice Loketina Jago,
Lipa moja, i ponosna snao,
Prigji puta tamo Zobnatici
Plani okom, našoj Subatici
Gledni puta na četiri strane
Pa promotri Ane i miane
Pa spazišli Tunu s Čekerie
I sa njime do četir delie,
Deli pobru Szkenderovog Peru
Butun brata Dulićeva Bonu,
Na sve brza Mamužić Martina
Kardaš druga – Stipić Babiana.
A koi vidiš il u putu stigneš,
Tio njima vako divanitješ:
Faljen Isus odbrane delie
Puste konjma uzde i zengie,
Poruka vam od Ćurčića Ive
Vašeg brata i šestog delie

Da svratite meni u mianu,
 Gdino ćete vi zateći Ivu
 Ivo vam je Curu priprosio,
 Šebi virnu ljubü dobavio,
 Štojoj nema para na lipoti
 I njezinoj golemoj dobroti,
 Štoje butum sve Zemlje Magjarske
 Sluvonie, i kršne Hrvatske
 Pa Erdelja od sedam brigova
 S ravnom Peštom – i polja rigova.
 Iva rad je da snjim konačite,
 Virnu Ljubu damu dovedete.
 Prid Ivom je Vino i rakija,
 Sa rakijom šetjer i tursia.
 Kad je Jaga riči saslušala
 Omaji je za Boga primila.
 Pojas steže – čurdiu nateže
 Drumu ravnom od riči poteže,
 Malo posla Žedniku nadošla
 I nebijoj u tom srića loša,
 Od salaša kuzmana Purčara
 Gdino leži Žednika miana,
 Na halavom na doratu konju
 Spazi Jaga s Čekerie Tunu
 I sa njime četir pobratima,
 Grlom kliknu krčmarica Jaga:
 Faljen Isus s Čekerie Tuna
 Zdravo i vi do četir delie
 Poruka vam od Čurčića Ive
 Puste konjma uzde i zeugie,
 Popustajte čelik-baklardžie
 Pa svratjajte meni u mianu,
 U miani zatećete Ivu!
 Ivo vam je curu priprosio
 Šebi virnu ljubü dobavio,
 Štojoj nema para na lipoti
 I njezinoj čuvenoj dobroti.
 Štoje butun sve Zemlje Magjarske
 Slavonie – pa kršne Hrvatske
 I Erdelja od sedam brigova
 Ravne Pešte, i polja rigova,
 Ivo rad je da šnjim konačite
 Virnu Ljubu damu dovedete,
 Prid Ivom je vino i rakija
 Sa rakijom šetjer i tursia. –
 Kad delie riči saslušаше
 Jedan drugom oči sagledaše –

Dobra volja – a svatove čuše
S radošću im srca zaigraše,
Pa nagnuše konja i ramena
Puštivši priko drumu ravna
Brže došli, nego štosu pošli,
Zdravo pravo u mianu ušli,
I spaziše Ćurčičeva lvu
I pred njime šetjer i tursiu.
Rukamase bratja obgrliše
Za junačko zdravlje se pitaše,
Pa siđoše sovri u začelje
I jidoše šetjer i tursie,
Piše vino tri bijela dana
Nikad mile, nebi pristajanja –
Kad se puno podnapiše vina
Kads istroši šećer i tursia
Po divojku krenušese svati;
I htidoše Jagu darivati
Al nedade Tuna s Čekerie,
Mantes bratjo veli djavolie,
Pase maša rukom u džepove
I on vadi burme pozlatjene,
Na kojoj je alem kamen dragi
Koji daje krčmarici Jagi:
Na ti burmu od žežena zlata
Štono vridi pedeset dukata,
Toti dajem štosime dvorila
I štosimi bratju dozivala,
Pa akose srićno povratimo
I kod tebe noći prenoćimo,
Još dobićes stotinu dukata
I košulju vezenu od zlata;
Pa kadase nagjes u nevolji
U nevolji, starosti, i bolji
Dase možeš kruvom zahraniti
I menese Jago pomeniti.
Tako reče, pa na konja skače,
Pravo pogje polju i drumovi
A za njime bratja i sokoli,
Daje kome stati pa vidjeti
Ta nemož jim niko zamiriti
Dobri konji, a bolji junaci
Blago njevoj bunjevačkoj majci:
Na njimaje čoja kao koprena,
A na konjma Sedla simsirova
Na junaci s čelenkom kalpaci
A na konjma vezeni sabraci

120

Meni dajte času dobra vina
Das napijem srce da razgrivam
Još dok mogu da koju odpivam.

U Futoku 30. srpnja 1870.

Lazo Knezević bilježnik

God. I., 7. rujna 1870., str. 195, Nadometak 26. broju

GUDBA

Ej vi javor gusle tvrde!
Vi tanane strune zujne,
I gualce od strunica'
Jednostavna prosta lica.

Oj vi gusle sladoglasne!
Milozujke zujom jasne;
Tihim glasom vi zujite,
Al istinu vik gudite.

Nije u vam glas od jeka,
Nije u vam vika dreka;
Tihi žubor romoneći,
Privlačući gud gudeći.

Od starinah vi zujiste,
Slavskom rodu oj gudiste:
O junačtvu svih junaka,
Koji rodi slavska majka.

Vi gudiste rodu sriću –
Cernu tugu i nesriću:
Od vijkada što se zbilo,
Slavskim rodom dogodilo.

Zato i sad što je više,
Tko bo našim duhom diše;
Rad' vas vidi rado sluša,
Čisto serce dobra duša.

Rado sluša stara baka,
Sokolićah mila majka!
Od milinja rosi lice,
Čuvši čine svoje ditce. –

Onda biti kada vidi,
Da se sinak svog nestidi –
Zaklinjem te zato milim
Trojedinim Bogom živim.

Da mi budeš uzor rodu,
Ma terpio zlu nezgodu. –
Da t' u sercu slasti raja
čistog roda milovanja,
Bude pervo oj čeznutje
Svoje gerlit milujuće.

Bunjevac

God. I., 27. srpnja 1870., br. 20, str. 143, Nadometak 20. broju

MISAONE I LJUBAVNE, RELIGIJSKE, POUČNE

MOJE ZLATO

Spusti mi se mekom krilcu milko,
Da poljubim već jednoč ti oči,
I da vidim otu vedru suzu,
Koja krvcu u srce mi toči.

Ah! ja moram sdvojiti nabrzo,
Ako krv se ta u pelin stvori; –
Ojadjeno moje srce mora
Da mi tilo ća u grob obori!

Al ako mi svetu dadeš ričcu,
Da me nećeš nikad ostaviti, –
Ja ću te sad, o janješće ! ljubko
Na to srce za navik priviti.

Zacilićeš tad mog srca rane, –
Krvca će se pritvorit u zlato....
Sjajno zlato i kamenje drago –
Samo amo na krilce mi Kato!

Blaž.

God. II., 15. lipnja 1871., br. 24, str. 177, Bunjevačka i šokačka vila

ČOBAN

Mlad čobane crna oka
Ovce pase kraj potoka;
Al tri dive ko tri vile
Tute pivajuć bez bile.

Jodna piva: „Alaj nane;
Da mi tu sad moje lane:
Ljubila bi ga srid usta
Sladja od meda i musta!”

Druga piva: „Sunce jarko,
Potrudi se za me malko!
Vidi, jel drag živ u boju
Il'on ljubi drugu koju?”

Treća srcem uzdisala,
Tužnim glasom zapivala:
„Na što mladost mi zelena
Kad ne imam mog ljuvena?”.

Dive vako su pivale
I svoj postav zapirale;
To sve čuo lip čobane,
Pa odpivat njima stane.

„Koja ima svoga mila
Š njim do smrti srićna bila;
Kojoj dragi je u boju
Nek ne gubi virnost svoju.”!

„A kojoj svog draga nije,
Nek joj da Bog što mož prije:
Evo čoban, šta će bolje,
Primiće je drage volje !!”

*Za Czuczorom po našem duhu priveo Jukich.
God. II., 1. lipnja 1871., br. 22, str. 165, Bunjevačka i šokačka vila*

VUK I LIS.

Sastav se stari kurjačina
S mladim lisom na stanu gazdinskom
O po noći kada im je vrime.
Nit se glede nit se pozdravljaju,
Već se svaki na posao daje:
Mrki vuče oko tora njuši,
Mladi lijo kokošinjak gleda.
Al im danas loša srića bila,
Ter sve odsvud zatvoreno bilo.
Na to vuče, da ga jadi minu,
Stade lisu krotko popovati:
„Mladjan družu drzovit kradljivče,
Za rana si na kradju se dao,
Hudu kradju bezzakonje mrzko,
Rano glavu u torbu vrgao;
A i neznaš da te svuda čeka
Skrovna zamka i olovo teško.
A bolje bi za te mladog bilo,
Da se dadeš redu i kriposti:
Te proživíš u lipom poštenju
Mnoge dane i radosti mnoge,
Kano i ja što ih sad uživam,
Te se samo još za mlade brinem
Koje dodjoh potražiti ovde.”
Na to njemu lisac odvratio:
„Stari vuče za nevolju svetčel!
Lijepo ti stoji popovanje,
Šteta vična što kaludjer nisi:
Ti bi pola svita obratio,
I ja bi se uz te posvetio;
Samo da se tu sastali nismo
I da ne znam sve stanove tuda,
Gdi si klao i harao grdo,
Gdi te vidih, a ti mene nisi.
A ovaki stari živoždere,
Idi popuj gdi te nepoznadu,
A mi znanci krašćemo ko dosad.”

*

To je slika one varalice,
Koji rado uvijek drugog kara,
A on sam je gorji od gorjega.

J. Timarić

God. II., 25. svibnja 1871., br. 21, str. 159, Bunjevačka i šokačka vila

NARODNA

Bože mili i mila Marijo!
Oru pluzi, rastu kukuruzi,
Pivaju mi po gori tičice,
Kitiju se mlade divičice.
Tri mi tuge na srdašcu mome.
Prva tuga na srdašcu mome:
Neće sôko na ruci pivati;

Druga tuga srdašcu mome:
Neće konjic poda mnom igrati.
Treća tuga na srdašcu mome:
Razsrdi se moja draga na me
Pod prstenom u mile matere.
I umrit ću prigorit je neću.

Blaž

God. II., 11. svibnja 1871., br. 19, str. 147, Bunjevačka i šokačka vila

ALLELUJA!

Krasna ti je i čudna promina
To po polju, brdi i dolinah!
Kano da se sve izza sna budi
Šuma, trava, ptice, a i ljudi.

Gor' na nebu Sunce odskakuje,
Noć nam krati, danak produljuje
I prosiplje trake sve toplije;
Da se svašta kripi i ogrije.

Klije sime i raste travica,
Razvija se pupolj na grančicah,
Razleže se glas veseli pticah –
Po svi šumah, gorah i ravnicah.

Krasne dobi! krasna li vrimena!?
Sred kojeg se slavi uspomena;
Privesele i slavne pobjede
Kuju Isus nad smèrtjom sprovede.

Koj' iz krila svog Otca vičnoga
Doli snide rad puka grišnoga;
Da mu volju svog Otca objavi,
Ter ga na put spasenja upravi.

Pak obhodiš svud dobro čineći,
Hrome, slipe i bolne ličeći;
Gorkom smrtju život svoj završi,
Tako – dilo odkupljenja svrši.

Treći dan pak – nakon prike smrti –
Slavnim tilom usta on od mrtvi;
Ukaza se tužnim učenikom
Priplašenim svojim naslidnikom.

Ukaza se zatim još mlogima,
Ter veselje prouzroči svima;
Svi se ovom slavnom događaju
S uzhićenim srcem radovahu.

Zato i sad sveta Crkva Mati,
Priveliku radost ukazati
Običaje, na ovaj dan blagi,
Kog nam steče sam Spasitelj dragi.

Pak se kiti kano zaručnica;
Sve je u njoj priveselog lica:
Uzključući hvalu Bogu piva –
Alleluja ! svuda odjekiva !!!

* * *

– Kad bi i naš narod uskrsnio!! –
– Nakon je san polumrtvi spio –
Ter se s knjigom oprijateljio:
S vrimenom bi sve slavniji bio!

Krunoslav.

God. II., 6. travnja 1871., br. 14, str. 109, Bunjevačka i šokačka vila

OTČE NAŠ

Otče, koji jesi na nebesi,
Naš, se zvati, udili slobodu,
Koji, stan svoj zvizdami uresi,
Jesi otac i svemu narodu.

Na tebe zato otče mislimo,
Nebesih slave dočim slovimo.

Sveti se ime, svi mi kličemo,
Ime prisveto! po njemu išćemo,

Nas tvojom dobrotom sve stvorene,
Od vražjeg sužanstva odkupljene,
Koji stobom živi i Duhom svetim,
Uteha dobrima, strah prokletim.
Amen.

Fra Roberto Kauk

God. II., 5. sičnja 1871., br. 1, str. 6, Bunjevačka i šokačka vila

POLJODILAC I SINOVI

Iz magjarskih basnah

Težak niki na smrt bolom bolovao
Ter je sinke svoje k' sebi dozivao,
Da učini oporuku još za vrime
Da se snjima prosti i blagoslov prime.
Sinci moji! progovori glasom tužnim,
Danas, sutra jur sklopiću oči vidim,
Kazaću vam očevine što imate
Moje posli smrti da mi nekukate.
Ostavljam vam jedan komad u poljani
U njoj leže silni novci zakopani:
Nuder! svi u ruke ašov i motiku
Svu je prikopajte, nežalite muku.
Sinovom biaše ovo velo drago
Kako nebi? Iznenada toli blago.
Ter činiše posli smrti to njegove
Uzmu motiku u ruke i ašove;
Ali blago oni nenadjahu skrito
Od žalosti u nju posadiše žito.
Koje ko Bog? Nasta blaga godinica
Pa obilno napuni se jim žitnica.
Sinci se tad dositiše oporuke
Ter odsel' u ruke ašov i motike!
Iz ovoga slidi svakom poučenje
Posluj, radi, a Bog cini tve mučenje!

Jukich

God. I., 19. listopada 1870., br. 32, str. 245, Nadometak 32. broju

TUŽBA

Cilom svietu sviće zora,
Svakom stvoru sunce sja,
Samo meni tužnoj oblak –
Žarko sunce sakriva.

Cilom svietu misec svietli
I zvizdicah neznan broj;
Ah! onda se istom k' nebu
Gorki diže uzdas moj.

Sviet uživa zraka čista
I gorice milu slast,
Al kud mlada oko bacim,
Sve mi biva na propast.

Meni zora tad će svanut
S' suncem sinut drugo sve, –
Ako bude mene dragi
Moj ljubio kao pre. –

Anka M.

God. I., 12. listopada 1870., br. 31, str. 237, Nadometak 31. broju

PRIGODNE PJESME – POZDRAVI I ČESTITKE

POZDRAV

Kano pčela širom hodam
Po svoj domovini
I nazivam srićna dana
Mnogoj domaćini.
Kud prohodim svud raznosim
Lipa svitovanja:
Kako da se oporava
Bunjevačka stanja.
Kako da se mir i sloga
Kod nas ukoreni;
Razkolenje i nesloga
Sa svim izkoreni. –
Bunjevačke i Šokačke
Slavne obitelji

Blagostanje, unapridit
Srdce moje želi!
Razbor – umnost i prosvěta
Da se u njoj širi,
Tak' napridak svoj da stigne
U podpunoj miri. –

Kako valja zemlju, polje
Obradjivat lipo,
S blagosovom božjim da nam
Dobro rodi žito; –
Kako triba vinograde
Vočku plemeniti
I iz ovih radost' hasnu
Sebi dobavit;
Trud, posao kako triba
Višto upravljati:
Ja sam sve to konten svima,
Redom pokazati.

Što s' pronajde u zanatu
Kakve god vištine,
Ili kakve okretnosti
Okol' térgovine:
To ću ja sve vami lipo
Nasrid iznositi,
Da si s time može svaki
Pomoć dokučiti.

Što se tiče zakonite
Pak samouprave:
Glede toga razširivat
Želim misli zdrave;
Da nam šokac i bunjevac
Vazda dobro znade –
Kako dužnosti gradjanske
Obslužit valjade,
Kakvu l' korist on iz toga
Da može cèrpiti –
Ak' dužnost i pravo svoje
Zna upotrèbiti.

Cèrkvu, škulu, prid očima
Ja vazda imadem;
Kako da se oni rede
Lipo zborit znadem:

Da s' po njima čovičansko
 Čuvstvo splemeni,
 Te budnemo srcem dobri,
 S umom prosvitljeni;
 Da se vira spasonosna
 Procvate med nami
 Duh kèrstjanske pravednosti
 Objači u nami.

Tako obće blagostanje
 Da nam napriduje,
 'S tog da šokca i bunjevca
 I drugi poštuje:
 Srićom našom nek je veća
 Srića domovine! –
 Da ponosna može biti
 Na nas gradjanine!!!

Krunoslav

God. I., 19. ožujka 1870., br. 1, str. 2, Bunjevačke i šokačke novine

POZDRAV ŠOKAČKO – BUNJEVAČKOM LISTU

Dobro došo mil glasniče!
 Rodu svomu ti vjestniče,
 Duši drago, srcu milo,
 Ti jedino nam glasilo!

Nesja stebe biser zlato,
 Oku roda mil si zato:
 Jer si prvi medju nami,
 Prèdhodnice sjaj nadnami. –

Rod nam čami u srid tminah,
 S nemarnosti svoga sina;
 Te zapušten da b'od koga:
 Već od krvi ploda svoga. –

Jadni rod nam obraz krije,
 Jer mi lice svako bije, –
 U srid svoje neprosvite,
 S tudenosti ditce klete. –

Svudan širom plodna slavka,
Bunjevačka blaga majka:
Plodi svoje Sokoliće
Ko na polju bujno cvitje. –

Priko dvěsto hiljad dušah,
Dosad slast si nepokuša.
Jezik slasti i lipote,
Svog milinja ah krasote. –

Dostaj j' bilo veće tomu,
Pa za ljubav ne znam komu.
Rod svoj gledat ko siroče
Koj s nemara ginut poče. –

Da ga zlosreća nebije,
Gdē ste, komu krvca vrije?!
Hajd na noge svi skočimo,
Svoje branit, ah počmimo!

Svi smo zato oj rodjeni,
Rod svoj branit odredjeni,
Razpršiti mu dugu noć
Samo Bože daj nam pomoć!

Zato slavna Subotico!
Ti dična nam ponosnico.
U Tebi su Sokol sinci
Virna ditca svojoj majci.

Kolo naše zaigrajmo
Vince rodu hajd svijajmo,
Vince rodu od kovilja
Ponos, Slave cvatom smilja.

Ti pak Listu naš mileni!
Objeručke svud primljeni.
Kudgod pošo, dobro došo,
Svagde dobar doček našo.

S nami „bitčeš duhom jedan
S nama „sritan“ s nami „bedan“
S nami Ti ćeš cvasti nadom
Il bēdovat gorkin jadom
Jedinstvenih drugah drug.”

God. I., 19. ožujka 1870., br. 3, str. 10, Bunjevačke i šokačke novine

POZDRAV

Bunjevački rode mili!
 Surodnici zdravi bili,
 Kvami evo hitim herlim
 Da vas punim srcem gerlim,
 Da vam reknem pomoz Bog,
 Čujte pozdrav serca mog.
 Sinci slavni, da ste zdravi!
 Rodu svomu ponos pravi,
 Kim u grudih serce bie
 A u žilah kervca vrie,
 Znajuć, da kerv nie voda
 Rod od svoje – traži ploda.
 Bratjo roda milovani
 Kćerke, Sestre, da smo slavni!
 Hajd' u kolo i to tako
 Reći hoću bunjevačko
 Gdë se naši zbori peva
 Rodoljubje s nas odseva.
 Ta za rod nam savez sveti
 Hajd sklopimo – te početi;
 Njegovati, ljubiti svoje
 Od bunjevske rodjen tkoje!
 Nek se vidi, što se može,
 Kad se srodna serca slože;
 Isto gvožđe plivat može
 Samo sloge, daj o Bože!

Bunjevac

God. I., 19. ožujka 1870., str. 14, Nadometak 3. broju

ČESTITKA

Nježna čuvstva diteta, na majčin imen dan.
 Ej mili sam noćas sanak snio,
 U snu Majko Vas sam zagerlio.
 Okol vrata ručice sam svio,
 Vas ljubeći ovak' domislio.

Čim ustanem iz okrilja sanki,
 I ugledam tog bijelog danki.
 Pozdravit ću moju majku milu,
 Neka vidi plod u svomu krilu.

Ah! majčice mila moja draga,
Sinak ljubi vas verh svega blaga.
Evo danas danak svete Mande,
Sinak zato verlo dobro znade.

Čestitkujem štogod bolje znadem,
Dajuć vam u sercu što imadem: –
Dugo živuć, vazda zdravi bili,
Vašeg milja mi se naživili.

Doživili i vi u nam radost,
Kad vas svije i ovije starost. –
Eto majko što vam sinak želi,
Seka moja isto tako veli.

Naša majko! ah sladka rič to je:
Primate nas u krilašće svoje.
Nas ljubeći s nami zdravi bili,
To vam želim vaš sinak premili.

God. I., 4. svibnja 1870., str. 44, Nadometak 8. broju

NEVEN: NAJDUGOVJEČNIJI BUNJEVAČKI LIST

PRIGODOM 140. GODIŠNJICE POKRETANJA LISTA

Neven, list bačkih Hrvata (Bunjevaca i Šokaca) pokrenut je prije 140 godina u Baji. On nije najstariji bunjevački list, ali je najdugovječniji i najutjecajniji. Izlazio je u kontinuitetu trideset godina, od 1884. do 1914. Bio je otvoren za sve suradnike hrvatskog i srpskog govornog područja. Silom prilika, u uvjetima mobilizacije, ugašen je 1914. Uskrnuo je koncem 1918. u novom ruhu kao jugoslavenski list. Do 1920. imao je izvanstranačko obilježje i služio zajedničkim jugoslavenskim interesima. Koncem 1920. postao je glasilo Bunjevačko-šokačke stranke. Prestao je izlaziti koncem 1922. Ponovno je pokrenut 1924. poslije rascjepa u Bunjevačko-šokačkoj stranci kao glasilo liberalnog krila spomenute stranke. Kada je Bunjevačko-šokačka stranka fuzionirala s Hrvatskom seljačkom strankom 1926., *Neven* je postao glasilo HSS-a. Kao glasilo HSS-a *Neven* je izlazio do šestosiječanske diktature, tj. početka 1929. Od 1929. pa do početka 1932. izlazio je bez stranačkih obilježja. Međutim, u biti, bio je to list bivših članova i simpatizera HSS-a, koji su bili okupljeni u Hrvatskom pjevačkom društvu „*Neven*“ i drugim hrvatskim udrugama u Subotici. List *Neven* ponovno je pokrenut početkom 1935. Sada mu je vlasnik i urednik bio Joso Šokčić, novinar *Naplóa*, slobodnozidarske provenijencije. Okupljao je uglavnom prorežimske snage, promovirao slobodnu masoneriju, izvještavao o prilikama bačkih Bunjevaca i bavio se identitetskim pitanjima. U takvom ruhu *Neven* je izlazio sve do konca 1939. kada je njegov urednik priznao poraz ideje o bunjevačkoj naciji. *Neven* se nakratko pojavio početkom 1940. (svega jedan broj). Imao je hrvatske boje, ali je bio prorežimski orijentiran. Urednik mu je također bio Joso Šokčić. Poslije toga, *Neven* se pojavio još jednom, 31. prosinca 1940. u redakciji Blaška Rajića.

Od 1884. do 1914.

Prije *Nevena* izlazilo je nekoliko bunjevačkih listova. *Bunjevačke i šokačke novine* (BŠN) (1870. – 1872.), *Bunjevačka i šokačka vila* (BŠV) (1871. – 1876.), *Misečna kronika* (MK) (1872. – 1873.) i *Subatički glasnik* (SG) (1873.

– 1876.) i *Bunjevac* (1882.). Prva dva (BŠN i BŠV) je pokrenuo Ivan Antunović, bunjevački rodoljub i kalački nadbiskup, a druga dva (MK i SG) Kalor Milodanović, njegov suradnik i nastavljatelj. Urednik posljednjeg lista (*Bunjevac*) bio je Ivan Burnać, svećenik. *Neven* se pojavio dvije godine poslije *Bunjevca* – 15. siječnja 1884. Pokrenuo ga je uz podršku Ivana Antunovića tada još mladi seoski učitelj Mijo Mandić (rođ. 1857.), rodom iz Kačmara. Suradnici lista su bili uglavnom katolički svećenici rodoljubivih shvaćanja. U pozivu na pretplatu urednik (Mandić) objašnjava razloge pokretanja lista i njegov cilj:

Uvik je bilo, a i ostati će, jedno najznamenitije i najpriličnije orudje, sridstvo, izobraženja – književnost. Ovo je u nikom smislu duša, život naroda. Puk, koj je rad, da u jesap dodje, da napriduje, da ga valoviti talasi napridka nepotope u vičnu nezaboravnost, mora imati svoju knjigu.

Jedna lipa grana književnosti jest: novinarstvo. Ako ima orudja, sridstva s kojim se najuspješnije krči put sveobćoj neobrazbi, napridku i srići, onda je to bezdvojbeno - novinstvo. Jer ovdje se, na korist i pouku narodnu očito protresaju, kore il slave pučki i u obće društveni običaji i poslovi, i ovo zastupa narod.

(...)

List ćemo dakle, u ime božje, krenuti i pripravnici smo za njega svaku možebitnu nepriliku i priziranje lako svesrdno primiti i prtrpiti, samo da svoj narod žudjenom sridstovu, orudju izobraženosti – knjigi pridobijemo. Ime ćemo biti: „Neven“, a cina na svu godinu 1 frt. Izlaziti će u misecu jedared. Glavni cilj, svrha „Nevena“ jest: pravim pučkim jezikom – bunjevačko ilirskim naričjem – u kršćanskom duhu zabavno poučavati puk bunjevački i šokački. U tu svrhu donositi ćemo: pisamah, poučnih i šaljivih pripovidadakah (izvornih i privedenih), zemljopisnih, povistničkih, pedagogičnih (odgojopisnih), zdravstvenih i književnih članakah i razpravah. (Neven, 15. I. 1884, br. 1, str. 15)

List je u prvo vrijeme izlazio u Baji. Sedmi broj *Nevena* 1884. tiskan je u Somboru. Od 6. broja 1887. *Neven* je izlazio u Subotici. Do konca 1892. urednik *Nevena* je bio Mandić. Mandić se morao odreći uredništva, jer je mađarski zakon zabranjivao učiteljima uređivanje nemađarskih listova. Međutim, Mandić je nastavio u tajnosti surađivati u *Nevenu*. Od 1. broja od 1. siječnja 1893. urednik *Nevena* je bio Petar Skenderović, seljak. Od 1. veljače 1895. uredništvo preuzima Nikola Matković, seljak. U ovo vrijeme glavni i stalni suradnici *Nevena* su bili Mijo Mandić i svećenici braća Kujundžići (Ilija, Pajo i Nikola). Od 1884. do 1903. list je objavljivao uglavnom zabavne i poučne sadržaje. Od 1. broja od 1. siječnja 1903. urednik je bio Vranje Sudarević, liječnik. U ovo vrijeme *Neven* je već okupljao bunjevačku građansku inteligenciju. Posljedično, izlazi više bankarskih i nacionalno-političkih članaka. Od 15. ožujka 1910. (od 3. broja) urednik je bio Šandor Rajčić, bankarski činovnik. U to vrijeme, format lista je postao nešto veći. Od 1. siječnja 1912. *Neven* je postao tjednik. Od 5. srpnja 1913. (br. 27) pa do gašenja kolovoza 1914. urednik lista je bio odvjetnik Mirko Ivandekić.

Od 1918. do 1920.

Sarajevski atentat 1914. bio je koban za Slavene u Ugarskoj. Poslije Srpanjske krize ugarske vlasti su ugasile gotovo sve nemađarske listove, uključujući i *Neven*. Urednik i suradnici *Nevena* su mobilizirani. Rat ih je odveo na razne fronte: južnu (srbijsku), istočnu (rusku), zapadnu (talijansku). I raspad Austro-Ugarske Monarhije poslije proboja Solunske fronte rujna 1918. zatekao ih je na raznim stranama. Primjerice, brat posljednjeg urednika, Ivan Ivković Ivandekić bio je čak u ruskom zarobljeništvu. Međutim, glavnina suradnika predratnog vremena uspjela se vratiti u Suboticu i organizirati u Narodno vijeće Bunjevaca i Srba (5. studenog 1918.). Poslije ulaska srbijske vojske u Suboticu pokrenut je i *Neven* kao dnevni list. Bio je glasilo spomenutog vijeća („glas slobode i narodnog jedinstva“) (17. studenog 1918.). Uvodne tekstove napisali su Josip Prčić („I kamenje popucaše nad grobom...“) i Šandor Rajčić („Pozdrav Nevena oslobođenom narodu Srba, Hrvata i Slovenaca“).

Šta je? Što tareš oči, zar ti smeta svitlost, pa me ne pripoznajesh? Ja sam „Neven“. Ili si još nevjerni Toma? Poslušaj glas, gledaj u oči, stisni ruku. Jest! Ima povratka i iz groba: ta ja sam bio živ zakopan.

U početku rata zakopaše mene i mnogo moje braće misleći oni da su nas usmrtili; Naš kraj postade dolinom suza.

I ponovo zaplače Majka Jugovića i plakaše dugo... Ali njen plač izazva srdžbu božju protiv zlotvora naših. I gle čuda: ta uništena srpska vojska u Subotici! Naši nikad nevidjeni barjaci na varoškoj kući, mrtav „Neven“ progovara. (Joso Prčić)

Verige su razbijene, lanci su pali! Narod Srba, Hrvata i Slovenaca to jest Jugoslavena se je oslobodio ropstva! Narode! Pivaj, svetkuj, veseli se!

Narode! Sva tvoja prava si dobio, sve želje su ti se ispunile. Sunce je zagrijalo, a ti misliš, da još uvijek sanjaš. Ne! Ti si narode budan i sve, što se oko tebe dešava, nije više san, nego radosna java.

Bunjevci i Šokci!

Neven je pobijedio! Nevenova načela je cijeli svijet prihvatio! (Šandor Rajčić)

Neven je više od godinu dana pisao u duhu jugoslavenstva. Međutim, do promjena raspoloženja Bunjevaca došlo je početkom 1920. Tada su nastale prve sumnje i razočaranja u jugoslavensku državu. Trianonskim mirom 1920. niz bunjevačkih i šokačkih sela ostao je u Mađarskoj. To je samo osnažilo ranije sumnje da jugoslavenske vlasti ne čine dovoljno za Bunjevce i Šokce. Koncem 1920. bunjevački prvaci su se društveno i politički organizirali. Tada je i *Neven* prestao izlaziti kao list općejugoslavenske orijentacije i dobio karakter stranačkog glasila.

Od 1920. do 1922.

Tijekom rujna 1920. osnovana je Bunjevačko-šokačka stranka. Od 16. rujna 1920. (br. 205) *Neven* izlazi kao „organ bunjevačko-šokačke stranke”. Dana 10. listopada u Subotici je u Gradskoj vijećnici održan veliki bunjevačko-šokački sabor. Na tom skupu je predstavljen program Bunjevačko-šokačke stranke u okviru predizborne kampanje pred izbore 28. studenoga. Program je imao autonomistički karakter i po tome je Bunjevačko-šokačka stranka prva stranka koja se zauzimala za autonomiju Vojvodine. Protivnici Bunjevačko-šokačke stranke su ometali ovaj skup. Bunjevačko-šokačka stranka je na izborima osvojila četiri mandata. *Neven* je zabilježio mnoge momente u radu Bunjevačko-šokačke stranke. Oštro je reagirao na riječi predsjednika vlade Milenka Vesnića bunjevačkoj delegaciji prosinca 1920.

U utorak poslje podne je protestna delegacija Jugoslavenkog Kluba bila kod ministra predsjednika dra Vesnića. U delegaciji su bili dr. Korošec, dr. Vranje Sudarević i Evetović, koji su dru Vesniću prikazali protuzakonite mjere ministra prosvjete u Vojvodini i razložili političko i gospodarsko stanje. Dr. Vesnić je odgovorio, da nemože ništa oficijelno poduzeti, jer je ministarstvo u demisiji. Rekao je da Bunjevce ne priznaje za narodnost i da „mi nismo nikog zarobili pa nismo ni bunjevce, ali oni šuruju sa mađžarima i hoće opet s njima živjeti. Ako bunjevci nijesu zadovoljni, onda mogu ići pod Mađžarsku.”

*

Dr. Vesnić se tako zaboravio, da je gornje riječi izrekao. Ljuti se na bunjevce i to zbog razloga što bunjevci neće, da budu radikali. Prema tome naravski da nijesmo mi bunjevci nikada patriote. Patriotizam je uskoskopčan sa radikalnom strankom, ta stranka imade dapače monopol na jugoslaven-ski – odnosno veliko srpski patriotizam. Taj veliko srpski patriotizam je došao do zaključka kod radikala, da Bajski trokut treba napustiti, inače će bunjevci i šokci biti u Bačkoj u većini.

(*Neven*, 19. prosinca 1920., br. 279, strana 1-2)

Posebna bunjevačka nacija? Pa tko to stvara g. ministre? Zar nisu Bunjevci 1918. godine učinili u Subotici prevrat pod hrvatskim barjakom, kao simbolom svoje nacije? Zar nisu Bunjevci dosta jasno manifestovali svakom prigodom, da se smatraju onim što jesu, tojest Hrvatima? Njihova borba za latinicu, za zaštitu katoličke religije zar nisu dokazi? No ako bi se mislilo da je to rad inteligencije ili kakova propaganda, treba se popitati kod bunjevačke paorije, dali se smatra posebnom nacijom ili Hrvatima?

(*Neven*, 21. prosinca 1920., br. 280, str. 1)

Poslije ovog nesporazuma s Vesnićem, *Neven* sve češće ističe hrvatski identitet Bunjevaca kroz naziv bunjevački Hrvati. Primjerice, kada su na Svijećnicu, na dan velikog bunjevačkog prela, Anton Korošec, predsjednik Jugoslavenkog kluba i njegovi drugovi posjetili u Subotici svoje bunjevačke kolege, *Neven* je tom prilikom pisao: „Gospoda narodni poslanici došli

su da uvećaju lijepu slavu bunjevačkog Velikog Prela. Prije podne posjetili su korporativno vodje **bunjevačkih Hrvata**, nar. poslanika dr. Vranju Sudarevića i Blaška Rajića, te g. župnika Lajču Budanovića". (*Neven*, 4. veljače 1921., br. 26, str. 1)

Neven je u ovom razdoblju objavio niz politički obojenih članaka. Kritizirao je radikalne vlasti, koje su gušile demokraciju. Zbog toga je bio na udaru gradskih vlasti u Subotici, koje su u međuvremenu prešle u ruke radikala. Policijsko kapetanijsko zvanje grada Subotica na osnovu naređenja velikog župana od 16. prosinca 1921, a zbog uvodnika „Mir i Bog“ u broju 276 zabranilo je izlaženje *Nevena* od 17. studenoga 1921. do 15. siječnja 1922. godine. *Neven* se pojavio tek 18. siječnja 1922. Izdavač i odgovorni urednik je bio Stipan Vojnić Tunić, odvjetnik. Više nije bio dnevni list, nego tjedni. Od 28. siječnja 1922. (br. 3) *Neven* nosi podnaslov „list bunjevačkih Hrvata“. Izlazio je tjedno sve do 16. prosinca 1922. godine kada je ugašen zbog materijalnih poteškoća. Iz ovog razdoblja naročito je historiografski dragocjen feljton Mije Mandića „Mađari u Vojvodini“, koji zapravo predstavlja historijat bunjevačkog pokreta u Subotici do 1918. (*Neven*, 23. rujna 1922., br. 37, str. 1, *Neven*, 30. rujna 1922., br. 38, str. 1, *Neven*, 7. listopada 1922., br. 39, str. 1, *Neven*, 14. listopada 1922., br. 40, str. 1, *Neven*, 21. listopada 1922., br. 41, str. 1)

Od 1924. do 1929.

U ljeto 1924. došlo je do rascjepa u Bunjevačko-šokačkoj stranci na liberalno i klerikalno krilo. Klerikalci su se izdvojili u posebnu stranku pod vodstvom Blaška Rajića – Vojvođanska pučka stranka. Bunjevačko-šokačku stranku sada su činili samo liberali, koji su pokrenuli 20. prosinca 1924. svoje glasilo *Neven*. *Neven* je bio tjednik, izdavač i odgovorni urednik mu je bio

Mirko Ivković Ivandekić, odvjetnik. Glavni saradnici su mu bili: Matija Išpanović (učitelj), Josip (Đido) Vuković (seljak) i Mihovil Katanec (odvjetnik). U ovom razdoblju *Neven* vodi rat ne samo s radikalima i njihovim glasilima, nego i s Vojvođanskom pučkom strankom i njenim glasilom *Hrvatskim novinama*. Ni Bunjevačko-šokačka stranka i Vojvođanska pučka stranka nisu polučile uspjeh u izborima 8. veljače 1925. Poučena neuspjehom, Bunjevačko-šokačka stranka okrenula se suradnji s Hrvatskom seljačkom strankom. Do 20. svibnja 1926. (br. 20) *Neven* je izlazio kao glasilo Bunjevačko-šokačke stranke.

Na zajedničkom skupu Bunjevačko-šokačke stranke i Hrvatske seljačke stranke u Somboru 24. svibnja 1926. pročitana je „Deklaracija o pristupanju B-Š stranke HSS-u“, koja je objavljena u *Nevenu* 10. lipnja 1926. Posljedično, od 27. svibnja 1926. (br. 21) pa sve do 17. siječnja 1929. (br. 3) *Neven* je izlazio kao „glasilo Hrvatske seljačke stranke za Srijem i Vojvodinu“. Međutim, *Neven* nije bio samo stranački list. Također je vršio kulturnu misiju.

Suradnici *Nevena* su bili ujedno i pokretači akcije za podizanje Hrvatskog doma u Subotici. Društvo Hrvatski prosvjetni dom u Subotici osnovano je na Bezgrješno začeće 8. prosinca 1926. (*Neven*, 9. prosinca 1926., br. 49, str. 2). U Zagrebu je osnovan međudruštveni odbor za organiziranje i populariziranje sabirne akcije za gradnju Hrvatskog prosvjetnog doma u Subotici (*Neven*, 27. siječanj 1927., br. 4, str. 4). Akciju za podizanje Hrvatskog doma u Subotici *Neven* je opravdao u članku „Zašto nam je potreban Hrvatski prosvjetni dom“:

Za bunjevačke Hrvate gradnja njihovog Doma nije nikakav luksus nije nikome ni prkos. Već davno se osjećala potreba, da se nabave ta bunjevačka i hrvatska kulturna i prosvjetna društva – dostojne društvene prostorije. Katolički Krug, Pučka Kasina ustanove su sa svojim zasebnim ciljevima, svojim zasebnim djelokrugom, koji svoje prostorije trebaju za svoje vlastite potrebe, te ih drugim društvima i ne mogu ustupati. (Neven, 3. veljača 1927., br. 5, str. 3-4)

Za razliku od *Nevena*, *Hrvatske novine*, glasilo klerikalaca, nisu podržale ovu akciju. Tvrdile su da će Hrvatski dom biti „radićevski“. U odgovoru na kritike, *Neven* je pisao da će budući Hrvatski dom biti otvoren za sve Hrvate (*Neven*, 10. ožujka 1927., br. 10, str. 2).

Kad su osnivači našeg društva na konstituirajuću skupštinu pozvali i sva katolička društva i sve predstavnike katoličkog pokreta u Subotici izričita im je bila želja i namjera, da Hrvatski prosvjetni dom u Subotici okupi sve bunjevačke Hrvate raznih stranačko-političkih orientacija i da taj Dom bude zajedničko djelo svih bunjevačkih Hrvata i ujedno vidljiv i jasan dokaz, kako ispravno shvaćamo Hrvatstvo naročito u ovim krajevima ne može i ne smije isključivati katolicizam. Želja im je bila dokazati da Hrvati nikada, a najmanje danas, gdje se hrvatski narod bori za svoju narodnu egzistenciju ne žele Hrvatstvo odijeliti od katolicizma a kamoli napraviti jedan jaz i od Hrvatstva i katolicizma stvoriti dva protivnička tabora. (Neven, 10. ožujka 1927., br. 10, str. 2).

sa svojim suradnicima preuzeo je svu vlast u državi. Ukinute su političke stranke. Posljedično, *Neven* se više nije mogao pojavljivati kao stranačko glasilo. Od 31. siječnja 1929. (br. 5) do konca 1932. *Neven* je izlazio bez podnaslova. Prigodom 43. godišnjice izlaženja urednik Mihovil Katanec se obratio čitateljstvu s molbom na pretplatu: „Sa svojom pretplatom pomažete dobru i slobodnu štampu i unapređujete dobro svoje, svojih bližnjih, i promičete interese seljačkog naroda napose. Uzdržimo naš *Neven* i nadalje, kad su nam ga naši stari znali i dosad usčuvati i ne budimo za narodnu stvar manje zauzeti i oduševljeni, nego što su oni bili“ (*Neven*, 29. siječnja 1931., br. 1, str. 1). *Obzor* je također prenio Katančev apel (*Obzor*, 3. veljače 1931., br. 27, str. 5).

Poslije zavođenja šestosiječanske diktature nije bilo više razloga za sukob između bivših članova HSS-a i klerikalaca. Umjesto toga, počela je plodna suradnja. Krug oko *Nevena* je podržavao akciju za podizanje spomenika Anti Evetoviću Miroljubu, iza koje je stajao biskup Lajčo Budanović (*Neven*, 2. listopada 1930., br. 25, str. 1; *Neven*, 29. siječanj 1931., br. 1, str. 1; *Neven*, ožujka 1931., br. 4, str. 1). Nažalost, ovu akciju su osujetile jugoslavenske vlasti i njeni pomagači. Tako da je podizanje spomenika moralo čekati bolja vremena.

U ovo vrijeme pada i svečano otvaranje Hrvatskog prosvjetnog doma. Na svojoj skupštini 28. rujna 1930. društvo Hrvatski prosvjetni dom donijelo je odluku da se za potrebe prostorija kupi kuća udove Franje Sudarevića (Harambašićeva 4). O tome je *Neven* također pisao (*Neven*, 2. listopada 1930., br. 25, str. 3). *Neven* je najavio svečano otvaranje Hrvatskog doma 8. prosinca na blagdan Bezgrješnog začeća i objavio program svečanosti (*Neven*, 27. studenog 1930., br. 27, str. 1; *Neven*, 4. prosinca 1930., br. 28, str. 1). Također je izvijestio o samom događaju.

Na Zaćeće obavljeno je svečano otvorenje Hrv. Prosvj. Doma u Subotici. U deset sati odslužena je u „velikoj“ crkvi svečana misa, pod kojom je Hrvatsko Pjevačko Društvo „Neven“ pjevalo hrvatske crkvene pjesme. Crkva je bila dupkom puna kako stariji tako i mlađi Hrvata i Hrvatice. Davno smo vidjeli u Subotici na okupu prigodom ikakve proslave tako lijep broj otmene i birane publike. To je znak, da je Subotica razumjela i na srce privukla ovo naše najmlađe prosvjetno društvo, koje je zvano, da u svojim prostorijama dađe mjesta svim ostalim našim prosvjetnim i kulturnim društvima, kako bi što bolje te uspješnije poradili na prosvjećivanju i moralnom podizanju našega življa. (Neven, 25. prosinac 1930., br. 29, str. 3)

Prorežimski list *Jugoslavenski dnevnik* oštro je reagirao na ovaj *Nevenov* članak.

Ovako postupanje od nekolicine Bunjevaca, koji su preko noći iz neke mržnje, ili prkosa ili inata, bez ikakvog ozbiljnog razloga postali Hrvati, – dalo bi se rastumačiti za vreme predjašnjih režima, ali sada kada treba, da svakog patriotu, svakog građanina nadahne jugoslavenska misao, kada je naša

*država od Najvišeg i Najnadležnijeg Faktora dobila naziv „Jugoslavija“ – ni-
kako ne može se opravdati, nego naprotiv dade se tumačiti separatističkim
gestom. Zar ne bi mnogo lepše i milozvučnije glasilo, a pored toga odgova-
ralo bi i stvarnom stanju, da su taj dom nazvali „Jugoslovenskim Domom?“*
(*Jugoslovenski dnevnik*, 29. prosinca 1930., br. 356, str. 2)

Tijekom 1931. *Neven* više ne izlazi tjedno, nego mjesečno. Pred kraj 1931. *Neven* piše o političkoj aktivnosti bivših članova HSS-a, Mirka Ivkovića Ivandekića i Matije Išpanovića, koji su se kandidirali za zastupnike na listi Petra Živkovića, predsjednika vlade i ministra unutarnjih poslova (*Neven*, listopada 1931., br. 13, str. 1-2). Također je pisao o svečanom otvaranju Čitaonice u Hrvatskom prosvjetnom domu (14. studenoga 1931.) (*Neven*, siječnja 1932., br. 1, str. 1). Nastavio je izvještavati o uspjesima Hrvatskog pjevačkog društva „*Neven*“ (*Neven*, siječnja 1932., br. 1, str. 1). Prestao je izlaziti početkom 1932.

Od 1935. do 1939.

Poslije stanke od tri godine, *Neven* se ponovno pojavio veljače 1935. Urednik mu je bio Joso Šokčić, novinar iz redakcije lista *Napló*. Šokčić je bio Bunjevac, ali nije bio blizak prethodnim suradnicima i urednicima *Nevena*. Naprotiv, on je prije 6. siječnja 1929. bio pristaša Narodne radikalne stranke. Uređivao je radikalski list *Bunjevačke novine*, prije nego je prešao u *Napló*. Također je stupio u masoneriju. O pravcu Šokčićevog *Nevena* govore najbolje ove riječi: „*Neven* nije partiski list, već objektivni organ naše, subotičke javnosti... *Neven* će se boriti za pravdu i istinu kao i za iskrenu saradnju medju raznim jugoslovenskim plemenima, *Neven* stoji na gledištu da smo mi svi jednaki sinovi jedne majke, koja se zove Jugoslavija“ (*Neven*, februar 1935., br. 2). Dakle, Šokčić je prihvatio tada službenu ideologiju unitarizma (jedinstva Jugoslavena). Šokčić je također objavio „Jedno objašnjenje“, gdje je odbacio optužbe da je on oteo naslov „*Neven*“. Objasnio je po zakonu o tisku da je prethodni vlasnik izgubio pravo svojine imena „*Neven*“ poslije tri godine od prestanka lista. Također je naglasio da njegov *Neven* „nije produženje onog *Nevena*, koji je do pre tri godine izlazio“ (*Neven*, februar 1935., br. 2, str. 15). Šokčić je napisao „Još jedno objašnjenje“, u kojem je govorio o smjeni generacije, dolasku mladih snaga. Po njegovim riječima, njegov *Neven* ukazivat će „na put kojim današnja omladina treba da ide pa da preuzme svoje mesto koje se već ispražnjava“ (*Neven*, mart 1935., br. 3, str. 8).

I doista, Šokčićev *Neven* nije bio produženje *Nevena*, kojega su uređivali članovi/simpatizera Hrvatskog pjevačkog društva „*Neven*“, Hrvatske seljačke stranke i drugih hrvatskih društava. Iako se distancirao od hrvatske nacionalne ideologije, Šokčićev *Neven* je ostao barem formalno bunjevački list. Zalagao se za interese Bunjevaca. Tako je zahtijevao službu u državnim nadležstvima, u prvom redu za Bunjevce (*Neven*, 22. januara 1937., br. 2, str. 4). *Neven* je izvještavao o bunjevačkim događajima (Prelo Dobrotvorne zajednice Bunjevaka i Pučke kasine), donosio crtice iz povijesti Bunjevaca, pra-

tio i podupirao aktivnosti bunjevačkih društava (Društvo „Ivan Antunović“, „Bunjevačko momačko kolo“, Sportsko društvo „Bunjevac“ itd.), objavljivao prigodne tekstove (npr. povodom 120. godišnjice rođenja Ivana Antunovića) i nekrologe (npr. o Josipu Vojniću Hajduku, Ivanu Vojniću Tuniću, Šimi Rudiću, Marku Stipiću i Ivanu Čoviću), pokazivao interes za privatne bibliotečke zbirke (npr. knjižnica Ivana Vojnića Tunića) itd. (*Neven*, mart 1935., br. 3, str. 5-6; *Neven*, juni-juli 1935., br. 6, str. 1-6, 18-19, 30; *Neven*, avgust 1935., br. 7, str. 19, 37; *Neven*, 19. februara 1937., br. 6, str. 3-4; *Neven*, 10. novembra 1939., br. 39, str. 4). Ukazivao je na zadatke i probleme Bunjevačke prosvetne matice (*Neven*, maj 1935., br. 5, str. 23).

Također je pisao o istaknutim pojedincima i njihovim pothvatima. Tako je pisao da je urednik *Bunjevačkog kola* Balint Vujkov tijekom veljače izdao propagandistički broj svog novog časopisa *Bunjevačko-šokačka vila* (*Neven*, mart 1935., br. 3, str. 24). Osim toga, pisao je o povratku slikara Luke Đelmiša (poslije 10 godina) u Suboticu (*Neven*, 22. januara 1937., br. 2, str. 4), o knjigama Petra Pekića (*Neven*, 14. maja 1937., br. 18, str. 2; *Neven*, 30. aprila 1939., br. 17, str. 4; *Neven*, 8. septembra 1939., br. 31, str. 4), vjenčanju Ivana Ivkovića I Vandekića mlađeg (sina gradonačelnika Subotice Ivana Ivkovića I Vandekića) sa Sarom Vuković, kćerkom oporbenog prvaka Josipa Vukovića Đide (*Neven*, maj 1935., br. 5, str. 45), o umorstvu spomenutog Ivana Ivkovića I Vandekića mlađeg 3. studenoga 1938. i suđenju njegovom ubojici (*Neven*, 15. januara 1939., br. 3, str. 4), o pomirenju prvaka JRZ-a Boška Nikolića (carinskog posrednika) i Miće Skenderovića (odvjetnika), prvaka HSS-a (*Neven*, 14. maja 1939., br. 19, str. 4), vjenčanju činovnika Pravnog fakulteta i člana „Bunjevačkog momačkog kola“ Ivana Milankovića (poslije Drugoga svjetskog rata postao je narodni zastupnik) s Jovankom Tikvicki (*Neven*, 28. maja 1939., br. 21, str. 2), o diplomiranju Grge Skenderovića (sudjelovao je u razgovorima o razgraničenju Hrvatske i Srbije poslije Drugoga svjetskog rata) na Veterinarskom fakultetu u Zagrebu (*Neven*, 4. juni 1939., br. 22, str. 4), o rehabilitaciji Ivana Malagurskog (*Neven*, 18. avgusta 1939., br. 28, str. 1-2), kažnjavanju Bencea Mačkovića (sina glasovitog arhitekta Titusa Mačkovića) s 10 dana zatvora zbog neprijavljenog političkog sastanka (*Neven*, 25. avgusta 1939., br. 29, str. 3), *Bunjevačkim narodnim pismama* Ive Prčića (*Neven*, 8. septembra 1939., br. 31, str. 2), umirovljenju Aleksandra Mikića (oca Jovana Mikića Spartaka, istaknutog partizana u oslobođenju Subotice 1944.) (*Neven*, 15. septembra 1939., br. 32, str. 3; *Neven*, 22. septembra 1939., br. 33, str. 4), postavljanju liječnika Ivana Poljakovića (potpredsjednika Jugoslavenskog nacionalnog društva „Biskup Ivan Antunović“) na položaj banskog vijećnika Dunavske banovine (*Neven*, 27. oktobra 1939., br. 37, str. 1), o dvojici bunjevačkih senatora 1939. Ivanu Ivkoviću I Vandekiću (s liste JRZ za Dunavsku banovinu) i Josipu Vukoviću Đidi (s liste HSS-a za Banovinu Hrvatsku) i mnogim drugim istaknutim pojedincima kulturnog, društvenog i političkog života Subotice.

Možda najvrjedniji doprinos povijesti Bunjevaca objavljen u *Nevenu* jest članak „Bunjevci pod Mađarima“. Izlazio je u nastavcima gotovo godinu dana, od veljače 1935. do siječnja 1936. (*Neven*, februar 1935., br. 2,

str. 34-44; *Neven*, mart 1935., br. 3, str. 44-46; *Neven*, april 1935., br. 4, str. 40-42; *Neven*, juni-juli 1935., br. 6, str. 36-45; *Neven*, avgust 1935., br. 7, str. 36-45; *Neven*, septembar, 1935., br. 9, str. 25-31; *Neven*, novembar 1935., br. 10, str. 17-30; *Neven*, decembar 1935, br. 11, str. 19-29; *Neven*, januar 1936., br. 1, str. 24-31). Ovdje je pisao o nekim momentima iz bunjevačke povijesti, koji su bili poznati ranije: npr. o đakovačkom biskupu Josipu Juraju Strossmayeru i njegovim bunjevačkim simpatizerima (Pajo i Ilija Kujundžić te Bariša Matković).

Neven se također bavio identitetskim pitanjima. Tvrdio je da Bunjevac ne može biti Hrvat: bunjevački Hrvat. Toga nema. Ili Bunjevac, ili Hrvat! (*Neven*, septembar 1935., br. 9, str. 18). Šokčić je prvi istraživao događaje koji su doveli do prevrata 1918. Njegova istraživanja su ga dovela do zaključka da su zapisnici Narodnog vijeća Hrvata i Srba, kao Mađarskog narodnog vijeća iz 1918. nestali. To svoje otkriće je objavio u *Nevenu* (*Neven*, septembar, 1935., br. 9, str. 23). Kritički je analizirao smotru bunjevačke prošlosti, izložbu koju su priredili mladi bunjevački klerici povodom Katoličkog omladinskog dana u prostorijama Bunjevačke matice 28. rujna 1935. Šokčić je u svoj *Neven* uključio i svoje dojmove s puta po Sloveniji, Hrvatskoj, Dalmaciji, Liki i Hercegovini (*Neven*, decembar 1935., br. 11, str. 5-8). Šokčić je također predložio „da se jedan bunjevački student, koji ima smisla i volje za istoriju uputi u Carigrad na studiju kako bi mogao kasnije da, kao istorik, pregleda turske arhive“ (*Neven*, februar, 1936., br. 2, str. 16-17). Također je objavio tekst svog predavanja o biskupu Ivanu Antunoviću, koje je održao za Radio Beograd od 25. lipnja 1936. (*Neven*, juni i juli 1936., br. 6, str. 16-19). Pisao je o položaju Bunjevaca i Šokaca u Mađarskoj (*Neven*, juni i juli 1936., br. 6, str. 27-29; *Neven*, 19. februara 1939., br. 8, str. 1; *Neven*, 29. septembra 1939., br. 34, str. 2).

Neven je poslije stanke od nekoliko mjeseci ponovno izašao na Božić 1936. U uvodnom članku Šokčić piše: „Bunjevci oće i dalje da su Bunjevci! ... Ili Bunjevac, ili Hrvat! Obadva ne može bit. To je privara“. Ovaj članak je zaključio pokličom: „Vira u Boga, u Bunjevaca sloga!“. Kritički je analizirao proslavu 250. godišnjice dolaska Bunjevaca u Suboticu (*Neven*, petak, Božić 1936., str. 1-2). Na negativne Šokčićeve ocjene o spomenutoj proslavi odgovorile su *Subotičke novine* (*Subotičke novine*, 1. siječnja 1937., br. 1, str. 1). Također su reagirali odvjetnici Mihovil Katanec i Stjepan Doljanin, jer je Šokčić napravio nekoliko aluzija na njih u svojim člancima (*Subotičke novine*, 8. siječnja 1937., br. 2, str. 3; *Subotičke novine*, 22. siječnja 1937., br. 3, str. 3). Razvila se intenzivna diskusija, koju su pratili i hrvatski mediji u Zagrebu (*Subotičke novine*, 29. siječnja 1937., br. 5, str. 1; *Obzor*, 4. veljače 1937., br. 26, str. 3; *Obzor*, 10. veljače 1937., br. 31, str. 3; *Subotičke novine*, 12. veljače 1937., br. 7, str. 3). Uključio se čak i Mijo Mandić, prvi urednik *Nevena* (*Neven*, 15. januara 1937., br. 1, str. 1; *Neven*, 5. februara 1937., br. 4, str. 1; *Neven*, 19. februara 1937., br. 6, str. 2). Od siječnja 1937. do prosinca 1939. *Neven* je izlazio tjedno.

Neven je svojim kritičarima, klerikalcima oko *Subotičkih novina*, poručio da ne politiziraju: „Daj Bože da popovi uvide da su na pogrišnom putu,

da ne politiziraju, već budu samo čuvari naše svete vire!". Također je sebe predstavljao kao žrtvu mladih klerikalaca: „Niki mladi rimokatolički svećenici u Subotici uzeli su na nišan naš list i našeg urednika" (*Neven*, 12. februara 1937., br. 5, str. 1). *Neven* formalno nije bio stranački list, ali je nerijetko pisao o aktivnostima Jugoslavenske radikalne zajednice, tada vladajuće stranke (*Neven*, 29. januara 1937., br. 3, str. 1; *Neven*, 5. februara 1939., br. 6, str. 3; *Neven*, 12. februara 1939., br. 7, str. 3; *Neven*, 9. juni 1939., br. 23, str. 4). Pružao je prostor nekim ljudima bliskim vladajućim krugovima kao npr. Milivoju Matiću (inženjeru) (*Neven*, 19. februara 1937., br. 6, str. 1-2; *Neven*, 12. prosinca 1937., br. 46, str. 2; *Neven*, 22. januara 1939., br. 4, str. 3). Pisao je o osnivanju i aktivnostima Bunjevačke čitaonice u Subotici (Prve i Druge) (*Neven*, 19. februar 1937., br. 6, str. 2; *Neven*, 26. februara 1937., br. 7, str. 1-2; *Neven*, 7. maja 1937., br. 17, str. 3; *Neven*, 26. marta 1938., br. 13, str. 1-2; *Neven*, 1. januara 1939., br. 1, str. 3; *Neven*, 29. januar 1939., br. 5, str. 3; *Neven*, 1. septembra 1939., br. 30, str. 4).

Neven je bio sklon širenju alarmantnih i tabloidnih vijesti: „U bunjevštini već od prije nekoliko godina rade izvesni ljudi, koji pod imenom hrvatstva šire mržnju protiv srpstva" (*Neven*, 26. februara 1937., br. 7, str. 1). *Neven* je u više prilika pisao o bivšim pripadnicima, veteranima Bunjevačko-srpske narodne garde iz 1918. (*Neven*, 4. marta 1937., br. 8, str. 1; *Neven*, 4. marta 1937., br. 8, str. 3). Prije njega, ovoj temi, po riječima Šokčića, nije posvećena dužna pažnja (*Neven*, 29. januara 1937., br. 3, str. 1). *Neven* je također predložio održavanje Bunjevačkog dana u Beogradu 1937. (*Neven*, 14. maja 1937., br. 18, str. 1; *Neven*, 21. maja 1937., br. 19, str. 1). Ova manifestacija u priredbi Jugoslavenske radikalne zajednice je i održana 27. lipnja 1937. ali o njoj nije pisao *Neven* (*Zajednica: časopis za politička, privredna i društvena pitanja*, br. 6, jula 1937., br. 57-60; *Subotičke novine*, 18. lipnja 1937., br. 25, str. 3).

Neven je bezuspješno pokrenuo akciju za podizanje spomenika Ivanu Antunoviću i prijenosu njegovih zemnih ostataka iz Mađarske u Suboticu (*Neven*, 11. juna 1937., br. 22, str. 1; *Neven*, 25. juna 1937., br. 24, str. 1). *Neven* je pružio prostor pojedinim intelektualcima kao npr. Albi Kuntiću, Barnabi Mandiću, Kati Prčić, Ivanu Poljakoviću, Martinu Matiću i drugima (*Neven*, 28. maja 1937., br. 20, str. 1; *Neven*, 16. jula 1937., br. 26, str. 2; *Neven*, 12. novembra 1938., br. 40, str. 2; *Neven*, 30. aprila 1939., br. 17, str. 1; *Neven*, 11. avgusta 1939., br. 27, str. 1; *Neven*, 18. avgusta 1939., br. 28, str. 3). Pisao je o prilikama Bunjevaca i Šokaca u Mađarskoj (*Neven*, 18. juna 1937., br. 23, str. 1). Isticao je ulogu Bunjevaca u ujedinjenju Kraljevine SHS (*Neven*, 16. aprila 1938., br. 16, str. 1; *Neven*, 12. novembra 1938., br. 40, str. 1). Po pisanju *Nevena*, Beogradska radio stanica priredila je za Bunjevce u Mađarskoj prigodni program. Uvrstila je u svoj program o katoličkom Božiću nekoliko bunjevačkih pjesama (*Neven*, 1. januara 1938., br. 1, str. 3). *Neven* je predložio osnivanje doma za školovanje darovite siromašne djece u Subotici koji bi nosio ime Ivana Antunovića (*Neven*, 8. januara 1939., br. 2, str. 1-2).

Neven je zbog odsustva glavnog urednika tijekom srpnja objavio zbirku bunjevačkih narodnih pripovijedaka, koje je sakupio Balint Vujkov, odvjjetnički vježbenik (Neven: vanredno izdanje za mesec juli 1939.). Neven je pokrenuo proces rehabilitacije Ivana Malagurskog, bivšeg nastavnika Građanske škole u Subotici i zaslužnog pojedinca, koji je sudjelovao u prevratu 1918. Malagurski je na koncu vraćen u državnu službu i postavljen za školskog referenta Kotarskog načelstva u Subotici (Neven, 18. avgusta 1939., br. 28, str. 1-2). Neven je i poslije toga tražio od Ministarstva unutarnjih poslova i ostalih nadležnih vlasti da zaposli „nezaposlene bunjevačke intelektualce naročito sa službom u bunjevačkim i šokačkim općinama, kao i u državnim i banovinskim nadleštstvima“ (Neven, 1. septembra 1939., br. 30, str. 1).

Šokčić je studenog 1939. prvi puta pokazao sumnje u svoje stavove o nacionalnom identitetu Bunjevaca. O tome je pisao:

Mogao bih da navedem veliki broj odličnih bunjevačkih Bunjevaca, koji su mi u četiri oka ili javno izjavili: ako me pitaju jesmo li mi Bunjevci Srbi ili Hrvati, reći ću jasno da smo mi Hrvati! (Neven, 10. studenog 1939., br. 39, str. 1)

Na koncu, Šokčić je u glasovitom članku „Kraj jedne zablude“ objavio poraz svoje ideje, koju je propagirao u Nevenu četiri godine:

Politika: „Bunjevci ostanite Bunjevci“ nije primljena u narodu i ona se drži i sada samo pomoću vrlo tankog konopca. „Mimonarodna“ politika ne može da se održi i meni može da bude samo žao što to nisam i ranije opazio. (Neven, 1. decembar 1939., br. 41, str. 1-2)

Međutim, Šokčić je podsjetio „da nacionalno opredijeljenje nikako ne treba da ima upliva na političku svist i ubedjenje pojedinaca“. Po njemu, „Bunjevac-Hrvat može, pa ako mu savist diktira, i treba da potpomaže beogradsku političku orijentaciju“ (*Neven*, 1. decembar 1939., br. 41, str. 1-2). Šokčićevo priznanje imalo je veliki odjek u jugoslavenskom tisku (*Morgenblatt*, 3. decembar 1939., br. Nr. 288, S. 4; *Subotičke novine*, 8. prosinac 1939., br. 49, str. 7; *Hrvatski narod*, 15. prosinca 1939., br. 45, str. 6). Šokčić je koncem prosinca 1939. objavio da više neće objavljivati *Neven*:

„*Neven*“ ne izlazi više u mojoj redakciji iz razloga, što je politika koju je on ranije propagirao deplasirana. ... Ovim putem opraštajući se od svojih čitalaca želim Sritan Božić bunjevačko-hrvatskom narodu!“ (*Neven*, 22. decembra 1939., br. 42, str. 1)

Neven je posljednji puta u Šokčićevoj redakciji izašao 2. veljače 1940. U uvodnom članku pisac je pisao:

„*Neven*“ se bori za dobrobit bačkih i baranjskih Hrvata i konstatuje u isto vrijeme da je narod, koga je oportunizam ili nešto drugo nazvao imenom Bunjevaca i Šokaca, u stvari ogranak hrvatskog naroda, koji je prije vjekova došao da živi u ove krajeve. (*Neven*, 2. februara 1940., br. 1, str. 1-2)

U članku pod naslovom „Bački Hrvati protiv cijepanja Vojvodine“ osvrt se na jedan članak Mirka Ivkovića Ivandekića (bivšeg HSS-ovca), koji piše da Subotica i Sombor trebaju ostati i dalje u sklopu Vojvodine i u srpskoj jedinici (*Neven*, 2. februara 1940., br. 1, str. 3). Ovaj broj *Nevena*, koji je ujedno i posljednji, pisan je na hrvatskom standardnom jeziku. Namijenjen je očito Bunjevcima-Hrvatima, jer donosi hrvatske sadržaje. Međutim, propagira Jugoslavensku radikalnu zajednicu. *Subotičke novine* u članku „*Neven* opet isti“ ukratko pišu o novom *Nevenovom* ruhu: „Prije kratkog vremena pojavio se opet *Neven*, kojega smo opjevali koncem prošle godine. Izgleda da su mu putevi isti kao prije samo sredstva malo drukčija. No vidjećemo“ (*Subotičke novine*, 16. veljače 1940., str. 7).

Konačno, početkom rujna 1940. Joso Šokčić je pisao Blašku Rajiću, župniku crkve sv. Roka i hrvatskom prvaku u Subotici. Šokčić je predao Rajiću pravo na *Neven*. Hrvatski listovi su objavili tu vijest pod naslovom: „*Neven* ponovno u hrvatskim rukama“ (*Subotičke novine*, 4. listopada 1940.; *Hrvatska straža*, 5. listopada 1940., br. 227, str. 3; *Obzor*, 5. listopada 1940., br. 230, str. 3). Poslije toga, čini se da je *Neven* izašao još jednom. Dana 31. prosinca 1940. Bio je to prvi broj pedeset šestog godišta *Nevena*. Sadržaj tog broja *Nevena* poznat je samo iz pisanja Albe Kuntića za *Bunjevačke novine* članak: „Da li ćemo imati Uskrs ili povampirenje ‘*Nevena*’?“ Urednik lista je bio Ivan Beneš. Uvodni članak je napisao Blaško Rajić. U njemu piše: „Istina i pravda su uvijek Božji, i onda kada nisu strogo virski“ (*Bunjevačke novine*, 17. januar 1941., br. 47, str. 3). Po tome, čini se da je *Neven* u redakciji Blaška Rajića i Ivana Beneša bio na ikavici.

Zaključak

Neven je odigrao značajnu ulogu u povijesti bačkih Bunjevaca i Šokaca. On nije prvi bunjevački list, ali je najdugovječniji. Obilježio je čak nekoliko epoha. Izlazio je s izvjesnim prekidima od početka 1884. do konca 1940. Imao je različite urednike i pravce, ali je uvijek bio namijenjen Bunjevcima. Rjeđe je pisao o Šokcima, uglavnom iz dopisa bunjevačkih svećenika iz šokačkih krajeva. U vrijeme Austro-Ugarske *Neven* je okupljao zdrave snage bunjevačkih Hrvata koji su se borili za jezična i politička prava. U početku su to bili rodoljubivi svećenici, ali kasnije su im se priključili i svjetovni intelektualci.

Od 1918. do 1920. *Neven* je bio jugoslavenski orijentiran list u rukama predratnih bunjevačkih rodoljuba. Poslije toga, postao je političko glasilo Bunjevačko-šokačke stranke. Zbog toga je trpio ne samo napade i kritike, nego i cenzuru i kazne. Nerijetko je cenzuriran zbog objektivnog pisanja u uvjetima hegemonije Narodne radikalne stranke, koja je praktički ukinula demokratske institucije. Zbog materijalnih problema, *Neven* je koncem 1922. prestao izlaziti. Ponovno je pokrenut koncem 1924. kao glasilo obnovljene Bunjevačko-šokačke stranke. Poslije toga, izlazio je sve do početka 1932. Obnovio ga je Joso Šokčić, novinar. U Šokčićevoj redakciji *Neven* je izlazio do 1940. Bio je projugoslavenski, prorežimski orijentiran, ali u isto vrijeme antihrvatski, pa čak i antiklerikalan. *Neven* je vodio intenzivnu raspravu sa *Subotičkim novinama*, oko kojih su se okupljali mladi klerikalci. Donosio je osim aktualija i poučno-zabavne sadržaje, od kojih su historio-

grafski i književno najvrjedniji tekstovi iz bunjevačke povijesti, kao i bunjevačke pripovijetke.

Od 1887. *Neven* je izlazio u Subotici. Prije toga je izlazio u Baji i Somboru. Kao subotički list, *Neven* je dragocjen povijesni izvor za proučavanje kulturnih, društvenih i političkih prilika u Subotici. Mijenjao je režim izlaženja. Prvo je bio mjesečnik (1884. – 1912.), a zatim tjednik (1912. – 1914.). Između dvaju svjetskih ratova, *Neven* je prvo bio dnevnik (1918. – 1922.), pa tjednik (1922. – 1924., 1924. – 1931.), pa mjesečnik (1931. – 1932., 1935. – 1936.), pa ponovno tjednik (1937. – 1939.). Najpotpuniji kompleti *Nevena* nalaze se u Gradskoj knjižnici Subotica i Narodnoj biblioteci Beograd. Brojevi koji se nalaze u Beogradu potječu iz zaostavštine Ilije Džinića iz Sombora (rodom iz Čonoplje). Istraživanje *Nevena* u svim njegovim segmentima iziskuje podrobnije čitanje. Ovaj članak donosi samo kratak pregled glavnih sadržaja *Nevena* u dugom razdoblju od 1884. do 1940.

**KRITIČKA IŠČITAVANJA
HRVATSKE KNJIŽEVNOSTI
U VOJVODINI**

Dalibor Mergel

BOKINSKI HRVATI U HRVATSKIM NARODNIM PRIPOVIJETKAMA BALINTA VUJKOVA

Uvod

Jedan od zasigurno najistaknutijih hrvatskih književnika, sakupljača i obrađivača hrvatskih narodnih djela iz Vojvodine i susjedstva bio je Balint Vujkov. Najviše primjera usmenog pripovjednog naslijeđa banatskih Hrvata koje je prikupio objavljeno je u zbirci pod nazivom *Do neba drvo* izdanoj u nakladi subotičkoga „Osvita“ 1963. godine. Osim u njoj, pojedine priče imaju mjesto u knjigama *Tica žeravica*, *Hrvatske narodne pripovijetke iz Vojvodine* i *Jabuka s dukatima*. U potonjoj Vujkov je prenio kazivanja Hrvata iz Karaševa, Rekaša i Keče u Rumunjskoj. U ovom radu, osim spomenutoga, glavni naglasak antropološke, etnološke i folklorističke analize bit će na usmenoj književnosti Hrvata u Boki za čiju je prezentaciju autoru kao kazivač poslužio žitelj toga mjesta Stevo Ilijević. Vrijednost Vujkov-

ljeva prikupljačkog rada ogleda se i u trudu da kazivanja svojih sugovornika bilježi na njihovom izvornome dijalektu. Tako je zaboravu otrgnuta i na svojevrsni način konzervirana kajkavština kojom su govorili bokinski Hrvati te je njezino predstavljanje od iznimne znanstvene važnosti. Glavni dio rada obuhvatit će raščlanjivanje ključnih tema o kojima pripovijetke govore i njihovo povezivanje sa sociološkim i antropološkim aspektima nekadašnjeg života Hrvata u Boki. Cjelovitosti prikaza pridonijet će i razmatranje stereoti-

pa o Hrvatima iz Boke koje su gajili njihovi sunarodnjaci iz drugih banatskih mjesta, što će također biti izneseno na temelju pripovjedne građe koju je sakupio i objavio Balint Vujkov.

Vujkov sakupljač

Balint Vujkov (1912. – 1987.) bio je književnik, sakupljač narodne književnosti Hrvata i kulturni djelatnik. Cjelovitu izobrazbu, uključujući i studij Pravnog fakulteta, stekao je u rodnoj Subotici gdje se do kraja Drugog svjetskog rata bavio pravničkim poslom. Prvo svoje djelo, zbirku pjesama *Pupoljci* u suautorstvu s Franjom Bašićem i Blaškom Vojnićem Hajdukom objavljuje 1934. godine, a nakon toga i niz bajki, novela, pripovijesti. Bio je jedan od poslijeratnih urednika subotičkog izdanja *Slobodne Vojvodine* kao i tjednika *Hrvatska riječ*. Od 1954. godine obnašao je razne dužnosti kao pravnik i odvjetnik. Od 1966. do 1973. bio je sudac Okružnog suda u Subotici. No, njegov je najznačajniji prinos bio na području prikupljanja narodnog pripovjednog naslijeđa čemu je bio posvećen usporedo sa svojom profesionalnom karijerom. Vujkov je objavio više od deset knjiga s pripovijetkama Hrvata iz Vojvodine, Mađarske, Rumunjske, Slovačke, Austrije, Češke, s Kosova.

Hrvatska čitaonica u Subotici 2002. godine pokrenula je književnu priredbu pod nazivom „Dani Balinta Vujkova: dani hrvatske knjige i riječi“ čiji je temeljni cilj valorizacija bogate Vujkovljeve zaostavštine i očuvanje ikavice, narodnog govora bačkih i srijemskih Hrvata te tiskanje Vujkovljevih djela namijenjenih djeci i mladima.¹ Na tim se višednevnim skupovima tematizira i suvremeno književno stvaralaštvo Hrvata u Podunavlju, a u okviru manifestacije dodjeljuje se nagrada za životno djelo u području književnosti „Balint Vujkov Dida“. Značaj njegovog predanog rada prepoznala je i šira društvena zajednica. Dobio je „Oktobarsku nagradu Subotice“ za književnost 1962. i prestižnu „Vukovu nagradu“ 1971. godine. Jedan od recenzenata Vujkovljeve posljednje knjige *Jabuka s dukatima* eminentni je književnik i književni kritičar dr. Dragiša Vitošević (1935. – 1987.). On Balinta Vujkova u pogovoru, uz spomenutu zbirku pripovijedaka, opisuje kao neumornog tragaoца za narodnim blagom koji spašava cijelu jednu kulturu iz doba kad se živjelo riječju, i to u posljednjem času, na samom njezinu zalasku.²

Istraživanje i zapisivanje usmene književnosti u Banatu

U prvim desetljećima svog rada usmjeren je pretežito na bunjevačke Hrvate kojima je i sam pripadao, a kako je širio sakupljačku djelatnost počeo je istraživati i bilježiti usmeno naslijeđe drugih hrvatskih etničkih sku-

1 <https://www.zkvh.org.rs/aktualnosti-post/znamenite-osobe/balint-vujkov-1912-1987>, (pristupljeno 20. kolovoza 2024.)

2 Vujkov, B. (1986.), *Jabuka s dukatima*, Subotičke novine, Subotica, str. 236.

pina. Nezaobilazni su u tom smislu bili banatski Hrvati. Prema popisu stanovništva obavljenom 1961., u jugoslavenskom je dijelu Banata tada živjelo nešto manje od 8300 pripadnika hrvatskog naroda, a upravo su pedesete, šezdesete i sedamdesete godine 20. stoljeća razdoblje u kom je Vujkov najaktivnije radio na prikupljanju pripovijedaka. Današnji Sredjobanatski upravni okrug u kom se nalazi Boka, na temelju spomenutih podataka tada je brojao 2454 Hrvata, a u samoj Boki bilo ih je 306 i činili su malo ispod deset posto od ukupnog broja žitelja sela.³ Tadašnji su socijalni i ekonomski trendovi, praćeni intenzivnom industrijalizacijom i urbanizacijom zemlje, pridonijeli da se malobrojna hrvatska zajednica u Boki, poput ostalih, suoči s depopulacijom i ubrzanim starenjem. Sam je Balint Vujkov prepoznao te tendencije pripisujući ih u pogovoru knjige *Do neba drvo* karakteristikama ere audiovizualnih komunikacija u kojoj se rapidno brišu nekadašnje krute međe grada i sela, vremenu obilježenom ritmom razbaštinjenja od starog načina života.⁴ Bio je to trenutak u kom je veoma korisno bilo prikupiti usmena kazivanja ispitanika čija je perspektiva prožeta sjećanjima ili predodžbama o nekim drugim, nerijetko romantiziranim vremenima koja su pojedini osobno doživjeli dok su ostali o tome samo slušali od svojih predaka. Stoga nikako ne treba gubiti iz vida da Vujkovljevi pripovjedači ne samo da opisuju prošlost svojih zajednica već i na određen način govore o aktualnom društvenom kontekstu u kom se nalaze. Iznimno značajnim mora se smatrati i način bilježenja kog se Vujkov pridržavao. S namjerom je kazivanja prenosio na papir u izvornom obliku bivajući svjestan dijalektoške i sociolingvističke vrijednosti takvih zapisa. To osobito vrijedi za pripovijetke koje je prikupio od ispitanika u Boki, Neuzini i Keči koje su sve ispričane kajkavštinom banatskih Hrvata. Omogućeno je tako fiksiranje jednog dijela jezičnog fonda u stanju u kom se on nalazi u momentu bilježenja, a pripovijetke dobivaju značajku skromnog i dragocjenog spomenika jedne etape u razvitku ili odumiranju govornog jezika konkretne sredine.⁵ Navedenom pridonosi i rječnik manje poznatih, stranih riječi i fraza kao neizostavni dio svake Vujkovljeve zbirke.

Ispitanik u Boki bio je Števo Ilijević, u selu poznat pod nadimkom Dekić. Iskusi sakupljač Vujkov uspio ga je izdvojiti kao vrsnog poznavatelja baštine svog naroda i pritom vještog pripovjedača. Iza Ilijevića ostala je bogata građa koju je od zaborava spasio Ljubiša Večanski uvrstivši je u monografiju *Boka u Banatu* objavlvenu 2003. u nakladi Povijesnog arhiva u Pančevu. Ova obimna publikacija među ostalim sadrži transkripte Ilijevićevih magnetofonskih zapisa iz pedesetih godina 20. stoljeća na kojima su sačuvani iskazi mještana Boke na lokalnom kajkavskom narječju.⁶ Može se zapaziti da vrijeme nastanka ovih bilježaka korespondira s prikupljačkim radom Balinta Vujkova obavljenim među ostalim i u Boki upravo u tom razdoblju.

3 <https://publikacije.stat.gov.rs/G1961/Pdf/G19614001.pdf>, (pristupljeno 20. kolovoza 2024.)

4 Vujkov, B. (1963.), *Do neba drvo*, „Osvit“, Subotica, str. 372.

5 Isto, str. 369. i 370.

6 Lukinić, V. (2004.), *Boka u Banatu*, Hrvatska riječ br. 57, 5. ožujka 2004. str. 34.

Bokinskih je pripovijedaka ukupno četiri i nalaze se u dvjema Vujkovljevim knjigama – *Hrvatske narodne propovijetke iz Vojvodine* i *Do neba drvo*. Sve one u manjoj ili većoj mjeri imaju šaljivu konotaciju uz težnju da izvrgnu ruglu neke ljudske osobine koje se u društvu smatraju negativnim. U folklornim usmenim pričama prepoznaju se različiti žanrovi humora, a jedan od njih jesu i šaljive priče. „Komično se gradi na demaskiranju nečijih osobina – glupost, naivnost, lenjost, lakomost, uobraženost, pohlepa, prevrtljivost, tvrdičluk.”⁷ O škrtosti gazda i bogatih obitelji govore dvije priče koje je Vujkovu kazivao Ilijević. U onoj koja nosi ime „Gazdinska udovica i majstor” glavni akteri su „žena koju je celo selo znalo ko veliku ciciju” i majstor koga je angažirala da joj kuću oblijepi blatom, točnije mješavinom zemlje i pljeve, što je motiv koji dodatno naglašava škrtarenje. S obzirom na to da su dogovorili da mu tijekom radova budu osigurani i obroci, gazdarica se ponovno pokazala škrticom posluživši majstora veoma skromnim objedom. Radnja kulminira prkosom koji majstor kroz igru nadmudrivanja iskazuje prema škrtjoj ženi čiji loš karakter biva potpuno razgolićen i ismijan. Pripovijetka potpuno odgovara folklornoj definiciji šaljive priče kao kratke jednoepizodične forme čiji se humor sastoji u davanju dovrtljivog, brzog odgovora u opisu komične situacije ili ukazivanju na osobine i mane.⁸ Gotovo istovjetnu tematiku i aktere ima i priča „Ne bu meril Vinjiča” u kojoj se ponovno radi o nadmudrivanju gazde i radnika. No, ovdje se može prepoznati da se osim gazdine škrtosti parodira naivnost nadničara koji su došli runiti kukuruz. Da se naslutiti također i podsmijeh na temelju fizičkog izgleda i/ili halapljivosti konkretnog muškarca po nadimku Vinjič, koji je po svemu sudeći u selu slovio za nekoga tko može dosta pojesti. U ovim dvjema pripovijetkama akteri su socijalno ili točnije rečeno klasno dihotomizirani. S jedne strane nalaze se gazda i gazdarica, a s druge majstor i radnici čime se naglašava suprotstavljenost različitih društvenih staleža. To je element šaljive priče koji ističe njemački folklorist Siegmund Neumann. Etnologinja Gordana Ljuboja u svojoj studiji „Etnički humor XX veka u humorističkoj štampi Srbije” usvaja Neumannovu tvrdnju da je poruka koja izvire iz priče socijalne prirode s obzirom na to da niži slojevi društva – glavni protagonisti radnje – odnose pobjedu i redovito nadmudruju one više.⁹ Ilijevićeva priča po imenu „Je l’ je car plemenitaš” u sebi pored folklornih elemenata ima i jako identitetsko određenje uz izražen ponos zbog statusa koji je pripovjedačeva etnička skupina imala. Prije same anegdote pružen je opis nekadašnjeg karaktera hrvatskog življa u Boki čiji je glavni cilj idealizacija pripadnika te zajednice.

„U Boke se ni našel ni jen ‘Orvat koji ne bi bil nemeš, plemenitaš. Ako si se štel pogostiti samo otiješ k ‘Rvatu u Boku. On te je dočekał pri sv’e ‘iže z opreti vrati:

7 Antonijević, D. (2023.), *Antropologija folkloru*, Odeljenje za etnologiju i antropologiju Filozofskog fakulteta Univerziteta u Beogradu i Dosije studio, Beograd, str. 68.

8 Isto, str. 69.

9 Ljuboja, G. (2001.), *Etnički humor XX veka u humorističkoj štampi Srbije*, Etnografski muzej u Beogradu, Beograd, str. 246.

– ‘Odi sim pa jeđ i pij, naj gladovati i žedovati. Tako je to bilo. Bili su gizdavi da su tak živeli i svakoga su rado dočekali.’¹⁰

Iz dijaloga između dvojice Bokinaca koji slijedi nakon citiranih pasusa ni po čemu se ne pretpostavlja njihova podijeljenost ili suprotnost već, naprotiv, jednako ih obilježava hvalisavost i nadmenost jer izražavaju sumnju u plemićko podrijetlo cara Franje Josipa dok svoj status plemenitaša smatraju neupitnim. Ljuboja hvalisavost ubraja u svestremene šaljive motive skupa s brojnim drugim definirajući ih kao vječne ljudske slabosti koje reprezentiraju profanu sferu karakterističnu za komediju.¹¹ Primjetno je da pripovijetke „Je l’ je car plemenitaš” i „Gazdinska udovica i majstor” odišu duhom prošlih vremena jer u prvoj se spominje vladar iz doba Austro-Ugarske, a u drugoj se vrijednost namirnica izražava novčanom jedinicom forintom. Razmatrajući sadržinu priče „Tel se šprkati” prepoznaje se da je njezina glavna tema međusobno nadmudrivanje susjeda. Radnja se odigrava u kavani, a narativ kojim se jedan od aktera služi kako bi potvrdio svoju superiornost na početku ima religijski karakter koji se ubrzo transformira u fantastiku, a poanta na kraju u službi je isključivo dokazivanja nadmoći govornika. Premda se korišteni krćanski motivi kroz lik svetog Josipa i Djevice Marije duboko kose s vjerskom dogmom, na temelju samog njihovog prisustva može se steći dojam, ako ne i izvući zaključak, da je u svakodnevnom životu Hrvata u Boki komponenta pučke pobožnosti zauzimala važno mjesto.

Vrijedno je pobrojiti i ostale Vujkovljeve pripovijetke prikupljene izvan Boke od kazivača banatskih Hrvata koji su govorili kajkavski. U Hrvatskoj Keči u rumunjskom dijelu Banata ispitanik mu je bio Adam Mikšić čija se priča „Devojku vrug vrgel, babu Bog poslal” nalazi u zbirci *Do neba drvo*. Vinko Berković kazivao je u Neuzini, a njegove pripovijetke pod nazivom „Najveća promaja u Neuzine” i „Regruti – deda File i deda Gajo” uvrštene su u knjigu *Hrvatske narodne pripovijetke iz Vojvodine*.

Ovaj pregled ostao bi nepotpun, a analiza pripovijednog naslijeđa površna i lišena važne međukulturne dimenzije ako bi zanemarene ostale dvije priče sakupljene od Hrvata u okolici Boke, a čiji su akteri Bokinci. Obje je govorio Karlo Blunar, ribar iz Perleza, a jedna od njih na razini klasnih razlika kroz manipulaciju stereotipima veoma dobro oslikava heterogenost hrvatske zajednice u Banatu. Perlez, koji se nalazi na važnom prometnom položaju uz ušće rijeke Begej u Tisu, Hrvati u većem broju nastanjuju za vrijeme Banatske vojne granice, a prvi doseljenici bili su vješti brodari.¹² Hrvatski stanovnici Perleza, baš kao i drugdje u jugozapadnom Banatu, to jest široj okolici Pančeva, prema dijalektalnim obilježjima bili su štokavci.¹³ Hrvati u Boki, kao i samo mjesto koje su formirali, imali su umnogome različito polo-

10 Vujkov, B. (1960.), *Hrvatske narodne pripovijetke iz Vojvodine*, „Zenit”, Subotica, str. 19.

11 Ljuboja, G. (2001.), *Etnički humor XX veka u humorističkoj štampi Srbije*, Etnografski muzej u Beogradu, Beograd, str. 367.

12 Bara, M., „Naši Šokci: podrijetlo, migracije i društveni razvoj Hrvata u Banatu”, *Godišnjak za znanstvena istraživanja Zavoda za kulturu vojvođanskih Hrvata* 6: 9-46 (2014), str. 17.

13 Isto, str. 12.

žaj i status od Perležana, doseljeni su iz drugog područja i bili su kajkavci. Oni su kao predijalci Zagrebačke biskupije u svom starom zavičaju odbili nova pravila Vojne krajine uspostavljena u drugoj polovici 18. stoljeća zbog čega dolazi do preseljenja na biskupijske posjede u Banatu. Zalaganjem biskupa Maksimilijana Vrhovca potvrđena su im plemićka prava, a dodijeljeni su im i kmetovi, pa su hrvatski predijalci postali mali plemići ili „nemeši”.¹⁴ Spomenuti Blanar kazivač je pripovijetke pod nazivom „Nemeš – nemaš” u kojoj se klasni status i privilegiji Hrvata u Boki suprotstavljaju siromašnijem ekonomskom položaju njihovih šezdesetak kilometara udaljenih sunarodnjaka u Perlezu. Na samom početku priče Blanar daje opis arogancije, umišljenosti i hvalisavosti jednog od „naših Hrvata nemeša u Boki koji je bio bogat i nos nosio gore”. Dotični je stalno naglašavao da je nemeš, što je učinio i jednom prigodom kada je došao u Perlez gdje se susreo s „našim siromać’ Šokcem”. Iz korištenih termina evidentno je da su se perleški Hrvati uže samoodređivali subetnonimom Šokac istodobno očitujući pripadnost širem hrvatskom nacionalnom korpusu. Drugom susretu dvojice banatskih Hrvata prethodio je Bokinčev ekonomski i moralni sunovrat. Propast plemstva uslijed stečaja čijim je uzrokom rasipnički život, a posljedicom odavanje porocima i pad u dekadenciju, čest je motiv u narodnoj književnosti, ali i kod romanopisaca. Nemeš iz Boke idućom je prigodom pred Perležaninom doživio poraz posramljeno izjavivši da više nije nemeš već je „nemaš”. Vidljiva je razlika u odnosu na svršetak Ilijevićeve priče „Je l’ je car plemenitaš” u kojoj je bilo prisutno izvrgavanje ruglu hvalisavosti kao loše ljudske osobine, ali uz izostanak svojevrsne kazne za negativca. U sljedećoj pripovijetki kazivač Karlo Blanar iz Perleza ne precizira nacionalnu pripadnost dvojice vatrogasaca koji su njezini glavni protagonisti već ih imenuje demonimom Bokinčani, tako da je i naziv ove komične priče „Bokinčani gasili mesec”. Neke od osobina koje vatrogasci pokazuju nesumnjivo su dio svestremenih šaljivih motiva poput nesmotrenosti, nemarnosti, pijanstva, halapljivosti i drugih. Njihova nesposobnost i nedoraslost poslu karikira se tijekom čitave priče počevši od dolaska na crkveni toranj s koga su trebali promatrati selo i okolicu i alarmirati sumještane ako izbiye požar. Stigli su „naoružani” rakijom i hranom, a nakon što su se obojica počastili onim što su donijeli više nisu bili u stanju dobro razaznati je li crvenilo neba zbog vatre ili ga je izazvala mjesečina. Nakon što su digli lažnu uzbunu pokušali su sa sebe skinuti krivnju šaljivom dosjetkom koja je trebala prikriti njihov nemar. Iako se ni na jednom mjestu u pripovijetki to eksplicitno ne navodi, ishodište karikaturalnog prikaza lošeg snalaženja bokinskih vatrogasaca na zadatku može se tražiti u plemićkom statusu mještana, pripadnosti višem društvenom sloju te životu izvan Banatske vojne granice čije je stanovništvo, uključujući Perležane, konstantno moralo biti u pripravnosti i na oprezu zbog ratne opasnosti.

Samo iz ovog kratkog pregleda Vujkovljevog rada u Boki i okolnim mjestima razvidno je koliko se uz narodne pripovijetke mogu sagledati

¹⁴ Čavrak, V., „Predijalci Topuske opatije u Banatu”, *Godišnjak za znanstvena istraživanja Zavoda za kulturu vojvođanskih Hrvata* 7: 53-73 (2015), str. 65.

karakteristični lokalni motivi, dijalekti, uvjerenja i svjetonazor pojedinaca u zajednicama i društvima općenito, kao i međukulturni, međuetnički, pa i unutaretnički odnosi. Slike su to realnog ili zamišljenog vremena, a možda ponajviše sadašnjosti i trenutnog konteksta govornika. Svaka od priča podložna je analizama društvenih znanosti iz različitih kutova i perspektiva, a prethodnim se tekstom nastoje pružiti smjernice za to potencijalnim istraživačima neprocjenjivog blaga koje je Vujkov samoprijegorno sakupljao.

Literatura

Antonijević, D. (2023.), *Antropologija folkloru*, Odeljenje za etnologiju i antropologiju Filozofskog fakulteta Univerziteta u Beogradu i Dosije studio, Beograd.

Bara, M., „Naši Šokci: podrijetlo, migracije i društveni razvoj Hrvata u Banatu“, *Godišnjak za znanstvena istraživanja Zavoda za kulturu vojvođanskih Hrvata* 6: 9-46 (2014.).

Čavrak, V., „Predijalci Topuske opatije u Banatu“, *Godišnjak za znanstvena istraživanja Zavoda za kulturu vojvođanskih Hrvata* 7: 53-73 (2015.).

Lukinić, V. (2004.), „Boka u Banatu“, *Hrvatska riječ* br. 57, 5. ožujka 2004.

Ljuboja, G. (2001.), *Etnički humor XX veka u humorističkoj štampi Srbije*, Etnografski muzej u Beogradu, Beograd.

Vujkov, B. (1963.), *Do neba drvo*, „Osvit“, Subotica.

Vujkov, B. (1960.), *Hrvatske narodne pripovijetke iz Vojvodine*, „Zenit“, Subotica.

Vujkov, B. (1986.), *Jabuka s dukatima*, *Subotičke novine*, Subotica.

<https://publikacije.stat.gov.rs/G1961/Pdf/G19614001.pdf>, (pristupljeno 20. kolovoza 2024.)

<https://www.zkvh.org.rs/aktualnosti-post/znamenite-osobe/balint-vujkov-1912-1987>, pristupljeno 20. kolovoza 2024.

DIDINI TRAGOVİ U HRVATSKOJ PJESNIČKOJ BRAZDI

ZATOMLJENI ASPEKTI STVARALAŠTVA
BALINTA VUJKOVA

O neophodnosti sustavnoga iščitavanja vlastitosti

Sustavno proučavanje književne baštine predstavlja proces koji se odvija na razmeđu umjetničkog, kulturnog i povijesnog istraživanja, pri čemu književni tekst postaje neiscrpni izvor spoznaja o zajednici koja ga je stvorila, o povijesnim okolnostima koje su oblikovale njegov sadržaj te o jezičnim i simboličkim formama kojima se izražavaju kolektivni i individualni identiteti. Takvo istraživanje, koje književnost ne reducira na tek puku zbirku tekstova, već je promatra kao diskurzivni prostor u kojemu se prepliću povijest, kultura i društvena dinamika te fenomenologija individue, neizostavno uključuje promatranje slojevitosti samih tekstova, od lingvističkih obilježja do simboličkih i tematskih struktura koje svjedoče o njihovoj pripadnosti specifičnom kulturnom okruženju.

Književna baština, u ovom kontekstu, nije onda samo ogledalo kulturnih vrijednosti zajednice, već i prostor stvaranja novih identitetskih narativa, jer kroz interpretaciju tih tekstova zajednica, ali i pojedinci, pronalaze nove načine razumijevanja vlastitog mjesta u povijesti i suvremenosti. Riječju, uloga sustavnog istraživanja književnosti nije samo analitičke prirode, premda često uključuje dekonstrukciju tekstova, konteksta i povijesnih okolnosti u kojima su ti tekstovi nastali. Ono se proteže i na pitanja funkcije književnosti unutar zajednice, njezine recepcije, te njenih unutarnjih dinamika koje se mogu očitovati kroz izbor tema, motiva, stilskih figura i jezičnih strategija. Time se otvara mogućnost istraživanja ne samo povijesnih slojeva značenja koji su inherentni književnim tekstovima, već i suvremenih interpretacija koje te tekstove čine relevantnima za nova čitanja i kontekste. Književnost, kao dinamičan proces artikulacije značenja, time postaje područje kontinuirane reinterpretacije, pri čemu svaki tekst funkcionira kao mreža referenci na prošlost, sadašnjost i potencijalne buduće kontekste.

Kada govorimo o književnoj baštini manjinskih zajednica, poput Hrvata u Vojvodini, njezina važnost dodatno se intenzivira jer djeluje kao ključni instrument očuvanja identiteta u sredinama obilježenima višekulturalnošću

i čestim asimilacijskim pritislima. Književnost u takvim zajednicama ima višestruku ulogu, pri čemu se ne može svesti isključivo na estetsku dimenziju; ona lako postaje oblik kulturnog otpora, afirmacije i legitimizacije, pri čemu tekstovi koji pripadaju toj baštini često funkcioniraju kao simbolički prostori pregovaranja između identitetskih potreba zajednice i šireg društvenog okruženja.

Istovremeno, književnost omogućuje očuvanje jezika kao ključnog identitetskog markera, čime se dodatno produbljuje njezina funkcija unutar zajednice i prema vanjskom okruženju. Izazovi s kojima se suočava književnost manjinskih zajednica često proizlaze iz specifičnog položaja takvih zajednica unutar društava koja su nerijetko obilježena procesima kulturne hegemonije i jezične asimilacije. Jedan od ključnih izazova tada jest potreba za očuvanjem autentičnog kulturnog izraza u kontekstu dominacije većinskih kultura, pri čemu književnost nerijetko preuzima ulogu svjedoka i čuvara kulturne baštine. Ovo očuvanje zahtijeva kompleksne strategije koje uključuju ne samo stvaranje novih književnih djela nego i promociju čitateljske kulture unutar same zajednice, čime se osigurava kontinuitet recepcije i transmisije tekstova.

Osim toga, književnost manjinskih zajednica često je podložna marginalizaciji unutar šireg književnog kanona, pri čemu je sustavno proučavanje od ključne važnosti za afirmaciju njezine umjetničke i kulturne vrijednosti. Bez takvog istraživanja postoji rizik da ovi tekstovi budu reducirani na folklorni izraz, dok je njihova estetska i semiotička kompleksnost nepravedno zanemarena.

Značaj proučavanja književnosti manjinskih zajednica dodatno se potencira u postmodernom kontekstu, gdje su pitanja identiteta, hibridnosti i multikulturalnosti postala ključne teme suvremene teorije. Književnost manjinskih zajednica, poput one Hrvata u Vojvodini, funkcionira kao diskurzivni prostor unutar kojeg se ispituju granice između lokalnog i globalnog, tradicije i inovacije, prošlosti i suvremenosti. Postmoderna teorija, sa svojim naglaskom na fragmentaciju, pluralizam i dekonstrukciju, pruža alate za dublje razumijevanje složenih odnosa koji oblikuju manjinsku književnost, čineći je ne samo predmetom kulturnog istraživanja, već i prostorom za artikulaciju univerzalnih estetskih i filozofskih pitanja. Proučavanje takve književnosti stoga nije samo doprinos očuvanju kulturne raznolikosti, već i ključ za razumijevanje šireg konteksta u kojem se postavljaju pitanja identiteta, pripadnosti i kreativne slobode.

Kontekstualizacija vremena, prostora i procesa

Književnost Hrvata u Vojvodini povijesno je oblikovana unutar višestrukih slojeva političkih, društvenih i kulturnih dinamika, koje su, kroz stoljeća, oblikovale ne samo njezin tematski i stilski okvir već i njezinu ulogu kao ključnog nositelja kulturnog identiteta unutar višekulturalne sredine. Razvijajući se na raskrižju srednjoeuropskog, balkanskog i panonskog kulturnog prostora, ova književnost neizbježno reflektira specifične interakcije između

različitih tradicija i identiteta, čineći od svojih tekstova poligon za susretanje, sukobljavanje, ali i sintezu tih utjecaja. Povijesna sudbina vojvođanskih Hrvata, obilježena kontinuiranim migracijama, socioekonomskim prijelomima i višekulturalnim suživotom, osigurala je ovoj književnosti jedinstvenu poziciju u kojoj se lokalno iskustvo neprestano preispituje i nadograđuje univerzalnim literarnim temama.

Lingvistički aspekti književnosti Hrvata u Vojvodini zauzimaju središnje mjesto u procesu njezina oblikovanja, pri čemu dijalekti i idiomi nisu samo estetska obilježja, već i nositelji simboličkog značenja. Lokalni jezični izrazi, utkani u tekstualnu strukturu djela, funkcioniraju kao semiotički znakovi koji svjedoče o kulturnom kontinuitetu i otpornosti zajednice na procese homogenizacije, čime se jezik uzdiže iznad puke komunikativne funkcije i postaje ključni instrument identitetske samodefinicije. Ovakva jezična strategija posebno dolazi do izražaja u poetskim djelima, gdje ritmičnost i melodičnost jezika nisu samo estetske odlike, već i simbolički nositelji kolektivne memorije, čiji se odjeci mogu osjetiti ne samo unutar zajednice već i u širem književnom kontekstu.

Intertekstualnost je još jedna karakteristika koja pridonosi specifičnosti književnosti Hrvata u Vojvodini, jer njezini autori često posežu za elementima narodne predaje, povijesnih narativa i mitoloških motiva, reinterpetirajući ih kroz prizmu suvremenih poetika. Ovaj proces ne djeluje samo kao oblik kulturnog prisjećanja, već i kao strategija suočavanja s društvenim i povijesnim transformacijama, pri čemu književnost preuzima funkciju ne samo čuvara nego i obnovitelja kulturnog identiteta. Primjeri takvih narativa, koji tematiziraju svakodnevni život zajednice, prožeti su višestrukim slojevima značenja, pri čemu neposredno iskustvo prelazi u univerzalne estetske i filozofske kategorije, otvarajući prostor za dijalog između tradicije i suvremenosti.

Kulturni okvir unutar kojeg se književnost Hrvata u Vojvodini razvijala obilježen je stalnom napetošću između očuvanja zavičajnih korijena i nužnosti prilagodbe širem kulturnom i političkom sustavu, pri čemu su procesi političkih previranja, socioekonomske modernizacije i kulturne hegemonije često postavljali izazove kontinuitetu i održivosti književne produkcije. U takvom okruženju književnost nije samo odražavala složene identitetske tenzije, već je i aktivno sudjelovala u njihovu oblikovanju, pri čemu su autori morali balansirati između estetske slobode i društveno-političkih ograničenja. Takva dualnost omogućila je književnosti da postane ključan medij kroz koji se artikuliraju pitanja kolektivne memorije, pripadnosti i otpora, što se odražava u izboru tema, stilskih figura i simboličkih motiva koji prožimaju njezine tekstove.

Povijesne okolnosti koje su definirale sudbinu vojvođanskih Hrvata dodatno su pojačale važnost književnosti kao prostora za očuvanje jezika i tradicije u uvjetima višekulturalnosti i čestih asimilacijskih pritisaka. Kroz složene jezične strategije, književna djela ne samo da tematiziraju svakodnevicu zajednice već i simbolički mapiraju njezinu povijesnu stvarnost, stvarajući bogatu tekstualnu mrežu u kojoj su povezani elementi lokalne narodne tra-

dicije s univerzalnim književnim vrijednostima. Ovaj jezično-tematski spoj omogućuje književnosti Hrvata u Vojvodini da istovremeno djeluje kao glas specifične zajednice i kao platforma za širi kulturni dijalog, čime se dodatno ističe njezina složenost i važnost unutar šireg književnog kanona.

Dida kao suvremeni pionir kulturnog i književnog očuvanja identiteta vojvođanskih Hrvata i Zavod s Didom na istoj zadaći nekoliko desetljeća kasnije

Balint Vujkov, nezaobilazno ime u kontekstu književnog i kulturnog stvaralaštva vojvođanskih Hrvata, svojim je opsežnim radom ostavio dubok trag u očuvanju i afirmaciji identiteta zajednice kroz raznovrsne književne i etnološke forme. Kao pisac, sakupljač narodnih priča i jedan od najvažnijih promicatelja narodne baštine, Vujkov je ne samo osnažio svijest o važnosti tradicije unutar zajednice, već je tu tradiciju podigao na razinu umjetničkog i kulturnog fenomena koji transcendirira lokalne okvire. Njegovo djelo nije samo književni artefakt, već i živi dokaz otpornosti i kreativnosti zajednice koja se, unatoč povijesnim izazovima i asimilacijskim pritiscima, uspješno odupirala gubitku identiteta kroz afirmaciju vlastite kulturne baštine.

Vujkovljevo književno stvaralaštvo proteže se od autorskih pripovijedaka i poezije do monumentalnog rada na sakupljanju i bilježenju narodnih priča, koje je sustavno prikupljao iz različitih dijelova vojvođanskih ravnic, šireg bazena Panonije te pojedinih područja Balkana gdje su živjele hrvatske skupine mahom na svojim rubovima, stvarajući tako svojevrsni arhiv usmene tradicije Hrvata u ovom prostoru. Njegove pripovijetke i pjesme odišu specifičnom simbolikom i jezičnom autentičnošću, pri čemu je dijalekt često nositelj narativne strukture i emocionalne dubine. Kroz te tekstove Vujkov je uspio spojiti tradicionalne motive s modernističkim elementima, čime je

stvorio djela koja su istovremeno ukorijenjena u zavičajnoj stvarnosti i otvorena univerzalnim književnim vrijednostima.

Objavljivanje Izabranih djela Balinta Vujkova glavne urednice Katarine Čeliković i izbornika Zlatka Romića, pod pokroviteljstvom Zavoda za kulturu vojvođanskih Hrvata i Hrvatske čitaonice Subotica, predstavlja jedan od najvažnijih koraka u procesu sustavne valorizacije i očuvanja kulturne baštine Hrvata u Vojvodini. Zavod, kao vodeća institucija kulture u Hrvata, posvećena zaštiti i promociji kulturnog identiteta vojvođanskih Hrvata, prepoznao je Vujkovljev opus ne samo kao važan segment lokalne književne tradicije, već i kao ključni doprinos širem kulturnom naslijeđu koje povezuje lokalno i univerzalno, povijesno i suvremeno. Njegovo sustavno objavljivanje sabranih djela nije samo čin tehničkog bilježenja, već i simbolički i kulturni događaj koji ukazuje na zrelost institucionalnog pristupa u afirmaciji književnog stvaralaštva manjinske zajednice.

Edicija izabranih djela obuhvaća ne samo literarne radove Balinta Vujkova, već i njegovo pionirsko etnološko i folklorno djelo, čime je omogućeno cjelovito sagledavanje njegovog doprinosa ukupnoj književnoj i kulturnoj baštini. Zavod za kulturu vojvođanskih Hrvata pažljivo je priredio ova izdanja, uključujući uvodne studije, znanstvene komentare i širu kontekstualizaciju koja osvjetljava Vujkovljev rad u povijesnom i društvenom kontekstu u kojem je djelovao. Time je omogućeno ne samo očuvanje njegovih djela za buduće generacije, već i njihova integracija u suvremeni književni i kulturni diskurs, čime se Vujkovljev opus potvrđuje kao nezaobilazni dio kulturne povijesti Hrvata u Vojvodini.

Ponovno otkrivanje i iščitavanje Barabe Bećarovića

Naš je Dida svoj pjesnički opus oblikovao kao most između tradicijskih vrijednosti i suvremenih estetskih i tematskih stremljenja, stvarajući literarnu baštinu koja transcendirira vremenske i prostorne granice, te na specifični način artikulira identitetsku pripadnost, kolektivnu memoriju i univerzalne ljudske težnje. Njegova poezija, duboko ukorijenjena u folklornoj tradiciji vojvođanskih Hrvata, predstavlja ne samo umjetnički odraz narodne mudrosti, nego i svjedočanstvo o povijesnim i društvenim kontekstima u kojima je hrvatska zajednica opstajala i oblikovala svoj kulturni identitet.

U promišljanju pjesničkog opusa Balinta Vujkova nužno je naglasiti specifičnu jezičnu teksturu njegova pjesništva, koja spaja dijalektalne elemente sa standardnim jezikom, čime ne samo da čuva jezičnu raznolikost i specifičnost zajednice kojoj pripada, već i razvija univerzalni jezik umjetnosti sposoban komunicirati s raznovrsnim čitateljskim slojevima. Njegove pjesme često evociraju slike vojvođanskih ravnica, svakodnevne prizore iz života ruralne sredine i intimne trenutke ljudske egzistencije, pri čemu svaki stih nosi dublju simboliku koja nadilazi deskriptivnu naraciju i prelazi u filozofsku kontemplaciju o smislu života, odnosa s prirodom i transcendentnim vrijednostima.

Vujkovljeva poezija nosi i snažno obilježje socijalne angažiranosti, pri čemu je često prožeta motivima borbe za očuvanje identiteta manjinske zajednice, prava na vlastiti kulturni prostor i očuvanje duhovne baštine pred izazovima asimilacije i zaborava. Ovi motivi nisu samo tematski orijentiri njegovih pjesničkih ciklusa, već i ključne točke kroz koje autor razvija svoje estetske strategije, kombinirajući lirsku introspektivnost s epizodama kolektivne sudbine. U tom smislu, Vujkovljeva poezija postaje neka vrsta kolektivnog dnevnika u kojem se pojedinačne emocije i refleksije stapaju s kolektivnim narativom zajednice, oblikujući tako jedinstvenu sintezu individualnog i zajedničkog identiteta.

Iščitavajući formalne aspekte njegova pjesništva, možemo primijetiti kako Vujkov majstorski koristi ritmičke strukture i melodičnost jezika kako bi stvorio snažne emotivne dojmove kod čitatelja, dok istovremeno kroz figurativni jezik i simboliku uvodi slojeve značenja koji zahtijevaju pažljivo iščitavanje i dubinsko promišljanje. Njegove pjesme često sadrže arhetipske motive – zemlju, vodu, sunce, vjetar – koji su univerzalni u svojoj simbolici, ali istovremeno čvrsto ukotvljeni u specifičnom podneblju i tradiciji vojvođanskih Hrvata, čime postižu jedinstvenu dvostrukost značenja, lokalnu i globalnu.

Zbirka pjesama *Pupoljci – lirske pjesme*, objavljena 1934. godine u Subotici skupa s Blaškom H. Vojnićem i Franjom Bašićem, predstavlja jedinstveni primjerak cjelovitog pjesničkog stvaralaštva Balinta Vujkova, koji je kasnije postao poznatiji kao ključna figura u sferi proze i narodnih pripovijedaka vojvođanskih Hrvata. U *Pupoljcima* Vujkov objavljuje poeziju pod pseudonimom Baraba Bećarović, a zbirka je rezultat suradnje s drugim pjesnicima, što dodatno naglašava važnost tadašnjih lokalnih kulturnih i izdavačkih inicijativa u očuvanju i promociji književnog stvaralaštva vojvođanskih Hrvata. Ovaj kontekst objavljivanja svjedoči o ulozi lokalnih institucija i pojedinaca u poticanju umjetničkog izraza manjinske zajednice u vremenu kada su takve aktivnosti često nailazile na brojne prepreke. Riječju, zbirka nije samo izraz autorove literarne sklonosti prema lirskoj introspekciji, već i kulturno-historijski artefakt koji svjedoči o duhovnoj i književnoj dinamici hrvatske zajednice u Vojvodini tijekom međuratnog razdoblja. Pseudonim Baraba Bećarović, iako na prvi pogled nosi notu ironične autoidentifikacije s bećarskim motivima, istovremeno odražava autorovu namjernu distancu od rigidnih književnih normi, čime se otvara prostor za slobodnije poetsko istraživanje i eksperimentiranje unutar zadane forme.

Sadržaj zbirke nudi čitatelju lirski krajolik u kojem se isprepliću motivi zavičaja, ljubavi, unutarnjih previranja i prirode, pri čemu svaki stih odiše ne samo osebujnim estetskim izrazom, već i dubokom ukorijenjenošću u kulturni i jezični pejzaž vojvođanskih Hrvata. U tom smislu, zbirka *Pupoljci* nije samo zbirka lirskih pjesama, već i slojevito poetsko svjedočanstvo o prostoru i vremenu, u kojem se glas pojedinca suprotstavlja sveprisutnoj tendenciji homogenizacije kulturnih izraza, slojevitim lirskim izražajem u kojem se motivi prirode, ljubavi i unutarnjih previranja isprepliću s elementima lokalnog identiteta, stvarajući tekstualni prostor u kojem tradicionalni tematski

*Cvitovi daljina bujaju među nama, hvataju me u očajanja kolo,
Ne puštaju me iz labirinta neizvjesnosti, njenih mutnih nizina;*

Ovdje „cvitovi daljina“ simboliziraju nepremostivu udaljenost između subjekta i svijeta, dok „labirint neizvjesnosti“ označava cikličnost i zamršenost egzistencijalnog preispitivanja. Metafore poput „očajanja kolo“ i „mutnih nizina“ oslikavaju nemogućnost izlaska lirskog subjekta iz stanja izolacije, čime se ova pjesma pretvara u introspektivni prostor za istraživanje dubokih unutarnjih tenzija koje karakteriziraju ljudsku egzistenciju.

Jezik zbirke odlikuje se dijalektalnim elementima i stilskom preciznošću, gdje dijalekt ne funkcionira samo kao sredstvo lokalnog kolorita, već i kao ključni instrument za evociranje zavičajne atmosfere i naglašavanje autentičnosti pjesničkog glasa. Kroz korištenje lokalnog idioma – bunjevačke ikavice, Vujkov ne samo da artikulira specifičnost vojvođanskog kulturnog prostora, već i povezuje lokalno i univerzalno, omogućujući čitatelju da istovremeno osjeti bliskost zavičajnog i prepozna univerzalnost emotivnih i egzistencijalnih tema koje prožimaju zbirku. Ova strategija čini njegove pjesme ne samo kulturnim artefaktima već i estetskim djelima koja nadilaze okvire lokalnog književnog stvaralaštva.

Dida je trajan

Pjesnički opus Balinta Vujkova, sagledan kroz prizmu njegova ukupnog književnog stvaralaštva i kulturnog nasljeđa vojvođanskih Hrvata, postavlja se u širi kontekst književnih strujanja koja balansiraju između lokalne ukorijenjenosti i univerzalnih umjetničkih vrijednosti, pri čemu njegovi stihovi djeluju kao prostor interakcije tradicijskog nasljeđa, individualne introspekcije i globalnih estetskih izazova. Njegova poezija, oblikovana pod utjecajem specifičnog povijesnog i kulturnog okvira jedne manjinske zajednice, predstavlja rijedak primjer umjetničkog izraza koji se uspješno nosi s procesima povijesnih diskontinuiteta, političkih transformacija i kulturne marginalizacije, ne gubeći pritom sposobnost da komunicira s različitim čitateljskim horizontima i umjetničkim paradigmama.

Stavljajući, pak, Vujkovljeve pjesme u odnos s dominantnim književnim i filozofskim diskursima 20. stoljeća, poput modernističkih težnji prema univerzalizaciji lokalnog iskustva i postmodernističkih fragmentacija identiteta, njegovo stvaralaštvo nudi alternativnu viziju književnosti kao sredstva trajnog povezivanja kulturnih, povijesnih i emocionalnih slojeva ljudskog postojanja. Njegovi stihovi, prožeti dijalektalnom jezičnom teksturom i simboličkim bogatstvom, ukazuju na otpornost manjinskih glasova unutar šireg književnog pejzaža, pri čemu je njegova poezija istodobno dokument povijesne stvarnosti i autonomni estetski entitet sposoban za višeslojnu interpretaciju u suvremenom kontekstu.

Uključivanje Vujkovljeva pjesničkog djela u širi kulturni i književni kanon nije samo čin afirmacije manjinske kulture, već i priznanje univerzalne vrijednosti stvaralaštva koje uspijeva nadići prostorna i vremenska ograničenja.

Mirko Kopunović

RIČI – SVJETLO I TAMA JEKE

ANITA ĐIPANOV MARIJANOVIĆ
OĆE RIČ PISMA DA BUDE

Dok po tko zna koji put čitam stihove iz Anitine knjige *Oće rič pisma da bude*, pred oči mi izranja slika Monoštoru ričima obojena.

Nitko nikada, kažu, tragove staroga Bodroga grada pronašao nije. Nestao je. Zna se da je bio, i gdje se nalazio, čak i koliko je žitelja imao. I da su ga rušili vremena vihuri, ratovi poharali, žitelji ga ponovno gradili, da bi u njemu i mađarski kraljevi stolovali. Iščeznuo je, govore, a dokaza nemaju. Dunav, ta golema rijeka hraniteljica i rušiteljica je svemu kriva. Potopila ga je, cijeloga prekrila, sebi uzela. Da ga nitko nikada više ne vidi, ni traga od utvrde ostane, ni dio zidine, ni bunara, ni putova, ni znaka da je tu nekad netko obitavao, baš ničega.

No, Šokci koji su ovdje, nevoljom tjerani, doselili, uvjereni su da je on bio tu negdje, možda, baš na ovome mjestu na kojemu je Monoštor izra-

stao. Bodrog grad nije nestao. Ostale su riči, legenda o važnom naprednom gradu. Tako on i danas živi među ljudima, monoštorskom Kulturno-umjetničkom društvu Hrvata „Bodrog“, pjevačkim skupinama „Kraljice Bodroga“, „Bodroški bećari“, turističkoj manifestaciji „Bodrog fest“... Tako je Monoštor i Bodrog grad, tako su Monoštorci i Bodrožani.

U san mi Monoštor dođe. Sličí kao iz bajki dvorcu raskošnom s visokim kulama, kanalima opasan. Čuju se zvona crkve sv. Petra i Pavla, stariji svak svojim poslom polazi, bijele mirišljave plahte se šire u dvorištima krećom

umalanih kuća. Oko ulica kanali, na njihovim obalama vrbe i topole šume. No, nema bajkovitog lančanog mosta, onoga što se dobronamjernome spušta, a onome drugome sumnjivcu i smutljivcu nikad ne otvara. Otvoreni su svi prilazi, izgrađeni mostovi, Monoštor obavijen šumama, njivama, poljima i vinogradima, Suncem koje, kao i svakoga jutra, izranja i grije zorne mještane. I vodu, i zemlju, i zrak, i vatru. Baš sve na ovome svijetu se budi, čuje se rika jelena, bruj pčela, cvrkut ptica. I mirisa snažnog, lijepog i prijekog Dunava.

I ovdje ratari u njive odlaze, pudari u vinograde, čamdžije grade brodice, ribari ribu odlaze loviti, na tržnici se nudi i kupuje sve što su vrijedne ruke izradile, neki zapjevaju i divane, onako lipo naški, ikavicom, a kako drugačije nego šokački.

A pjesnici pjevaju odavna i u Monoštoru. I danas se čuje jeka glasova Stjepana Stipe Bešlina, Adama Bešlina Nove, Ivana Pašića, Antuna Kovača, Željka Šeremešića, Denisa Kovača, Tihomira Šeremešića...

I Anita Đipanov Marijanović pjeva i piše tim dijalektom hrvatskoga jezika. U ovoj knjizi, njezinu prvijencu, *Oće rič pisma da bude* podastrla nam je 29 pjesama podijeljenih u dvije cjeline naziva „Na skalinama riči” i „Glad riči”.

U sva tri naslova *riči*. Bez njih se ne može, bez tih *riči* šokačkih ni Anita ne može. Ona u svojim pjesmama preispituje sebe, nas, može li, možemo li sačuvati namrle nam *riči*? Jesmo li svjesni značaja *riči*, znamo li da su one pitanja života i smrti, opstanka našega? Možemo li ih sačuvati, paziti, njegovati? Jesmo li dostojni toga namrlog nam ili ćemo stjerani u kut skloniti se, povući, šutjeti, izgubiti se, tako i mrakom, baš kao Bodrog grad, nestati?

Anita vjeruje, zato i pjeva, da u nama ljubavi i snage ima, da ćemo povjereno nam kao čedo u krilu njegovati, razvijati ga, jačati i ponosno ga svijetu pokazivati.

Anita pjeva o ljudima, ljubavi, životu, *ričima* o *ričima*, tradiciji, slobodi, topolama, vrbama, Dunavu, kanalima, njivama, vinogradima, o ljudima, svemu što nas okružuje. O govoru koji diše, obujmi nas ravnicom, mirom, tišini punoj zvukova. Otkriva nam svoje misli. Zabrinuta vidi svjetlo i tamu *riči*.

Zbog nestanka govora u pjesmi „Spoznaja jezika” upozorava:

*Šta vridi ako se zagrneš stidom?!
I sve ono što bi reko i uradio potisneš njime!
Pa se sklanjaš ispred svega što ti može povuć'
i osokolit da progovoriš il' uradiš ishitreno.
Prije neg' i što pomisliš!
Šta vridi kad sve to stoji,
il' strovalji se na ravnicu, tako silovito
i tako bolno,
pa tu na nepreglednoj pustinji
grize 'iljadu misli i kajanja što mogo si a nisi.*

Anita je učinila snažan iskorak u pjesničkom izražaju Šokaca, od *Lire naive* do modernog iskazivanja na šokačkome govoru. Njezin stih utopljen ikavicom je slobodan, melodičan i harmoničan, zavijen metaforama traži da ovu knjigu čitamo do posljednje pisme, do zadnje riči. Poslije toga nama je samo poželjeti Aniti da nastavi s pjevanjem.

Pri kraju knjige Anita u rječniku nam tumači manje poznate šokačke riči. Tako ih je sačuvala od zaborava, što je hvale vrijedno.

Ravnateljica Zavoda za kulturu vojvođanskih Hrvata Katarina Čeliković je sakupila po časopisima rasute Anitine pjesme, u jednoj od knjiga *Lira naiva* objavila joj prvu pjesmu i afirmirala Anitino pjevanje. Tako se do ove zbirke došlo.

Nepravedno bi bilo ne spomenuti one koji su omogućili da ova knjiga bude kakva je: NIU „Hrvatska riječ“ je izdavač, Mirko je Kopunović uredio zbirku, književnik Tomislav Žigmanov je napisao pogovor glasovitoga naslova „Blještavila ljepota protkana u čežnjama i zebnjama“, likovno ju je opremila, lekturu i korekturu uradila ekipa *Hrvatske riječi*, a prelomila Jelena Ademi.

Monoštorci mogu biti ponosni na Anitu Đipanov Marijanović, njezinu knjigu, pjesme, *riči* koje će se čuti, vjerujem u to, daleko od monoštorskog atara.

SPOMENIK OD ŠAPATA

MIRKO KOPUNOVIĆ
FAJRUNT U ISTARSKOJ ULICI

Brojni su primjeri u svijetu umjetnosti koji su lokalnu sredinu uzdigli na razinu globalne prepoznatljivosti. U književnosti to je, recimo, Jan Neruda čije se *Malostranske pripovijesti* svakako mogu podvesti pod sam vrh češke književnosti; filmska vrpca u „Mučkama“ lansirala je londonsku četvrt Peckham do razine New Yorka ili Pariza, a svom glavnom protagonisti zbog sjajne glume omogućila stjecanje titule „sir“; u glazbi... pa tko ne zna za Ulicu Jovana Cvijića u Novom Sadu, gdje je život proveo Đorđe Balašević?

Spustimo li se ljestvicu niže, slično možemo ustvrditi i za svijet umjetnosti vojvođanskih Hrvata: lokalnim temama u književnosti, slikarstvu, glazbi ili na filmu bavili su se Matija Poljaković, Petko Vojnić Purčar, Vojislav Sekelj, Milovan Miković, Tomislav Žigmanov, Stipan Šabić, Ivan Balažević, Josip Andrić, Ivo Škrabalo, Branko Ištvančić... i bez obzira na način interpretacije zajednički motiv svima njima bila je ljubav prema zavičaju i ljudima u njemu.

Ovom nizu imena već odavno se pridružio Mirko Kopunović, čije posljednje djelo to možda i najjače potvrđuje, jer mu je rodni subotički kvart – Bajnat – u središtu zbivanja čak i kada se za kratko iz njega izmakne. Nešto poput izlaska u grad ili na salaš, ali i poput nostalgije kada se vrijeme i

prostor protegnu do carstva emotivne vladavine. Možda bi se nešto slično moglo reći i za zbirku njegovih pripovijedaka *Mrvljenje mrve neba*, ali je ova ipak osebujna na nekoliko načina.

Prvo što se u „Anki“ lako uočava, i to već nakon nekoliko pročitanih stranica, je zacijelo mješavina hrvatskog književnog standarda i bunjevačke ikavice – i to nerijetko u istoj rečenici – što ovom djelu daje na autentičnosti prikaza jedne mikro sredine, što Bajnat zacijelo jest, čak i u okvirima Subotice. Nakon što se svikne na ovu kombinaciju, čitatelja će, ako ne zbuniti, a ono zacijelo iznenaditi ili možda i podsjetiti na Glumčevu *Zagrepčanku* čitave salve misli nanese bez ijednog pravopisnog ili znaka interpunkcije, ponekad čak i u vidu zasebne pripovijesti. Odabir je to koji upravo malim slovima povećava dinamiku priče, ostavljajući čitatelju na volju da intuicijom i logikom popunjava prostor izostavljenih točaka, upitnika ili uskličnika.

Kada se, pak, sklope stranice ove knjige, kao trajni, ostaje dojam da je autor kroz svoje likove ispisao i dio vlastitog životopisa, ponekad kroz njihove priče, ponekad kroz opise i sjećanja. Zapravo, svaki dijalog, unutarnji monolog, opis ili storija otkrivaju čitavu lepezu jednog skrivenog mikro svijeta, ujedno istog kao i na mnoštvu drugih mjesta diljem Panonske nizine i Srednje Europe, a opet po detaljima specifičnog čak i u odnosu na susjednu Sentu, Ker, Gat ili neki drugi kvart u Subotici. Čitatelj će se tako kroz kratke natuknice o „Pioniru“ ili „8. martu“ upoznati sa sve daljom, a opet još dovoljno bliskom poviješću Bajnata; mirisi kruha iz pekare u tom kvartu već odavno su se preselili u trajnu uspomenu kao što je i još uvijek živo sjećanje na tamošnjeg župnika Blaška Dekanja. Taj spoj dokumentarnog i emotivnog, spoj u kome se prepliću fakti i fikcija, oživljavaju sliku nekadašnjeg Bajnata, njegove dobre i loše strane, na način sličan kako to ne tako davnu povijest dijela Osijeka čini Drago Hedl u *Donjodravskoj obali*, s tim što je sama struktura priče Kopunovićeve „Anke“ elastičnija i po likovima šire fokusirana.

Ono što također krase ovo djelo jest njegov narativni stil. Ovo se mnogo manje odnosi na odabir pričanja (u trećem licu, što u startu omogućuje distancu, prijeko potrebnu za „objektivnost“), a mnogo više na način na koji je autor razvio radnju i kroz opise portretizirao svoje likove. Iako jedan događaj spaja početak i kraj desetak pripovijedaka, svaka od njih dovoljno je samostalna da se iz nje mogu raščitati različiti karakteri, upoznati običaji, saznati događaji ili čak zamisliti konkretna slika koja odstupa od primarnog motiva. Likovi u „Anki“ su osobe s periferije grada i rubova javnog života, osobe koje obično nazivamo „običnim ljudima“ i koji žive obične, „male živote“, ali i osobe koje na taj način odaju „mentalitet sredine“, kako bi se to stereotipno reklo. Jedna od uspješnijih takvih slika svakako je ona o dominantnom stavu Bajnačana (ali i Subotičana, pa dobrim dijelom i Vojvođana) o vojsci, odnosno o tome da nijedna nije uspjela pridobiti njihova srca, prije svega zbog loših iskustava sa svakom koja se pojavila ili u kojoj su i sami nevoljko sudjelovali. Nešto poput Brace iz „Ratnika paorskog srca“. I takve osobe, baš kao i predsjednici i kraljevi, sazdate su od čitavog kaleidoskopa osobina koje u različitim situacijama izlaze na vidjelo na različite načine: bijes smjenjuje kajanje (odnos prema ženi ili konjima, primjerice), a inat na

HRVATSKA KNJIGA U 2023.

U rubrici Hrvatska knjiga u 2023. godini predstavljamo aktualnu književnu produkciju u Hrvatskoj i produkciju Hrvata u Srbiji s ciljem predstavljanja književne scene, one koja ima svoj izgrađen sustav i one koja pokazuje vitalnost usprkos nedostacima takvog sustava.

Stalni suradnik Nove riječi Neven Ušumović daje poticajni pregled naslova za sve čitatelje hrvatske knjige u godini koja je iza nas i koja se „zaokružila” – ne u kalendarskom smislu, nego u smislu prvog vala recepcije i valorizacije. Posebno će istaknuti one književne i publicističke naslove koje je hrvatska književna kritika i publika prihvatila s tolikom pozornošću da se može pretpostaviti kako će ta djela živjeti duže od godine u kojoj je objavljeno njihovo prvo izdanje.

Neven Ušumović

KNJIŽNIČAREV IZBOR: 10 HRVATSKIH KNJIGA IZ 2023. GODINE

Tea Tulić, *Strvinari starog svijeta* (Oceanmore)

Nagrada tportala za najbolji hrvatski roman

Dugo očekivan novi roman Tee Tulić ima dva glavna junaka, oca i kćer, a njihov je odnos razrađen lirskim, figurativnim jezikom, istovremeno suosjećajno i nemilosrdno lucidno. Svako poglavlje knjige ima snagu izvrsne kratke priče. Mediteranski su motivi originalni: u rasponu od najcrnijih dubina do ushićene transcendencije. Figure sanjarenja i sna daju tekstu psihičku i emotivnu suptilnost. Roman odrastanja koji će se dugo pamtili.

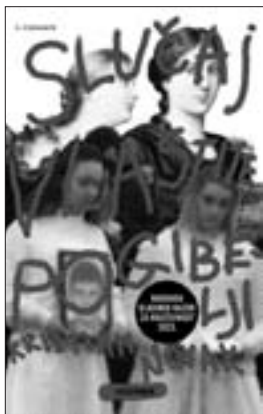
Ivica Ivanišević (*Slobodna Dalmacija*): „Na kresti fjumanskoga vala jedno je ime posebno istaknuto. Istini za volju, Tea Tulić teško je nazvati predvodnicom ičega, odnosno ikoga, jer se radi o delikatnoj spisateljici kojoj je potpuno strana, ako ne i odbojna, ambicija da bilo koga mobilizira svojim tekstovima. Ona to i ne čini, dapače, ustrajava u njegovanju suzdržanog, prigušenoga glasa, sva zaokupljena malim, obiteljskim, intimnim temama, ali se svojim umijećem bez napora pozicionirala na sam vrh riječke, pa onda i hrvatske književne scene“.

Tea Tulić (Rijeka, 1978.), spisateljica. Od 2008. aktivna u udruzi „Kata-pult“ kao projektna voditeljica, organizatorica književnih večeri i selektorica rukopisa za objavu. Prozu je objavljivala u raznim domaćim i inozemnim književnim časopisima, a kratke priče prevedene su joj na engleski, francuski, slovenski i poljski jezik. Godine 2011. osvojila je nagradu „Prozak“ za najbolji rukopis autora do 35 godina. U sklopu te nagrade objavila je fragmentarni roman *Kosa posvuda*. Bila je prva stipendistica književne rezi-

ternational i Institut za etnologiju i folkloristiku, Zagreb, 2019.) i *Encountering Fear* (Zagreb, Institut za etnologiju i folkloristiku, 2020.).

Kristian Novak, *Slučaj vlastite pogibelji* (Oceanmore)

Nagrada „Vladimir Nazor“ za najbolja umjetnička ostvarenja u Republici Hrvatskoj

Posljednji roman Kristiana Novaka jedna je od najčitanijih i najprodavanijih hrvatskih knjiga u posljednje vrijeme: do sada su objavljena tri izdanja ove knjige.

Mladi prometni policajac nađen je mrtav na stražnjem sjedištu svojeg automobila. Slučaj je klasificiran kao samoubojstvo u što, s obzirom na niz neobičnih okolnosti i činjenicu da nije obavljena obdukcija, sumnja njegova obitelj i dobar dio javnosti. Obitelj od njegova starijeg brata, također policajca, zahtijeva da sazna istinu, kazni odgovorne. Istodobno, ambiciozna profesorica priprema dramsku grupu srednjoškolaca za uprizorenje *Antigone*, pri čemu s njima evocira upravo tragičan događaj kojemu svjedoče u svojoj suvremenosti.

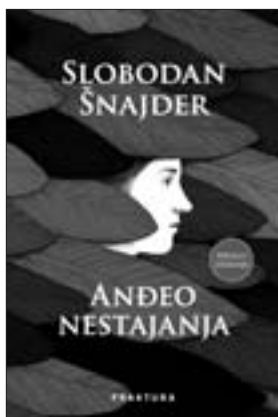
I oko kojeg im se mišljenja potpuno razilaze. Dok pokušava dokazati istinu i tako obraniti svoje dostojanstvo i radno mjesto od uvrijeđenih roditelja srednjoškolaca, pripadnika lokalne elite, gubi stup po stup svojeg dotad sretnog građanskog života, ali pronalazi odvažnost koje nije bila svjesna. Smrt mladog policajca, kao jeka fatalnog pucnja, stubokom mijenja živote onih koji su ostali.

Bojana Radović (*Večernji list*): „Kristianu Novaku pošlo je za rukom ono što uspijeva malo kome, napisao je treći veliki roman u nizu, priču koja bi, da živimo u uređenoj državi, odjeknula poput bombe. Nakon *Črne mati zemle* i *Ciganina, ali najljepšeg* Novak svoju „međimursku trilogiju“ završava pričom koja govori o korumpiranosti policije, onoj koja se pogubnim učincima prelijeva na cijelo društvo ostavljajući za sobom žrtve, možda i najbolje ljude među svima nama, one koji žele živjeti baš u tom (mitskom) uređenom društvu. Zbog toga roman *Slučaj vlastite pogibelji* na svojim koricama ima zapisanu i jednu nadasve važnu poruku – posvetu: 'Pravda se tiče svakoga ili nije pravda. Ako se slučaj pogibelji pravednog tiče samo njega, s njime umire i pravda sama'“.

Kristian Novak (Baden-Baden, 1979.) djetinjstvo je proveo u Sv. Martinu na Muri. Gimnaziju je pohađao u Čakovcu, nakon čega je na Filozofskom fakultetu u Zagrebu diplomirao kroatistiku i germanistiku te doktorirao na Poslijediplomskom studiju lingvistike. Predaje na Odsjeku za germanistiku Filozofskog fakulteta u Zagrebu. Bavi se istraživanjima na području povijesne sociolingvistike, analize diskursa i jezične biogra-

fistike. Godine 2005. objavljuje roman *Obješeni*, a 2013. roman *Črna mati zemla*, koji osvaja t-portalovu nagradu za roman godine. Istu nagradu, kao i Nagradu „Gjalski“, Nagradu „Fran Galović“ i dvije nagrade BOOKtiga donio mu je *Ciganin, ali najljepši*. Romani *Črna mati zemla* i *Ciganin, ali najljepši* prevedeni su na niz stranih jezika te adaptirani u kazališne hitove.

Slobodan Šnajder, *Anđeo nestajanja* (Fraktura)

Neposredno prije Drugoga svjetskoga rata u kuću u zagrebačkoj Illici, dvokatnicu koju je za namam izgradio imućni židovski veletrgovac, kao služavka kod gospode u gradu dolazi raditi mlada, lijepa i bistra djevojka sa Žumberka Anđa Berilo. U teškim ratnim vremenima ona će saznati kakav je tko od njezinih susjeda i poslodavaca – jedni će završiti u logoru, drugi se pridružiti ustašama, treći otići na liječenje u sanatorij. *Anđeo nestajanja* Slobodana Šnajdera veličanstven je povijesni ep i autorova posveta Zagrebu i njegovim tihim herojima.

Jaroslav Pecnik (*Novi list*): „Kada sam pomislio da je romanom *Doba mjedi* (2016.) Slobodan Šnajder dosegao vrhunac svog proznog stvaralaštva, on me je novim djelom *Anđeo nestajanja* posvema demantirao; iznova je 'skrojio' sjajan roman i razvidno pokazao i dokazao kako njegovo literarno umijeće ne poznaje, niti priznaje ikakve granice. Može se nekome učiniti kako sam pretjerao u ocjeni najnovijeg Šnajderovog književnog uratka, da sam kao iskreni poklonik njegova rukopisa isuviše subjektivan, ali svatko tko uzme u ruke ovaj roman i posveti mu dužnu pozornost, a ne tek ovlašno 'protrči' kroz tekst, sam će se uvjeriti zašto držim, uostalom kao i mnogi drugi, da je Šnajder jedan od naših najvećih i najboljih ovodobnih spisatelja koji ima tu nesreću da piše na malom jeziku, malog naroda; u protivnom, recimo da pripada korpusu neke velike, svjetski afirmirane literature, već bi se odavno našao u krugu najozbiljnijih pretendencata za književnog Nobela“.

Slobodan Šnajder (Zagreb, 1948.) studirao je filozofiju i anglistiku na zagrebačkom Filozofskom fakultetu. Suosnovao je i šesnaest godina uređivao kazališno-filmski časopis *Prolog*. Aktivan je u više žanrova. Pisao je za kazalište – prva profesionalna izvedba *Minigolf* u tadašnjem ZDK (danas DK Gavella), 1969. Izvođen je u inozemstvu (*Hrvatski Faust*, Theater a.d. Ruhr, 1987., te Burgtheater, Beč 1993.). Dosad je objavio ove knjige proze: *Knjiga o sitnom* (1996.), *505 sa crtom* (2007.), *Morendo* (2011.) i *Doba mjedi* (2016.). Napisao je i knjigu eseja: *Umrijeti u Hrvatskoj* (2019.). Izbor iz djela objavljen mu je u devet svezaka (2006. – 2007.). Roman *Doba mjedi* objavljen je na trinaest jezika.

Igor Beleš, *Listanje kupusa* (Hena com)

Nagrada „Fran Galović“ za najbolje objavljeno književno djelo hrvatskih pisaca na temu zavičaja i/ili identiteta za 2023.

Pet jedanaestogodišnjaka, nerazdvojnih članova An družine, u Borovu je naselju 1991. krenulo istraživati misterij nestanka djece i nekih obitelji iz njihova naselja koje se mijenja iz dana u dan, pa sve brže, iz dana u noć, u noći u kojima se sve češće čuju pucnjevi, detonacije... No, njihovo je prijateljstvo iznad svega, pa im ni činjenica što doznaju da su odjednom postali Srbi ili Hrvati ništa ne znači, dok ona u svijetu odraslih postaje ključna. Zbog prijateljstva i nerazumijevanja svijeta koji im baš nitko ne pokušava objasniti – a teško da se i njihovi roditelji dobro snalaze u galopiranju rata – upadat će u sve veće nevolje i njihovo će idilično djetinjstvo, obilježeno stripovima i glazbom, začinjeno prvim ljubavima, postupno prerasti u triler i horor.

Listanje kupusa jedan je od prvo ljepših, pa poslije mučnijih i napetijih, a sve skupa potresnijih i humanijih romana napisanih podosta posljednjih godina.

Davor Špišić (*Telegram*): „Strašna trauma Vukovara, bratoubilački tragična i besmislena, reflektirana je i otisnuta u romanu *Listanje kupusa* (Hena.com) upravo iz dječjeg rakursa. Igor Beleš, danas Riječanin a rođen u Vukovaru 1978., svojim je drugim romanesknim ostvarenjem beskompromisno prešao na dječju stranu. Dosljedno, uzbudljivo, ranjivo i nježno ostvorena platforma infantilizacije, ovom veličanstvenom romanu je osigurala jednostavnu neokaljane dječje mudrosti“.

Igor Beleš (Vukovar, 1978.) objavljivao je kratke priče u časopisu *Zarez* i *Fantom slobode*, na internetskim portalima *Kritična masa*, *Čitaj me* i *XXZ Magazin*. Dvostruki je finalist nagrade „Prozak“. Jedan je od pokretača i urednika književnog magazina *Književnost uživo*. Član je neformalne književne skupine Ri-Lit i jedan od scenarista društvene igre *Arcadia Tenebra*. Kratka priča 33 adaptirana je u radiodramu koja je bila eksponat na izložbi slika. Dosad mu je objavljen roman *Svitanje na zapadu* (2012.). Živi i radi u Rijeci.

Dejan Jović, *Uvod u Jugoslaviju* (Fraktura i SKD Prosvjeta)

Malo koji događaj u povijesti je doživio tako raznolika, proturječna i suprotstavljena tumačenja kao raspad Jugoslavije. Potpuno odsustvo konsenzusa, znanstvenog, publicističkog, žurnalističkog i kolokvijalnog, svakodnevnog jednako prevladava i kada je riječ o samoj jugoslavenskoj dr-

žavi u odnosu na koje se grade novi nacionalni identiteti država sljednica. Knjiga Dejana Jovića *Uvod u Jugoslaviju* u tu polemiku, u tu kakofoniju narativa, u tu nepotrebnu strast, u taj (zapravo) politički sukob unosi smirenost Argumenta. Utoliko je Jovićev *Uvod u Jugoslaviju* svojevrsni reset dosadašnjih interpretacija, nadajmo se i reset percepcija jednog važnog poglavlja hrvatske (jasno, ne samo hrvatske) povijesti. Ova knjiga, pisana prije svega za nove generacije, rođene nakon raspada Jugoslavije, objašnjava što je bila i što je htjela biti Jugoslavija – u čemu je uspjela a u čemu nije. Ona nudi uvjerljiv odgovor i na pitanje – zašto se raspala. Time otvara prostor za nova istraživanja, temeljena na arhivskom gradivu kao i na čvrstoj i uvjerljivoj metodologiji znanstvenog istraživanja. Ona je poziv na smirenu raspravu kao i na daljnja istraživanja, lišena strasti i predrasuda.

Dejan Jović (Samobor, 1968.) profesor je politologije na Fakultetu političkih znanosti u Zagrebu i naslovni profesor Fakulteta političkih nauka u Beogradu. Od 2013. do 2021. bio je glavni i odgovorni urednik časopisa *Politička misao*, a od osnivanja 2018. glavni je urednik *Tragova*, časopisa za srpske i hrvatske teme. Diplomirao je u Zagrebu, magistrirao u Ljubljani i Manchesteru, a doktorirao u Londonu na London School of Economics and Political Science 1999. godine. Od 2000. do 2010. radio je na Sveučilištu Stirling u Škotskoj, gdje je predavao politologiju i bio osnivač i direktor Centra za istraživanje europskog susjedstva. Bio je glavni analitičar u Uredu predsjednika Republike od 2010. do 2014. Autor je knjiga *Jugoslavija: država koja je odumrla* (Prometej, Zagreb, 2003.; Samizdat/Fabrika knjiga, Beograd, 2003.; Purdue University Press, Lafayette, 2009.) te *Rat i mit: politika identiteta u suvremenoj Hrvatskoj* (Fraktura, Zaprešić, 2017. i 2018.).

Marko Pogačar, *Ponoćni glagoli* (V.B.Z.)

Nominacija za nagradu „Tin Ujević“

Pjesnik usisava šaren jezični materijal i vraća ga obogaćenog kao uran, prerađenog u složeno ritmiziranu poeziju skokovite asocijativnosti koja uvijek otvara nove opcije, refleksnu i fleksibilnu refleksivnost i slikovitost koja razbija okove očekivanog. Možda su ovaj put još jače izražene fonetske dimenzije jezika – autorove primarne i trajne teme – pojačana je aliteracija, posebno češće čujemo šušur palatala i atmosferilija, vjetera i sjevera. Zbirka vrvi od flore i faune, u njoj buja i puže i šušti – i puno je glagola općenito – gmiže i visoko se uzdiže. U stihovima su se u većoj mjeri nego prije nastanili i neki drevni likovi, antički i biblijski, naravno i Rimbaud i svi eksplozivni po-

tencijali pisanja, jer to je poezija, kratka zavjera izloga-jezika, piše urednik Kruno Lokotar.

Andrijana Kos-Lajtman (*Novosti*): „Svaka nova knjiga Marka Pogačara, vjerojatno najeminentnijeg domaćeg pjesnika, esejista i književnog kritičara srednje generacije, u književnim se krugovima dočekuje kao mala svetkovina. Najnovijom zbirkom intrigantnog, na fonemskom ludizmu utemeljenog naslova *Ponoćni glagoli* Pogačar ne samo da iznova potvrđuje svoj pjesnički talent nego i pokazuje kako se istančan pjesnički nerv svakim novim ukoričenjem cizelira u drugačije poetsko tkanje“.

Marko Pogačar (Split, 1984.), pjesnik, prozaik i književni kritičar. Priredio je antologije *Hrvatska mlada lirika 2014.* (HDP, 2014.) i *The Edge of a Page: Young Poetry in Croatia* (HDP, 2019.). Stipendist je berlinskog DAAD Künstlerprogramma (2021.). Objavio: *Pijavice nad Santa Cruzom* (pjesme, 2006.); *Poslanice običnim ljudima* (pjesme, 2007.); *Predmeti* (pjesme, 2009.); *Jer mi smo mnogi* (publicistika, 2011.); *Atlas glasova* (eseji, 2011.); *Crna pokrajina* (pjesme, 2012.); *Bog neće pomoći* (priče, 2012.); *Jugoton gori!* (eseji, 2013.); *Slijepa karta* (putopisna proza, 2016.); *Zemlja Zemlja* (poezija, 2017.); *Pobuna čuvara / Čitati noću* (eseji, 2018.); *Korov, ili protiv književnosti : usputna knjiga* (prozni zapisi, 2020.); *Latinoamericana* (proza, 2020.); *Knjiga praznika* (poezija, 2021.); *Adolfove uši: berlinski dnevnik* (dnevnik, 2022.).

Tamara Bilankov, *Iz kuće po kojoj pada kiša* (Jesenski i Turk)

Godišnja književna nagrada Istarske županije „Edo Budiša“

Iako između pojedinih priča nalazimo motivske, pripovjedne i žanrovske poveznice, autorica čitatelja do kraja zbirke iznenađuje stalnom izmjenom pripovjednih postupaka, značenjskim pomacima i ponajviše začudnim, ironičnim i satiričnim humorom. Njezine su junakinje djevojčice i žene, ali i kraljevi, grobari, ptice, prasice, zečevi i lisice. Dječja mašta ide do propitivanja božanske egzistencije, basne dobivaju distopijski karakter, a motorika znanstvenofantastičnog pojmovnika zastavlja se psovkom i žargonskim izrazima. Hladnoću i prazninu školskih učionica, administrativnih ureda i zatvora zapljuskuju valovi nesputane, groteskne, „divlje“ imaginacije.

Sara Tomac (*Booksa*): „Tamara Bilankov je autorica izvanredne maštovitosti i umještosti u

tekstova iz područja teatrologije, recenzentica više znanstvenih članaka i promotorica brojnih književnih i teatroloških izdanja. Glavno su područje njezina rada i istraživanja povijesni i kulturno-politički razvoj nacionalnih kazališta i festivala u Hrvatskoj, a ponajviše utjecaj politike na kulturu. Objavila je knjige: *Država i njezino kazalište* (2012.), *Kazalište krize* (2013.), *Službeni izlaz* (2018.), i *Kazalište za narod* (2020.).

Ivo Goldstein, *Povijesni revizionizam i neoustaštvo: Hrvatska 1989. – 2022. (Fraktura)*

Knjiga Ive Goldsteina *Povijesni revizionizam i neoustaštvo: Hrvatska 1989. – 2022.* završni je dio svojevrsne trilogije o zločinima djela i zločinima riječi koju čine knjige *Jasenovac* i *Antisemitizam u Hrvatskoj*. Na samom početku Goldstein se pita je li revizionizam dostojan polemike, pa i osvrt, jer on nije drugo nego jedna velika, očita laž. Ta je laž u civiliziranim i demokratskim zemljama marginalizirana, u nekima i kriminalizirana. U Hrvatskoj je, nesretnim stjecajem povijesnih okolnosti, dio vladajuće elite revizionizmom sebi pokušao priskrbiti legitimitet, a dio znanstvene elite u njemu je prepoznao unosnu robu za kojom na našem neukom tržištu vlada potražnja. Povrh svega, središnji motiv revizionista jest rehabilitacija ideologije i režima pora-

ženih 1945. Zato bi revizionizam bilo pogrešno ignorirati jer se obranom povijesnih istina ne brani samo historiografija nego i demokratska civilizacija. Goldstein je u radu na svojoj knjizi temeljito proučio uratke povijesnih revizionista u Hrvatskoj i Srbiji u posljednja četiri desetljeća. Goldsteinov *Povijesni revizionizam i neoustaštvo: Hrvatska 1989. – 2022.* budućim će istraživačima moralnih i intelektualnih posrnuća jugoistočne Europe biti nezaobilazan izvor.

Ivo Goldstein (1958.), historičar, leksikograf i diplomat, u prvoj fazi karijere bavio se bizantologijom i hrvatskom poviješću srednjega vijeka, a kasnije sve više poviješću Židova u Hrvatskoj te različitim aspektima hrvatske povijesti 20. stoljeća. Objavio je između ostalih više izdanja *Hrvatske povijesti* (na hrvatskom, slovenskom i engleskom), *Hrvatska 1918. – 2008.*, *Kontroverze hrvatske povijesti 20. stoljeća*, *Hrvatska 1990. – 2020.: godine velikih nada i gorkih razočaranja*, *Židovi u Zagrebu 1918–1941*, *Zagreb 1941–1945*, *Povijest grada Zagreba*, *Jasenovac* i *Antisemitizam u Hrvatskoj od srednjega vijeka do danas*. Sa Slavkom Goldsteinom objavio je knjige *Holokaust u Zagrebu*, *Jasenovac i Bleiburg nisu isto* i *Tito*, a s Vladimirom Anićem suautor je *Rječnika stranih riječi* te je jedan od sedam suautora *Hrvatskog enciklopedijskog rječnika*. Dobitnik je Nagrade Grada Zagreba 2005., odli-

kovan Redom Danice hrvatske s likom Ruđera Boškovića 2007. godine. Od 2018. član je Akademije nauka i umjetnosti Bosne i Hercegovine. Dobio je i nagradu „Krunoslav Sukić“ za promicanje mirotvorstva, nenasilja i ljudskih prava za knjigu godine 2022. za knjigu *Antisemitizam u Hrvatskoj od srednjeg vijeka do danas*.

Branimir Kopilović

KNJIŠKA PRODUKCIJA HRVATA U SRBIJI 2023. – 2024.

Kada promatramo knjišku produkciju Hrvata u Srbiji u proteklih godinu dana, u razdoblju između održavanja dvaju *Dana hrvatske knjige i riječi* – *Dana Balinta Vujkova*, središnje knjiško-jezične, ali i vrlo važne kulturne manifestacije Hrvata u Srbiji, može se sumarno zaključiti da je izdavaštvo napravilo kvantitativan pomak u odnosu na prethodnu godinu. Iz tiska su izašla četrdeset i tri naslova monografija, godišnjaka, izložbenih kataloga, publikacija gotovo svih vrsta kao i jedan USB nosač zvuka s pripadajućim *bookletom* (brošuram). Ova analiza prati izdanja kroz popis monografskih i periodičnih publikacija. Kao specifično izdanje navodi se i nosač zvuka *Tamburaški troplet vojvođanskih Hrvata* s pratećim tekstom i ilustracijama u brošuri. Kada se promatraju izdavači ovih izdanja, primjetno je kako su dominantna izdanja Zavoda za kulturu vojvođanskih Hrvata, Hrvatske čitaonice Subotica, Udruge bunjevačkih Hrvata „Dužijanica“, Katoličkog društva „Ivan Antunović“, i drugih. Neka od izdanja koja tematiziraju hrvatsku manjinu u Srbiji priredile su i pojedine institucije iz R. Hrvatske, primjerice Filozofski fakultet Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku. Promatra li se teritorijalna zastupljenost izdanja, najveći broj je publiciran, razumljivo, u Subotici – sjedištu hrvatskih manjinskih institucija u R. Srbiji. Potom slijede izdavači iz Novog Sada, Beograda, Sombora, Apatina, Šida i Pančeva te Osijeka, Tovarnika i „samizdat“ izdanja iz Dugog Sela iz R. Hrvatske. Autori zastupljeni u ovoj analizi već su dobro poznata imena ovdašnje manjinske književne i znanstvene scene, ali se pojavilo i nekoliko novih autora s prvijencima. Najbrojnija su izdanja u znanstvenom području (dvanaest izdanja), potom poezija (dvanaest) i umjetnost (deset izdanja). U promatranom razdoblju redovito su izlazili manjinski časopisi, novine i listovi, jednom riječi sve ono što se svodi pod periodičnu produkciju. U gotovo svim publikacijama velika je pozornost stavljena na pravopisno, jezično i stilsko oblikovanje teksta koji je tiskan (uglavnom) na standardnom književnom hrvatskom jeziku uz dodatke drugih jezika u nekolicini izdanja. Ovime je nastavljena praksa visoko postavljenih standarda u manjinskoj knjiškoj produkciji Hrvata u Srbiji, promatrano unatrag dva desetljeća. Vidljiv je kvantitativan pomak u broju

izdanja na polju hrvatskog manjinskog izdavaštva, ali je također i jasan manjak u opsežnijim publikacijama stručno-monografskog tipa, kao i u području politike i općenito publicistike, te onoga što smatramo „klasičnom književnošću“, bilo to u vidu romana, novela i sličnih žanrova.

Poezija

U području književnosti dvanaest je publikacija s poetskim sadržajem. Ovdje susrećemo tradicionalno, najnovije izdanje *Lira naiva : Glas susreta*, zbirku izabranih stihova 52 autora čiji je izbor uradila i pogovor napisala Klara Dulić Ševčić. Organizatori i nakladnici ove zbirke, koja se tiska za istoimeni susret hrvatskih pučkih pjesnika, već 23 godine su Katoličko društvo „Ivan Antunović“ i Hrvatska čitaonica iz Subotice. Još jedna zbirka pjesama je godišnjeg karaktera i dolazi iz Novoga Sada, a tiska ju organizator manifestacije „Prepekovo proljeće“ Hrvatsko kulturno-umjetničko-prosvjetno društvo „Stanislav Prepek“. U istoimenoj zbirci zastupljen je 21 autor iz Srbije, Hrvatske i Bosne i Hercegovine. Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti Sveučilišta J. J. Strossmayera u Osijeku objavio je zbirku pjesama s naslovom *Moja baština* pjesnika Josipa Dumendžića Meštra iz Bođana. Pjesnički prvijenac monoštorske pjesnikinje Anite Đipanov Marijanović pod naslovom *Oče rič pisma da bude* tiskan je u nakladi NIU „Hrvatska riječ“ iz Subotice. Autorica piše na mjesnoj šokačkoj ikavici uz brojne zavičajne motive i nanose, a njezinu liriku odlikuje suvremeni pjesnički senzibilitet i izričaj. Dobro poznato ime subotičke pa i šire, poetske scene je Nevena Mlinko čija je najnovija zbirka pod naslovom *Magma* objavljena u Subotici u izdanju Hrvatske čitaonice. U ovom raskošno dizajniranom izdanju s ilustracijama Darka Vukovića, prezentiran je najnoviji opus subotičke pjesnikinje od 33 izabrane pjesme. Tomislav Žigmanov također je objavio novu zbirku poezije *Intime rasapa : (elegijske crtice o Čikeriji)* koja je izašla u suizdanju Hrvatske čitaonice Subotica i Kuće na mrginju s Čikerije. Ova publikacija na 73 stranice sadržava 50-ak „intimistički intoniranih pjesama o rasapu (...) svjetova i života na Čikeriji“, a likovno ju je oblikovao Darko Vuković. Zvonimir Nemet, Dugoselac podrijetlom iz Indije, u svojim pjesmama tematizira pretežito zavičajne teme. U vlastitoj nakladi u promatranom razdoblju, odnosno u 2024. godini, objavio je čak šest zbirki pjesama *Sin ravnice*, *Aleja ljubavi*, *Ime je u vinu*, *Moje duše list*, *Nemoj nebo plakati* i *Od Dunava šum*. Ovaj autor također bio je produktivan i u izdavanju zbirki izreka koje je, također u vlastitoj nakladi, objavio tri: *Dokaznice*, *Izrečnice* te *Mislenice*. One su izašle iz tiska tijekom 2024. godine što je svojevrsan kuriozitet s tolikim brojem izdanja od jednog autora.

Proza

Što se proznih izdanja tiče, ona se mogu podijeliti na kratke priče te priče za djecu. Najvažnije izdanje u proteklomu razdoblju jest završna, osma po redu knjiga u ediciji *Izabrana djela Balinta Vujkova*. Radi se o knjizi *Didin*

rukopis u kojoj su autorska djela ovog najpoznatijeg sakupljača narodne književnosti iz redova bunjevačkih Hrvata. Publikaciju je uredila Katarina Čeliković, recenzentica je Sanja Vulić iz Zagreba, a Zlatko Romić je izbornik tekstova, lektor i autor predgovora. Romić je ujedno i ovogodišnji (2024.) dobitnik nagrade *Balint Vujkov Dida*. Knjiga je izašla u zajedničkom izdanju Hrvatske čitaonice i Zavoda za kulturu vojvođanskih Hrvata. Zanimljivo je i zajedničko izdanje Zavoda za kulturu vojvođanskih Hrvata, Društva hrvatskih književnika Ogranka slavonsko-baranjsko-srijemskog i Općine Tovarnik *AGM kao nadahnuće : izbor kratkih priča nadahnutih životom i djelom Antuna Gustava Matoša prigodom 150. obljetnice rođenja*. U knjizi se nalazi trideset sedam priča nadahnutih Matoševom biografijom i Matoševim djelom, kao kruna obilježavanja 150 godina od rođenja Antuna Gustava Matoša. Mali je broj knjiga za djecu pa tako u ovom razdoblju bilježimo knjigu *Put križa za najmlađe* Josipe Dević, koju je ilustrirala Višnja Mihatov Barić. Novoosnovana udruga „Hrid“ iz Subotice izdavač je ove religijsko-popularne publikacije.

Pridodajmo ovdje i izdanje Gradskog muzeja Subotica *Priroda i čovjek : upoznavalica stalnog postava Prirodoslovnog odjela Gradskog muzeja Subotica* čiji su autori Csaba Lality, Gabriella Kajdocsi Lovász i Slađana Aleksić. Na hrvatski je jezik publikaciju prevela Ljubica Vuković Dulić te je ovo pokazatelj dobre prakse muzeja koji svoja izdanja prevodi na sve službene jezike Grada Subotice.

Publicistika i politika

U segmentu publicistike i politike objavljena su dva naslova. Nova knjiga subotičkog književnika Dražena Prčića *Subotica : priča o fotografiji* 3 treći je nastavak serije o lokalnim subotičkim temama prikazanih kroz prizmu starih fotografija. Drugi naslov je *Autobiobibliografija* Laze Vojnića Hajduka u autorovoj nakladi u kojoj je autor prezentirao sve što je pisao ili su drugi autori pisali o njemu i njegovom radu.

Povijest, demografija, etnologija, leksikografija i religija

Brojna su izdanja objavljena u navedenim područjima. Kako u nastavku ove analize slijedi popis svih tiskanih naslova, ovdje ćemo izdvojiti neke od njih. Na prvom mjestu treba istaknuti objavu publikacije *Dani Hrvatske knjige i riječi 2023. – zbornik radova*. To je dvadeset i prvi po redu objavljeni zbornik radova s ovog Međunarodnog znanstveno-stručnog skupa održanoga u Subotici 27. i 28. listopada 2023. godine u okviru istoimene manifestacije. Urednica izdanja je Katarina Čeliković, izdavači su Hrvatska čitaonica i Zavod za kulturu vojvođanskih Hrvata. *Hod petrovaradinskih belega – tri sećanja na baštinu* izdanje je koje se bavi petrovaradinskom spomeničkom baštinom. Ovo dvojezično izdanje na srpskom jeziku i hrvatskom jeziku,

izravno se bavi materijalnim kulturnim nasljeđem petrovaradinskih Hrvata. Autori tekstova su Slobodanka Babić, Darko Polić i Danilo Vuksanović, a izdavač je Fondacija „Spomen-dom bana Josipa Jelačića“ iz Petrovaradina. Tema knjige su petrovaradinska predgrađa, Stari i Novi Majur, tri studije posvećene su nastanku naselja i arheološkim tragovima, zaštićenim objektima kulturnog nasljeđa, uključen je i pregled mapa od početka 18. do 20. stoljeća i urbanističkih planova od poslije Drugoga svjetskog rata do danas. *Hod petrovaradinskih belega* obogaćen je i fotografijama starih kuća od kojih su neke nedavno i srušene, a kroz analizu pročelja govori se i o svjetonazorima stanovnika Petrovaradina. Još jedno iznimno značajno izdanje je katalog *Živa baština : nematerijalna kulturna baština Hrvata u Republici Srbiji = A living heritage : catalogue of intangible cultural heritage of Croats in the Republic of Serbia*. Ovo je drugo dopunjeno izdanje publikacije koja ima za cilj zabilježiti i obraditi nematerijalnu kulturnu baštinu Hrvata u Srbiji i kruna je višegodišnje terenskog istraživanja koje je proveo ujedno nakladnik knjige Zavod za kulturu vojvođanskih Hrvata. Katarina Čeliković autorica je značajne monografije posvećene djelovanju subotičke Hrvatske čitaonice pod naslovom *Desetljeća dva : Hrvatska čitaonica Subotica : (2002-2022)*. Na 367 stranica s bogatom fotodokumentacijom i drugom arhivskom građom detaljno je obrađeno dvadesetogodišnje djelovanje ove značajne subotičke udruge. Marko Sente autor je monografije *Ambulanta Palić*, posvećene palićkim liječnicima. Marija Šeremešić iz Sombora autorica je knjiga *Urbani Šokci u zrnju godina 2008. – 2023.* i *Biserje tradicije* s fotografijama Ivana Ivkovića Ivandekića, Dragutina Šipeka i Marina Đukanova. Na 250 stranica potonje knjige, bogato ilustrirane, opisane su nošnje Hrvata Šokaca iz Berega, Monoštora, Sonte, Vajske, Plavne, Bača i Bođana. Svjedočenja Nace Zelića o organiziranju proslavljanja Dužijance u Subotici tijekom nekoliko godina njegovog rada u organizacijskom odboru ove žetelačke svečanosti skupljena su i objavljena u knjizi *Javna proslava dužijance od 1968. do 1971. godine u Subotici : svjedočenje*. Predgovor je napisala Milana Černelić, a izdavač je subotička Udruga bunjevačkih Hrvata „Dužijanica“. Publikacije koje obrađuju banatske Hrvate, njihovu povijest i običaje nisu tako česte te je stoga potrebno naglasiti značaj publikacije *Tragovi trajanja : hrvatsko groblje u Boki*, autorice Lidije Žunac koja je ujedno i autorica fotografskih priloga u ovoj foto-monografiji. Tekst je pisan na srpskom jeziku te je preveden i na hrvatski. Ova publikacija zajednički je izdavački pothvat Zavoda za kulturu vojvođanskih Hrvata i pančevačke Gradske biblioteke. U knjizi je prikazano oko 230 grobova i nadgrobnih spomenika. Na njima je pobrojano pedesetak prezimena (Žunac, Lukinić, Filković, Matanović, Lovrić, Manger, Žužić, Bančak) čime autorica tematizira groblje i kao svojevrstu arhivu tamošnjih Hrvata. Andrija Anišić objavio je specifičnu publikaciju naslova *Spomenica 2 : ponovni pohod Hrvata Bunjevaca u staru postojbinu : Dužijanica u Mostaru - obnova spomen ploče iz 1933*. Izdavač je subotička Udruga bunjevačkih Hrvata „Dužijanica“. Stjepan Beretić autor je trećeg, proširenog i ispravljenog izdanja molitvenika *Slava Božja – katolički molitvenik i pjesmarica*, 3. Izdavač je Katoličko društvo „Ivan Antunović“, a izdanje sadrži 656

stranica. Navedeno društvo svoju veliku izdavačku aktivnost obogatilo je još jednim izdanjem *Bođani u srcu : prinosi za onomastičko-povijesnu građu Hrvata u Vojvodini*, autora Josipa Dumendžića.

Umjetnost

Kada se promatraju umjetnička izdanja, može se konstatirati kako je ovo jedan od značajnijih segmenata knjiške produkcije iako su u promatranom razdoblju izostale značajnije monografske publikacije koje bi tematizirale određene osobe ili pojave iz povijesti umjetnosti hrvatske manjine u Srbiji.

Tiskana su četiri prigodna kataloga uz održane umjetničke kolonije. *Deveta likovna kolonija Likovnog kluba „Hrvatskog kulturnog društva Šid“ : od 16. do 18. rujna 2022. god. : posvećena sjećanjima na Franusha (Franju) Prekpaljaja osnivača i istaknutog člana HKD „Šid“ (18. 08. 1960. – 25. 09. 2021. god.)* katalog je Hrvatskog kulturnog društva „Šid“, autor teksta je Josip Pavlović, a fotografija Suzana Darabašić. Slijedi katalog *XXXIX saziv Prve kolonije naive u tehnici slame : Tavankut, 12. – 20. srpnja 2024.* Hrvatskog kulturno-prosvjetnog društva „Matija Gubec“ iz Tavankuta. Hrvatska likovna udruga „Croart“ iz Subotice svoje redovito djelovanje i održavanje dvaju likovnih kolonija – Umjetničke kolonije „Panon“ i Međunarodne umjetničke kolonije „Stipan Šabić“ zabilježila je tiskanjem dviju prigodnih publikacija odnosno kataloga: *Umjetnička kolonija „Panon“ : Subotica, 17. – 18. lipnja 2023.*, autori pratećih tekstova su Davor Bašić Palković i Branimir Kopilović, a fotografija Nada Sudarević; drugi je katalog *Umjetnička kolonija „Stipan Šabić“, Subotica, 7. – 13. kolovoza 2023. godine*, autori tekstova su Zvezdana Jembrih i Branimir Kopilović, a fotografija Nada Sudarević.

Nekoliko izdanja dolazi iz muzejskih institucija. U pitanju su prigodne brošure koje predstavljaju njihove legat ili postave. *Izbor grafika iz legata Galerije : Zavičajna galerija „dr Vinko Perčić“ Subotica* tiskala je istoimena galerija, autor fotografija i teksta je Spartak Dulić. Izdanje ima 36 stranica popraćenih fotografijama s tekstom na srpskom, mađarskom, hrvatskom i engleskom jeziku što je jedno od rijetkih višejezičnih izdanja, tipičnih za Suboticu u kojoj su u službenoj uporabi srpski, hrvatski, mađarski i bunjevački jezik. Drugo izdanje ove institucije je brošura *Stipan Šabić – Legat Galerije*. Fotografije je uradio Ivan Ivković I Vandekić, a 28 stranica ispunjeno je prigodnim tekstom, ponovno na srpskom, hrvatskom, mađarskom i engleskom jeziku. Subotički Gradski muzej objavio je prigodan vodič *Putovanje kroz vrijeme : vodič kroz stalni etnografski postav*. Ovo izdanje izašlo je prigodom novog postava etnološkog odjela u Gradskom muzeju, a uredio ga je Árpád Papp. Prevoditeljica na hrvatski je Ljubica Vuković Dulić. Zavod za kulturu vojvođanskih Hrvata obilježio je stogodišnjicu rođenja bajmačkog slikara Stipana Kopilovića izdavanjem brošure s biografskim tekstom i galerijom slika ovog impresionističkog umjetnika: *Stipan Kopilović : Bajmak, 24. III. 1877. – Bačka Topola, 13. III. 1924.* Publikaciju je priredio Branimir Kopilović, a korištene su fotografije Augustina Jurige. Zanimljivo izdanje Udruge

Ostala izdanja

U izdanju beogradskog Zavoda za udžbenike tiskana su četiri nova autorska udžbenika koje koriste učenici u nastavi na hrvatskom jeziku. U popisu ćemo vidjeti kako su u pitanju naslovi iz prirode i društva, hrvatskoga jezika te zbirka zadataka iz hrvatskoga jezika. Ono što ovdje želimo naglasiti je autorstvo naših nastavnika i pedagoga koji su se osmjelili izraditi autorske udžbenike čime nastava na hrvatskom jeziku dobiva na kvaliteti.

Kao specifično izdanje, u knjišku produkciju ubrojen je i USB nosač zvuka *Tamburaški troplet vojvođanskih Hrvata*, a ovaj glazbeni album rezultat je istoimenog istraživanja i promocije nematerijalne kulturne baštine Zavoda za kulturu vojvođanskih Hrvata kojim se predstavljaju tamburaška praksa i bećarac vojvođanskih Hrvata. Izvršnu produkciju potpisuje HGU „Festival bunjevački pisama“, a nakladnik i producent je ZKVH. USB se nalazi u reprezentativnom omotu u kojem je brošura na hrvatskom jeziku s tekstovima pjesama i uvodom recenzenta Vojislava Temunovića, a na USB-u su skladbe te spomenuta brošura u formatu za čitanje.

MONOGRAFSKE PUBLIKACIJE

I. Književnost

a) poezija

1. *Glas susreta : Lira naiva 2024.*, izabrala Klara Dulić ; [uredila Katarina Čeliković ; pogovor Klara Dulić], Subotica: Katoličko društvo „Ivan Antunović“ : Hrvatska čitaonica, 2024., (Subotica : Printex), 125 str. – naklada 400.

2. *Preprekovo proljeće 2024 : zbirka pjesama*, [uredništvo Dragana V. Todoroskov ... et al.], Novi Sad : Hrvatsko kulturno-umjetničko-prosvjetno društvo „Stanislav Prepek“, 2024. (Novi Sad : Agapé), 141 str. – 100.

3. Dumendžić, Josip, *Moja baština*, Osijek : Sveučilište J. J. Strossmayera u Osijeku, Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti, 2024. (Osijek : Grafika), 134 str.

4. Đipanov Marijanović, Anita, *Oće rič pisma da bude*, Subotica : Hrvatska riječ, 2023. (Subotica : Rotografika), 64 str. – 300.

5. Mlinko, Nevena, *Magma* / [ilustracije Darko Vuković], Subotica : Hrvatska čitaonica, 2024. (Subotica : Printex), 57 str. – 400.

6. Nemet, Zvonimir: *Sin ravnice*, Dugo Selo: vlastita naklada, 2023. (Dugo Selo: Tiskara Točka), 91 str. – 40.

7. Nemet, Zvonimir: *Aleja ljubavi*, Dugo Selo: vlastita naklada, 2024. (Rugvica: Tiskara Grafograd), 95 str. 8. Nemet, Zvonimir: *Ime je u vinu*, Dugo Selo: vlastita naklada, 2024. (Rugvica: Tiskara Grafograd), 123 str.

9. Nemet, Zvonimir: *Moje duše list*, Dugo Selo: vlastita naklada, 2024. (Rugvica: Tiskara Grafograd), 87 str.

10. Nemet, Zvonimir: *Nemoj nebo plakati*, Dugo Selo: vlastita naklada, 2024. (Rugvica: Tiskara Grafograd), 87 str.

11. Nemet, Zvonimir: *Od Dunava šum*, Dugo Selo: vlastita naklada, 2024. (Rugvica: Tiskara Grafograd), 127 str.

12. Žigmanov Tomislav: *Intime rasapa : (elegijske crtice o Čikeriji)*, Subotica : Hrvatska čitaonica ; Čikerija : Kuća na mrginju, 2024. (Petrovaradin : Simbol), 73 str. : autorova slika.

b) izreke

13. Nemet, Zvonimir: *Dokaznice*, Dugo Selo: vlastita naklada, 2024. (Rugvica: Tiskara Grafograd), 93 str.

14. Nemet, Zvonimir: *Izrečnice*, Dugo Selo: vlastita naklada, 2024. (Rugvica: Tiskara Grafograd), 82 str. – izreke.

15. Nemet, Zvonimir: *Mislenice*, Dugo Selo: vlastita naklada, 2024. (Dugo Selo: Tiskara Točka), 86 str. – izreke.

c) proza – kratke priče

16. AGM kao nadahnuće : izbor kratkih priča nadahnutih životom i djelom Antuna Gustava Matoša prigodom 150. obljetnice rođenja, grupa autora, Subotica : Zavod za kulturu vojvođanskih Hrvata; Osijek : Društvo hrvatskih književnika, Ogranak slavonsko-baranjsko-srijemski; Općina Tovarnik, 2024. (Osijek : Krešendo), 209 str.

17. Vujkov, Balint, *Didin rukopis*, [izbor Zlatko Romić ; knjigu uredila Katarina Čeliković], Subotica : Hrvatska čitaonica : Zavod za kulturu vojvođanskih Hrvata, 2024. (Subotica : Printex), 669 str. (Edicija Izabrana djela Balinta Vujkova ; knj. 8). – 700.

d) knjige za djecu

18. Dević, Josipa, *Put križa za najmlađe*, ilustracije Višnja Mihатов Barić, Subotica : Udruženje Hrid (Subotica : Rotografika), 2024. (Subotica : Rotografika), [32] str. : ilustr. – 1000.

II. Publicistika – politika

19. Prčić, Dražen, *Subotica : priča o fotografiji 3*, Subotica : 1909. Minerva, 2023. (Subotica : 1909. Minerva), 191 str. : fotogr. – 100.

20. Vojnić Hajduk, Lazo, *Autobiobibliografija*, Novi Sad : L. Vojnić Hajduk, 2024. (Subotica : Printex), 596 str. – 100.

III. Znanost

Povijest, demografija, etnologija, religija i leksikografija

21. *Dani hrvatske knjige i riječi - dani Balinta Vujkova : zbornik radova s Međunarodnog znanstveno-stručnog skupa 2023, Subotica, 27. i 28. X. 2023.*, uredila Katarina Čeliković, Subotica : Hrvatska čitaonica : Zavod za kulturu vojvođanskih Hrvata, 2024. (Subotica : Printex), 235 str.

22. *Hod petrovaradinskih belega*, [Slobodanka Babić, Darko Polić i Danilo Vuksanović], Petrovaradin : Fondacija „Spomen-dom bana Josipa Jelačića”, 2024. (Petrovaradin : Simbol), 82 str. : ilustr. – 300.

23. *Živa baština : nematerijalna kulturna baština Hrvata u Republici Srbiji = A living heritage : catalogue of intangible cultural heritage of Croats in the Republic of Serbia*, [autori tekstova Katarina Čeliković ... [et al.] ; fotografije Ivan Ivković Ivandekić ... [et al.], 2. dopunjeno izd., Subotica : Zavod za kulturu vojvođanskih Hrvata, 2024. (Subotica : Rotografika), 78 str. : ilustr. – 700.

24. Anišić, Andrija, *Spomenica 2 : ponovni pohod Hrvata Bunjevaca u staru postojbinu : Dužijanca u Mostaru - obnova spomen ploče iz 1933.*, Subotica : Udruga bunjevačkih Hrvata „Dužijanca“, 2024. (Subotica : Rotografika), 116 str. : ilustr.

25. Beretić, Stjepan, *Slava Božja : Katolički molitvenik i pjesmarica*, 3., prošireno i dopunjeno izd., Subotica : Katoličko društvo „Ivan Antunović“, 2023. (Subotica : Rotografika), 656 str.

26. Dumendžić, Josip, *Bođani u srcu : prinosi za onomastičko-povijesnu građu Hrvata u Vojvodini*, Subotica : Katoličko društvo „Ivan Antunović“, 2024. (Subotica : Printex), 177 str. – 300.

27. Čeliković, Katarina, *Desetljeća dva : Hrvatska čitaonica Subotica : (2002-2022)*, Subotica : Hrvatska čitaonica, 2023. (Subotica : Printex), 367 str. : ilustr. – 300.

28. Sente, Marko, *Ambulanta Palić*, Subotica : Matica hrvatska, 2023. (Subotica : Rotografika), 151 str. : ilustr. – 500.

29. Šeremešić, Marija, *Urbani Šokci u zrnju godina 2008. – 2023.*, Sombor : Udruženje građana „Urbani Šokci“, 2023. (Budisava : Krimel, Apatin : Birograf), 337 str. : fotogr. – 100.

30. Šeremešić, Marija, *Biserje tradicije*, [prevod na engleski Ivana Kovač] ; [fotografije Ivan Ivković Ivandekić, Dragutin Šipek, Marin Đukanov], Sombor : Udruženje građana „Urbani Šokci“, 2024. (Apatin : Birograf), 210 str. : fotogr. – 300.

31. Zelić Naco, *Javna proslava Dužijance od 1968. do 1971. godine u Subotici : svjedočenje*, [predgovor Milana Černelić], Subotica : Udruga bunjevačkih Hrvata „Dužijanca“, 2024. (Subotica : Rotografika), 260 str. : ilustr. – 250.

32. Žunac, Lidija, *Tragovi trajanja : hrvatsko groblje u Boki*, [fotografije Lidija Žunac ; prijevod na hrvatski Ivana Petrekanić Sič], Subotica : Zavod za kulturu vojvođanskih Hrvata ; Pančevo : Gradska biblioteka, 2024. (Kraljevo : Riža), 133 str. : ilustr. – 200.

Umjetnost

33. *Deveta likovna kolonija Likovnog kluba „Hrvatskog kulturnog društva Šid“ : od 16. do 18. rujna 2022. god. : posvećena sjećanjima na Franusha (Franju) Prekpaljaja osnivača i istaknutog člana „HKD ŠID“ (18. 08. 1960. – 25. 09. 2021. god.)*, [tekst Josip Pavlović ; [fotografije slika sa Osmе likovne kolonije i fotografije Franje Prekpaljaja Suzana Darabašić... et al.], Šid : Hrvatsko kulturno društvo, 2023. (Šabac : Demo print), 48 str. : ilustr. (katalog).

34. *Izbor grafika iz legata Galerije : Zavičajna galerija „dr Vinko Perčić“ Subotica*, [fotograf Spartak Dulić], Subotica : Zavičajna galerija „dr Vinko

Perčić", 2024. (Subotica : Dielle), 36 str. : ilustr. (izložbeni katalog), srpski, mađarski, hrvatski, engleski.

35. *Putovanje kroz vrijeme : vodič kroz stalni etnografski postav*, uredio Árpád Papp ; [prevoditeljica Ljubica Vuković Dulić], Subotica : Gradski muzej, 2024. (Subotica : Creative line), 158 str. : ilustr.

36. *[Stipan Šabić – Legat galerije] : Zavičajna galerija „dr Vinko Perčić“ Subotica*, [fotograf Ivan Ivković Ivandekić], Subotica : Zavičajna galerija „dr Vinko Perčić“, 2023. (Subotica : Dielle), 28 str. : ilustr. (katalog), srpski, hrvatski, mađarski, engleski.

37. *Stipan Kopilović : Bajmak, 24. III. 1877 – Bačka Topola, 13. III. 1924.*, [priredio Branimir Kopilović] ; [fotografije Augustin Juriga], Subotica : Zavod za kulturu vojvođanskih Hrvata, 2024. (Subotica : Printex), 15 str. : ilustr. – 300.

38. *XXXIX saziv Prve kolonije naive u tehnici slame : Tavankut, 12. – 20. srpnja 2024.*, [organizator] Hrvatsko kulturno-prosvjetno društvo „Matija Gubec“ Tavankut, 2024. (Subotica : Agencija za marketing i dizajn Visions), [40] str. : ilustr. u bojama (katalog).

39. *Umjetnička kolonija „Panon“ : Subotica, 17. – 18. lipnja 2023.*, [tekst Davor Bašić Palković, Branimir Kopilović] ; [fotografije Nada Sudarević], Subotica : Hrvatska likovna udruga „Croart“, 2023. (Subotica : Svitak art), 75 str. : ilustr. (katalog).

40. *Umjetnička kolonija „Stipan Šabić“, Subotica, 7. – 13. kolovoza 2023. godine*, [tekst Zvezdana Jembrih, Branimir Kopilović] ; fotografije Nada Sudarević], Subotica : Hrvatska likovna udruga Croart, 2024. (Subotica : Svitak art), 43 str. : ilustr. (katalog). – 100.

41. *Žito i motivi poljoprivredne djelatnosti u arhitekturi Subotice*, Viktorija Aladžić, Maja Rakočević Cvijanov, Neda Džamić, Subotica : Udruga bunjevačkih Hrvata „Dužijanica“, 2024. (Subotica : Rotografika), [60] str. : ilustr.

42. *Priroda i čovjek : upoznavalica stalnog postava Prirodoslovnog odjela Gradskog muzeja Subotica*, [autori Csaba Lality, Gabriella Kajdócsi Lovász, Slađana Aleksić] ; [prijevod Ljubica Vuković Dulić], Subotica : Gradski muzej, 2024 (Novi Sad : Sajnos), 13 str. : ilustr.

Nosač zvuka USB

43. *Tamburaški troplet vojvođanskih Hrvata* [Zvučni snimak], [izvode] Tamburaški orkestar HKPD-a „Matija Gubec“ Ruma ... [et al.], Subotica : Zavod za kulturu vojvođanskih Hrvata, 2024. (Subotica : Visions), 1 USB. – 500.

Udžbenici

Priroda i društvo 3 i 4 : za treći i četvrti razred osnovne škole na hrvatskom jeziku : nacionalni dodatak, Sanja Dulić, Danijela Romić, Margareta Uršal ; [ilustracije Adrijana Vukmanov Šimokov], 4. izd., Beograd : Zavod za udžbenike, 2023. (Beograd : Službeni glasnik), 59 str. : ilustr.

Svijet oko nas 1 i 2 : svijet oko nas za prvi i drugi razred osnovne škole na hrvatskom jeziku : nacionalni dodatak, Verica Farkaš, Margareta Uršal ; [ilustracije Adrijana Vukmanov Šimokov], 3. izd., Beograd : Zavod za udžbenike, 2023. (Beograd : Službeni glasnik), 19 str. : ilustr.

Učimo hrvatski : udžbenik za hrvatski jezik s elementima nacionalne kulture za prvi i drugi razred osnovne škole, Ljiljana Dulić, Marina Piuković ; [ilustracije i fotografije Adrijana Vukmanov Šimokov], 2. izd., Beograd : Zavod za udžbenike, 2023. (Beograd : Službeni glasnik), 221 str. : ilustr.

Zbirka zadataka iz Hrvatskoga jezika i književnosti za završni ispit u osnovnom obrazovanju i odgoju : za školsku 2023./2024. godinu, [autori Biljana Horvat ... [at. al.]], 6. izmijenjeno i dopunjeno izd., Beograd : Zavod za vrjednovanje kvalitete obrazovanja i odgoja : Prosvetni pregled, 2024. (Beograd : Službeni glasnik), 179 str. : tablice.

PERIODIKA

Časopisi

Blagovijest : časopis Beogradske nadbiskupije, izlazi mjesečno, Beogradska nadbiskupija, Beograd, redovito izlazi, str. 30.

Godišnjak za znanstvena istraživanja Zavoda za kulturu vojvođanskih Hrvata, br. 15, Zavod za kulturu vojvođanskih Hrvata, Subotica, 2023. (tiskano 2024.), str. 300+LXXVIII.

Nova riječ : časopis za književnost i umjetnost, 1-2 (dvobroj) 2023, Zavod za kulturu vojvođanskih Hrvata i NIU „Hrvatska riječ“, Subotica, 2023., str. 322 +[22].

Revija Dužijanica: ilustrirani časopis Udruge Bunjevačkih Hrvata Dužijanica za kulturu življenja, Udruga bunjevačkih Hrvata Dužijanica, Subotica, br. 13., 2024., str. 115.

Subotička Danica (nova): kalendar za 2024., godišnjak, Katoličko društvo „Ivan Antunović“, Subotica, 2023., str. 318.

Novine i listovi

Hrvatska riječ, tjednik, NIU „Hrvatska riječ“, Subotica, redovito izlazio, str. 56.

Hrcko, mjesečnik, dječji podlistak „Hrvatske riječi“, NIU „Hrvatska riječ“, Subotica, redovito izlazio, str. 24.

Kužiš, mjesečnik, list za mladež, NIU „Hrvatska riječ“, Subotica, redovito izlazio, str. 24.

Zvonik, mjesečnik, Katoličko društvo „Ivan Antunović“, Subotica, redovito izlazio, str. 56.

Miroljub, tromjesečnik, glasilo Hrvatskog kulturno umjetničkog društva „Vladimir Nazor“ iz Sombora, Sombor, redovito izlazio, str. 20.

Nada : informativno-pastoralni list Srijemske biskupije, izlazi tromjesečno, Srijemska biskupija, br. 11, 2023., str. 100.

Otac Gerard, dva puta godišnje, Hrvatska karmelska provincija Svetog oca Josipa, Sombor, Glasilo Vicepostulature za upoznavanje Sluge Božjega o. Gerarda Tome Stantića, karmelićanina, str. 48.

TRAGOVI UMJETNIKA I BAŠTINSKI PRINOSI

Neven Ušumović

JADRANKA DAMJANOV: 90 GODINA ROĐENJA

Stara će škola nestati

Jadranka Damjanov (Subotica, 5. siječnja 1934. – Zagreb, 13. svibnja 2016.), sveučilišna profesorica, povjesničarka umjetnosti, spisateljica, predvoditeljica.

„Kada smo bili đaci, posve spontano mrzili smo školu. Kao profesorica sve sam činila da je ukidam, dan za danom sve svjesnije, iznutra, postupcima (pokušajima interakcije) i sadržajima (umjetničkim djelima) i sada se nadam da ću napokon dočekati njezin kraj. Naime, u čemu đачка mržnja nije uspjela, a profesorska subverzivna djelatnost samo fragmentarno, učinit će u potpunosti, u velikom zamahu, svjetska metla informatičke revolucije – ‘not with a bang but a whisper’. Stara će škola nestati tako što će je napustiti, što će se isprazniti, a obrazovanje će se preseliti nekamo drugamo (što se već i događa).“ (Jadranka Damjanov: Opet i iznova o vizualnom odgoju, *Hrvatska revija*, 48/98.)

Umjetnost i mi

Pozornost hrvatske kulturne javnosti Jadranka Damjanov privlači šezdesetih godina prošlog stoljeća avangardnim pristupom odgoju i obrazovanju temeljenom na umjetnosti. Naime, predmet Likovna umjetnost uveden je u gimnazijske nastavne programe potkraj ‘50-ih i početkom ‘60-ih godina 20. stoljeća. Predmet je u hrvatske gimnazije uveden prije svega nastojanjima i zalaganjem Milana Preloga, koji je osmislio prvi nastavni plan i program, jedinstven u europskim okvirima po pristupu likovnom umjetničkom djelu, dok ga je metodički i didaktički razradila Jadranka Damjanov.

U početnim godinama svoje nastavne karijere, profesorica Damjanov je sa svojim učenicima u VII. gimnaziji u Zagrebu pokrenula i uređivala godišnjak povijesti umjetnosti *Umjetnost i mi*, koji je izlazio od školske godine 1960./1961. do 1968./1969., a koji je u onodobnoj stručnoj zajednici prepo-

18. / Fig. 1. Jadranka Damjanov (1920. – 1992.) (Boris Bačić, arhiva
od ist. autora, "Metod za povijest umjetnosti" (Zagreb))

znat kao izniman doprinos inoviranju srednjoškolske nastave. Prepoznajući osobitosti metodike povijesti umjetnosti, u svome manifestu povijesti umjetnosti iz 1960. godine, Zoran Bakić, Dubravka Janda, Jasenka Mirenić i Anica Župan, učenici 4. razreda VII. gimnazije zrelo ističu: „Povijest umjetnosti je odgojna metoda, način, sredstvo, predmet koji nam pruža mogućnosti vlastitog otkrivanja i stvaranja“.

Od ovih mladih autora, dvije su učenice nastavile putem Jadranke Damjanov:

Dubravka Janda i Jasenka Mirenić (danas Mirenić Bačić), afirmirale su se kao povjesničarke umjetnosti, dok je Zoran Bakić (1942. – 1992.), sin slavnog kipara Vojina Bakića, postao ugledni arhitekt.

Zadaća Dubravke Janda

Dubravka Janda (Osijek, 1942. – Düsseldorf, 1991.). Učenica Jadranke Damjanov, zatim suradnica/koautorica mnogih njezinih pedagoških projekata. U Zagrebu je završila studij povijesti umjetnosti i filozofije, kao srednjoškolska profesorica radila je u Zagrebu od 1965. do 1989. i predavala likovnu umjetnost, filozofiju, sociologiju, psihologiju, logiku i marksizam. Bavila se i fotografijom.

Još uvijek se na internetu može posjetiti mrežna stranica koja nosi ime Jadranke Damjanov (<http://jadranka-damjanov.arhiva.novena.hr>). Sajt je vjerojatno postavljen 2009. godine i od onda nije obnavljan. Na hrvatskom i engleskom jeziku na njemu se mogu pročitati biografije Jadranke Damjanov i Dubravke Janda. Janda je predstavljena u tri rubrike: „Dubravkina zadaća“, „Biografija“ i „Učenici o Dubravki Janda“.

Zabranjeno znanje

Likovnu umjetnost Jadranka Damjanov predaje u Zagrebu od 1958. do 1983. godine u VII., XIV. i XVI. gimnaziji.

XVI. gimnazija osnovana je 1964. godine kao jezična gimnazija s povećanim brojem sati nastave engleskog jezika. Namjera pri osnivanju takve gimnazije bila je omogućiti učenicima svladavanje engleskog jezika u redovnoj obrazovnoj ustanovi, bez dodatnog ulaganja u privatne poduke.

Ovu „englesku srednju školu“ pohađala je i jedna od najvažnijih hrvatskih i jugoslavenskih glumica Mira Furlan (1955. – 2021.). Njezina opsežna, posthumno objavljena autobiografija (koju je napisala na engleskom jeziku!) *Voli me više od svega na svijetu* (Fraktura, 2021.), jedna je od najčitanijih knjiga u Hrvatskoj u ovom desetljeću.

Na 119. stranici počinje poglavlje koje nosi naziv „Jadranka Damjanov“. Mira Furlan piše: „Došla je kao autorica udžbenika o povijesti umjetnosti koji će provesti revoluciju u tom području“. Riječ je o udžbeniku *Likovna umjetnost*: prvi svezak objavljen je 1971., a drugi 1972. godine (nakladnik „Školska knjiga“). Bio je to prvi i u sljedećih trideset godina jedini srednjoškolski udžbenik u Hrvatskoj za taj predmet – prvi svezak doživio je 32, drugi 26 izdanja.

„Njezin prvi sat bio je otkriće, religiozno iskustvo... Činilo se da promatra svijet iz kuta koji je bio i krajnje neočekivan i smjesta prepoznatljiv. Svakog puta, bez iznimke, zapalila nas je, i mi (ili samo ja?) gorjeli smo od strasti. I to one najbolje... intelektualne strasti, strasti za idejama... Na njezinim satovima povijesti prvi sam put u životu čitala Bibliju. Suprotno svim obrazovnim i političkim principima Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije, Jadranka je u razred švercala drugo, proskribirano, zabranjeno znanje... Ona je bila ‘moja’; ja sam bila ‘njezina’...“

Mira Furlan i Jadranka Damjanov ostale su u kontaktu sve do profesoričine smrti.

Utemeljiteljica metodike povijesti umjetnosti u Hrvatskoj

Na Filozofskom fakultetu u Zagrebu Jadranka Damjanov diplomirala je 1958. godine povijest umjetnosti i povijest. Doktorirala je 1963. godine. Na Odsjeku za povijest umjetnosti istog fakulteta zaposlena je 1965. godine: predaje kolegij Metodika povijesti umjetnosti. Od 1980. predaje i studentima Pedagoškog smjera Akademije likovnih umjetnosti. S mjesta redovitog profesora na Odsjeku za Povijest umjetnosti Filozofskog fakulteta u Zagrebu dr. sc. Jadranka Damjanov 2002. godine odlazi u mirovinu.

„Jadranka Damjanov bila je istinska utemeljiteljica metodike povijesti umjetnosti u Hrvatskoj“, ističe dr. sc. Jasmina Nestić, današnja profesorica metodike nastave povijesti umjetnosti na Odsjeku za Povijest umjetnosti Filozofskog fakulteta u Zagrebu. Naraštaje i naraštaje srednjoškolskih profesora upravo je ona upozna(va)la s temeljima likovne umjetnosti. Autorica je prvih priručnika i udžbenika za likovnu umjetnost, sudjelovala je u reformama na svim razinama obrazovanja iz područja likovne umjetnosti, poticala je inovativnost i eksperiment u nastavi, zagovarala interdisciplinarnost. Razvila je originalan pedagoški pristup koji je utjecao i na ukupnu koncepciju suvremenog školstva.

U uvodu svoje knjige *Umjetnost Avantura* Jadranka Damjanov prisjeća se svojih prvih pedagoških koraka: „Kada sam se, bilo je to u jesen 1958. godine, vraćala sa svojih prvih satova u školi, u VII. gimnaziji u Zagrebu, na

kojima sam učenicima podijelila reprodukcije, tražeći da napišu što vide/misle/osjećaju, ne bi li ih, na taj način, bar malo upoznala, u uzbuđenju, još u tramvaju, na putu do kuće, čitajući, osjetila sam strahopoštovanje, koje me otada nije napustilo: jesam li im ja dorasla, hoću li se do njih dovinuti?“.

„A két világ között“

U časopisu za književnost, umjetnost i društvo na mađarskom jeziku *Híd* (br. 2, godište 20) pod imenom Adrienne Damjanov objavila je 1956. godine svoj prvi tekst, neku vrst putopisa „A két világ között“ (Između dva svijeta). Naime, pedesetih godina, obitelj Damjanov jedva spaja kraj s krajem, pa Jadranka i njezina starija sestra Lijerka odlaze raditi u Englesku. Kako piše Jadranka u jednoj od bilježaka u knjizi memoara svoje majke: „U to smo vrijeme svi živjeli u vrlo skromnim uvjetima. Išli smo raditi u Englesku, ali to je trebalo skrivati jer je službeni stav bio da je sramota da jedna studentica iz socijalističke zemlje ide raditi u kapitalističku zemlju. Dakle, nas dvije bile smo pionirke u tome i već smo 1954. godine počele s našim pohodima u inozemstvo“.

Časopis *Híd* (Most) i danas izlazi u Novom Sadu, a inače je pokrenut 1934. u Subotici. Taj se časopis 1940. godine (kada je bio ljevičarsko glasila) uređuje i u obiteljskoj kući Jadranke Damjanov (danas Ulica Zrinjskog i Frankopana br. 20), budući da je njezin otac, odvjetnik i političar Jakša Damjanov u to vrijeme bio istaknuti ljevičarski publicist i urednik.

U tom svom putopisnom tekstu objavljenom u *Hídu* zagrebačka studentica Jadranka Damjanov piše: „Vjerujem u beznadnu ljubav koja se osjeća prema stvarima što su nam daleke. Volimo snažno i s nekom vrst nostalgije ono što nam nedostaje, što je daleko od nas, strano i nedohvatljivo“.

Magyar Szó

Olga Kovačev Ninkov (povjesničarka umjetnosti i muzejska savjetnica Gradskog muzeja Subotica) u tekstu objavljenom u *Magyar Szóu* povodom smrti Jadranke Damjanov naglašava kako je ona prva diplomirana povjesničarka umjetnosti subotičkog porijekla.

Šezdesetih godina prošlog stoljeća Jadranka Damjanov objavljuje povijesno-umjetničke članke u *Magyar Szóu*. Piše tako o crtežima Györgya Becskerekija Szabóa (Zrenjanin, 1920. – Murska Sobota, 1963.; među Mađarima poznatog po skraćenom imenu B. Szabó György), umjetnika i pedagoga, koji je i sam započeo studij povijesti umjetnosti u Zagrebu.

Piše o kiparu i slikaru Luji Bezerediju (mađarski Lajos Bezerédi; Nova (selo u Mađarskoj), 1898. – Čakovec, 1979.), umjetniku čijih se 485 djela danas čuva u Muzeju Međimurja u Čakovcu.

U travnju 1961. na stranicama *Magyar Szóa* započinje polemiku s publicistom Cvetkom Maluševom (Subotica, 1910. – Mala Subotica (kod Čakovca), 1993.), Subotičaninom koji je u to vrijeme također živio u Zagrebu

i bio glavni urednik tamošnjeg tjednika *Magyar Képes Újság*. Rasprava je trajala do 21. svibnja 1961., a vodila se oko pitanja moderne i apstraktne umjetnosti.

Jadranka Damjanov piše za *Magyar Szó* do 1965. godine.

Prvi prijevod s mađarskog jezika: *Srna* Magde Szabó

Novosadska nakladnička kuća „Forum“ izdala je 1964. godine prvi prijevod Jadranke Damjanov s mađarskog jezika: roman *Srna* (Az őz, mađarsko izdanje 1959.) velike mađarske spisateljice Magde Szabó (Debrecen, 1917. – Kerepes, 2007.). Riječ je o jednom od prvih i najvažnijih romana spisateljice Szabó. Međunarodnu recepciju ove autorice pokrenuo je Hermann Hesse još krajem pedesetih godina, kada je izjavio da bi sva njezina djela trebalo prevesti na njemački jezik. I na njemačkom i na engleskom roman *Srna* pojavio se do danas u dva različita prijevoda. Na hrvatskom jeziku su od ove spisateljice objavljena četiri nova prijevoda romana u posljednjih deset godina.

Zanimljivost ovog prijevoda je da je jezično prilagođen srpskom književnom standardu. To je po svemu sudeći napravio novosadski književnik i svestrani prevoditelj Dejan Poznanović (1929. – 1996.), koji je između ostalog bio urednik *Polja*, jednog od najuglednijih jugoslavenskih književnih časopisa. U impressumu ovoga izdanja Poznanović je potpisan kao lektor.

Poetika romana izrazito je modernistička, nema veze sa socrealizmom koji se u to vrijeme još uvijek forsirao u Mađarskoj. Knjiga posredno govori o političkoj cenzuri u socijalističkoj Mađarskoj, ali još više o cenzuri i šutnji u intimnim odnosima. Pripovjedačica u romanu budimpeštanska je kazališna glumica Eszter Encsy.

„Šef personala me čeka, sada je otprilike trebalo da stignem u pozorište. Da li će i ovaj biti kao i ostali? Kad su me prvi put gnjavili s mojim životom, napisala sam u biografiji sve. Oca, majku, bakine, da su nas napustili, i Ambrusa, nekako su i cipele tetke Irme bile unutra, jasno, ne rečima, ali su mogli razumeti. Tada me je personalni pozvao, prstom vukao po mojim rečima. Nije dobro prikrivati, rekao je, pre ili kasnije i tako sve izlazi na videlo pa se stvaraju samo neprijatnosti. Umirio me je, ne želi mi loše, neka samo pošteno napišem kako je bilo, neće mi se ništa desiti, još sam četrdeset pete, na Ostrvu, pokazala da sam se promenila, ali istina se mora napisati, dabome.“

Projekt MOV

Krajem osamdesetih godina prošlog stoljeća, Jadranka Damjanov i Du-bravka Janda pokušavaju osmisliti „edukacijski model, koji bi se temeljio na prepoznavanju zajedničke sintakse događanja svijeta, čovjeka, umjetnosti, znanosti te obrazovanja kao vježbanja tih sintaktičkih pravila na različitim razinama“. Najteže je, piše Jadranka Damjanov, bilo navesti ljude koji zastupaju svoju struku da misle holistički.

Projektu su Damjanov i Janda dali ime „Projekt MOV”: MI ODGAJAMO VAS i obratno: VI ODGAJATE MENE. Projekt je inspiriran djelom američkog umjetnika i povjesničara umjetnosti Györgya Kepesa (1906. – 2001.), koji u svom djelu *Structure in Art* piše: „Moramo pronaći nove centripetalne sile, koje mogu zadržati na okupu naše razumijevanje i oživotvoriti nam duh našeg vremena”.

No, projekt je propao na samom početku jer, kako piše Jadranka Damjanov, trebalo je stvoriti zajednički objedinjujući temelj, a „za to nismo bili dovoljno spremni”.

Radionički pristup likovnosti

Svoje metodičke premise Jadranka Damjanov nastavlja razvijati i provjeravati u eksperimentalnim grupama osamdesetih godina prošlog stoljeća. Radionički pristup likovnosti, odnosno povijesti umjetnosti, razvija devedesetih godina i izvan akademskog sustava.

U knjizi *Umjetnost Avantura* (1998.) Jadranka Damjanov „zabilježila” je iskustva koja je stekla sa svojim polaznicima na „Slobodnoj školi radioničkog tipa za svestrano upoznavanje likovno-umjetničkih djela” u Centru za kulturu i obrazovanje „Zagreb” koju je pokrenula 1992. godine. Ova „konkretna vježbaonica u sebi ujedinjuje istraživanje i edukaciju kao dva lica iste djelatnosti”. Kako u uvodu ove knjige dalje piše Jadranka Damjanov: „Temeljna je ideja/praksa: svako se počelo, svako načelo, svaka bitna osobitost djela, svaka umjetnička pojava, u radionicama (ima ih 8x10) pretvara u događaj/vježbu/igru, sve postaje više osjetilno iskustvo prebacivanjem iz medija u medij. Uvijek je riječ o individualnom angažmanu sudionika (različite dobi, obrazovanja) te studenata[-pomagača] i mene, tako da bi sve zajedno bilo ‘otvoreno vanjskim utjecajima i vlastitim suptilnim unutarnjim fluktuacijama’, što su značajke ‘dinamičkog sustava’”.

Moša Pijade

Centar za kulturu i obrazovanje „Zagreb”, u okviru kojeg je Jadranka Damjanov pokrenula svoje radionice 1992. godine, jedan je od najstarijih centara za kulturu u gradu, a nalazi se u danas u Ulici grada Vukovara 68, u jednoj od najljepših građevina moderne arhitekture, izgrađenoj za potrebe tadašnjeg Radničkog sveučilišta „Moša Pijade”. Zgrada je dovršena 1961. a otvorio ju je osobno predsjednik Josip Broz Tito. Njeni autori (Ninoslav Kučan, Radovan Nikšić i Bernardo Bernardi – interijer) iste su godine dobili Nagradu Grada Zagreba. Zgrada je morala zadovoljiti potrebe za 340 nastavnika i nekoliko tisuća polaznika, koji su na brojnim tečajevima stjecali raznovrsna stručna znanja, a osim tog predviđene su i dvije dvorane za kulturno-umjetničke programe i filmske projekcije.

Ispred zgrade bio je postavljen spomenik Moši Pijadi, rad Antuna Augustinčića. Moša Pijade (Beograd, 1890. – Pariz, 1957.) bio je jedan od najistaknutijih jugoslavenskih komunista, prevoditelj Marxovog *Kapitala* i vodeći

partizanski kadar. U mladosti je studirao slikarstvo u Münchenu i Parizu. Moša Pijade i Jakša Damjanov, Jadrankin otac, bili su zajedno u logoru Bileća: logor je djelovao prije 2. svjetskog rata, u 1940. godini, a koristila ga je vlada Kraljevine Jugoslavije za izoliranje svojih političkih protivnika, prije svega ljevičara. U Bileći su bili svakodnevno u kontaktu: Damjanov je preko svojih kanala nabavljao dnevne novine i dostavljao ih Pijadi u toaletu.

Jedanaest godine kasnije, 1951. u Subotici, Jakša Damjanov osuđen je u montiranom procesu na dvije godine zatvora. Presudi je od obitelji prisustvovala samo Jadranka (u to vrijeme još gimnazijalka). Očajnički tražeći izlaz, otac šalje svoju kći Jadranku za Beograd, gdje ona pokušava doći do Moše Pijade, tada vrlo utjecajnog zastupnika Savezne narodne skupštine. Međutim, uspjelo joj je doći samo do njegove tajnice, koja je nije pustila dalje: moćnik novog režima bio je nedostupan.

Devedesetih godina, kada je osmislila i pokrenula svoje radionice u zgradi Učilišta, Jadranka Damjanov mogla je pratiti kako se uklanjaju tragovi „kulta Moše“. Godine 1990., Radničko sveučilište „Moša Pijade“ preimenovano je u Pučko otvoreno učilište Zagreb. Godine 1993., spomenik Moši Pijadi premješten je na lokaciju ispred Doma zaklade Lavoslava Schwarza, u blizini Maksimira, daleko od oka prolaznika, gdje se nalazi i danas.

Otac opozicionar

Jakša Damjanov (Kaštel Gomilica, 1901. – Zagreb, 1967.). „Moj se otac tijekom tridesetih godina, kao mlad i vrlo uspješan odvjetnik bavio i politikom. Po svojem prirodnom ustrojstvu bio je opozicionar. To se očitovalo u tome što se smatrao komunistom, ali u Komunističku partiju nikad nije ušao. Izdržavao je dva ljevičarska lista, kandidirao se na listi opozicije, besplatno branio komuniste, Mađare, organizirao štrajk agrarnog proletarijata itd...“.

Jadranka Damjanov zbog političkih aktivnosti svoga oca odrasta u obitelji koja je sve do (prisilnog) preseljenja iz Subotice u Zagreb bila neprestano pod prismotrom, a u nekim trenucima čak i u životnoj opasnosti. U svojoj kući Jakša je pokrenuo i uređivao ljevičarski list *Népszava*, 1935.-36. i 1939.-40., a 1939. pokrenuo je i bratski list *Narodni glas*, glasilo Stranke radnog naroda (pod utjecajem Komunističke partije). Obje su novine zabranjene 1940. godine.

Jakša Damjanov sudjelovao je u različitim komunističkim organizacijskim i publicističkim aktivnostima, između ostalih i s legendarnim revolucionarom Istvánom Kizuum (1904. – 1942.), koji je jedno vrijeme čak i živio u kući obitelji Damjanov. Drugi slavni subotički revolucionar Lazar Nešić (1902. – 1941.) dolazio je svakodnevno njihovoj kući, sudjelovao na sastancima uredništva časopisa, a budući da je bio zaposlen kao brijač, „usput” je brijač i Jakšu Damjanova.

Mađarske vlasti zatvaraju Jakšu Damjanova 1941. u dva navrata i ponovno 1944. na nekoliko mjeseci. Kada je početkom 1942. godine započela racija mađarske vojske u južnoj Bačkoj, obitelj nakratko bježi u Budimpeštu, da bi se zatim vratila na salaš u Radanovcu, gdje je bila do kraja Drugog svjetskog rata.

Kratku je satisfakciju za svoj ljevičarski angažman Jakša Damjanov imao samo neposredno nakon Drugog svjetskog rata, kad je bio predsjednik pokrajinskoga Narodnog fronta i zastupnik u Skupštini AP Vojvodine. Tada se borio za Republiku Vojvodinu i branio lokalne Nijemce.

Godine 1948. napustio je Suboticu i otišao u Zagreb i Opatiju zbog prijetnje uhićenjem, no ubrzo se vratio. Radio je u gradskoj administraciji, kada je 1950. po njega došla UDBA te je tri mjeseca proveo u zatvoru zbog „neprijateljske agitacije”. Godine 1951. optužen je da je nagovarao seljake na napuštanje zadruga te je osuđen na dvije godine zatvora, koje je izdržao u Požarevcu...

Iako je Jadranka Damjanov, čini se bez većih problema, našla svoje mjesto u pedagoškim i akademskim hrvatskim krugovima, vjerojatno je očeva sudbina odredila i njezinu višeslojnu, suptilnu i ujedno duboku pobunu protiv diktatorskih režima, koja je buktjela u njoj cijeli život.

Sestrin humor

Godine djetinjstva, dapače, cijelo formativno razdoblje Jadranka Damjanov provela je sa svojom starijom sestrom Lijerkom. A bile su to, zbog povijesnih okolnosti a pogotovo zbog očevih političkih aktivnosti, vrlo teške godine. Poslije rata otac se ubrzo našao u nemilosti nove vlasti: nakon niz neugodnosti, suđenja i zatvaranja, 1957. godine Damjanovi napuštaju Suboticu zauvijek i nastanjuju se u Zagrebu.

Pedesete godine su za Lijerku i Jadranku godine studija i prvih putovanja na Zapad. Za vrijeme zagrebačkih studija ostaju nerazdvojne: do kraja Lijerkinih studija svakog jutra odlaze zajedno učiti u čitaonici Sveučilišne knjižnice.

Lijerka Damjanov-Pintar (Subotica, 1930. – Zagreb, 2006.) bila je književnica, prevoditeljica s mađarskog, njemačkog i engleskog jezika, profesorica njemačkog i engleskog jezika u gimnaziji i na Veterinarskom fakultetu u Zagrebu. U književnim krugovima afirmirala se krajem sedamdesetih kao prevoditeljica Éve Janikovszky (Segedin, 1926. – Budimpešta, 2003.), izuzetne mađarske spisateljice za djecu: na hrvatski je prevela desetak njezinih djela. S ovom mađarskom autoricom Lijerka dijeli specifičan osjećaj za humor, koji dolazi do izražaja u njezinim vlastitim književnim djelima iz devedesetih godina prošlog stoljeća koje je objavilo Znanje (u Biblioteci ITD), jedna od tada vodećih zagrebačkih nakladničkih kuća. Godine 1993. objavljeno je njezino najvažnije književno djelo: obiteljski roman *Legenda i zbilja*, a 1996. putopisna knjiga *Putovanja i ogovaranja*.

Jadranka Damjanov u jednoj je rečenici sažela različitost u emotivnom ustroju njezine majke i sestre: „Mađarsko/njemačka teška duševnost naše majke osjeća tragediju i tamo gdje je još nema; iako će je i u njezinom životu biti na pretek, njezina kćer pretvara u smiješno, u zgodno, u zabavno sve što pripada dijelu tog istog svijeta usmjeravajući svoju, pa tako i našu pažnju na grotesknosti koje su svuda prisutne“.

Svoje uspomene iz djetinjstva Lijerka Damjanov-Pintar objavila je pred kraj života u dvojezičnoj knjizi (na hrvatskom i mađarskom jeziku) pod nazivom *Kamo bi moglo nestati?* (Sipar, 2005.). Knjigu je posvetila svojoj sestri: „Uspomene moga djetinjstva posvećujem svojoj sestri Jadranki, jer s njom sam zajedno sve to i doživjela“.

Na zagrebačkom predstavljanju sestrine knjige Jadranka Damjanov je govorila o subotičkom djetinjstvu: „Bio je to staromodni gospodski svijet jednog malog grada od tržnice do plesne škole, od kupovanja šešira do ljetovanja, od stroge škole do raspuštene slobode salaša u vremenskom rasponu od petnaestak godina“.

Tako smo živjeli u Subotici: memoari Sarolte Zimmer Damjanov

Za razliku od svoje sestre, Jadranka Damjanov je u svojim knjigama izbjegavala prvo lice, autobiografske iskaze i detalje. Međutim, 2003. godine u Budimpešti, Jadranka Damjanov objavljuje memoare svoje majke pod nazivom *Így éltünk Szabadkán: Damjanovné Zimmer Sarolta emlékiratai* (*Tako smo živjeli u Subotici: memoari Sarolte Zimmer Damjanov*). Riječ je o prvorazrednoj građi za razumijevanje povijesti obitelji Jadranke Damjanov, ali i „unutarnje“ povijesti Subotice, pogotovo onog najturbulentnijeg razdoblja prije, za vrijeme i neposredno nakon Drugog svjetskog rata. Jadranka Damjanov uredila je rukopise svoje majke i opremila ih bilješkama i fotografijama. Bilješke Jadranke Damjanov daleko su od uobičajenih, ona analizira (ponekad i kritizira), korigira i nadopunjuje iskaze svoje majke, a u bilješci 163, dugoj 23 stranice, doslovno je nadopisala majčine memoare.

Sarolta Damjanov (rođ. Zimmer; Segedin, 1900. – Zagreb, 1983.) bila je zaposlena kao prosvjetna djelatnica u razdoblju od 1947. do 1952., kada

predaje mađarski jezik i književnost u mađarskoj gimnaziji i osnovnoj školi u Subotici. Od 1904. do 1957. godine živjela je u Subotici u kući obitelji Balás-Piri (danas Ulica Zrinjskog i Frankopana br. 20), u rodnoj kući svoje majke Julije. Aktivno sudjeluje u kulturnom i političkom životu Subotice neposredno nakon Drugog svjetskog rata: od 1945. do 1948. godine potpredsjednica je subotičkog AFŽ-a, drži i organizira predavanja na Mađarskom pučkom učilištu (Magyar Népegyetem), radi na obnovi kazališnog života, suradnica je časopisa *Híd*. Nakon zatvaranja Jakše Damjanova potisnuta je iz gradskog javnog života. Od 1957. živi u Zagrebu i ne posjećuje više svoj zavičaj; pokopana je u subotičkoj obiteljskoj grobnici Balás-Piri na Bajskom groblju.

Nakon objavljivanja i predstavljanja knjige, Jadranka Damjanov iste je godine pripremila četiri ulomka majčinih memoara za slušatelje Trećeg programa Hrvatskog radija i popratila ih sljedećim uvodom: „Čovjek je sretan kad čuje svoj glas i sklon je zanemariti da postoje i drugi glasovi. Memoari moje majke su onaj drugi glas bilo u kojoj sredini ili bilo u kojem vremenu. Nije svoje memoare namijenila javnosti, često bi rekla: 'Oni se ne bi svidjeli nikome, nisam pisala po ničijem ukusu, nego kako je bilo i kako sam ja doživljavala, osjećala i mislila tad.'"

Ipak sam se dvadeset godina poslije majčine smrti odlučila objaviti ih. Dala sam naslov, dodala bilješke i dovršila njen tekst, budući da je ona u oživljavanju prošlosti stigla samo do 1942. godine, a Suboticu smo definitivno napustili tek 1957. godine. Knjiga je naslovljena: 'Tako smo živjeli u Subotici', naravno Szabadki jer su memoari pisani na mađarskom jeziku (moja je majka, naime, bila Mađarica, iako njemačkog prezimena) i obuhvaća vremenski raspon od nešto više od pedeset godina prošloga stoljeća.

Dugo sam se kolebala smijem li ih ja objaviti i kad sam to ipak učinila ovoga ljeta, prijem je bio vrlo povoljan. Predstavljanje u Subotici i Budimpešti, osvrti u časopisima dokazuju da sam to odista trebala učiniti.

Neki ulomci, sad na Hrvatskom radiju, teško mogu u kratkom vremenu emitiranja odati o čemu je riječ. Htjela sam samo istaknuti kontraste smatrajući ih najbitnijima, čini mi se da su oni ono najzanimljivije i najpoučnije u tekstu od 550 stranica. Mađarska (Subotica, Szabadka je naravno u Mađarskoj u to doba) u razdoblju od početka 20. stoljeća, katastrofe Prvoga svjetskog rata i 1918., pa postepena transformacija života do novih katastrofa 1941. i 1944., ono su što je vjerojatno odista zanimljivo. Majka je imala osjetljivost za primjećivanje promjena i njih je bila u stanju ponekad samo s kratkim opisom nekog događaja i dočarati. Naravno tu je i ona druga strana, ono što je mađarski pisac Gábor Czakó napisao o majčinih memoarima, da ako netko piše o školskim godinama, o dodirivanju batistne tkanine, o okusima jela onda je u odnosu na to smiješno i deplasirano svako povijesno-teorijsko suprotstavljanje. Jer majka naravno s najvećom ljubavlju i veseljem piše upravo o takvim stvarima, o kvaliteti života i nije njen grijeh što se povijest umiješala i primorala je da se bavi i 'velikim stvarima'. Upravo jer za to drugo više nije imala ni volje ni snage a najmanje veselja, pisanje o tome djelomično je prepustila meni".

„Tebi velim, Subotice“

Sarolta i Jadranka, majka i kći, bile su tijesno povezane, što Jadranka ističe u svojim bilješkama, majčnim memoarima, pronalazeći niz paralelizama u njihovim osobnim sudbinama. Sarolta se, pak, u memoarima na nekoliko mjesta ponosi Jadrankom (u bilješkama je to popraćeno Jadrankinim ironičnim komentarima!).

Osobito je dirljivo otvaranje drugog dijela knjige memoara, gdje Sarolta prvo citira cijelu pjesmu „Neked mondom, Szabadka“ („Tebi velim, Subotice“) mađarskog pjesnika Károlya Ácsa (Subotica 1928. – Köln, 2007.). Pjesma je datirana 1952. godine, a i danas se izvodi na lokalnim književnim svečanostima. No, nakon te pjesme Sarolta citira cijelu pjesmu svoje kćeri Jadranke na mađarskom jeziku, koju je ona napisala 1959. godine u Italiji. Pjesma također govori o nostalgичnim emocijama za rodnom Suboticom, a Sarolta za te stihove piše da su joj još ljepši od Ácsevih!

Pet knjiga Béle Hamvasa na hrvatskom jeziku

Na ispraćaju Jadranke Damjanov 18. svibnja 2016. na Krematoriju na Mirogoju povjesničar umjetnosti, pjesnik i esejist Zvonko Maković spomenuo je „možda ne toliko poznatu stranu djelovanja profesorice Damjanov“, naime, činjenicu da je posljednjih desetljeća svoga života radila (i) na prevodjenju ključnih tekstova Béle Hamvasa (1897. – 1968.): „Za svojedobno otkriće i popularnost velikoga mađarskog pisca i mislioca Béle Hamvasa, negdje početkom devedesetih godina, upravo je zaslužna Jadranka Damjanov koja je svojim bogatim jezičnim talentom uspjela toga zahtjevnog autora približiti hrvatskom čitatelju i ugraditi ga u našu kulturnu baštinu, jer je čak pet knjiga Béle Hamvasa prevela i objavila“.

I zaista, kako to spominje Maković, početkom devedesetih godina, preciznije 1993. godine, u hrvatskom izdanju časopisa *Lettre internationale* objavila je Jadranka Damjanov svoj prijevod vrlo bitnog eseja Béle Hamvasa „Kap prokletstva: mračna noć duše“. Godine 1995. izlazi u dva toma prijevod jednog od najvažnijih Hamvasovih djela *Scientia sacra* (Ceres; 2. izdanje ovog prijevoda objavljeno je 2017.). Jadranka Damjanov jedna je od prevoditeljica Hamvasovih eseja koji su izašli kod istog nakladnika 1999. godine pod nazivom *Jasmin i maslina*. Zagrebačka naklada Jesenski i Turk 2003. godine objavljuje Damjanovkin prijevod Hamvasovog djela *Kršćanstvo: scientia sacra II*. Iste godine nakladnička kuća Mirakul izdaje izbor Hamvasovih eseja pod nazivom *Kap prokletstva*, među kojima su i prijevodi Jadranke Damjanov. Posljednji prijevod koji je objavila Jadranka Damjanov je *Antologija humana: pet tisućljeća mudrosti* (Sipar, 2005.), Hamvasova osobna antologija mudrosnih misli – od Hermesa Trismegistosa do Emila Ciorana.

Širina Hamvasovih duhovnih i estetskih obzora bila je, dakako, vrlo bliska Jadranki Damjanov. Iako su i njezini prijevodi doprinijeli širenju Hamvasovog „kulta“, bitno je upozoriti na njezin predgovor djelu *Scientia sacra*, gdje čitatelja pokušava sačuvati od zamki u koje može upasti čitajući Ham-

Trinaesti prilog

Takva je *Mala antologija velike mađarske poezije dvadesetog stoljeća* (Sipar, 2005.), knjiga koja objedinjuje dvanaest pjesama i jedno pismo. Mađarske tekstove prevela je Jadranka Damjanov, a prepjevala njezina bivša učenica Milica Vujnović. Pjesme su popraćene esejima renomiranih mađarskih književnika koji za temu imaju analizu upravo tih antologiziranih djela.

U svome predgovoru prevoditeljica Damjanov naznačava numerološko značenje trinaestog pisma i daje mu rodno značenje: „... dvanaest je sveti broj. Zašto onda trinaesti prilog – pismo? Iz mitskih razloga. Kada se s prirodne mjesečeve godine – ženske, s trinaest mjeseci – prešlo na sunčevu godinu – mušku, s dvanaest, malo 'šlampavih' mjeseci – broj 13 postao je prokleti broj. I kad Izida skuplja Ozirisovo tijelo raskomadano na trinaest dijelova, nalazi ih samo dvanaest. Kada se pročita pismo Margit Kaffke, najveće mađarske spisateljice dvadesetog stoljeća, Endreu Adyju, najvećem pjesniku dvadesetog stoljeća, bit će potpuno jasno zašto je tu taj trinaesti prilog...“.

Disonancu trinaestog dijela ove antologije podvlači i činjenica da uz prijevod pisma (i faksimil rukopisa!) ne stoji esej, nego kratka autobiografija Margit Kaffka (1880. – 1918.). Evo jedne od završnih Kaffkinih rečenica iz autobiografije u prijevodu Jadranke Damjanov: „Ne živim bez briga, nevolja i unutarnjih rasprava sa samom sobom, ali moj je sadašnji život od svih dosadašnjih godina relativno bolji, razvijeniji i mojskiji, neka je blagoslovljen svatko i blagoslovljeno sve – obmane, ludosti, tuge, bilo što, sve što mi je nehotice pomoglo u ovom oslobađanju i dolaženju sebi“.

Cjeloća

Posljednje svoje knjige i prijevode Jadranka Damjanov objavila je u zagrebačkoj nakladničkoj kući Sipar, koju je osnovao liječnik, planinar i haiku pjesnik Dubravko Marijanović. Osim spomenute pjesničke i Hamvaseve antologije, Sipar je izdao 2006. godine *Metafiziku crteža*, a 2008. godine *Bestijarij: od predaje do umjetnosti i natrag*.

Povjesničarka umjetnosti i etnologinja Josipa Alviž u tekstu „Ad honorem et in memoriam Jadranka Damjanov“, sažima važnost posljednjih dviju knjiga Jadranke Damjanov: „U ovim je knjigama trajno utkan njezin ezoterijski senzibilitet i svjetonazor te jedinstveno razumijevanje umjetničkih djela kao mikrokozmosa u kojima, kroz usporedbu s kozmološkim i kozmogonijским procesima, prepoznaje cjeloću univerzuma“.

Nije slučajnost da Alviž koristi pojam „cjeloće“, riječ je, naime, o specifičnom pojmu karakterističnom za filozofsku misao Jadranke Damjanov, koja se artikulira u njezinom vjerojatno najutjecajnijem djelu, knjizi *Vizualni jezik i likovna umjetnost* (Školska knjiga, 1991.): „Umjetničko je djelo, naime, cjeloća i kao cjeloća je dostupno čovjekovim osjetilima, upravo radi toga odgojno je i obrazovno *par excellence*. Nigdje dijete ne može doživjeti cjeloću bića kao u umjetničkom djelu gdje je ona upravo tematizirana. Umjetničko djelo nastaje neprestanim bujanjem sve novih i novih elemenata i istodobno rezanjem, odjeljivanjem, pojednostavnjivanjem. Dijete će vjerojatno pred tom ostvarenom cjeloćom osjetiti zanos, i taj zanos će upravo biti potvrda da ga se uči, u skladu s njegovim mogućnostima, cjelovitosti“.

Meditacija

Znanstveno-istraživačka strast Jadranke Damjanov nije poznavala granice: bila je oduševljena pobornik primjena novih tehnologija u estetičkim eksperimentima, zagovornik obrazovnih potencijala interneta... ali ujedno i velika poznavateljica tradicionalnih, odnosno ezoterijskih znanja.

Osobito je to vidljivo iz njezinih posljednjih knjiga i bilješki uz memoare njezine majke, gdje se zna pozivati na mitologiju, astrologiju, numerologiju, kineski I Ching... Njezina sestrina, kći sestre Lijerke, Julija Pintar (1965. – 2021.), inače dugogodišnja predsjednica Udruge astrologa Hrvatske, sa zahvalnošću se prisjećala utjecaja tete Jadranke: „Profesorice, mama i teta, ugradile su u mene ljubav za učenje i podučavanje drugih. Osim što sam odrasla u prirodi, u multikulturalnom ozračju, okružena neprestance s četiri jezika, zahvaljujući teti upoznala sam jezik mitologije i simbola te moć mišljenja“.

Osobitu važnost Jadranka Damjanov posvećivala je meditaciji. U znanstvenoj knjizi *Pogled i slika – Istraživanje pogleda – istraživanje slike: šest djela hrvatskog modernog slikarstva u dostignućima eksperimentalne estetike* (Zagreb, 1996.) bitna činjenica za profiliranje ispitanika bilo je i pitanje bavi li se meditacijom. Naime, kako piše u toj knjizi: „Brojna su istraživanja pokazala da vježbanje mentalnih tehnika bitno utječe na cijeli mentalni habitus

čovjeka". Jadranka Damjanov prakticirala je transcendentalnu meditaciju, te u svojim posljednjim djelima na nekoliko mjesta citira misli Maharishija Maheshija Yogija (1918. – 2008.), utemeljitelja programa transcendentalne meditacije.

No, treba naglasiti da je i Hamvas svoju knjigu *Anthologia humana* koncipirao kao meditacijsku knjigu. U uvodnom tekstu te knjige, u prijevodu Jadranke Damjanov čitamo: „Tekstovi knjige, naime, nisu slučajni lijepi citati, čak ni mudra učenja, nego: objekti meditacije. (...) Meditacijski objekt ne služi tome da bi ga čovjek praktički iscrpio. Ne! Uopće ne! Tko tako misli potpuno krivo shvaća situaciju. Nije riječ o životnim idejama koje se bez daljnjega mogu primijeniti. Meditacijski objekt je stalni uporni predmet čovjekove unutarnje kontemplacije, magijska akumulacijska točka unutarnje više realnosti – tako nešto kao slika obožavanog bića u srcu mladog ljubavnika, ali još više kao slika idealne dame u srcu viteza“.

Sanskrt

Lijerka Damjanov-Pintar piše o subotičkom vrtu iz djetinjstva i sestrici Jadranki: „Činilo mi se da je naš vrt užasno velik. Rijetko sam lutala po njemu. Moja sestra je bila hrabrija, ona je ponekad satima hodala zaneseno među cvijećem i govorila. Ponekad bi uhvatila jedan list ili cvijet, vrlo ozbiljno obredno bi nešto rekla i onda hodala dalje. Ja sam se pak uzbuđena, potrbuške ili skačući od žbuna do žbuna šunjala za njom, ali nikako nisam razabirala što ona govori. Možda je zborila na sanskrtu“. (iz knjige *Kamo bi moglo nestati? / Hová is tünhetett volna el?*)

Vladimir Stojanović (Odžaci, 1973.), antropogeograf i redoviti profesor Univerziteta u Novom Sadu. Diplomirao je 1998., a potom magistrirao 2001. i doktorirao 2004. godine na Departmanu za geografiju, turizam i hotelijerstvo, Prirodno-matematičkog fakulteta u Novom Sadu. Izabran je u zvanje redovitog profesora 2014. godine. Predaje na istom fakultetu grupu predmeta iz antropogeografije i zaštite okoliša studentima koji pohađaju nastavne programe iz geografije, ekologije i turizma, od osnovnih do doktorskih akademskih studija. Usmjeren je na znanstvena istraživanja u oblastima održivog razvoja, zaštite prirode, lokalnih zajednica u zaštićenim područjima, međunarodnih statusa u zaštiti prirodne i kulturne baštine (UNESCO). Šef je Katedre za geoekologiju od njenog osnivanja 2012.

godine. Bavi se istraživanjem kulturne baštine manjinskih zajednica zapadne Bačke, a prije svega Šokaca u bačkom Podunavlju i Nijemaca u Odžacima.

Vladimir Stojanović

BAŠTINA ŠOKAČKIH CRKAVA – SKRIVENI DRAGULJ PODUNAVLJA U BAČKOJ

Stoljećima unatrag zajednica bačkih Hrvata Šokaca razvija se duž meandriraćeg toka Dunava, od Berega do Plavne, tiho i nenametljivo. Iako povijesni činitelji tokova kolonizacije Šokaca u XVII. stoljeću nisu ciljano utjecali na to, danas pouzdano znamo da je ovaj kraj u ekološkom, estetsko-pejzažnom, pa konačno i u kulturnom kontekstu jedan od najvrjednijih i najzanimljivijih krajolika Vojvodine. Široki i moćni Dunav snažno je utjecao na prirodne odlike u okruženju sedam naselja tradicionalno nastanjenih Šokcima – Berega, Monoštora, Sonte, Bača, Vajske, Bođana i Plavne. S jedne strane ovih naselja je prostrana, niska i plavna ravnica velike rijeke – potvrđeni centar bioraznolikosti i izvorne prirode, a na drugoj beskrajni pojas oranica i pašnjaka – izvor života kroz odvijanje poljoprivredne djelatnosti. Bilo da se šokačkim naseljima pristupa iz jednog ili drugog pravca, kao prvi vizualni svjedok njihove kulture pokazat će se crkveni zvonici, poput uvjerljivog svjedočanstva pripadanja katoličkoj vjeroispovijesti u mozaiku jedinstvene vojvođanske multikulturalnosti.

Bereg

U baroknoj crkvi sv. Mihovila u Beregu čuva se vrijedno djelo slikara Franca Falkonera. Ovaj poznati član slikarske obitelji iz Budimpešte naslikao je 1792. godine sliku na glavnom oltaru, o čemu svjedoči i natpis u donjem desnom kutu. Slika u baroknoj razigranosti i kaotičnom pokretu brojnih likova prikazuje borbu između svetog Mihaela i palih anđela. Zanimljivo da je Falkoner iste godine dobio angažman da izvede sliku i na glavnom oltaru crkve u Sonti. Međutim, ta slika je kasnije prošla kroz prekrajanja i izmjene koje su joj uskratili izvornost. Osim Falkonerovog djela na glavnom oltaru, u crkvi u Beregu su još i slike „Pieta” i „Raspeće Kristovo”. Obje slike se nalaze na desnom bočnom oltaru. Dok je prva djelo Johana Georga Baadera iz 1794. godine, druga je rad nepoznatog autora. Na bočnom oltaru s lijeve strane je slika „Sveti Josip i Isus Krist”, rad Matijasa Haniša iz 1796. godine. Haniš se kao Slovak, rodnom iz Praga, konačno iz Trenčína doselio u Sombor

oko 1793. godine. Tijekom rada u višedesetljetnom trajanju ostavio je svoja djela i u drugim župnim crkvama. Na zidu je još jedna slika istog umjetnika i iz iste godine – „Sveti Ivan i Pavao“. Ovu zavjetnu sliku poručili su vjernici Berega pošto je grom godinu ranije zapalio dvadeset kuća u ovom mjestu. Konačno, potpuno iznenađujuće i jedinstveno za ovu i ostale šokačke crkve, dvo-krilna vrata prema koru su oslikana motivom čuvara Kristovog groba. Povjesničar umjetnosti Dušan Škorić ove slike pripisuje, također, Hanišu.

Monoštor

U crkvi sv. Petra i Pavla u Monoštoru Mathias Hanisch je naslikao oltarnu sliku, koja je kasnije preslikana. Slika „Bogorodica s Kristom i svetim Antunom“ na desnom bočnom oltaru ima zanimljiv žanr moment – čovjek koji proviruje kroz vrata iznenađen je scenom dok svetac ljubi Kristovu nogu. Slika je djelo nepoznatog autora, najvjerojatnije s kraja XVIII. stoljeća. Zatim su u ovoj crkvi još i slike: „Biskup pred kojim su bogalji“ (1812.), „Bogorodica s Kristom“ (kraj XVIII. stoljeća), kao i „Krštenje Kristovo“. Posljednja je djelo somborskog slikara Lajoša Štajnera (1893.).

Sonta

Katolička župa sv. Lovre u Sonti datira čak iz 1383. godine. Sonćanski atar je jedan od najprostranijih u Vojvodini, sa širokim izlazom na Dunav, ima brojne rukavce, bare i rit, koji danas, pomalo i nepravедno, zovemo Apatinskim ritom. Povijest Sonte je suštinski povezana s ovakvim okruženjem, u kome se, prije

Mathias Hanisch:
Sveti Josip i Isus Krist, Bereg

Sveti Petar i Pavao, Monoštor

preseljenja na današnju lokaciju, selo nalazilo na jednoj uzvišenijoj reljefnoj gredi i znatno bliže Dunavu. Ova greda je, zbog opkoljenosti vodom s triju strana, bila pravi poluotok u ritu s nekada znatno više vode, dok se na južnoj obali tog poluotoka nalazila crkva sv. Lovre. Opisani položaj precizno se i danas može pratiti na kartama Prvoga vojnog premjera (1763. – 1787.) iz vremena Austrijskog carstva. Skoro da se približno kraj perioda nastanka ovih karata poklapa s trenutkom u kome je već spomenuti Franc Falkoner naslikao oltarnu sliku za crkvu sv. Lovre u Sonti (1792.). Bitne izmjene na slici nastale su 1822. godine, kada je za njeno doslikavanje angažiran apatinski slikar Anton Tordi. Napokon, sliku je potpuno preslikao Nandor Kujundžić 1933. godine. Od Falkonerovog originala ostala je samo kompozicija. Tordi je autor i slike „Sveti Ivan Nepomuk“, na jednom bočnom oltaru, koju je naslikao iste 1822. godine. Sveti Ivan Nepomuk je zaštitnik i od poplava s kojima je Sonta zbog svog geografskog položaja imala složeno iskustvo kroz povijest.

Nepoznat autor: Bogorodica s Kristom i svetim Antunom, Monoštor

Bač

U Baču se nalazi vrijedna riznica crkvenog slikarstva, koje se čuva u crkvi sv. Pavla, župnom dvoru i Franjevačkom samostanu. U crkvi sv. Pavla je oltarnu sliku naslikao Józef Peszka 1839. godine. Porodica Peszka je bila slavna slikarska porodica. Njihov predak se doselio iz Moravske u Peštu, s njemačkom glumačkom trupom kao scenski slikar, gdje se kasnije posvetio crkvenom slikarstvu. Porodica je generacijama bila cijenjena i tražena, a naročito za oslikavanje oltarnih slika. Slika „Sveti Josip“ iz 1847. godine, na jednom od bočnih oltara u istoj crkvi, djelo je slikara Jovana Kljajića iz Novog Sada. Slika „Sveta Katarina Sijenska s Bogorodicom i Kristom“ jedna je od najstarijih na ovom prostoru. Izložena je u župnom dvoru u Baču, ranije samostanu časnih sestara, kamo je prenesena iz crkve. Na njenoj poledini piše: „Ovu sliku je dao da se izradi plemeniti gospodin Johann Vilhelm Baron fon Pheffershaen komandant Petrovaradina, koja je odmah osvećena i čitana je sveta misa. Johan Fertl naslikao 22. januara 1730.“. Slika je crkvi u Baču darovana 1907. godine. U jednoj od prostorija bačkog župnog dvora čuva se i portret dr. Ludovika Hajnalda iz 1878. godine, autora Lošingera. Hajnald je bio nadbiskup, a kasnije i kardinal, koji je nadgledao izgradnju

zgrade samostana. Konačno, sliku koja je izložena u hodniku prizemlja župnog dvora u Baču – „Bičevanje Krista“, naslikao je 1908. godine mađarski slikar Ferenc Lohr iz Budimpešte. Ovaj akademski slikar s Akademije finih umjetnosti u Münchenu je ukraio brojne crkve širom Panonske nizine.

Franjevački samostan u Baču ne samo da je bogata galerija crkvenih slikarskih djela, već je i mjesto gdje se čuva kultura i tradicija Šokaca bačkog Podunavlja stoljećima unatrag. U njegovim odajama su zahvaljujući kolekcionarskom angažiranju fra Josipa Špehara skladišteni brojni etnografski predmeti, kao važan segment pokretnog materijalnog naslijeđa Šokaca od Brega do Plavne. Pod masivnim zvonikom, u uglu prizemlja samostana, nalazi se ikona poznata i kao „Radosna Gospa Bačka“. Sliku su iz svoje prapostojbine u Bosni donijeli upravo Šokci i to je spomen

222

na svetište Gospe Gradovrške. „Radosnu Gospu Bačku“ je naslikao slikar Dima 1684. godine, a okrunio je fra Jure Bačvanin 1685. godine. Milosni lik „Radosne Gospe Bačke“ uvjerljivo povezuje Bosnu kao stari i Bačku kao novi zavičaj Šokaca. U franjevačkoj crkvi Uznesenja Marijina stoji nekoliko vrijednih djela poznatih autora. Franc Falkoner je naslikao sliku „Stigmatizacija svetog Franje“, oko 1774. godine. Tada je završena kapela na čijem se oltaru slika i danas nalazi, samo što su zidovi kapele naknadno uklonjeni. U lijepo oblikovanom baroknom oltaru nalazi se slika „Sveti Antun Padovanski“ koju je naslikao glasoviti barokni umjetnik Paulus Antonius Senser. Slikarov umjetnički opus danas se može pratiti u Mađarskoj, Hrvatskoj, Srbiji i Bosni i Hercegovini. Njegovo djelo je i slika „Sveti Rok“ na kojoj je svetac prikazan uobičajeno sa štapom dok pored njega stoji pas. Sliku „Posljednja večera“ u refektoriju samostana naslikao je također Senser. Ovo najmonumentalnije djelo šokačkog Podunavlja u Bačkoj datira iz 1737. godine. Do sada je više puta detaljno restaurirano, a zanimljivo je da je među restauratorima u jednom momentu zabilježen i već spominjani Matijas Haniš (1805.), autor slika u crkvama u Beregu i Monoštoru.

Paulus Antonius Senser:
Sveti Antun, Bač

Vajska, Bođani, Plavna

U crkvama u Vajskoj, Bođanima i Plavni također se nalaze slike, prije svega one na glavnim oltarima, veoma važne za crkveni život zajednice, ali ne toliko i sa stanovišta umjetničke vrijednosti. Neosporno je da i one predstavljaju bitan segment kulturnog nasljeđa zajednice Šokaca u Podunavlju Bačke. Kao posebna vrijednost ovdje ističe se slika koja stoji u vezi sa župom u Plavni, iz 1721. godine, a koja prikazuje svetog Jakova starijeg. Najvjerojatnije da je ranije bila u funkciji oltarne slike u lokalnoj crkvi. Na traci izvedenoj sivom bojom u donjem dijelu stoji natpis na osnovi kojeg se može pretpostaviti da su sliku na ove prostore donijeli franjevci iz Bosne. O vrijednosti ovog slikarskog djela govori i to što je, na prijedlog Pokrajinskog zavoda za zaštitu spomenika kulture iz Petrovaradina, ono zaštićeno kao spomenik kulture 1969. godine.

Branimir Kopilović

IZLOŽBENA DJELATNOST ZAVODA ZA KULTURU VOJVOĐANSKIH HRVATA OD 2009. DO 2023. GODINE

Uvod

Zavod za kulturu vojvođanskih Hrvata kao prva profesionalna ustanova na području kulture vojvođanskih Hrvata sustavno radi, među ostalim, i na produkciji vlastitih kulturnih događaja poput koncerata, filmskih i književnih večeri, predstavljanja knjižnih publikacija, znanstvenih i stručnih skupova, multimedijalnih priredaba, tribina, izložaba i svakovrsnih kulturnih programa. Kada se promatra isključivo izložbena djelatnost, može se vidjeti kako je Zavod u prvih petnaest godina svoga djelovanja veliki dio svojih redovitih aktivnosti posvetio održavanju likovnih i drugih izložaba različitoga tipa.

Klasifikacija izložbene djelatnosti

Kronološki promatrano, uočljivo je kako je Zavod, imajući na umu godišnje kalendarske cikluse unutar kojih je ustrojen njegov rad, gotovo svake godine priređivao nekolicinu izložaba, najčešće je riječ o likovnim, koje možemo klasificirati na sljedeći način: a) samostalne izložbe u produkciji Zavoda; b) izložbe u koprodukciji odnosno suorganizaciji s drugim relevantnim institucijama ili pojedincima, kako u Srbiji tako i inozemstvu, odnosno Hrvatskoj; c) kao logistička potpora gostujućim izložbama. Sveukupan broj izložaba je šezdeset i devet, od toga dvadeset i osam u samostalnoj produkciji, dvadeset i devet u koprodukciji te kao logistička potpora dvanaest izložaba. Likovne programe u Zavodu su, u dogovoru s menadžmentom Zavoda, osmišljavale i predlagale vanjske suradnice – profesorice povijesti umjetnosti: najprije Olga Šram, a kasnije Ljubica Vuković Dulić, dok je realizaciju izložaba vodila Katarina Čeliković, menadžerica kulturnih aktivnosti (potom i ravnateljica), uz potporu tadašnjeg ravnatelja Tomislava Žigmanova.

Broj realiziranih izložaba na godišnjoj razini je varirao, ovisno o tomu je li se određene godine obilježavala neka prigodna obljetnica (unutar projekta „Godina novog preporoda“, koji od 2012. do 2020. godine nosi naziv

„Godina hrvatskih velikana“) ili su jednostavno prirodan tijek događaja i aktivnosti na kulturnoj sceni, kao i suradnja s drugim institucijama, određivali intenzitet i kvantitetu likovnih i drugih izložaba u sklopu redovitog djelovanja Zavoda. Ova je institucija s minimalnim brojem uposlenih u promatranom periodu iskazala razinu profesionalnog pristupa izložbama kao jednog vida komunikacije „ka van“, odnosno otvaranja k javnosti, bilo to uže gledano u Subotici gdje je njegovo sjedište, ili na širem području, kako Vojvodine tako i Srbije i susjednih zemalja.

Izložbenu djelatnost Zavoda može se smjestiti u sastavni dio njegove osnovne djelatnosti koju čini i organizacijsko koordiniranje i povezivanje akademske likovne, glazbene i/ili književne scene, putem produciranja izložaba, koncerata i književnih večeri te redovitim pisanjem o njima u publikacijama poput časopisa *Nova riječ* i *Godišnjak za znanstvena istraživanja*. Gotovo sve izložbe Zavoda bile su praćene tiskanim publikacijama u vidu izložbenih laporela (deplijana), brošura ili kataloga. Zavod je tijekom prvih petnaest godina djelovanja priredio i respektabilne monografije posvećene umjetnicama – prvom ovdašnjem impresionistu slikaru Stipanu Kopiloviću te renomiranoj slikarici naive Ciliki Dulić Kasibi. Priređene su i publikacije manjega opsega u vidu pratećih izložbenih brošura posvećenih Gustavu Matkoviću, Robertu Frangešu Mihanoviću te *Bunjevačkim i šokačkim novinama*.

Pitanje kapaciteta izložbenog prostora se nametnulo kao kompleksno budući da Zavod u sklopu svojih radnih, uredskih prostorija (računajući i prethodnu adresu) nije imao adekvatni prostor za smještanje izložaba većega okvira te su se unutar njega odvijale izložbe manjega tipa i zahtjevnosti, poput onih prigodom manifestacije *Noći muzeja*. Izložbe rađene u koprodukciji održavane su u sljedećim institucijama i izložbenim prostorima u Srbiji: Moderna Galerija „Likovni susret“ (danas Suvremena galerija Subotica), predvorje Gradske kuće (Subotica), Galerija suvenirnice u prizemlju Gradske kuće (Subotica), HKC „Bunjevačko kolo“ (Subotica), Gradski muzej (Subotica), Zavičajna galerija „dr. Vinko Perčić“ (Subotica), Galerija Gradske knjižnice (Subotica), Hrvatski dom – Matica (Subotica), Galerija Prve kolonije naive u tehnici slame (Tavankut), HKPD „Matija Gubec“ (Tavankut), Gradski muzej (Sombor), HKUD „Vladimir Nazor“ (Sombor), Etnokuća „Mali Bodrog“ (Monoštor), Muzej Grada Novog Sada (Novi Sad), Muzej Srema (Srijemska Mitrovica), Narodna biblioteka „Vuk Karadžić“ (Bač), Muzej Bačke Topole (B. Topola), Gradski muzej (Senta), Galerija Slovačkog narodnog doma (Kisač). U inozemstvu se izložbena aktivnost odvijala u suradnji sa sljedećim institucijama i izložbenim prostorima: Klub Europa media (Varaždin), Galerija Matice hrvatske (Zagreb), Hrvatska matica iseljenika (Zagreb), Gradski muzej (Požega), Galerija svetog Krševana (Šibenik), Muzej Slavonije (Osijek), Kulturni centar (Osijek), Klub Galerije Magis (Osijek), Gradska knjižnica Marka Marulića (Split), Podružnica Hrvatske matice iseljenika (Pula), Spomen-muzej biskupa Josipa Jurja Strossmayera (Đakovo) i Gradski muzej (Vinkovci).

Zaključak

Kulturna produkcija unutar hrvatske manjinske zajednice na području Republike Srbije, (odnosno pretežito Autonomne Pokrajine Vojvodine) do početka rada Zavoda za kulturu vojvođanskih Hrvata nije ni bila jasno definirana niti organizirana, to jest izostajala je čvršća profilacija po pojedinim područjima. Zavod je u svom djelovanju i na temelju svojih programskih dokumenata, realizirao više desetina programa na godišnjoj razini, a u promatranom periodu od petnaest godina šezdeset i devet izložbenih aktivnosti. Njihova dinamika varirala je u svojoj realizaciji od godine do godine te se može uočiti da su u pojedinim godinama izložbe (posebno one likovne vrste) bile dominirajuće u ovom segmentu djelovanja Zavoda dok su katkada bile svedene na manji udio, posebice tijekom godine globalne pandemije ili ukoliko je fokus djelovanja bio na brojnim drugim segmentima programskog rada Zavoda, poput 2017. godine tijekom koje nisu realizirane aktivnosti izložbenog tipa.

Kronološki prikaz realiziranih izložaba

2009.

Izložba „Suvremeni hrvatski crtež“ u Modernoj galeriji „Likovni susret“ Subotica: omogućavanje gostovanja hrvatskih umjetnika iz Zagreba (lipanj).

Zajednička izložba mladih akademskih likovnih umjetnika Hrvata iz Vojvodine: „Paralelni procesi“: Vera Đenge, Lea Vidaković, Goran Kujundžić i Srđan Milodanović, Moderna galerija „Likovni susret“ Subotica (srpanj).

Izložba „Paralelni procesi“, Subotica, 2009.

2010.

Izložba plakata i dizajnerskih uradaka Darka Vukovića: dio programa „Noć muzeja“ u Subotici (15. svibnja), prvo sudjelovanje Zavoda za kulturu voJVodanskih Hrvata (ZKVH) u ovome nacionalnome programu.

Postav izbora slika slikarice naive Cilike Dulić Kasiba, ZKVH (lipanj – rujan).

Izložba fotografija Augustina Jurige pod nazivom „Lica Bačke“ (listopad – prosinac).

Zajednička izložba radova mladih akademskih likovnih umjetnika Hrvata iz Vojvodine pod nazivom „Paralelni procesi“ u Klubu Galerije „Magis“ u Osijeku (travanj)

Potpota realizaciji izložbe „Suvremeni hrvatski nakit“ u Modernoj galeriji „Likovni susret“ Subotica (travanj) i u Muzeju Grada Novog Sada (travanj).

ZKVH suorganizator izložbe fotografija i filmske večeri „Hrvatsko podmorje“, u Subotici i Somboru (lipanj).

2011.

Izložba „Slike od slame“ iz fundusa HKPD-a „Matija Gubec“ Tavankut (travanj – lipanj), dio gradskog programa „Noć muzeja“, 14. svibnja, prostori ZKVH-a.

Izložba „Crteži i grafike“ Katarine Tonković Marijanski (prosina 2011. – ožujak 2012.), prostorije ZKVH-a.

Kolektivna izložba radova mladih akademskih likovnih umjetnika Hrvata iz Vojvodine (Vera Đenge, Lea Vidaković, Goran Kujundžić i Srđan Milodanović) pod nazivom „Paralelni procesi“: Klub „Europa media“, Varaždin (27. siječnja), Galerija Matice hrvatske, Zagreb (16. veljače), Galerija svetog Krševana, Šibenik (11. ožujka), Velika dvorana Gradskog muzeja, Požega (24. lipnja). Izbor i postav: kustosica Olga Šram.

Djela likovne zbirke Gradskog muzeja Vinkovci u Subotici na izložbi u Modernoj galeriji „Likovni susret“ u Subotici (ožujak – travanj). Suorganizator izložbe ZKVH.

Izložba „Plakati Hrvatskog narodnog kazališta iz Zagreba“, Galerija suvenirnica u prizemlju Gradske kuće, Subotica (travanj – svibanj). Logistička potpora ZKVH-a.

Izložba „Sto dječjih inicijala“, suradnja ZKVH-a s Centrom za vizualnu kulturu Gradske knjižnice „Juraj Šižgorić“ iz Šibenika u prostoru Galerije Gradske biblioteke Subotica (svibanj).

Izložba „New Look Croatia“ Borisa Ljubičića, Moderna galerija „Likovni susret“ Subotica te gostujuće predavanje umjetnika na Akademiji likovne umjetnosti u Novom Sadu (listopad). Logistička potpora ZKVH-a.

2012.

Organiziranje izložbe plakata Darka Vukovića u Modernoj galeriji „Likovni susret“ u Subotici (ožujak).

Program i izložba „Život formi Ane Bešlić“ Gradski muzej Subotica (ožujak). Predavanje o životu i djelu Ane Bešlić održao je povjesničar umjetnosti Bela Duranci (17. svibnja) u prostorijama ZKVH-a, gdje je otvorena i izložba fotografija javnih spomenika Ane Bešlić autora Augustina Jurige (svibanj – lipanj). Izložba je bila i dio manifestacije „Noć muzeja“ (19. svibnja).

Umjetnost u tehnici slame predstavljena je 2. travnja u Gradskoj knjižnici Marka Marulića u Splitu. Organizatori: Gradska knjižnica Marka Marulića, Hrvatska matica iseljenika Split i ZKVH.

Izložba slika „Poetika krhke ljepote slame“ u Zagrebu u prostorijama Hrvatske matice iseljenika. Organizatori: Hrvatska matica iseljenika, ZKVH i Galerija Prve kolonije naive u tehnici slame iz Tavankuta (lipanj).

Prva samostalna izložba slika u Tavankutu slikarice naive Cilike Dulić Kasiba u povodu njezina osamdesetog rođendana u prostoru Galerije Prve kolonije naive u tehnici slame. Organizatori: ZKVH i Galerija Prve kolonije naive u tehnici slame (studenj).

Izložba fotografija „Lica Bačke“ Augustina Jurige: u suradnji s mjesnim hrvatskim kulturnim udrugama u Monoštoru u prostoru etno-kuće „Mali Bodrog“ (22. lipnja).

Izložba fotografija „Lica Bačke“ Augustina Jurige u HKUD-u „Vladimir Nazor“ u Somboru (8. prosinca).

Izložba fotografija „Kurnatskim idrima po Panonskom moru“ splitskog fotografa Borisa Kragića, predvorje Gradske kuće u Subotici. Organizatori: Generalni konzulat Republike Hrvatske u Subotici, ZKVH i Hrvatska matica iseljenika, podružnica Split (srpanj).

Izložba fotografija „Starinska kosidba“ Vesne Mores iz Osijeka. Predvorje Gradske kuće u Subotici 27. – 30. kolovoza. Organizatori: ZKVH i Generalni konzulat Republike Hrvatske u Subotici.

2013.

Izložba „Likovno stvaralaštvo Ivana Tikvickog Pudara“ povodom 100. obljetnice rođenja u prostorijama ZKVH-a (siječanj). Izložbu je otvorila povjesničarka umjetnosti Ljubica Vuković Dulić.

Izložba „Preko granice – hrvatski autori iz fonda Moderne galerije Likovni susret Subotica“, prostorije ZKVH-a (svibanj). Izložene su grafike i slike Ante Kuduza, Miroslava Šuteja, Zlatka Price, Mladena Galića, Julija Knifera i Ede Murtića. Autorica izložbe: kustosica Moderne galerije „Likovni susret“ Nela Tonković. Dio programa „Noći muzeja“ u Srbiji (18. svibnja).

Postav slika akademskog slikara Kristijana Sekulića iz Novoga Sada u prostorijama ZKVH-a. Izložbu je otvorila povjesničarka umjetnosti Ljubica Vuković Dulić (rujan).

„Hommage slikarstvu“ izložba zagrebačkih slikara Vatroslava Kuliša, Baneta Milenkovića i Novaka Zoltana, Zavičajna galerija „dr. Vinko Perčić“ Subotica. Organizirano u koordinaciji sa ZKVH-om (studenj).

Izložba Darka Vukovića „Plakati – ne plakati“, Organizatori: Hrvatska matica iseljenika i ZKVH, Galerija Hrvatske matice iseljenika u Zagrebu (siječanj) te u prostoru Hrvatske matice iseljenika podružnice u Puli (prosinač).

2014.

U organizaciji Muzeja Bačke Topole i ZKVH-a, 27. ožujka obilježena je 90. obljetnica smrti slikara Stipana Kopilovića. Tom prigodom u Muzeju je predstavljena monografija „Slikar Stipan Kopilović“ koju je izdao Zavod za kulturu vojvođanskih Hrvata. O slikaru i monografiji govorili su povjesničar umjetnosti Bela Duranci i književnik Tomislav Žigmanov, ravnatelj Zavoda.

2015.

ZKVH je pružio logističku potporu HKPD-u „Matija Gubec“ iz Tavan-
kuta u organizaciji izložbe slika od slame „Zlatne niti panonske ravnice“, u
Slovačkoj, u gradu Pezinoku (9. studenoga) i Devinskom Novom Selu, dijelu
Brislavoje (10. prosinca), gdje je bio prisutan ravnatelj ZKVH-a Tomislav Ži-
gmanov.

2016.

* * * * *

dić, predsjednik Organizacijskog odbora „Strossmayerovi dani Đakovo“ i Mirko Čurić, zamjenik gradonačelnika Đakova (21. svibnja).

2018.

Izložba dizajnerskih ostvarenja „Što smo vam to napravili?“, autora Darka Vukovića, dugogodišnjeg suradnika ZKVH-a (travanj). Dio programa manifestacije „Noć muzeja“ (19. svibnja) kao i programa obilježavanja desete obljetnice donošenja odluke o osnivanju ZKVH-a.

Izložba „Slikom zajedno“, zajednički program pet manjinskih zavoda za kulturu u AP Vojvodini – Slovaka, Mađara, Hrvata, Rusina i Rumunja u Suvremenoj galeriji Subotica (rujan). Predstavljeni su suvremeni vizualni umjetnici mlađe generacije iz navedenih pet nacionalno-manjinskih zajednica – Davie Nagy Abonyi, Alena Klatikova, Lea Vidaković, Darjan Hardi i Valentina Brostean kao i Maja Rakočević Cvijanov. Tiskan je prigodni katalog s dizajnerskim rješenjima Darka Vukovića, autorica postava je Nela Tonković, kustosica.

Izložba „Slikom zajedno“, Subotica, 2018.

2019.

Izložba „Slikom zajedno“ priređena je u Gradskom muzeju Senta (veljača). ZKVH se uključio u program „Noć muzeja“ izložbom pod naslovom „Što smo vam to napravili?“ Darka Vukovića (svibanj).

U Spomen-muzeju biskupa Josipa Jurja Strossmayera u Đakovu otvorena je korizmena izložba Darka Vukovića „Krug u Ruci je Inspiracija koja čini Život“. Izložbu je priredio ZKVH, a otvorio ju je ravnatelj Tomislav Žigmanov uz sudjelovanje Ženske pjevačke skupine „Kraljice Bodroga“ iz Moštoru (ožujak).

2020.

Tijekom ove godine pandemija virusa Covid-19 značajno je poremetila funkcioniranje svih društvenih institucija. Tako je i ZKVH nešto skromnije

Suradnja s Đakovačkim kulturnim krugom i Udrugom „Opor-Botići“ iz Kaštela nastavljena je u okviru 12. Dana Luke Botića uz pomoć suorganizatora u Kaštel Lukšiću te u Đakovu: priređene su dvije izložbe ZKVH-a – „150 godina *Bunjevačkih i šokačkih novina*“ u Dvorcu Vitturi u Kaštel Lukšiću te izložba o životu naivne umjetnice Cilike Dulić Kasibe u Đakovu (kolovoz).

2022.

Izložba „Molitvenici u podunavskih Hrvata – Bunjevaca i Šokaca na narodnom jeziku“. Organizator izložbe je HKPD „Matija Gubec“ Tavankut, a autorica izložbe Katarina Čeliković (ožujak).

Izložba fotografija „Lica Bačke“ subotičkog fotografa Augustina Jurige, predvorje Narodne biblioteke „Vuk Karadžić“ u Baču (travanj).

Izložba „150 godina *Bunjevačkih i šokačkih novina i Vile*“ održana je u okviru nacionalne manifestacije „Muzeji za 10“ i kao dio programa „Noć muzeja“ u prostorijama ZKVH-a (14. svibnja).

Izložba „Lica Bačke“ Augustina Jurige, Bač, 2022.

Izložba fotografija „Lica Bačke“ u Gradskom muzeju u Somboru (rujan).

Izložba nematerijalne kulturne baštine Hrvata u Srbiji pod nazivom „Živa baština“, predvorje Gradske kuće u Subotici (studenj).

Izložba „150 godina *Bunjevačkih i šokačkih novina i Vile*“, Kulturni centar Osijek. Izložba je realizirana u sklopu programa „Osijeku s potpisom, Hrvati iz Vojvodine“ (rujan).

Izložba slika Gustava Matkovića povodom 100. godišnjice rođenja u prostoru Zavičajne galerije „Dr. Vinko Perčić“ Subotica (rujan).

Izložba „Lica Bačke” fotografa Augustina Jurige realizirana je u prostoru Stare pekare u Osijeku prigodom Međunarodnog okruglog stola (2. lipnja).

Izložba „Otisak misli” Darka Vukovića u Hrvatskom domu – Matici, Subotica, povodom desete obljetnice izlaženja časopisa za književnost i umjetnost *Nova riječ* (prosinac).

Plakat izložbe „Otisak misli”

**ČITANJA KNJIŽEVNE
PRODUKCIJE**

NAŠIH PRVIH DESET GODINA STVARANJA LIJEPOGA (2011. – 2021.)

Hrvatska likovna udruga „Croart“,
Subotica, 2021., str. 320

Hrvatska likovna udruga „Croart“ iz Subotice objavila je 2021. godine monografiju *Naših prvih deset godina stvaranja lijepoga (2011. – 2021.)* koja sažima djelatnost ove likovne udruge tijekom proteklog desetljeća. Riječ je o monografiji udruge koja je svojim cjelokupnim deseto-godišnjim djelovanjem poticala razvitak suvremenih likovnih izraza u okviru zajednice vojvođanskih Hrvata, ali i u širim regionalnim okvirima, zajedno sa svojim partnerima iz Hrvatske i Mađarske.

Monografija je objavljena na 320 stranica, a priređen sadržaj predstavljen je slijedeći princip ukazivanja na aktivnosti prema pojedinačnim temama. Nakon početnog teksta „Umjesto uvoda“ koji potpisuje urednik monografije Dražen Prčić, slijede tekstovi Josipa Horvata, osnivača i predsjednika udruge, iz kojih se saznaju podaci vezani za motive osnivanja udruge, osnovne ciljeve djelovanja, a na uvid se pri- lažu preslike utemeljiteljskih akata.

Udruga je tijekom svojeg postojanja imala aktivnosti na različitim poljima, organizirala je više događanja što je popraćeno dokumentarnom građom, katalogima, novinskim člancima, diplomama i zahvalnicama, a dio je te građe prikazan u posljednjem poglavlju monografije. Značajan broj stranica monografije posvećen je kronološkom prikazu godišnjih saziva dviju likovnih kolonija čiji je osnivač ova

udruga. Riječ je o Umjetničkoj koloniji „Stipan Šabić“ te Umjetničkoj koloniji „Panon“. Možemo tako na jednome mjestu dobiti uvid u tekstove koji su u katalogu popratili pojedini godišnji saziv, a jednako tako dobiti informaciju o sudionicima te vidjeti reprodukcije njihovih radova. Značajan dodatak predstavljaju i faktografski podaci vezani uz svaki događaj koji informiraju o vremenu, mjestu te sudionicima programa, ukazujući na nemali broj pojedinaca uključenih u umjetnički život zajednice Hrvata u Srbiji, kao i drugih suradnika čija se osnovna djelatnost veže za područje kulture i umjetnosti.

Da udruga ima razgranatu sferu djelovanja potvrđuju monografska poglavlja koja ukazuju na suradnju s hrvatskim udrugama u Srbiji, s udrugama u inozemstvu, ali i na suradnju s crkvama, crkvenim zajednicama, obiteljima i pojedincima. Svoju glavnu djelatnost udruga fokusira na organiziranje samostalnih i skupnih izložaba svojih članova ili njihovih gostiju. U tom smislu, monografija svjedoči o npr. samostalnim izložbama Ruže Tumbas, Čilike Dulić Kasibe ili retrospektivnoj

izložbi djela nastalih na Umjetničkoj koloniji „Stipan Šabić“. A da udruga ne djeluje jednosmjerno, potvrđuje zainteresiranost članstva kao i jedan od programskih ciljeva udruge da posjet drugim izložbama, muzejima i galerijama predstavlja kvalitativni pomak u programu.

Autori tekstova, koji stoje u ovoj monografiji, su Dražen Prčić, Josip Horvat, Ljubica Vuković Dulić, Tomislav Žigmanov, Zvonko Sarić, Nela Tonković, Davor Bašić Palković, Stanko Špoljarić, Vojislav Sekelj, Vladan Čutura, Sanda Stanačev-Bajzek, Milovan Miković, Jasmina Jovančić Vidaković, Branimir Kopilović, Larisa Đurić, Jasminka Dulić, Ivan Vajda i Siniša Jurić, dok su autori fotografija Nada Sudarević, Zoltan Načuk, Tomislav Marjanović i Nikola Tumbas.

Grafički dizajn knjige potpisuju Josip Horvat, Snežana Buljovčić i Nera Pletikosić. Nakladnik je sama udruga, a monografija je otisnuta u 200 primjeraka.

Ljubica Vuković Dulić

Ljiljana Crnić

NE BIH, AL' MORAM

Lj. Crnić, Beograd, 2021., str. 76

S poezijom Ljiljane Crnić susrela sam se u Gradskoj knjižnici Subotica prije točno jednog desetljeća pripremajući se za predstavljanje njezine zbirke pjesama *Škrinja mojih tajni*. S tog događaja, a posebice u iskustvu čitanja njezinih stihova, nosim izrazito afirmativne dojmove

o tematsko-stilističkim značajkama spisateljskoga čina. Knjigu *Ne bih, al' moram*, objavljenu 2021. godine u Beogradu, imam pred sobom samo u elektroničkom obliku, jer je knjiga rasprodana, čime se pretpostavlja široka recepcija književnoga stvaralaštva ove književnice.

Kako i sam naslov nagovješta, knjiga pjesama Ljiljane Crnić *Ne bih, al' moram* odiše provokativnom dijalogičnošću. Naslovna slutnja prepreke, koju pjesnikinja prelazi pisanjem i/ili objavljivanjem ovako naslovljene zbirke, intrigira, navodeći nas na razmišljanje o tome što je to što se ne želi, ali se u životu mora reći ili učiniti – što činimo usprkos svojoj volji zbog nekog višeg cilja ili sile. Odmičući od naslova k unutrašnjosti knjige i stihova, uočava se dominantna stilska karakteristika razgovornoga jezika temeljenog nerijetko na prvotnom šoku, kojim bi se osigurala pozornost, te progovaranje razumljivim i često vrlo ritmičnim jezikom sniženoga registra, kako bi se što jednostavnije i pitkije prenijela misao. Za ilustraciju evo naziva nekoliko pjesama: „Ej, samo da kažem“, „Samo pitam“ i „E, to, kad te briga nije, više“.

Pjesme Ljiljane Crnić su pjesme odnosa, s izravnim obraćanjem prisutnoj ili odsutnoj osobi ili kolektivu. U propitujućim, ali čvrstim identitetskim relacijama nalaze se samo-uvjerenost i slobodno lirsko *ja* s voljenim *ti*, dinamično i promjenljivo *mi* spram kojih su nepromjenjivo neprijateljski *oni*, zavidni, ljubomorni i zli. Imperativna je ljubav, iskazana u kombinaciji s drugim osjećajima poput prkosa i ljutnje te se često ne detektira lako, a najčešće se prepoznaje u želji za otrežnjenjem drugoga,

buđenjem njegove individualnosti i autentičnosti samosvojne jedinice koja se ne smije utapati u masu. Uspjelijim pjesmama smatram one s efektnim obratima i poantama u drugom dijelu pjesme, poput one „Kad umiru snovi?” sa završnicom: *Umiru, i nije ih briga / da li nekome nedostaju* (29. str.) potom u pjesmi „Sad bih te razbila da si mi bliže” u kojoj obraćanje posustaloj duši završava stihovima: *A i ja ti popujem. / Izvini* (48. str.) ili u pjesmi „Trajna ljubavna priča”: *I mogu što hoću. / A neću ništa* (53. str.).

Ne mogu se oteti dojmu kako je zbirku *Ne bih, al' moram* napisala osoba mladalačkog duha, zaljubljenica u ljude i život, slobodne ljubavi i svedene erotike, revolucionarna borkinja za pravdu i istinu čija je osatkana od snova i želje za srećom. Tomu svakako pridonosi tematsko-motivski sklop velikog dijela pjesama i jezik, ne samo zbog razgovornosti, nego i zbog bilježenja riječi s umnažanjem vokala, npr. *mnooooo* („Ljubavnici za jednu noć”, 24. str) ili *Oooooo – Daaaaa* („Konferencija za tračare”, 26. str.).

Nažalost, lektura Milje Lukić ima propuste te u zbirci nalazimo

pravopisne i gramatičke neizbrusivosti, npr. u samo jednoj pjesmi „Bez naslova” (5. str) čak tri pogreške: *na planeti, ubjeđeni i promjeniti*.

Možda bi zbirka kao cjelina djelovala konzistentnije da je Ljiljana Crnić povjerila nekome da ju uredi umjesto što je to uradila sama. Tako ljubavni ton probijaju angažirane pjesme, dominantno ispovjednog tona prožetog na momente alegorijskim, britkim humorom. U refleksijama se ne preže za kompleksnijim idejama ili njihovim raščlanjenjima ili povezivanjima, nego se ostaje na površini. U drugom dijelu zbirke prevladava elegični ton s pjesmama posvetama obitelji i dragim ljudima (npr. Dušan Stojić, Pero Zlatar). Na makro kao i na mikro planu, kako spretno naziv jedne pjesme veli, pjesnikinja kao da *samo slijedi misli* bez artističke konceptualizacije zbirke koju bismo mogli očekivati od poznatog imena Ljiljane Crnić i njezina nemalog opusa. Ima pjesama koje su suviše, ali i onih izvrsnih poput antologijske pjesme „Mrviš se”. Raduju me takvi pjesnički biseri koje nam je pjesnikinja, usprkos svim nedaćama i preprekama koje joj život nosi, podarila, odnosno, što nije prestala biti ono što jeste – Pjesnikinja!

Ljiljana Crnić je objavila veći broj knjiga samostalno, prvenstveno u Beogradu u vlastitoj nakladi (*Nikom neću reći tko si*, 2011., *Mašo, me toga tare*, 2012., *Škrinja mojih tajni*, 2013., *Da me ima*, 2016., *Sa koje strane Dunava spavam?*, Bratislava – Bački Petrovac, 2018., *U diru trišedme*, 2019.), zastupljena je u više izbora i antologija te dobitnica više nagrada za stvaralački rad. Članica je Udruženja književnika Srbije,

Hrvatskog društva pisaca i Udruženja novinara Srbije.

Nevena Baštovanović

PREPREKOVO PROLJEĆE 2021.

HKUPD „Stanislav Preprek“ Novi Sad, Novi Sad, 2021., str. 111

PREPREKOVO PROLJEĆE 2022.

HKUPD „Stanislav Preprek“ Novi Sad, Novi Sad, 2022., str. 167

Kulturni prostor Hrvata u Vojvodini, a onda i književni kao sastavni dio istoga, iznimno je bogat, znano je već, i razvijen i u dijelu vrsta ali i broja sadržaja, no još uvijek u istima znade izostajati snažnije profilacije, napose kada je riječ o potrebi uspostave kvalitete i definiranja svrha postojanja određenih nastojanja u očitovanim vlastitim kulturnim politikama. Već ranije je tako zamijećeno, na primjer, da u području književnosti visoko izostaju priređivanja predstavljanja objavljenih književnih i inih publikacija, da se prema lo znade o naravi i broju čitateljske publike, da je institut kritike dulje vrijeme bio uvelike zapostavljen (što je za posljedicu imalo i to da je književna scena s jednakim interesom prihvaćala novu knjigu Vojislava Sekelja i onu tamo nekog Branislava Mirosława Tomlekin), da se na razini incidenta smatraju prisustva djela ovdašnjih književnih takmica u književnom životu u matici, da su svestranije valorizacijske aktivnosti

još uvijek posve nepostojeće (što pridonosi izostanku racionalne slike o književnoj sceni – književnost Hrvata u Vojvodini onda znade sličiti na kaotični galimatijas svega i svačega!), dok se o kanonizirajućim stremljenjima unutar hrvatske književnosti u Vojvodini može samo, ne krnje već u puninama, sanjati..., uz istodobnu prevagu književnog i „književnog“ stvaralaštva, osobito kada je riječ o manifestativnom prisustvu u kulturnom životu (uz prečesto nerazumijevanje uloge i mjesta književnosti u istome), dosta velikog broja aktivista koji se trse u književnosti i „književnosti“ biti takmacima, na prvi pogled pravog knjiškog bogatstva, osobito kada je riječ o pjesništvu i „pjesništvu“... S obzirom na takva (ne)stanja, svaka ozbiljna kulturna politika koja smjera na kompetitivnu intervenciju u književni život treba uračunavati takva postupanja i djelovanja koja će navedene slabosti i strukturalno i funkcionalno nadomještati ne bi li se trajnije maknuli iz područja koja pripadaju reziduama predmodernizma.

Priredba „Preprekovo proljeće“, koju novosadsko Hrvatsko kulturno-umjetničko-prosvjetno društvo

„Stanislav Preprek“ već petnaestak godina organizira okupljajući, istina manje domaće a više inozemne hrvatske pjesnike i „pjesnike“, tako čemu, nažalost, nedvojbeno ne pridonosi. Naprotiv, bojim se, uvećava tek kakofonijske sastavnice na književnoj i „književnoj“ sceni vojvođanskih Hrvata i dodatno uslo-žnjava napore ka njezinoj ozbiljnijoj i suvremenijoj profilaciji, kako onoj koja se tiče merituma – samo knji-ževnog stvaralaštva, tako i prateće institucionalne i ine, osobito knji-ževno-znanstvene, arhitekture. I da budemo posve jasni – ovdje nije toliko riječ o namjeri priređivača, već o njihovim ambicijama. Jer, kao poželjna se pojavljuje potreba za godišnjim okupljanjem onih koji nešto pišu, radnim susretom, kako bi se prozborilo o tome što se sve čini, porazgovorilo o stanju i izazovima u tim im i takvim naporima, međusobno se odmjerilo i sumjerilo, određivali pravci daljnjeg djelovanja... No, prijepori se javljaju ukoliko se isto ne poklopi s ambicijama organiza-tora ili priređivača s onim što se još kušajući živo kulturnu praksu hoće postići – nametati se za glavniju pri-redbu na književnoj sceni, biti svo-

jevrnsni kontra uteg nečemu što već postoji, koristiti vlastiti i tek godišnji događaj za jalova ukazivanja na stanovita tobož zakidanja kada je riječ o resursima i preimućstvima u knji-ževnom životu, knjiške posljedične ostvaraje držati vrhunskim dometi-ma..., čemu smo svemu godinama gdjekad začudno svjedočili.

U tim okvirima i ovlaš ocrtanim datostima našeg kulturnog i književnog života valja nam sagledavati i dvanaesti i trinaesti po redu zbornik godišnje kulturne priredbe s proljeća HKUPD-a „Stanislav Preprek“ iz Novog Sada. Izrasla iz, ne i preten-cioznih, okupljanja mjesnih snaga amaterske književne scene u gradu gdje su živjeli i radili najjača književna imena Hrvata u Vojvodini – Petko Vojnić Purčar i Jasna Melvinger (njih nikada nisu uspjeli življe animirati za svoje aktivnosti), „Preprekovo proljeće“ vremenom je postala u prostornom smislu obuhvata šira priredba, uključujući osobe poglavito iz Hr-vatske, uz natjecateljski karakter s dodjelom prve, druge i treće nagra-de za pjesničke uratke poslane na javni natječaj, no jednako tako bez veće i trajnije vrijednosti i posljedično istovrsne utjecajnosti po mjesnu hrvatsku književnost. Tomu nije pridonijelo ni angažiranje „vanjskog“ evaluatora, književnog kritičara iz Hrvatske mlađe generacije Franje Nagulova, čija je glavna uloga bila da naporima organizatora pridoda ne-kakvu zvučniju i stručniju verifikaciju i, moguće, međudržavni jači ugled, ali se u tomu nije previše uspjelo, budući da je „Preprekovo proljeće“ ostalo ono što je i bilo na samome početku – godišnja smotra s proljeća amaterske književne produkcije, tek jedna u velikom broju istih u takvo-

me nizu koja postoji u sveukupnoj hrvatskoj književnosti, slabašnih estetskih dometa.

To potvrđuju i svesci koje ovdje ukratko prikazujemo – dvanaesti: *Preprekovo proljeće 2021.* i trinaesti: *Preprekovo proljeće 2022.* po redu. U većini slučajeva po tri pjesnička uratka 17 autora (šest iz Vojvodine i 11 iz Hrvatske), objavljena su u godištu zbornika 2021., dok je onaj iz sljedeće godine nešto bogatiji – na natječaj se javilo 23 autora (10 iz Vojvodine, 10 iz Hrvatske, dva iz Bosne i Hercegovine te jedna osoba iz Nizozemske), što je za posljedicu imalo i činjenicu da je gabaritno obimniji. Ustalila se i vrijedna praksa da na početku zbornika imamo sažeto sumarno javljanje Uredništva s osnovnim informacijama o njegovu sadržaju – broju, imenima autora i osnovnim značajkama njihovih objelodanjenih djela, nakon čega slijedi kratko obrazloženje žirija o nagradama. Autori su u zbornicima poredani abecednim redom prvog slova prezimena (u onom iz 2021. tako – Vesna Andrejić Mišković, Željko Bilankov, Stjepan Crnić, Davorka Črnčec, Branka Dačević, Ivan Gačina, Maja Gračan Livada, Anđelka Korčunalić, Bosiljko Kostić, Antun Kovač, Kata Kovač, Ivo Mijatović, Ivo Mišur, Denis Perićić, Ivan Tumbas, Nada Vukašinović i Marica Žanetić Malenica, a u drugom iz 2022. Vesna Andrejić Mišković, Snježana Budanec, Stjepan Crnić, Davorka Črnčec, Branka Dačević, Azemina Dokaza Klobodanović, Ivan Gačina, Maja Gračan Livada, Aranka Kiš, Anđelka Korčunalić, Bosiljko Kostić, Antun Kovač, Kata Kovač, Evica Kraljić, Dragica Križanac, Mladen Franjo Nikšić, Ljerka Radović, Silvija Rakojević, Jelena Stanojčić, Miljenko Stojić, Branimir Miroslav

Tomlekin, Nada Vukašinović i Marica Žanetić Malenica), s tim da se uz svakoga objavljuje i kratki životopis s crno-bijelom fotografijom. Ono što može odmah „upasti u oči“ jest činjenica da se veliki broj autora pojavljuje u oba zbornika, što onda govori u prilog stalnosti sudionika ove kulturne priredbe, koja okuplja ustaljene sudionike bez većih dinamičnosti i novuma.

Na koncu se zbornika donosi recenzentska riječ redovito angažiranog književnog stručnjaka mlađe generacije iz Hrvatske Franje Nagulova, u kojoj se tek iz inherentnih perspektiva govori o osnovnim karakteristikama objelodanjenih uradaka, bez ikakve navezanosti, recimo, na autorske generičke vizure njegovih poetika ili pak, čak i površne, komparativne perspektive, napose kada je riječ o mjesnoj hrvatskoj književnosti i „književnosti“ u kontekstu ukupne ili pojedine regionalne hrvatske književnosti, što sve onda skupa uvelike umanjuje trajniju vrijednost i viševrsku književnu korisnost same recenzije. Ne i naposljetku, ova ocjena vrijedi i za same zbornike za cjelinu hrvatske književnosti u Vojvodini.

Tomislav Žigmanov

FENOMEN DEČJIH OPERA FRANJE ŠTEFANOVIĆA

*Spomen-dom bana Josipa Jelačića,
Petrovaradin, 2021., str. 62*

Urednik knjige *Fenomen dečjih opera Franje Štefanovića* dr. Darko Polić u uvodnoj je riječi (str. 6-7) pojasnio

razlog objave knjige: „Efekt koji želi izazvati ova knjiga je i upoznavanje šire kulturne javnosti sa stvaralaštvom pripadnika hrvatske nacionalne manjine, promovisanje kulture hrvatske zajednice u Petrovaradinu i njegove nematerijalne kulturne baštine kao važnog segmenta učvršćivanja savremenog kulturnog identiteta Novog Sada“. Riječ je, naime o stvaralaštvu Franje Štefanovića, nedovoljno poznatog skladatelja široj javnosti. Kako tako ne bi i ostalo, pobrinuli su se Petrovaradinci, o kojima i knjiga govori, učinili su više iskoraka u prezentaciji njegova stvaralaštva, napose dječje opere ili preciznije rečeno, opere za djecu pod nazivom „Šumska kraljica“.

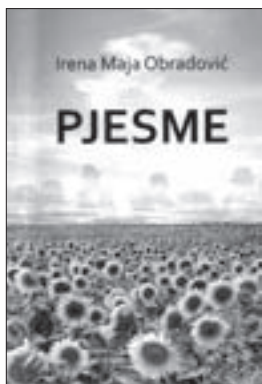
O čemu knjiga govori? Poslužit ćemo se urednikovim riječima kojima kaže kako je knjiga „najnoviji pokušaj prikaza kulturno-istorijskog konteksta autentične umetničke pojave *dečje opere* kompozitora koji je ceo svoj život stvarao u Petrovaradinu. Knjiga obuhvata analizu kulturnog i društvenog okruženja Petrovaradina i Novog Sada u periodu neposredno pre i posle Prvog svetskog rata, s osnovnim težištem na muzički opus

i analizu operskog stvaralaštva Franje Štefanovića.“

U opsegom nevelikoj knjizi objavljeni su stručni radovi čime se na vrlo zanimljiv način predstavlja opus Franje Štefanovića. Muzikolog dr. Bogdan Đaković, redoviti profesor Akademije umjetnosti u Novom Sadu, autor je prikaza „Opera Šumska kraljica Franje Štefanovića u kontekstu izvođenja dečijih i ‘pravih’ operskih dela“ (str. 8-19) s podnaslovom „Školske i amaterske produkcije u ambijentu Novog Sada i Petrovaradina poslednjih decenija 19. i prvih decenija 20. veka“.

Rad Ivane Andrić Penava nosi naslov „Franjo Štefanović – glazbeni opus i rad sa djecom (sic!)“ (str. 20-37) koji u sažetom obliku govori o životu i radu Franje Štefanovića, donosi popis glazbenih djela za zborove, ali i zanimljivosti iz njegova života. Autorica navodi kako je Štefanović tijekom svojega života izvodio sve svoje skladbe. „Napisao je 71 skladbu za muški zbor i 37 skladbi za mješoviti zbor. Ima i 15 samopjeva za glas i klavir te jednu skladbu za solo-pjevače i mješoviti zbor uz pratnju klavira.“ Ona napominje kako su sačuvane 22 dječje skladbe. Štefanović je napisao i dvadesetak fuga za klavir i kratki klavirski komad „laku noć“. Stvarao je i crkvenu glazbu. Ističe se popis skladbi za zborovima: „Muški zborovi“ (str. 27-28), „Samopjevi za glas i klavir“ (str. 30-31), „Crkvene skladbe“ (str. 31-).

Teoretičarka izvođačkih umjetnosti prof. Nataša Tasić autorica je rada „Opera pripada deci“ (str. 38-45) u kojem daje osvrt kako na Štefanovića tako i na njegovu operu „Šumska kraljica“.

plavi' i natopljenog znojem paorski" (uvodna pjesma „Srijeme"). Nadahnuta bezbrižnošću toga vremena, kroz stihove nam dočarava način tadašnjega života (*Veselo je kadgod bilo* veli u pjesmi „Kadgod"), prisjećajući se druženja, iščekivanja Božića, zime i jeseni, moba, prela, soka-ka, čeza s okićenim konjima...

Drugi ciklus nosi naziv „U mojim zvijezdama" i pred čitatelja stavlja set refleksivnih pjesama, prožetih dubljim, „težim" temama. Zvijezde iz naziva, kako Obradović piše, *čuvaju moje snove i čuvaju me od mraka* („Moje zvijezde"). A spomenuti mrak čine različite boli što ih život stavlja pred nas: gubitke/odlaske, razočaranja, strahove... U ovom segmentu upoznajemo sve zrelije pjesničko umijeće ove autorice gdje je teško izdvojiti neku od pjesama, već je preporuka jednostavno se prepustiti susretu s njima.

U trećem dijelu, naslovljenom „Ljubavi", bavi se ovom temom, u poeziji, a samim time i životu, toliko prisutnom i presudno važnom. Njoj pristupa kroz sjećanja i s puno emotivno izmiješanih slika (od ogrlice od nevidljivih poljubaca i prvog proljeća do sumnjive šutnje i ukradenog vre-

mena), što ovom segmentu zbirke daje skrivenu, duboko intimističku dimenziju.

Najjači adut naše pjesnikinje, kako saznajemo putujući stihovima, jest vjera u dobro i spremnost na opraštanje, snaga da se uzdigne nad životnim izazovima. Ona poručuje kako se ne treba ničega bojati ako mislimo da još ima vremena *voljeti sve što te je činilo nesretnim / oprostiti sve grubosti / nakon svega moći zagrljaj dati* („Oproštaj").

Jednostavnog ritma i melodije, *Pjesme* Irene Maje Obradović odišu iskrenošću, dubinom emocija i suptilnim promišljanjima, uspješno spajajući osobno i univerzalno. Ukratko, riječ je knjizi koja će vas podsjetiti na ogromnu moć riječi i njihovu sposobnost da dotiču i oslobađaju naše duše.

Davor Bašić Palković

Zvonimir Nemet

CRTICE

Vlastita naklada, Dugo Selo, 2022., str. 103

KOCKICE

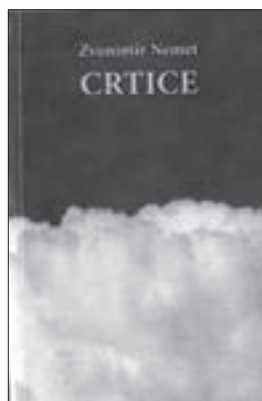
Vlastita naklada, Dugo Selo, 2022., str. 81

Prozni album života

Literatura nudi mnoštvo načina da se progovori o sebi ili drugima, izravno ili neizravno. Nikada mi, recimo, na upit što čovjeka, poput Wesa Cravena i sličnih mu, navodi da

napiše a zatim i režira *Stravu u Ulici brijestova* osim odgovora da je riječ o vlastitoj izopačenosti koja će potaknuti druge umove na još bolesnija djela. „Lako“ je sa Shelleyjem, Stevensonom, Poom ili pak Seltzerom (da samo započnemo nepregledni niz) koji su svoje mračne likove stavili na uvid cjelokupnoj javnosti da se pozabave piščevom maštom o stanju najtajnovitijeg univerzuma zvanog ljudska psiha i njezine staze, ali... horor radi horora je ništa drugo do li najobičniji larpurlartistički alibi za realne strahote koje iz njega mogu proizaći (i pro-izlaze, nažalost).

Životno iskustvo moglo je posve lako Zvonimira Nemeta navesti upravo na mračne staze pisanja i kakve god one potencijalno izgledale nitko iz njihovih uzroka ne bi čuđenje mogao izvući kao primarnu reakciju. Ali, Nemet je u svojim pedesetak kratkih priča, u dvjema knjigama nazvanih *Crtice* i *Kockice* – objavljenih 2022. u vlastitom izdanju – objelodanio ono najvrjednije što ima: čistu dušu, što prije svega znači iskrenost. Svaka, ali doslovno svaka, od njegovih „crtica“ ili „kockica“ – bila ona uspješnija ili manje uspješna, zanimljiva ili „obična“ – započinje i završava iskrenošću kakva se rijetko sreće i kod djeteta, a kamoli kod čovjeka koji je danas zagazio u osmo desetljeće života. Autor nam tako na nepunih 200 stranica u obje knjige prepričava vlastite doživljaje iz djetinjstva, mladosti ili pak iz zrele dobi kada je zbog uzavrelog fašizma i nastupajućeg rata zavičajni Srijem morao zamijeniti novim u Rugvici nadomak Zagreba. Više je stvari koje plijene u ovim pričama, ali je jedna posebno značajna: način na koji su interpretirane.

Zvonimir Nemet svoje spisateljsko neiskustvo (ponavljanje, napose u zaključcima) nadomješćuje nadarenošću kakva se ne sreće često niti kod poznatijih suvremenih prozaista. Njegova je rečenica jednostavna, precizna i razumljiva pa se čitanje lako može zamisliti i kao autorovo usmeno kazivanje negdje u manjem društvu o onome što je prošao u životu. Stoga čitatelj, prateći konciznu misao, ima istodobno mogućnost upoznati se i s autorovim bespriječornim opisima, bilo da je riječ o prirodi, stvarima ili ljudima, pa i njihovim karakteristikama, što u kombinaciji s već spomenutom čistom dušom odaje i njegovu ljudsku zrelost i mudrost. Sve ove značajke ne pridonose samo lakoći praćenja teksta nego i njegovoj zanimljivosti, bez obzira na to je li riječ o piščevim iskustvima iz djetinjstva, obitelji, vojske, s radnoga mjesta ili sporta i ribičije kao hobija.

Čovjek se i u svakodnevnom životu rijetko odlučuje podijeliti vlastite tajne s drugima, pa bili mu oni i najbližiji. Vlastita maštanja, a napose nedostatke, valjda po samoobrambenom instinktu, pripisat će fiktivnoj личности ili jednostavno to prenijeti na drugoga. U Nemetovom slučaju to,

međutim, nije tako: bilo da je u priči „pozitivac“, „neutralac“ ili „negativac“ on to ne samo da ne krije nego i naglašava („Lovro i Ivan“ ili „Forinte“, primjerice), pri čemu, poput pokore nakon ispovijedi, uz zaključak daje i poučak koji se jednako odnosi i na njega samoga i na čitatelja. Čovjek s takvim životnim iskustvom lako se može zamisliti kao osoba skrhana kombinacijom tuge, bijesa, mržnje i želje za osvetom, ali svega toga upravo (i na sreću) Nemetu nedostaje. Likove iz svog života slika svijetlim tonovima, a čitatelj opet nema dojam da to čini na štetu objektivnosti, pa čak i onda kada je riječ o najbolnijim trenutcima, kakvi su, primjerice, gubitak prijatelja u ratnoj obrani Novske („Mudrac“) ili pak razlozima napuštanja Hrtkovaca („Tajo, okreni ‘fićeka‘“). Namjesto lamentiranja o svima poznatim uzrocima ili pak preklinjanja zbog još poznatijih posljedica autor se kroz portret prijatelja ili opis događaja, s naglaskom na dječju reakciju, odlučio usredotočiti na sam događaj dajući mu upravo ono što u takvim trenucima najčešće nedostaje: činjenice. Koje tek nakon toga postaju predmet tumačenja.

Svoju spisateljsku nadarenost Nemet je potvrdio i izuzetno uspješnim dramaturškim pristupom u opisu sudbine jednog psa („Noah“), ali i nenametljivim, a opet prikladnim, spojem proze s poezijom („Slavek“, primjerice), pokazujući na taj način da je njegov senzibilitet prema drugome širok baš onoliko kolika je zapremina pojmova ljudske ljubavi i dobrote.

Ako netko u Nemetovim *Crticama* i *Kockicama* bude kop(k)ao i dublje, tražeći u iskrenosti naivu, a u jednostavnosti nedostatke, neka prije toga pročita Čehovljevu pripovijetku *O štetnosti duhana* ili pak zbirku Jozefa Škvoreckog *Iz života češkog društva*. Dok prvi, umjesto o štetnosti duhana, otkriva svoj (podređeni) odnos sa suprugom, a drugi iz vizure dječaka-stranca progovara o svojoj obitelji i ondašnjem društvu općenito, Nemet je svojim dvjema knjigama napravio sličice vlastitog života, čineći od njih prozni album za svoje najbliže i za one kojima se jedan od pedeset tiskanih primjeraka nađe u ruci.

Zlatko Romić

Stjepan Volarić

AFORIZMI

Za osobnu upotrebu i kome su zanimljivi

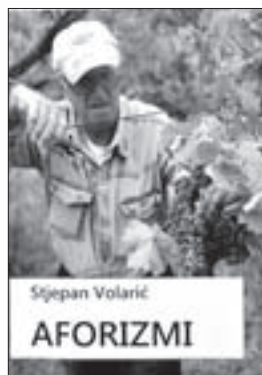
Hrvatska čitaonica „Fischer“, Surčin, 2022., str. 36

Stjepan Volarić iz Surčina u zrelijim je godinama objavio knjigu afori-

zama s podnaslovom „za osobnu upotrebu i kome su zanimljivi“. Surčinska udruga Hrvatska čitaonica „Fischer“ kao nakladnik doista je učinila nakladnički iskorak s temom aforizama koji u Srbiji i Hrvatskoj imaju brojne autore, objavljene antologije aforizama, a u hrvatskoj zajednici u Srbiji ovo je prva takva knjiga.

Desetak je tema u knjizi: „O životu“ (6-9), „O ljudskoj naravi“ (10-14), „O politici“ (15-19), „O kreativnosti i pisanju“ (20-21), „O ljubavi“ (22-23), „O braku“ (24), „O sreći“ (25-26), „O prijateljstvu“ (27-28), „O Srijemu, Sremici i Srijemcu“ (29-30), „O vinogradu i vinu“ (31-32), „O radu“ (33-35). U knjizi je objavljeno više od dvjesto pedeset aforizama.

Nekoliko riječi o aforizmu. Oni su kratka forma, izreka ili neka mudra i poučna misao koja se izriče igrom riječima, paradoksom, aluzijom, antitezom, paradoksom. Aforizmi se, po mišljenju autorice ovog teksta, drukčije čitaju i drukčije slušaju. Naime, čitajući aforizme razumijemo autorovu poruku, no u slušanju aforizama postiže se i kolektivni doživljaj i reakcija publike. I Stjepan Volarić ima iskustvo nastupa na manifestacijama te svojim čitanjem aforizama publiku ponekad nasmije, a jednako tako ju izazove i na razmišljanje. Ovo se može doživjeti i kao najbolje priznanje koje autoru daje motivaciju za daljnje praćenje različitih pojava u društvu. Inspiracije Volariću ne manjka, o čemu svjedoče teme u knjizi. Na samo tridesetak stranica vidimo aktualne aforizme koji sadrže i dozu humora, naglašavanja vlastitog stava prema životu općenito i prema pojavama koje ga okružuju.

Jedan od aforizama autor je zapisao i na svoj račun: „Kad stariji čovjek zapne i padne, nek' ne provjerava za što zapne, sve je ravno.“ On opaža: „Baviti se tuđim likom i djelom, bavimo se ustvari sami sa sobom“. No, evo i životna misao: „Tko ne plati na mostu, plati na ćupriji a može i bez plaćanja, ako zna plivati“. I politički život je zanimljiv: „Tko u politiku uđe, zaboravi na koja je vrata ušao i ne zna put natrag pa lupa po svim vratima“. Igra riječima: „Ne treba kupovati stara kola ni rasušene sanjke. Brzo shvatiš da si se nasank'o i navoz'o“. „Nije lako slavan biti jer i to moraš radom zaraditi“ bit će nam zaključna misao.

U stilskom izričaju autoru bi mogao pomoći lektor kako bi se misli preciznije iskazale, a on bi mogao spriječiti i neke od pravopisnih i jezičnih nedosljednosti. No, to ne umanjuje Volarićevo bavljenje zapisivanjem britkih stavova o temama koje spomenusmo na početku. Kako je autor knjigu objavio u dobi od sedamdeset osam godina, za čestitati je na ovoj zanimljivoj književnoj formi ali ne i lakoj za pisanje. Za poželjeti je da i dalje zapisuje te da svoje misli iznosi kako u javnosti tako i u knjigama.

Stjepan Volarić rođen je 1944. godine u Surčinu. Po zanimanju je strojarški inženjer, sada u mirovini. Aktivan je kako u vinogradarstvu i njegovanju cvijeća, tako i u radu surčinске udruge i župe. Ima ispunjen život u čemu bi se mnogi pripadnici tzv. treće dobi mogli ugledati.

Katarina Čeliković

PREPREKOVA JESEN 2021.

Zbirka kratkih priča

HKUPD „Stanislav Preprek“ Novi Sad, Novi Sad, 2021., str. 239

PREPREKOVA JESEN 2022.

Zbirka kratkih priča

HKUPD „Stanislav Preprek“ Novi Sad, Novi Sad, 2022., str. 318

Opće je poznato da je kratka priča u književnosti vojvođanskih Hrvata tijekom svoje duge i bogate povijesti bila relativno podzastupljen književni žanr, koji tek u posljednje vrijeme očituje svoj, kako brojem tako i autorima, bogatiji život. Istine radi valja reći kako u dijelu narodne književnosti pripovijesti (različitim podžanrovskih provenijencija!) čine itekakvu prevagu nad pjesništvom (o čemu najbolje svjedoče sakupljački opusi Balinta Vujkova i Ive Prčića starijeg), koje je, od kada je autorstvo zakoračilo u književnost ovdašnjih Hrvata – zbililo se to naglo koncem XIX. stoljeća kao posljedica narodnoga preporoda, postalo dominantno sve do danas. Preporodna gibanja posljedično su imala u vre-

menskom smislu ranije utjecaje na književnost Hrvata u Srijemu – već polovicom XIX. stoljeća budući da su oni bili integralni dio Trojedne kraljevine, a u Bačkoj, koja je bila sastavni dio Ugarskog državnog područja, nešto kasnije budući da je narodni preporod ovdje započeo tek nakon 1870. s djelovanjem Ambrozija Šarčevića i biskupa Ivana Antunovića.

U tom smislu, treba istaknuti, promatrano iz književno-povijesnogakursa, i sljedeću činjenicu – kratka se priča u književnosti Hrvata u Vojvodini javlja znatno učestalije u postpreporodnom razdoblju, to jest koncem XIX. i početkom XX. stoljeća (Mijo Mandić, Bariša Matković, Ivan Vujić, osobito u Srijemaca Živko Bertić i Iso Velikanović, ali i drugi), svoju je snažnu afirmaciju doživjela u razdoblju između dvaju svjetskih ratova (Blaško Rajić, Ivan Petreš, Balint Vujkov, Mara Švel-Gamiršek, Marica Vujković i dr.), a, čini se, najznačajnije predstavnike imala je u razdoblju nakon Drugoga svjetskog rata u opusima Ivana Kujundžića, Josipa Klarskog, Milivoja Prčića i Petka Vojnića Purčara, zacijelo najglasovitijeg kratkopričaša kojega je hrvatska književnost u Vojvodini do sada imala. Glasovitost posljednjeg je dakako u visokoj korelaciji s umjetničkom kvalitetom – Vojnić je Purčar bio priznat kao vrsni kratkopričaš na cijelom jugoslavenskom prostoru (što je potvrdila nenadmašna knjiga kratkih priča *Prstenovani gavran* iz 1983. godine), dok su opusi ostalih spomenutih imali dosege tek u zavičajnim – lokalnim i regionalnim, književnim prostorima.

I u živoj generaciji hrvatskih pisaca iz Vojvodine kratka je priča ne često zastupljen književni žanr – isti-

na, više u onih koji su podrijetlom iz Vojvodine i žive u Hrvatskoj, a nešto manje u onih s mjestom prebivališta u Vojvodini – i u najstarijih i u onih koji su srednje generacije pa sve do najmlađih. Spomenut ćemo ovdje troje autora najstarije generacije – Ljubicu Kolaric Dumić, Lajču Perušića i Mirka Kopunovića, dvojicu srednje – neznatnost u osobi autora ovoga prikaza i Nevena Ušumovića (vjerojatno najreprezentativnijeg kratko-pričaša ovdašnje hrvatske književnosti danas!) i tek jednog predstavnika najmlađe generacije hrvatskih pisaca iz Vojvodine – Ivana Vidaka. Naravno, poetike su i druge književne značajke njihovih kratkih priča posve različite, narativi su im užljubljeni u različita vremenska i prostorna određenja, no za sve njih vrijedi da se nijednom nisu pojavili na kulturnoj priredbi posvećenoj književnom fenomenu kratke priče „Prepekova jesen“, koju novosadsko Hrvatsko kulturno-umjetničko-prosvjetno društvo „Stanislav Prepek“ već desetak godina unazad organizira u vojvođanskom glavnom gradu. I kroz upravo tu, istina za ovu kulturnu priredbu vanjsku činjenicu, trebamo iščitavati a onda i vrednovati njezin smisao, svrhu, doseg, funkcije i postignuća za književnost vojvođanskih Hrvata i mjesnu hrvatsku kulturu uopće – sve se one, manje ili više no bitno, negativno mogu cijiniti.

Toga su vrlo dobra i vjerna potvrda i oba zbornika s tih priredaba koje ovdje prikazujemo. Nastala su kao posljedica na temelju, od strane organizatora, javno raspisanog natječaja za najbolju kratku priču u dvije navedene godine – u njima su objavljene jedna ili dvije pristigle priče od svakog autora: u šestoj

zbirci *Prepekova jesen 2021.* i sedmoj *Prepekova jesen 2022.* po redu. U prvoj koju ovdje prikazujemo zastupljena su 22 autora (samo šest iz Vojvodine i 13 iz Hrvatske, dvoje iz Nizozemske i jedan iz Bosne i Hercegovine), objavljene su u godištu zbornika 2021., dok je zbirka kratkih priča iz sljedeće godine nešto bogatija – na natječaj se tada javilo 24 autora (samo pet iz Vojvodine, opet 16 iz Hrvatske te iz Bosne i Hercegovine, Nizozemske i Italije), no objavljen im je sada veći broj uradaka što je za posljedicu imalo i činjenicu da je ovaj gabaritno opsežniji. Tomu izvjesno pridonosi i nepotrebno, čak i iritantno, veoma rijetko viđen veliki font slova osnovnog teksta, koji usto uvelike otežava i samo čitanje!

Kao i kod pjesničkih zbornika *Prepekovo proljeće* i u zborniku Društva s njegove jeseni – manifestacija se održava u mjesecu listopada – ustalila se praksa da na samome početku imamo sažeto sumarno javljanje Uredništva s osnovnima informacijama o sadržaju – broju, imenima autora i osnovnim značajkama njihovih objelodanjenih – jedne ili dvije – kratkih priča, nakon čega slijedi

kratko obrazloženje žirija o nagrađama – prvoj, drugoj i trećoj nagradi za najbolju kratku priču – kojega, da spomenemo i to, čine osobe koje za književnost (napose za dio njezine kritike!) vođovodanskih Hrvata ne znače gotovo ništa. U obje natječajne godine, iščitava se iz zbornika, samo je jedan nagrađeni iz Vojvodine, što također i više nego jasno i nedvosmisleno govori u prilog potvrde gore navedenih ocjena. I ovdje su autori u zbornicima poredani abecednim redom prvog slova prezimena (u onom iz 2021. tako – Željko Bilankov, Stjepan Crnić, Azemina Dokaza Klobodanović, Goran Đurđević, Ivan Gaćina, Aranka Kiš, Bosiljko Kostić, Antun Kovač, Kata Kovač, Evica Kraljić, Dragica Križanac, Ivo Mijatović, Branimir Mikulić, Vera Primorac, Ljerka Radović, Jelena Stanojčić, Nikola Šimić Tonin, Gorkić Taradi, Branimir Miroslav Tomlekin, Nada Vukašinović, Marica Žanetić Malenica i Kitana Žižić, a u drugom iz 2022. Vesna Andrejić Mišković, Oleg Antonić, Željko Bajza, Marijana Balog Parazajda, Gabrijel Barišić, Stjepan Crnić, Davorka Črnčec, Branka Dačević, Azemina Dokaza Klobodano-

vić, Anđelka Korčunalić, Antun Kovač, Dragica Križanac, Ivo Mijatović, Mirjana Mikulec, Zvonimir Nemet, Marija Petričević, Jagoda Prebeg, Sanja Rotim, Ruža Silađev, Branimir Miroslav Tomlekin, Perica Vujić, Nada Vukašinović, Đurđa Vukelić Rožić i Marica Žanetić Malenica), s tim da se uz svakoga objavljuje i kratki životopis s crno-bijelom fotografijom. I u slučaju „Preprekovi” zbornika s jeseni „pada u oči” činjenica da se veliki broj autora pojavljuje u oba, što i ovdje to onda govori u prilog stalnosti sudionika i ove kulturne priredbe, koja okuplja, dakle, ustaljene sudionike bez veće dinamičnosti i autorskih novuma. Kao da je riječ o nekakvoj književnoj karavani čiji je prostor ekskluzivno namijenjen samo izabranima, koji, kada je riječ o hrvatskoj književnosti u cjelini, danas pripadaju krugovima koji nisu blizu onima prve, pa čak i druge kategorije!

Budući da je riječ o istom nakladniku – HKUPD-u „Stanislav Preprek”, i u ovim zbornicima se primjećuje urednički manira iz zbornika s proljeća: na koncu knjige se objavljuje recenzentska riječ, i u ovom slučaju vanjski angažiranog i marnog, književnog stručnjaka mlađe generacije iz Hrvatske Franje Nagulova. On i ovdje također opet tek iz „inherentnih perspektiva govori o osnovnim karakteristikama objelodanjenih uradaka, bez ikakve navezanosti na autorske generičke vizure vlastitih poetika, a izostaju i moguće komparativne perspektive, napose kada je riječ o mjesnoj hrvatskoj književnosti i ‘književnosti’ u kontekstu ukupne ili pojedine regionalne hrvatske književnosti, što sve onda skupa uvelike umanjuje trajniju vrijednost i viševr-

cima ravnice". Njegov književni put uspoređuje s tijekom ravničarske rijeke. Lijepo na kraju uočava da smo pozivom na čitanje njegovih stihova zapravo pozvani na izvor nevjerojatne pjesnikove duše, duše sina ravnice. Također napominje da sve pjesme kao da su pobjegle tamburašu ispod prstiju, nakon čega ih ulovi bjelina papira pa je vrati tamburi i tamburašu, „vrati je ravnici da je raspjeva, da sa njom zapjeva uz sina ravnice od koga i krenu". Slikovito je autor uvodne riječi ukazao na još jednu osobitost stvaralaštva Zvonimira Nemeta, a ta je da je nemali broj njegovih pjesama uglazbljen te imaju važno mjesto u području tamburaške glazbe. Upravo zahvaljujući svome autentičnom narodnom izrazu, njegove pjesme se danas pjevaju, žive su i pristupačne široj publici što nikako ne treba čuditi ako se uzme u obzir da je u njima uvijek sveprisutna zemlja – ravnica, zavičaj, domovina.

Ivana Andrić Penava

Katarina Čeliković

DESETLJEĆA DVA – HRVATSKA ČITAONICA SUBOTICA (2002. – 2022.)

Hrvatska čitaonica, Subotica, 2023., str. 367

Divim se!

Kada sam u ruke uzela knjigu *Desetljeća dva – Hrvatska čitaonica Subotica (2002. – 2022.)* bila sam uvjerena kako će upravo ova knjiga

Katarine Čeliković u nakladi, dakako, Hrvatske čitaonice ponijeti priznanje za najbolju knjigu godine! Premda nije osvojila Nagradu „Emerik Pavić“, njena vrijednost daleko nadilazi formu priznanja – to je dokument koji živo svjedoči o borbi, trudu i kontinuitetu očuvanja hrvatskog identiteta u Srbiji. Ova publikacija, koja sustavno bilježi dva desetljeća djelovanja Hrvatske čitaonice, nije samo zbir događaja i aktivnosti; ona je simbol usustavljivanja, upornosti i nade.

Knjiga obiluje tekstualnim, vizualnim i drugim kvalitetama – među kojima je najvažnija ona koja ne može biti tiskana niti na bilo koji drugi način trajno (ob)uhvaćena i okamenjena jer živi u srcima, u jeziku, u životima tolikih nas! Hrvatska čitaonica je, pored Katoličke Crkve, odigrala ključnu ulogu u teškim, prijelaznim vremenima na početku ovoga milenija postavši svjetionik prosvjete i okupljanja našega naroda, prvenstveno u Subotici, postavši jedan od najznačajnijih mostova za očuvanje kulture, jezika i tradicije Hrvata u cijeloj Vojvodini do profesionalizacije kulturnih praksi. I nakon osnivanja Zavoda za kulturu vojvođanskih Hrvata 2009. godine, Hrvatska čitaonica ne prestaje s ra-

dom, nego ostaje sigurna hrvatska brodica tolikim naraštajima na kulturnoj mapi multietničkog vojvođanskog podneblja.

Ova knjiga nas podučava, kao izvrsni primjer dobre prakse, važnosti kontinuiranog, brižnog i točnog vođenja arhive, odnosno, vrjednovanja i memoriranja vlastitoga rada. Vrijedan je ovo spomenik kolektivnoj svijesti Hrvata u Srbiji. Svaka aktivnost koja je u knjizi predstavljena, sažeto je ali konkretno opisana s imenima suradnika i sudionika, koji su time dobili priznanje i zahvalu za odaziv i doprinos radu udruge. Na to se nadovezuje širina djelovanja i važnost utjecaja Hrvatske čitaonice u izvangraničnim i lokalnim sredinama, čime je još jednom potvrđen njezin značajan status u kulturnom životu ovdašnjih Hrvata.

Struktura knjige svjedoči o promišljenom pristupu. Nakon uvodnih riječi dosadašnjih dviju predsjednica i dobro kontekstualiziranog kratkog historijata o nastanku Hrvatske čitaonice, središnji dio knjige posvećen aktivnostima otvara poglavlje „Dani hrvatske knjige i riječi – dani Balinta Vujkova“ (str. 18-140). To je poglavlje posvećeno prvoj, najvažnijoj, najsadržajnijoj i najprestižnijoj suvremenoj manifestaciji ne samo u djelovanju Hrvatske čitaonice, nego i u cjelokupnoj hrvatskoj zajednici u Srbiji do danas. Ovo je ujedno i najopsežniji dio ovih „uspjelih kronika kulturnih praksi subotičke Hrvatske čitaonice“, kako piše recenzent knjige Tomislav Žigmanov. Plejada velikana, podupiratelja i prijatelja otkriva se sa stranice na stranicu svjedočeći o prepoznatosti hrvatskoga naroda i Hrvatske čitaonice,

o značaju okupljanja, razgovora, tematiziranja i valoriziranja tradicije i suvremene produkcije na hrvatskome jeziku.

Slijedi poglavlje posvećeno Pokrajinskom susretu hrvatskih pučkih pjesnika „Lira naiva“ (str. 143-184), koji Hrvatska čitaonica organizira s Katoličkim institutom za kulturu, povijest i duhovnost tj. danas Katoličkim društvom „Ivan Antunović“, a završava knjigom *Život je pisma – antologija hrvatskoga pučkog pjesništva u Srbiji 'Lira naiva' 2003. – 2022.* Živ čovjek i njegova živa, standardna i dijalektalna, hrvatska riječ emotivno su povezivali i dan-danas povezuju Hrvate u raznim mjestima širom Vojvodini oko ljubavi i brige za svoj identitet postajući sinonim za skrb o životu hrvatskih govora i druženje.

Odjeljak posvećen Pokrajinskoj smotri recitatora na hrvatskom jeziku (str. 185-230), nastaloj po uzoru na državna natjecanja u kazivanju stihova, osobno mi je iznimno drag jer budi mnoštvo uspomena. Vjerujem da će mnogi iskusiti osjećaj ushita, nježnosti i ponosa listajući ovu knjigu, kroz ovo ili neko drugo poglavlje, jer će svjedočiti dijelu svoga života, sazrijevanja, rada – svjedočiti će tomu da ih netko čuva od zaborava.

Dio knjige posvećen Etnokampu za djecu (str. 233-270) vrvi šarenilom boja, kreativnošću oblika i širinom osmijeha ne samo onih najmlađih, kojima je prvenstveno namijenjen, nego i brojnih volontera. Na njega se nadovezuju kronike Književnoga prela (str. 273-301) prožete knjigama i predstavama te slijede poglavlja „Književni susreti“ (str. 303-323), „Mala scena Hrvatske

čitaonice" (str. 329-341) i profesionalno predstavljena Naklada Hrvatske čitaonice (str. 343-360). Čini mi se kako bi životopis Bele Gabrića i fotografije o adaptaciji njegove spomen-kuće, adresa na kojoj je registrirana Hrvatska čitaonica, bolje pristajale u uvodnom poglavlju „Kako je nastajala Hrvatska čitaonica" (str. 7-16).

Knjiga Katarine Čeliković nije samo retrospektiva, već i inspiracija za buduće generacije. Ona podsjeća na značaj predanosti, dalekosežnog planiranja i kulturnog djelovanja u očuvanju i izgradnji identiteta. Ova publikacija postavlja standarde za slične projekte u budućnosti. U vremenu izazova, ova knjiga ostaje trajni podsjetnik na snagu zajedništva i važnost očuvanja kulturne baštine.

Nevena Baštovanović

Franjo Ivanković

IMATI I DATI

Pjesme moje duše

Hrvatska čitaonica Subotica, Subotica, 2023., str. 109

Franjo Ivanković (Subotica, 1937.) pjesme je počeo pisati početkom 90-tih godina. Objavljivao ih je u kalendaru *Subotička Danica* i zbirka *Lira naiva*, a 2023. pjesme su mu sabrane u samostalnoj zbirci *Imati i dati : pjesme moje duše koju je objavila Hrvatska čitaonica Subotica u sunakladi s autorovom obitelji*. Povod za ovu knjigu bio je Ivankovićev 85. rođendan.

Više od sedamdeset pjesama našlo je svoje mjesto među korica- ma ove zbirke, a Ivanković nam se predstavlja kao autor koji piše jednostavno i umjetnički nepretenciozno. *Imati i dati* prožeta je stihovima duhovne tematike; Franjo Ivanković, kao kršćanin, iz vjere u Boga crpi veliko nadahnuće za poeziju: *Ako u mojoj pjesmi / osjetiš i malo lijepog, / onda je to, vjerujem, / samo dar Duga svetog!* navodi u uvodnoj pjesmi „Pjesnik i pjesnik“. Iz te pozicije autor ispisuje i broje druge pjesme, stavljajući ih pred čitatelja: „Poziv“, „Razmisli malo“, „Žarka želja“, „Božanska milost“, „Kuća Božja“, „Pjesma na slavu Boga“, „Posljednji čas“...

Osim duhovne lirike, Ivanković piše i na druge teme. U zbirci susrećemo pjesme koje je posvetio članovima svoje obitelji, unucima („Djeda i unuk“, „Jesenski cvijet“, „Šesto čulo“, „Divno čudo“, „Čudesni smiješak“, „Čestitka za rođendan“, „Čestitka sa mora“), kćerima („Sretan rođendan“, „Dar za rođendan“), supruzi („Hvalospjev najdražoj ženi“), roditeljima („U spomen ocu i majci“).

Ivanković piše i u slavu prijateljstva, a prisjeća se i svojega odras-

koja je prvi puta objavljena posthumno, četrdeset i četiri godine nakon nastanka.

Knjiga ima 128 stranica, podijeljena je na sedam cjelina za čije je naslove uzet po jedan stih iz pjesama. Pridodan je i tumač manje poznatih riječi i izraza koji čitatelju omogućuje dodatni kontekst razumijevanju Matoševe lirike kao i biografiju pjesnika koju je priredila Katarina Čeliković. U prvoj cjelini pjesme su grupirane i vezane motivima prirode, krajolicima, osjećajima i razmišljanjima o temama poput smrti, ljubavi i prolaznosti. Drugi segment određen je poetikom autoreferencijalnosti, zatim slijedi dio posvećen dualnosti ženskoga bića. Nakon toga u knjigu je uvršteno nekoliko pjesama domoljubne provenijencije kao i polemičke poeme. Šesti segment određen je intertekstualnim dijalogom, a u posljednjem sedmom dijelu uvrštene su pjesme koje nose izvjesni socijalni karakter. U potpisu svake pjesme naveden je i podatak kada i gdje je ona objavljena. Kako Baštovanovićeva navodi, ovakav izbor pjesama samo je jedan od mo-

gućih pristupa Matoševom djelu te služi kao poticaj čitateljstvu k proučavanju njegova opusa u cjelini.

Tiraža je 700 primjeraka u tisku Štamparije „Printex“ iz Subotice, a izdanje je likovno opremio Darko Vuković. Na kraju treba dodati i podatak da je knjiga tiskana u okviru projekta „Godine novog preporoda“ uz potporu Središnjeg državnog ureda za Hrvate izvan Republike Hrvatske.

Branimir Kopilović

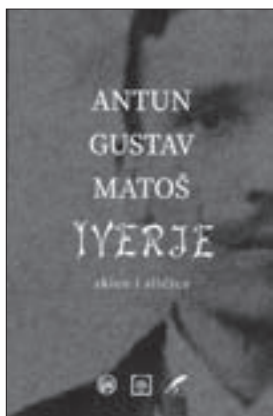
Antun Gustav Matoš

IVERJE

Skice i sličice

Društvo hrvatskih književnika – Ogranak slavonsko-baranjski-srijemski, Zavod za kulturu vojvođanskih Hrvata i Društvo hrvatskih književnika Herceg Bosne, Osijek / Subotica / Mostar, 2023., str. 255

Ambicija se književne priredbe „Dani Antuna Gustava Matoša“ ne iscrpljuje tek u organiziranju javnih kulturnih skupova u Tovarniku – mjestu piščeva rođenja, Plavni – mjestu očeva rođenja i djedova života, Kačmaru – ishodišnom mjestu obitelji Matoš, Zagrebu – mjestu preminuća i Beogradu – kulturnoj metropoli i mjestu boravka i Matoševa rada u dva navrata važna i zbog kreativnog sraza književnosti dvaju naroda. Ona svoje svrhe i ciljeve ostvaruje i kroz cijeli niz književnih i inih sadržaja koje priređuje – stalnoga memoriranja korifeja hrvatske moderne, održavanja

komemorativnih praksi, kazališnih uprizorenja, povezivanja s obrazovanjem, kritičkog iščitavanja i tematiziranja opusa, poticanja književnog stvaralaštva u suvremenosti te redovitom objavom pojedinih Matoševih ili djela o Matošu u ediciji „Knjižnica Matošev milenij“, čiji su skupni nakladnici organizatori ove priredbe a glavni urednik sveučilišni profesor iz Osijeka Goran Rem. Ovo posljednje se čini, dakle, posve svjesno, radi ponovne (re)aktualizacije i (re)afirmacije njegova izuzetna književna opusa, opusa koji, premda nije izgubio na zanimljivosti i vrijednosti, postaje slabije dostupan i tako dalji od čitateljevih očiju. Godišnjom objavom jednog naslova, pak, spomenuti se nedostatak uspješno nadomješćuje, a nezahtjevna tiskarska oprema za posljedicu ima neveliku cijenu, što onda, skupa s relativno velikim brojem nakladnika iz triju država, olakšava njegovu pristupačnost čitateljima.

Na tome je i takvome nakladničkom tragu i peta knjiga u ovome nizu *Iverje : skice i sličice*, u kojoj je objavljen sadržaj iz Matoševoga istoimenog knjiškog prvijenca objavljenog prije 125 godina – 1899.

u Mostaru. Riječ je o knjizi pripovijesti – ukupno ih je objavljeno šest, onda i sada („Moć savjesti“, „Nezahvalnost“, „Čestitka“, „Pereci, friški pereci“, „Kip domovine leta 188*“ i „Miš“) koje je Matoš ranije publicirao u književnoj periodici, s tim da je ovo, rekli bismo i popularno, izdanje, koje je priredio Mirko Ćurić, praćeno izvrsnim znanstveno-kritičkim predgovorom sveučilišnog profesora iz Mostara Antuna Lučića („Iznova podastрто Matoševo *Iverje*“, str. 7-35), zatim s dvije Matoševe autobiografije („Nedovršena autobiografija“ i „Fizički nalikujem djedu Grgi“, str. 135-150) te enciklopedijskom natuknicom o njemu iz mrežne inačice „Hrvatske enciklopedije“ (str. 151-154). Na taj način sadržajno strukturirano, očito, ovo novo izdanje „Iverja“ smjera i ka boljoj povijesno-književnoj kontekstualizaciji nastanka i cjelovitijem interpretacijskom pristupu njegovih pripovijesti, a bogatiji (auto)biografski sadržaji omogućuju stjecanje potpunije slike o njegovu životu. Ne bez razloga istaknut ćemo i besprijekornu jezičnu i svaku drugu urednost i čistotu ove knjige – njezina bezgrešnost može biti uzorom svima koji rade u području naklade knjiga među vođanskim Hrvatima, gdje još uvijek gdjekad znade izostajati i urednosti i čistote u znatnijim obimima.

Pretenciozno bi bilo ovdje i sada, u ovome kratkome prikazu ove izuzetne knjige u regionalnom hrvatskom književnom časopisu, donijeti, nakon svih tolikih do sada napisanih i izrečenih od daleko pozvanijih, i nekakvu ozbiljniju prosudbu književnih, estetskih i inih vrijednosti ovih Matoševih novela. Šest novela nastalih u njegovim pr-

vim mladalačkim književnim zaletima (a napisao ih je za života ukupno šezdesetak), o „ne malom djelcu“ koje stoji na početku za života mu otisnutih knjiga, „ne malom djelcu“, kažemo, svojih prvih pripovijesti, pripovijesti koje je inače smatrao najvrjednijim dijelom svojega književnog opusa,... budući da to uvelike izlazi iz okvira svrha ovakve registrature knjiga objavljenih u kulturnom prostoru vojvođanskih Hrvata. To ćemo ostaviti za neke druge prilike s drugim povodima, a ovdje zapisane elementarne informacije i prosudbe neka budu dovoljne za poticaj da se ova knjiga nesvakidašnje vrijednog književnog štiva nabavi i pomno pročita. Preporučamo – slobodno i više puta! I uz tople preporuke za čitanje i drugima!

Tomislav Žigmanov

Zvonimir Nemet

DRHTAJI

Vlastita naklada, Dugo Selo, 2023., 78 str.

Zbirka pjesama *Drhtaji* objavljena je tijekom 2023. u Dugom Selu, gradu u blizini Zagreba, u kojemu se trajno nastanio književnik Zvonimir Nemet nakon odlaska iz rodne Inđije i nikad zaboravljenih Hrtkovaca. Tiskana je u vlastitoj nakladi od 40 komada. Lektorica i korektorica je Vesna Bičanić, fotografija koja krase naslovnice je autorsko djelo samog Zvonimira Nemeta, a za tisak i grafičku pripremu zaslužna je Tiskara Točka iz Dugog Sela.

Ovo književno djelo Zvonimira Nemeta započinje uvodnom riječju znakovita naslova „Dušologija“, u kojemu ga autor – književnik iz Zadra Nikola Šimić Tonin naziva još jednim „neizbrisivim tragom na poetskom nebu, poetskom zvijezdom svjetlicom (...)“. Poput Nemetove zbirke pjesama *Sin ravnice* u kojoj pjesnik otvoreno iskazuje ljubav prema zavičaju, zbirka pjesama *Drhtaji* bez sumnje su važan dio njegove književne biografije s tom razlikom što pjesnik ovdje više poima sebe na način da je usmjeren na sadašnji trenutak s pogledom u budućnost, pri čemu ne krije koliko ga je značajno oblikovalo ono što je dosad proživio i doživio. „Izložimo li čovjeka oluji, križoputu, nedaći, gladi, opustošit ćemo njegovu krhkost postojanja i postajanja. Svemu tome izložen, Zvonimir Nemet odgovori pjesmom. Odgovori stihom. Svim kataklizmama. Osnaži se pjesmom.“ Čitajući samo naslove Nemetovih pjesama, čitatelj pred sobom ima „poetske putokaze pjesmoputa“ – kako je Šimić Tonin nazvao zbirke u rukopisu Zvonimira Nemeta. Ako se uzme u obzir koliko je pjesama napisao i koliko neumorno piše dalje, s

punim pravom se može zaključiti da Nemet kao pjesnik kroz pjesmu traje, kao da se unatoč vremenu koje prolazi, odupire i mladi pjesmom. Sudeći po naslovima pjesama kroz koje se nerijetko proteže riječ „ljubav“, ljubav je pjesnikov glavni izvor sreće koji ga uvijek iznova uzdiže i snaži da kroz život ide dalje.

Iako se u ovom književnom djelu ne očituje neka direktna pjesnikova veza sa zavičajem, zavičaj i djetinjstvo njegovo je primarno „inspiracijsko ognjište“. Zvonimir Nemet je bez sumnje od svojih roditelja ponio temelje istine o svijetu i životu i na tim svjetonazorima on gradi temelj svojim pjesmama. „Život i podneblje u kom je ponikao naučili su ga zdravom osjećanju slobode i pune svijesti o sebi i svom svijetu, a vrijeme u kojemu je živio otvorilo je jačanje svijesti o mnogim drugim nekadašnjim i, ako Bog da, budućim vremenima. Pjesnik s tom i takvom istančanom žicom, slobodoljublja, čovjekoljublja, ljuduje svojim stihovima“, naglašava autor uvodne riječi Šimić Tonin.

Ivana Andrić Penava

DANI HRVATSKE KNJIGE I RIJEČI : DANI BALINTA VUJKOVA

Zbornik radova s
međunarodnog znanstveno-
stručnog skupa 2022. godine

*Hrvatska čitaonica i Zavod za kulturu
vojvođanskih Hrvata, Subotica, 2023.,
287 str.*

Tema Međunarodnog znanstveno-stručnog skupa održanog u okviru XXI. Dana hrvatske knjige i riječi – dana Balinta Vujkova u Subotici, 21. i 22. listopada 2022. godine, bila je „*Storytelling* za djecu i odrasle – ljudi i priče“. Nakon održanog skupa, a povodom sljedećih XXII. po redu Dana hrvatske knjige i riječi – dana Balinta Vujkova, objavljen je novi zbornik radova s Međunarodnog znanstveno-stručnog skupa 2022., u nakladi Hrvatske čitaonice Subotica i Zavoda za kulturu vojvođanskih Hrvata.

Urednica zbornika Katarina Čeliković je na 288 stranica uvrstila osamnaest primjera dobre prakse i sedam posterskih izlaganja, a svih dvadeset pet radova potpisuje četrdeset devet autora. Na dvodnevnom znanstveno-stručnom skupu knjižničari su se bavili pitanjima što je i koje su specifičnosti usmenog pripovijedanja (*storytellinga*) te koliko se razlikuje pripovijedanje djeci i odraslima, gube li se neminovno vrijednosti pripovijedanja uživo prelaskom u virtualno okruženje te posebice kako tradicijsko pripovijedanje približiti djeci u vrijeme ograničenih fizičkih susreta. Primjeri dobre prakse sadržavali su izlaganja i postere iz knjižnica s područja Hrvatske i Srbije.

Prvi dio zbornika počinje radom Danice Leštak „Medij pripovijedanja u suvremenoj knjižničarskoj praksi“ (str. 9-28) koja piše o dobrobitima kreativnog pričanja raznih pripovjednih vrsta u knjižnicama te je to predstavila na primjeru festivala „Dan bajki i priča“ koji se održava u Hrvatskome zagorju. Slijedi tekst Tanje Graovac „*Storytelling* projekti u saradnji zrenjaninske Biblioteke i Muzeja“ (str. 29-45) kojim se pred-

stavljaju realizirani projekti Biblioteke i Muzeja u Zrenjaninu proizašle kao odgovor na problem nezainteresiranosti mladih za kulturno nasljeđe. Sandra Vukoja i Irena Vukoja u svom radu „Implementacija pripovjedačkih vještina u radu knjižničara“ (str. 47-52) naglašavaju pozitivan utjecaj pripovijedanja kroz svakodnevne aktivnosti knjižničara. Slijedi tekst „*Storytelling* ili Pričam (ti) priču – čuvam tradiciju“ (str. 53-65) čiji su autori Ivana Pešić, Suzana Tanasijević i dr Marko Bojić iz Jagodine, o tradiciji seoske knjižnice u Glavincima, gdje se organiziraju *storytelling* radionice za djecu te se tako uspostavlja i poboljšava komunikacija s najmlađim korisnicima knjige. Rad „Čarobni svet Narodne biblioteke Užice“ (str. 67-82) potpisuju Bojana Marinić, Miloš Radosavljević, Marijana Drndarević, govori o promociji knjižnog fonda knjižnice u Užicu te promidžbi čitanja i edukativno-kreativnim radionicama za djecu. Slične primjere u radu s djecom možemo naći i u tekstovima „*Storytellers* – Pričaj mi priču. Poticanje pričanja i čitanja u Dječjoj knjižnici Marina Držića“ (str. 117-126) autorica Bo-

žice Dragaš, Tanje Štignjedec Sulić, Romane Tanković, te u tekstu Milice Matijević i Bojane Petković „Šetam i pričam: prilozi lokalnoj istoriji“ (str. 153-160) o projektu koji doprinosi kako čitanju tako i očuvanju lokalne povijesti Lazarevca.

O radu s najmlađima može se pročitati u tekstovima Višnje Lj. Rajković Mrdaković i Olivera Stajić „Vreme je za priču: storiteling radionice za decu predškolskog uzrasta“ (str. 161-170) koji govori o ciklusu radionica za predškolce; potom u radu Anđelije Pruginić i Gorane Koporan „Od priče do slikovnice“ (str. 145-152) o odličnom načinu približavanja povijesnog nasljeđa grada Sombora najmlađima, potom u radu Violete D. Milošević, Olivera M. Milovanović, Marijane S. Timotić „Valjevska biblioteka – Centar za duhovnost“ (str. 171-179) u kom je opisan niz programskih cjelina valjevske knjižnice namijenjenih najmlađem uzrastu djece. Tu je i rad Bojana Lazića „*Bajkaonica* kao motivacija za razvoj ljubavi prema knjizi i čitanju u prvom razredu“ (str. 181-201) odnosno mjesečnim susretima knjižničara s prvim razredima osnovne škole prilikom kojih se čitaju slikovnice te tako razvija čitalačka navika kod djece od najranije dobi.

Dobri primjeri upotrebe pomagala mogu se iščitati u tekstovima Biljane Krnjajić i Anite Tufekčić „Lutke pomagala – Tjeloglazba u *storytellingu* kroz zaigrani *kamishibai*“ (str. 203-210) i u radu Marije Purgar i Irene Bando „Misli, riječi i slike utkane u priče“ (str. 135-144) u kojima se opisuje metoda pripovijedanja pomoću oslikanih kartica i malog drvenog kovčega, u radu s učenicima osnovnih škola u Repu-

Kao i prve dvije, (*Intimna kronika srca* (2013.) i *Slikam te riječima* (2015.) i *Ravničarska elegija* (2023.) izlazi iz iste nakladničke kuće, NIU-a „Hrvatska riječ“ iz Subotice, u ediciji Suvremena poezija.

Sadržaj je podijeljen u pet cjelina: „Šlingovanje susreta“, „Izdisanje riječi“, „Grad bez neba“, „Bili atari“ i „Oporuka ravnici“. Nazivi cjelina jasno upućuju na ravničarske motive sjevera Bačke i Vojvodine.

Naslovna pjesma ove zbirke osvojila je III. nagradu na Velikom prelu 2015. godine u Subotici. Tematski noseći cijelu pjesničku zbirku i ova pjesma priziva sliku doma koji je dalek, prostorno i vremenski. Autorica vjerno dočarava atmosferu prelske večeri koja tek što se završila, prije koji sat ili možda i prije mnogo godina. Slike su žive, ali osjećanja i sjećanja još življa. Jasno je da je ovoj i ovakvoj večeri kraj i više je neće biti. Ono neizrecivo, bolno i nepovratno naslućujemo u stihovima

*U jutru novom isklijat će u ustima
Mladica riječi vezanih u snoplje.*

Željka Zelić Nedeljković elegiju kao pjesničku vrstu dosljedno uzima kao izraz vlastitih čežnja, sjećanja, prizivanja prošlosti. U cjelini nazvanoj „Bili atari“ najočitija je elegijska čežnja za domom, onakvim kakav je bio i onakvim kakav se u pjesničkoj imaginaciji javlja kao izraz prave predstave o (idealnom), snivanom i žuđenom domu. Iz prošlosti, stvarne ili zamišljane, priziva ga pjesnikinja u stihovima pjesme „Daljine“ riječima:

*Rič odjekuje ravnice daljinom –
dok klapim putove
kojima sve ređe idem.* (str. 49).

Cjelina nazvana „Grad bez neba“ simbolički predstavlja točku s

koje se s odmakom promatra svijet *bili atara* (opet simboličkog i stvarnog prostora ukorijenjenosti, trajanja i samospoznaje). Grad bez neba mjesto je koje obilježavaju riječi nepoznato, pomrčina, gorko, sužanjsvo i ruganje. Prepoznaje se među ovim cjelinama oštri kontrast koji vlada između grada bez neba i *bili atara*.

Jezik „Ravničarske elegije“ izbrušeni je hrvatski standard obogaćen bunjevačkom ikavicom koja u autoričinu stihu teče vrlo prirodno, neusiljeno, vraćajući nas u jedan svijet koji je još tako živ pred našim očima. Autorica se služi slobodnim stihom kao dominantnim načinom ustrojstva stihova. Slobodni stih pristaje *Ravničarskoj elegiji*, dopuštajući riječima prozračnost i slobodu neophodnu za nesmetano kretanje između sadašnjeg i prošlog, stvarnog i imaginarnog, žuđenog i dočekanog.

Tematski se *Ravničarska elegija* kreće kroz polja gusto zasađena motivima zemlje, ravnice, brazda, salaša, prela, tišine i neba. Među njima ponosno i veselo niču najslađe riječi dijalekta: *svilena čorba*,

dunc od brisaka, uzlivanca i kuruzi. Najtananije svoje misli pjesnikinja je *šlingovala* onim riječima iz kojih izvire život sam, onima koje su posijane u brazdama njezina bitka. Doživljena i neizbrisiva utkanost ovih motiva u pjesnički imaginarij Željke Zelić Nedeljković daje vjerodostojnost i snagu stihovima kojima se ona javlja s ravnice koja ovdje život znači. Njezino *sićanje šušti / ko viter kad / atarom prođe ampu donese* (str. 64).

U svojoj „Oporuci ravnici“ pjesnikinja donosi niz refleksivnih pjesama, među kojima se ističu stihovi koji upućuju na transcendentalno. Ovdje je ravnica sagledana iz jednog sasvim drukčijeg rakursa, molitvenog, duhovnog, meditativnog, ali i onostranog. Prelazak je neosjetan i nježan, bez jakih kontrasta, gotovo spaja simboličku i materijalnu zemlju s uvijek simboličkim nebom. Ono što izdvaja ovu cjelinu od ostalih je poetska napetost trenutka, gibanje lirskoga subjekta na zemlji, iz zemlje, pod zemljom i, konačno, nad zemljom. U pjesničkom ostvarenju Željke Zelić Nedeljković ovo je gibanje izvedeno doista delikatno i spretno. Pjesnička tradicija vojvođanskog hrvatskog pjesništva natopljena je motivom zemlje kao dominantnim i reprezentativnim izrazom postojanja i vlastitosti. Ovo bogatstvo predstavlja i u stihovima ove pjesnikinje neosporni korijen, čiji su stariji izdanci Aleksa Kokić, Ante Jakšić, Jakov Kopilović, Vojislav Sekelj, Milovan Miković, Mirko Kopunović, Tomislav Žigmanov i drugi.

Doista, ne može se ostati nedodirnut silinom osjećanja koju donose ovakvi stihovi, duboko prožeti habitusom ravnice.

Poezija Željke Zelić Nedeljković u *Ravničarskoj elegiji* pokazuje veliku zrelost pjesničkoga izraza, jezičnu raskoš i tematsko-motivsku ukorijenjenost koja pronalazi svoje uporište u poetici ove pjesnikinje, ali i u pjesničkoj baštini bačkih Hrvata.

Klara Dulić Ševčić

Marija Šeremešić

O ŠOKCIMA JE RIČ 4 – ŠKATULJA RIČI

UG Urbani Šokci, Sombor, 2023. str. 113

Udruženje gađana „Urbani Šokci“ iz Sombora tiskalo je 2023. godine zbirku pjesama *Škatulja riči*, koja je četvrti je zbornik *O Šokcima je rič*, ove udruge. Glavna urednica je Marija Šeremešić, urednice dr. sc. Anica Bilić, dr. sc. Ljiljana Kolenić i dr. sc. Silvija Ćurak, a recenzentica je dr. sc. Ljiljana Kolenić. Zbirka pjesama tiskana je u nakladi od 100 primjeraka. U knjizi je 71 pjesma 21 pučkog pjesnika.

Na prethodna tri međunarodna okrugla stola *O Šokcima rič*, čiji je dio i tiskanje zbirke pjesama *Škatulja riči*, govorilo se o temama vezanih za običaje, tradiciju, govor, a nakon svakog okruglog stola tiskan je zbornik radova. U 2003. godini okrugli stol nije održan, a umjesto zbornika tiskana je zbirka pjesama autora iz Hrvatske i Srbije. Najveći broj autora je s vojvođanske strane Dunava, iz Berega, Monoštora, Son-te, Bača, Bođana, Sombora, zatim

Baranje, istočne Slavonije i Podravske Podgajaca. Najviše je radova na lokalnom govoru, jer svako mjesto ima svoj specifičan govor, a među objavljenim pjesmama su i pjesme pisane na standardnom hrvatskom jeziku.

U *Škatulji riči* su pjesme Ivana Andrašića, Adama Bešlina Nove, Stanke Čoban, Josipa Dumendžića Meštra, Anite Đipanova Marijanović, Stipe Golobova, Zlatka Gorjanca, Sandre Kapić, Antuna Kovača, Kate Kovač, Anice Krajačić, Marice Mikrut, Cecilije Miler, Ivana Pašića, Agate Rižanji, Ruže Silađev, Marije Šeremešić, Željka Šeremešića, Marije Šomodvarac, Božane Vidaković i Slavka Žebića. Autori su pjesnici čiji su radovi već objavljivani u zbornicima radova, a neki imaju i samostalne zbirke pjesama. Urednica Marija Šeremešić poznaje svakog od autora, pratila je njihov rad, znalački je odabrala pjesme za *Škatulju riči* te se ovom zbirkom pjesama pokazala kao vrsni poznavalac slavonskog dijalekta.

Recenzentica knjige dr. sc. Ljiljana Kolenić *Škatulju riči* nazvala je antologijskom zbirkom lirskih pje-

sama hrvatskih pjesnika koji pišu na slavonskom dijalektu. Slavonski je dijalekt poseban dijalekt štokavskog narječja koji je po mnogim obilježjima različit od ostalih štokavskih dijalekata. Najrasprostranjeniji je uz Savu, Dravu i Dunav. Govori slavonskog dijalekta u bačkom Podunavlju poznati su po šokačkoj ikavici, s baranjske strane Dunava govor je ikavsko-ekavski govor slavonskog dijalekta, a u Podravini ekavski.

„Svaka od pjesama sadrži jezične značajke svojega zavičajnog mjesnog govora. Nalazimo u tim pjesmama mnoštvo već zaboravljenih i potisnutih riječi koje autori pronalaze u svojim sjećanjima. *Škatulja riči* veliki je spomenik, kutija prepuna sjećanja na stare riječi, stare predmete, uspomene, duboke osjećaje. Glavna urednica ove zbirke poezije svjesna je koliko i kakvo je značenje slavonskog dijalekta, upravo šokačke ikavice u Vojvodini. Govornici koji još čuvaju svoj zavičajni izričaj i na njemu pišu, čuvaju tako svoju kulturu i hrvatski“, napisala je u recenziji dr. sc. Kolenić.

Autori najčešće pišu o prošlim, zaboravljenim vremenima, nostalgiji za prošlim danima, o želji da se običaju ne zaborave, odlascima, rastancima, ljubavima...

Takvi su stihovi pjesme „Sićanje“ Stanke Čoban:

Čizme su ti poarane, klompe su ti naložite

gaće su ti poderane, skute su ti prodane

kuće su ti puste, crkve su ti prazne

njive su ti tuđe... a salaša nema...

ni kirbaja, ni Rajska Divo, ni

Gospe Radosne!

Ništa više nema...

A imal tebe Šokadijo moja?

Pjesme u sebi nose duh ravni-
ce, miris zemlje i širokih njiva i tuge
za praznim kućama, praznim crkva-
ma, zaboravljenim tamburašima i
šokačkim kolima, prelima i tugu za
zaboravljenim šokačkim *ričima*. *Ška-
tulja riči* ostaje trajni zapis jednog
nestalog vremena, narodnog blaga
sačuvanog među koricama knjige.

Zlata Vasiljević

DUŠA OD ZLATA – LIRA NAIVA 2023.

*Hrvatska čitaonica Subotica i Katolič-
ko društvo „Ivan Antunović“ Subotica,
Subotica, 2023., str. 165*

Nakon više od dva desetljeća po-
stojanja „Lire naive“ – godišnjeg
susreta hrvatskih pučkih pjesnika,
pred nama je zbirka pod nazivom
Duša od zlata koja je plod susreta
2023. Susreti „Lire naive“ održavaju
se svake godine u jednom od vojvo-
đanskih mjesta (Subotica, Sombor,
Golubinci, Vajska, Monoštor, Sonta,
Plavna, Lemeš, Novi Sad, Bereg, Sri-
jemska Mitrovica, Zemun, Žednik,
Mala Bosna, Surčin...). Organiziraju
ga Hrvatska čitaonica Subotica i Ka-
toličko društvo „Ivan Antunović“ iz
Subotice. Dio njih su amateri, a dio
afirmirani pjesnici koji pišu na stan-
dardnom hrvatskom jeziku odnosno
na bunjevačkoj ili šokačkoj ikavici.

Dan „Lire naive“ sastoji se od
razmjene iskustava, gostovanja hr-
vatskih pisaca i, u konačnici, pje-
sničke večeri na kojoj pjesnici čitaju
svoje radove.

U ovoj zbirci je 56 pjesnika i
pjesnikinja iz Srbije i Hrvatske koji su

zastupljeni s pjesmama (jednom ili
više) različitih tema. Izbor pjesa-
ma povjeren je Klari Dulić Ševčić, a
urednica zbirke je Katarina Čeliković.

Promatrajući naslovnici knjige
(autor Petar Gaković) dobivamo od-
govor što se u njoj krije. Prikaz zre-
log žita na beskrajnoj ravnici, gdje u
smiraj dana dominira prekrasno cr-
venilo sunčevih zraka, podsjetilo me
je na, jednom prigodom izgovorene
riječi književnika Tomislava Žigma-
nova (Čikerija), zagledanog u dalji-
nu iznad tavankutskog crnog *piska*
– „Slušaj, ovdje vrišti tišina“.

Jer, i ova se zbirka čita u tišini
kako bi se bolje čula.

Što donosi zrelost pisanja u zre-
lim godinama? Možda mudrost koja
jedino životom može biti proživlje-
na i zaslužena, ali koja istodobno
ne donosi uvijek osjećaj zadovolj-
stva već slutnju kraja (za neke), ali i
svjesnost novog početka za mladost
koja isključava. Pjesma je u stvari ži-
vot, a život može biti pjesma. Toli-
ko raznovrsnih tema u samo jednoj
zbirci govori o bogatstvu zavičajne
tematike koju samo pjesnici mogu
povezati i, fokusirano i strpljivo, pre-
nijeti na list papira. To je talent.

Skupinu pjesnika entuzijasta „Lire naive“ povezuje ljubav prema pisanoj riječi na materinskom jeziku kojeg žele sačuvati. Svjesni su prolaznosti, jer ono što nije zapisano, izbljedit će na usnama i sjećanju neke treće generacije...

Zapitam se katkad odakle se crpe teme za pisanje. Sa svih strana, reklo bi se.

Zamislím se u vezi toga i shvatim – odgovor mi je „pod nogama“. Ova svojeglava ravnica stoljećima upija svaki korak našeg čovjeka, svaku emociju, veliko nadanje, neiskazanu strepnju, ljubavi, čežnje, strahove, radosti, tuge i što sve ne... O, koliko svega u njoj ima? I upija... I dalje, i dalje... Koliko li je žedna ova zemlja? Pijanica jedna ili pijanica vrijedna? A onda, s noge na nogu, istim tim putem prođe pjesnik. Dogodi se čudo. Malo zastane, oslušne oko sebe, uzme papir i kao krvotokom preko stopala iz rodne zemlje dolaze sve vjekovno zarobljene emocije i sjećanja svih onih koji su gazili istom stopom, od Bunjevača, Šokaca, Dalmata... i svih ostalih imenom i rodom, bosih, u krparama hodećih, u lancima, ranjenih i bolnih stopala, u drvenim klompama, čizama i cipelama, istodobno proživljujući tijelo pjesnika. Pogledavši u nebo, u beskrajnom svemiru riječi i emocija, razabire slova i izraze, te ubrzo sve sjedne na svoje mjesto, i rodi se – pjesma.

Tako i „Lira naiva“ živi – s pjesnicima iskrenih i jakih emocija. Onih koji ne zaboravljaju svoj rodni kraj, koji zbore o Slavoniji, Srijemu, Bačkoj, a slike se dalje redaju: križ u ataru, kruh, bunjevačka *nana*, *dica* iz sokaka, djetinjstvo, snijeg, đeram, tambura, bečarac... Tu su i jake

emocije kada je vjera u pitanju: strah od Boga, moć krunice, Uskrs, božićnjak, Vodeni *ponediljak*, ali isto tako i povratak na salaš, žal za mladosti, prolaznost života, pjesme posvećene majci ili ocu.

Ova je knjiga rezultat velikog entuzijazma i upornosti hrvatskih pučkih pjesnika okupljenih oko skupine „Lira naiva“. Nisu pjesnici po zvanju, ali pišu jednostavno i jasno, onako kako ih srce vodi. Nijedna napisana riječ ili stih nema pretenzije za književnu nagradu, već samo želju da ih netko pročita, promisli o njima i osjeti.

Zoltan Sič

Marica Mikrut

KORAK DO SNA

Vlastita naklada, Sombor, 2023., str. 102

Marica Mikrut je pjesnikinja koja skoro trideset godina piše i objavljuje pjesme duhovne tematike i zavičajnu poeziju. Piše na standardnom hrvatskom jeziku i šokačkoj ikavici. Sudjeluje na susretima pjesnika, pjesme su joj objavljivane u zbornicima, izvođene na Festivalu hrvatskih duhovnih pjesama *HosanaFest*. Prva objavljena knjiga Marice Mikrut bila je *Šokica slidi Isusa do Kalvarije*, koja je u nakladi UG-a *Urbani Šokci* tiskana 2018. godine.

U vlastitoj nakladi 2023. godine objavila je zbirku pjesama *Korak do sna*. Na 102 stranice objavljeno je 66 pjesama koje je autorica napisala posljed-

Zlata Vasiljević

Bez obzira jesu li pjesme s duhovnom ili zavičajnom tematikom stihove Marice Mikrut prožima ljubav. Ljubav prema Bogu, ljubav prema Sonti, Sokadiji, rodnoj kući, roditeljima, nekom prošlom životu...

**KULTURNO-DRUŠTVENI
DOKUMENTARIJ**

PROSINAC, 2023.

1.

HKUD „Vladimir Nazor“ iz Sombora je održao prezentaciju knjižnice i digitalizirane arhivske građe u šah-dvorani Hrvatskoga doma.

1. – 3.

Hrvatsko nacionalno vijeće u Republici Srbiji (HNV) organiziralo je susret elektora V. saziva HNV-a u Tuheljskim Toplicama u Hrvatskom zagorju koji su osim radnog sastanka imali i programe zabavnog i turističkog sadržaja s ciljem boljeg upoznavanja i osnaživanja elektora.

2.

U dvorištu Župe svetog Marka evanđeliste u Žedniku održan je 3. Adventski vašar „Od srca djeci“ koji je imao za cilj prikupiti novac za božićne paketiće za djecu ove župe.

2.

HKUD „Vladimir Nazor“ iz Sombora obilježio je 87. obljetnicu postojanja godišnjim koncertom održanim u Hrvatskom domu u Somboru. U programu su sudjelovale folklorna, dramska, pjevačka i tamburaška sekcija Društva, a predstavljena je i sportska sekcija te veslači „Salašari somborski“. Na koncertu su uručene i zahvalnice članovima pojedinih sekcija za doprinos u radu Društva.

2.

Glazbeno-pjesnička „Večer ikavice“ održana je u Stanišiću u organizaciji mjesnog HKD-a „Vladimir Nazor“. Sudionici programa izvodili su pjesme i poeziju na ikavici (hercegovačkoj, dalmatinskoj, bosanskoj, šokačkoj i bunjevačkoj), a sudjelovali su recitatori, etno i pjevačke skupine i KUD-ovi iz Hrvatske, Bosne i Hercegovine te Srbije.

3.

U organizaciji HKPD-a „Matija Gubec“ i Galerije Prve kolonije naive u tehnici slame, a u sklopu programa „Advent u Tavankutu“, u Galeriji je otvorena tradicionalna izložba božićnjaka i božićnih ukrasa ukrašenih slamom.

3.

Na V. Međunarodnom festivalu tamburaških društava Vojvodine održanom u Kulturnom centru „Branica Crnčević“ u Rumi prvo mjesto je osvojio Subotički tamburaški orkestar dok su treći bili Veliki tamburaški orkestar HKPD-a „Matija Gubec“ iz Rume.

4.

U sklopu projekta „Dani Rusina u Đurđinu“, učenici, nastavnici i ravnateljica OŠ „Vladimir Nazor“ iz Đurđina, posjetili su osnovnu i srednju školu s domom učenika „Petro Kuzmjak“ u Ruskom Krsturu.

5.

U okviru programa „Advent u Tavankutu“ u OŠ „Matija Gubec“ u Tavankutu otvoren je Adventski vašar.

6.

Sveti Nikola darivao je djecu diljem Vojvodine u vrtićima i školama gdje se odvija cjelovita nastava na hrvatskom jeziku ili izučava predmet hrvatski jezik s elementima nacionalne kulture. Darove je osiguralo Hrvatsko nacionalno vijeće.

6.

Stručni žiri Kulturno-prosvjetne zajednice Srbije pod pokroviteljstvom Ministarstva kulture i vanjskih poslova uručio je u Beogradu nagradu „Zlatna značka i povelja“ za nesebičan i dugotrajan rad i stvaralački doprinos u širenju kulture koju je, među ostalima, dobila i profesorica klavira i zborovoditeljica s. Cecilija Tomkić iz Srijemske Mitrovice.

7.

Subotički biskup Franjo Fazekas imenovao je članove Zbora savjetnika Subotičke biskupije, koji su položili ispovijest vjere i prisegu vjernosti te održali konstitutivnu sjednicu.

8.

U okviru prve, školske razine online kviza znanja i kreativnosti za srednjoškolce „Mreža čitanja“, koji ove godine nosi naziv „U mreži odrastanja: izazovi i prepreke“, na sljedeću razinu natjecanja se plasiralo i 36 učenika subotičke Gimnazije „Svetozar Marković“, Srednje Medicinske i Politehničke škole. Kviz organizira Hrvatska mreža školskih knjižničara, a u Subotici ga je proveo HNV u suradnji s NIU „Hrvatska riječ“.

8. – 9.

Nataša Stipančević, predsjednica Odbora za obrazovanje HNV-a sudjelovala je na dvodnevnoj obuci koju je u Kongresnom centru Ceptor, Potes Andrevlje, organiziralo Udruženje e-Regija na temu „Primjeri dobre prakse – načini motivacije i podrške učenika, roditelja i nastavnika s ciljem povećanja sudjelovanja i kvalitete obrazovanja na jeziku nacionalne manjine“.

9.

Pobjednici XXII. Pokrajinske smotre recitatora na hrvatskom jeziku koju organizira Hrvatska čitaonica iz Subotice boravili su na jednodnevnom nagradnom izletu u Osijeku.

9.

KUDH „Bodrog“ iz Monoštora održao je u crkvi sv. Petra i Pavla koncert u povodu božićnih blagdana pod nazivom „Srićna noć je prispila“ u Monoštora. Osim pjevačkih skupina KUDH-a „Bodrog“, malog dječjeg zbora Udruge koji je izveo svoj program u pratnji tamburaškog orkestra „Mali monoštorski tamburaši“, gost koncerta bio je Vokalni ansambl „Quadrivia“ iz Sombora.

9.

Treći po redu adventski humanitarni vašar ispred župe Marije Majke Crkve u Subotici organizirali su župljani na čelu sa župnikom preč. Željkom Šipekom.

9.

U crkvi Presvetog srca Isusova u Donjem Tavankutu u okviru programa „Advent u Tavankutu“ održan je koncert folklornog odjela HKPD-a „Matija Gubec“ na kojem su kao gošće nastupile i „Prelje“, pjevačka skupina HKC-a „Bunjevačko kolo“ iz Subotice te tamburaši HGU-a „Festival bunjevački pisma“ iz Subotice.

9.

U kapeli Crne Gospe u franjevačkom samostanu u Subotici obilježeno je 300 godina od kada je odlučeno da se subotička vojna tvrđava preda franjevcima i preuredi u crkvu i samostan, o čemu je 6. prosinca 1723. godine Dvorsko ratno vijeće u Beču izdalo potvrdu. Tim povodom na ovu temu predavanje je održao mr. sc. Bela Tonković.

9.

Predizborni skup koalicije „Ujedinjeni za pravdu“ održan je u Velikoj dvorani HKC-a „Bunjevačko kolo“ u Subotici.

9.

U 87. godini života u Tuheljskim Toplicama preminula je istaknuta hrvatska pijanistica i glasovirska pedagoginja podrijetlom iz Srijemske Mitrovice Pavica Gvozdić.

9. – 13.

„Manjinska pitanja u njemačko-danskom graničnom području“ bila je tema studijskog putovanja održanog u Suddanmarku u organizaciji Mreže manjinskih kompetencija u suradnji s Centrom za istoriju, demokratiju i pomirenje na kojem su među ostalima, kao predstavnici hrvatske zajednice iz

Srbije sudjelovali Filip Čeliković, voditelj Kabineta predsjednice HNV-a te glavna i odgovorna urednica tjednika *Hrvatska riječ* Zlata Vasiljević.

10.

U sklopu programa „Advent u Tavan-kutu“, mjesno društvo HKPD „Matija Gubec“ održao je svoj božićni folklorni koncert u Domu kulture na kojem su osim domaćina, koji su među ostalim prikazali i obnovljeni običaj „betlema-ra“, kao gosti nastupili KUD „Diša Đurđević“ iz Vreoca kod Lazarevca (Srbija) i KUD-a „Baranjski Šokci“ iz Topolja (Hrvatska).

10.

Četvrti po redu Humanitarni adventski vašar namijenjen župljanima u potrebi održan je u župi sv. Jurja u Vajskoj u organizaciji ove i župe sv. Ilije iz Bođana. Kao gošće su se priključile članice kreativne sekcije „Creativa“ Hrvatske kulturne udruge „Nikola Dogan“ iz Hrtkovaca, Nikinaca i Platičeva.

10.

U sklopu programa „Božić u Surčinu“, a u organizaciji Hrvatske čitaonice „Fischer“ iz Surčina, u mjesnoj je crkvi Presvetog Trojstva održan koncert klasične glazbe „13 gudača sa solistima“. Istoga dana prijedpodne otvorena je i Božićna izložba radova članica Fische-rove Kreativne sekcije.

11.

Katoličko društvo „Ivan Antunović“ i njegov Etnografskog odjel „Blaško Rajić“ organizirali su 27. Izložbu božićnjaka u vestibulu Gradske kuće u Subotici. Na izložbi su postavljene i prodajni radovi Likovnog odjela HKC-a „Bunjevačko kolo“ iz Subotice i Likovno-slamarskog odjela HKPD-a „Matija Gubec“ iz Tavankuta. Izložbi su prethodile radionice u Subotici i Tavankutu na kojoj su djeca izrađivala božićnjake.

12.

Najnovija knjiga *Subotica – Priča o fotografiji III.* pisca i novinara Dražena Prčića predstavljena je u Gradskom muzeju u Subotici. Uz autora, na promociji je govorio ravnatelj Povijesnog arhiva Subotica Stevan Mačković i arhivist Dejan Mrkić.

12.

Ususret predstojećim izborima u Srbiji predsjednik Vlade Republike Hrvatske Andrej Plenković susreo se u Zagrebu s predsjednikom Demokratskog saveza Hrvata u Vojvodini Tomislavom Žigmanovim.

13.

Koncert humanitarnog karaktera pod nazivom „Muzikom protiv bolesti“, održan u Velikoj vijećnici Gradske kuće u Subotici, okupio je ansamble „Uspomena“, „Ruže“, „Tajna“ i „Amanet“.

13.

HKD „Dr. Nikola Dogan“ iz Hrtkovaca obilježilo je godinu dana od svog osnutka. Nakon svete mise služene u crkvi sv. Klementa održana je osnivačka skupština Mjesne organizacije Demokratskog saveza Hrvata u Vojvodini Platičevo-Hrtkovci-Nikinaci na kojoj je za predsjednika izabran Tomislav Brkljača, a za potpredsjednika Miroslav Jurković.

15.

Pismo namjere o uspostavljanju suradnje između Hrvatske zajednice županija i Hrvatskog nacionalnog vijeća u Republici Srbiji (HNV) kojim je usustavljeno financiranje programa i projekata Vijeća, potpisali su u Hrvatskom domu – Matici u Subotici predsjednik HZZ-a Danijel Marušić i predsjednica HNV-a Jasna Vojnić. Potpisivanju sporazuma prisustvovali su predstavnici sljedećih županija: Virovitičko-podravske, Požeško-slavonske, Brodsko-posavske, Osječko-baranjske, Krapinsko-zagorske i Vukovarsko-srijemske županije

dva božićnjaka iz Sombora Kristine Vuković.

22.

Poznati subotički vokalni solist Marko Žigmanović u suradnji s HKC-om „Bunjevačko kolo“ je u velikoj dvorani Centra održao koncert pod nazivom „Ostale su pisme Olivera Dragojevića“.

22.

Hrvatsko kulturno-prosvjetno društvo „Đurđin“ u suradnji s mjesnom župom priredilo je božićni program pod nazivom „Tiha noć“ u Đurđinu u župnoj pastoralnoj dvorani „Otac Gerard Tomo Stantić“.

22.

Tradicionalni Božićni koncert u Subotici, 33. po redu, održan je u Velikoj vijećnici Gradske kuće. Na repertoaru su bile božićne pjesme iz Bačke i Hrvatske te iz drugih dijelova svijeta. Sudjelovali su Katedralni zbor „Albe Vidaković“ i dječji zbor „Zlatni klasovi“ pod ravnanjem Miroslava Stantića, Subotički tamburaški orkestar i „Choir singers“ pod ravnanjem Marijane Marki. Kao vokalni solisti nastupili su Aleksandra Ušumović Pleškosić, Emina Tikvicki, Jakov Vukov, Marija Kovač, Bojan Bukvić i Antonija Dulić.

22.

U župnoj crkvi Uznesenja Blažene Djevice Marije u Zemunu održan je Božićni koncert pjevačkog zbora „Odjek“ koji djeluje u okviru Zajednice Hrvata Zemuna „Ilija Okrugić“.

22.

Središnji državni ured za Hrvate izvan Republike Hrvatske objavio je rezultate 2. Javnog poziva za prijavu posebnih potreba i projekata od interesa za Hrvate izvan Hrvatske u svrhu ostvarenja financijske potpore za 2023. godinu. Ukupan iznos dodijeljenih sredstava je 880.000 eura. Među ostalim,

sredstva je dobilo i tridesetak projekata hrvatskih institucija, udruga i župa iz Srbije kao i četvero pripadnika hrvatske zajednice u kategoriji ugroženih pojedinaca.

27.

Sedamdeset i troje studenata koji studiraju u Srbiji, a pripadnici su hrvatske zajednice, dobilo je jednokratnu stipendiju Hrvatskog prosvjetnog društva „Bela Gabrić“ iz Subotice. Udruga je sredstva za stipendije osigurala na natječaju Središnjeg državnog ureda za Hrvate izvan Republike Hrvatske kao i uz pomoć donacija NIU „Hrvatska riječ“, ZKVH-a i HNV-a.

27.

Tradicionalni božićni koncert HKPD-a „Jelačić“ održan je u crkvi Uzvišenja sv. Križa u Petrovaradinu (Starom Majuru). Sudjelovali su mješoviti zbor HKPD-a „Jelačić“ pod ravnanjem Vesne Kesić Krsmanović te nedavno reosnovan tamburaški orkestar pod ravnanjem prof. Branislava Tubića. Vokalni solist bio je Miroslav Klačnja.

27.

Mila Rukavina, učenica 1. f odjela na hrvatskom jeziku subotičke Gimnazije „Svetozar Marković“, dobitnica je nagrade „Takmičari generacije“ za postignute izvanredne rezultate na republičkim natjecanjima u školskoj 2022./23. godini kada je pohađala OS „Ivan Milutinović“. Budući da Mila nije mogla prisustvovati svečanoj dodjeli nagrada u Palači Srbija, svoju nagradu – laptop i diplomu, primila je u Gimnaziji.

28.

U okviru manifestacije „Božić u Surčinu“ u Hrvatskoj čitaonici „Fischer“ održan je treći susret betlemaša na kojem su kao gosti sudjelovali i betlemaši iz Novog Slankamena, gdje se ovaj običaj također njeguje desetljećima.

SIJEČANJ, 2024.

3. – 12.

U organizaciji Hrvatske matice iseljenika na Zimskoj školi folklora održanoj u Koprivnici iz Vojvodine su sudjelovali u sekciji plesa Nemanja Sarić i Mila Kujundžić iz HKC-a „Bunjevačko kolo“ iz Subotice, a u sekciji tambure Marko Grmić iz tavankutskog HKPD-a „Matija Gubec“, Bojan Levovnik iz rumskog HKPD-a „Matija Gubec“ i Nenad Temunović iz HGU-a „Festival bunjevački pisama“ iz Subotice.

5.

U okviru programa „Božić u Surčinu“, u prostorijama Hrvatske čitaonice „Fischer“ održan je prikaz božićnih običaja – božićne trpeze.

5. – 6.

Kraljci iz Rume pohodili su kućanstva u Rumi i uz pjesmu „Narodi nam se kralj nebeski“ javili radosnu vijest o rođenju Isusa Krista. Tako je i ove godine nastavljen običaj *kraljaca* koji se u Rumi prakticira više od jednog stoljeća i po kome su župljani ovoga mjestu specifični.

6.

Predsjednica HNV-a Jasna Vojnić i predstavnici DSHV-a Mirko Ostrogonac i Ivan Budinčević prisustvovali su tradicionalnom Božićnom prijemu Srpskog narodnog vijeća u Zagrebu.

7.

Dani biskupa Ivana Antunovića započeli su u subotičkoj katedrali sv. Terezije Avilske svetom misa koju je predvodio vlč. Tomislav Vojnić Mijatov.

7.

Nakon duge i teške bolesti, u Zagrebu je u 85. godini života preminuo Vjekoslav Dorn, liječnik, oftalmolog, specijalist pedijatrijske oftalmologije i strabologije, sveučilišni profesor, podrijetlom iz srijemskog mjesta Hrtkovci.

8. – 12.

Na župi sv. Roka u Subotici u dvije dnevne smjene održan je Zimski oratorij za oko 100 djece osnovnoškolske dobi i 60-ak animatora na temu: „Deset Božjih zapovijedi“.

9.

Djeca iz Vajske, Bača, Plavne i Selenče nastupila su u sklopu Božićnog i novogodišnjeg festivala „Božićna čarolija“ u Novom Sadu.

12.

U okviru Dana biskupa Ivana Antunovića položeni su vijenci na spomenik biskupa Ivana Antunovića u parku kod katedrale sv. Terezije Avilske u Subotici.

12.

Prva premijera Narodnog pozorišta Sombor u 2024. godini bila je premijera predstave „Ljudi od voska“, hrvatskog autora Mate Matišića koju je režirao mladi redatelj Ivan Vanja Alač. Ovo je bila i praižvedba ovog komada u Srbiji kojoj je prisustvovao i Matišić.

13.

Članica i dopredsjednica HLU-a „Cro-art“ iz Subotice Nela Horvat dobila je prvu nagradu za slikarstvo za tehniku batik na ovogodišnjem, 26. Sremsko-karlovačkom novogodišnjem likovnom salonu na kojem je sudjelovalo 60 autora (akademske i amaterske).

14.

U okviru programa „Božić u Surčinu“ Hrvatska čitaonica „Fischer“ organizirala je Božićni koncert u mjesnoj crkvi Presvetog Trojstva na kojem su nastupili zbor župe Presvetog Trojstva, tamburaši udruge „Fischer“ i vokalni solisti uz instrumentalnu pratnju.

15.

U prostorijama Caritasa u Srijemskoj Mitrovici svečano je obilježeno 20 godina uspješnog rada Caritasa „Sveta Anastazija“.

Pavla Apostola zaštitnika gimnazije i sjemeništa „Paulinum“. Ovom prigodom je dvojici bogoslova: Ádámu Huszáru i Ábelu Gubenu dodijeljena služba lektorata.

25.

Nova internetska stranica Subotičke biskupije, dostupna na mađarskom i hrvatskom jeziku na domeni catholicus.rs, predstavljena je javnosti.

25.

U Galeriji Doma kulture u Srbobranu otvorena je izložba Nele Horvat, subotičke slikarice koja stvara u batik tehnici (slikanje vrućim voskom na svili).

25.

Ususret obljetnici, 100 godina od smrti petrovaradinskog skladatelja, tvorca opere za djecu Franje Štefanovića, dan ranije, predstavnici mjesnog HKPD-a „Jelačić“ i hrvatskih institucija u Srbiji, HNV-a, ZKVH-a i NIU „Hrvatska riječ“, položili su vijence na Štefanovićev grob koji se nalazi na Trandžament-skom groblju u Petrovaradinu.

26.

Poslije Subotice, subotički pjevač Marko Žigmanović sa svojim bendom održao je koncert pod nazivom „Ostale su pisme Olivera Dragojevića“ i u Hrvatskom domu u Somboru.

26.

Ministar regionalnog razvoja i fondova Europske unije Republike Hrvatske Šime Erlić sa suradnicima posjetio je Suboticu gdje se sastao s predstavnicima hrvatskih manjinskih institucija i organizacija u Srbiji. Na sastancima u Hrvatskom domu – Matici i DSHV-u razgovarao je o programu prekogranične suradnje Hrvatske i Srbije koji će uskoro biti objavljen.

26.

Zavičajna udruga „Gibarac“ obilježila je blagdan sv. Vinka u okviru 26. su-

sreta Gibarčana koji je održan u Čepinu (Hrvatska).

26.

Prezentacija realiziranih projekata „Programa prekogranične suradnje između Republike Hrvatske i Republike Srbije“ održana je u župnoj dvorani u Đurđinu u organizaciji DSHV-a. Među ostalima, prezentaciji su prisustvovali i državni tajnik u Ministarstvu regionalnog razvoja i fondova Europske unije Domagoj Mikulić, ravnateljica Uprave za europsku teritorijalnu suradnju Stella Arneri i savjetnik u Ministarstvu za europske integracije Republike Srbije Srđan Vezmar.

27.

Predsjednica HNV-a Jasna Vojnić i župan Virovitičko-podravске županije Igor Andrović potpisali su ugovor prema kome će Virovitičko-podravska županija financijski pomoći projekte HNV-a.

27.

U dvorani Tehničke škole „Ivan Sarić“ u Subotici održano je 145. Veliko prelo koje je okupilo preko 520 gostiju. Za „Najlipču preljsku pismu“ proglašena je pjesma „Zagrljaj daljine“ Željke Zelić Nedeljković iz Beograda. Izbor za „Najlipču prelju“ se obavljao dvojako. Tako je po mišljenju gostiju nazočnih u dvorani „Najlipča prelja“ bila Barbara Piuković iz Subotice dok je Katarina Vujić dobila najviše glasova na Facebooku. Goste su zabavljali subotički ansambl „Ruže“ i „Tamburaši za dušu“ iz Hrvatske, a nastupili su i članovi folklornog odjela HKC-a „Bunjevačko kolo“.

Dvobroj časopisa *Nova riječ* za 2023. godinu

Objavljen je dvobroj časopisa za književnost i umjetnost *Nova riječ* 1-2 za 2023. godinu koji na blizu 350 stranica donosi priloge raznovrsnog i bogatog sadržaja.

VELJAČA, 2024.

2.

Tradicionalna pokladna zabava „Prelo mladeži“ održano je u Velikoj dvorani HKC-a „Bunjevačko kolo“ u Subotici, u organizaciji Udruge građana „Hrvatski Majur“. Manifestacija je okupila 210 mladih hrvatske zajednice koji su se zabavljali uz glazbu Tamburaškog sastava „Ruže“ i DJ Petre.

2.

Izložba vizualnog umjetnika (podrijetlom iz Subotice) Gorana Kujundžića „Polifonija struktura“ otvorena je u Galeriji „Kazamat“ Kulturnog centra u Osijeku. Postav čine crteži nastali od 2011. do danas, a osnova radova su i dalje multiplicirani ornamenti koji tvore vizualno snažne geometrijske strukture.

3.

HKPD „Silvije Strahimir Kranjčević“ iz Brega organizirao je u mjesnom Domu kulture 26. Šokačko prelo. Uz članove Kranjčevića u programu prela sudjelovali su i gosti iz Solina, članovi Udruge pučkih pjevača Gospe od otoka. Tijekom večeri goste je zabavljao tamburaški sastav „Đuvegije“.

3.

HKUPD „Matoš“ iz Plavne priredio je 19. Pokladni bal u mjesnom Vatrogašnom domu. Za dobru zabavu pobrinuo se tamburaški sastav „Ruže“ iz Subotice.

3.

KUDH-a „Bodrog“ iz Monoštora je u mjesnom Domu kulture održao tradicionalni Pokladni bal. Manifestacija je, kao i prethodnih godina, privukla veliki broj sudionika, od djece do odraslih iz Monoštora i okolice koji su se koristili za ovu prigodu. Bilo je preko 200 posjetitelja.

3.

Hrvatska mladež Bačke i Srijema u Zagrebu organizirala je Bunjevačko prelo u restoranu „Maksimir“. Goste je zabavljao ansambl „Hajo“ iz Subotice.

4.

Župa Uskrsnuća Isusova iz Subotice je u velikoj dvorani HKC-a „Bunjevačko kolo“ organizirala Župno prelo, a gosti su bile obitelji s djecom iz ove župe. Nakon prigodnog programa i ručka djeca su imala najavljeni maskenbal, a nastupio je i dječji zbor HGU-a „Festival bunjevački pisama“ „Raspjevane zvjezdice“.

4.

U organizaciji HBKUD-a „Lemeš“ iz Lemeša u Domu kulture je održan tradicionalni 23. „Marin bal“ na kojem su goste zabavljali Tamburaški sastav „Rujna zora“ iz Subotice, a posjetitelji su mogli čuti i vokalni ansambl „Musi-ca viva“ iz Sombora.

5.

Započeo je 16. Kviz za poticanje čitanja Gradske knjižnice Subotica nazvan „Čitam i skitam“ namijenjen učenicima osnovnoškolske dobi.

5.

Nakon premijere u Puli u Subotici je održana premijera predstave „Narodni poslanik“ u režiji Snežane Trišić i zajedničkoj produkciji Narodnog kazališta Subotica i Istarskog narodnog kazališta – Gradskog kazališta u Puli.

5. – 9.

Katolički svećenici iz Srbije sudjelovali su na 16. Europskom prvenstvu katoličkih svećenika u malom nogometu, u Skadru, u Albaniji na kojem se natjecalo ukupno 17 reprezentacija.

6. – 7.

Profesori tambure iz Srbije nazočili su 1. simpoziju „Tambura u obrazovanju & Umjetnička tamburaška glazba“ u

Zagrebu u organizaciji Muzičke akademije Zagreb, Akademije za umjetnost i kulturu iz Osijeka i Agencije za odgoj i obrazovanje Hrvatske.

8.

U subotičkom Domu Demokratskog saveza Hrvata u Vojvodini održan je 25. put pokladni običaj „Debo četvrtak“.

9.

Dječja pokladna manifestacija „Hrčkov maskenbal“ održana je u velikoj dvorani HKC-a „Bunjevačko kolo“ u Subotici u organizaciji NIU-a „Hrvatska riječ“ te uz potporu Hrvatskog nacionalnog vijeća u Republici Srbiji. Na maskenbalu se okupilo oko 160 djece koja pohađaju cjelovitu nastavu i vrtiče na hrvatskom jeziku u Subotici, Maloj Bosni, Tavankutu i Đurđinu.

9.

U povodu izlaska dvobroja časopisa za književnost i umjetnost *Nova riječ* (1-2 za 2023. godinu) u prostorijama Zavoda za kulturu vojvođanskih Hrvata održan je sastanak suradnika časopisa.

10.

HKPD „Matija Gubec“ iz Tavankuta organizirao je 15. Gupčev bal u velikoj dvorani mjesnog Doma kulture u Donjem Tavankutu. Za dobru zabavu pobrinuli su se tamburaški ansambl „Ruže“ te Marko Žigmanović i bend iz Subotice.

10.

HKUD „Vladimir Nazor“ iz Sombora organiziralo je 90. Veliko bunjevačko-šokačko prelo u dvorani Hrvatskog doma u Somboru. Goste su zabavljali tamburaški sastavi „Rujna zora“ iz Subotice i „Fijaker“ iz Osijeka.

10.

HKPD „Jelačić“ iz Petrovaradina i Udruga građana „Petrovaradin Media“

organizirali su Petrovaradinski karneval. Pored brojnih izložbi i predavanja, središnji događaj karnevala bio je Svečani defile karnevalskih grupa u Podgrađu Petrovaradinske tvrđave u kojem je sudjelovalo trinaest trupa iz Petrovaradina, Novog Sada, Zrenjanina, Belog Manastira, Apatina, Temerina, Kisača... Nastupio je i Koktel bend.

10.

U HKPD-u „Matija Gubec“ u Rumi održane su maškare, jedan od najstarijih običaja rumskih Hrvata koji u udruzi čuvaju kao dio nematerijalne kulturne baštine.

10.

U sklopu priprema za „Europeadu 2024.“, nogometni turnir timova nacionalnih manjina, u Sportskom centru Fudbalskog saveza Srbije (Nacionalnoj kući fudbala) u Staroj Pazovi odigrana je prijateljska utakmica između reprezentacija Hrvata u Srbiji i Srba u Hrvatskoj.

10.

Godišnja skupština KPZH-a „Šokadija“ iz Sonte održana je u Šokačkoj kući. Na skupštini je podneseno izvješće o radu u prošloj kao i plan za tekuću godinu.

10.

Katedralni župnik mons. Stjepan Bertić proslavio je 50 godina svećeništva svečanim euharistijskim slavljem u subotičkoj katedrali sv. Terezije Avilske.

10.

Folklorasi HKPD-a „Matija Gubec“ iz Tavankuta nastupili su na pokladnoj manifestaciji „Maškare“ u Baji, u Mađarskoj koju suorganizira tamošnja organizacija hrvatske manjine.

10. – 11.

HKPD „Tomislav“ iz Golubinaca organizirao je pokladnu manifestaciju „Mačkare – premundureni dani“. Pr-

16.

Izslanstvo HNV-a na čelu s predsjednicom Jasnom Vojnić posjetilo je međunarodni sajam gospodarstva, obrtništva i poljoprivrede „Viroexpo 2024.“ na poziv župana Virovitičko-podravске županije Igora Androvića.

17.

U sklopu prestižnog 31. zagrebačkog Sajma nautike predstavljena je monografija 25 godina „Maratona lađa“, a potom su se predstavile lađarske ekipe iz Zagreba, Siska, Bjelovara, Vinkovaca, Đakovo i veslačka ekipa „Salašari somborski“ HKUD-a „Vladimir Nazor“, koju su u Zagrebu predstavljale članice ženske ekipe.

20.

Predsjednica HNV-a Jasna Vojnić održala je radni sastanak u Hrvatskom domu – Matici u Subotici s glavnim i odgovorim urednikom trećeg programa radija RTV-a Vojinom Popovićem sa suradnicima.

20.

U prostorijama „Augustinianuma“ u Subotici započele su korizmene meditacije.

21.

Požeško-slavonska županica Antonija Jozić i predsjednica HNV-a Jasna Vojnić potpisale su u Požegi Sporazum o suradnji kojim će se financirati projekti i programi od interesa za hrvatsku zajednicu u Republici Srbiji.

23.

Učenici hrvatskog jezika s elementima nacionalne kulture u Srijemskoj Mitrovici obilježili su Međunarodni dan materinskog jezika priredbom pod nazivom „Bogatstvo različitosti“ u OŠ „Jovan Popović“ u Srijemskoj Mitrovici.

23. 2. – 3. 3.

Hrvatski film „Sveta obitelj“ redateljice Vlatke Vorkapić dobio je dvije nagra-

de na ovogodišnjem, 52. FEST-u u Beogradu – nagradu za najbolji scenarij i nagradu publike za najbolji europski film koju podržava Delegacija Europske unije u Srbiji.

24.

U Art kinu „Lifka“ u Subotici, održan je nastavak „Ciklusa hrvatskog filma u Vojvodini“. Program je posvećen spoju filma o slikarstvu, književnosti i psihologije, a gost večeri bio je prof. dr. sc. Veljko Đorđević čiji je roman *Let iznad psihijatrijskog gnijezda* ujedno predstavljen publici nakon prikazivanja dokumentarnog filma „Dragi Vincent“. Knjigu su uz autora predstavili filmski redatelj Branko Ištvančić i prof. dr. sc. Marijana Braš.

Ciklus hrvatskog filma u Vojvodini održava se u organizaciji Udruge za audiovizualno stvaralaštvo „Artizana“ iz Zagreba u partnerstvu sa Zavodom za kulturu vojvođanskih Hrvata, a u suradnji s Art kinom „Lifka“, Studiom „Guberović“ i uz potporu Hrvatskog audiovizualnog centra.

24.

U prostorijama „Augustinianuma“ u Subotici održana je edukacija vjeroučitelja i kateheta Subotičke biskupije na temu „Zaštita maloljetnika i odraslih ranjivih osoba u Crkvi“. Predavač je bio doc. dr. sc. Josip Bošnjaković, svećenik Osječko-đakovačke nadbiskupije, predsjednik katedre za filozofiju na Katoličkom bogoslovnom fakultetu u Đakovu, voditelj savjetovaništa u biskupiji, član ureda HBK-a za zaštitu maloljetnika i odraslih ranjivih osoba i suradnik Centra za promicanje dobrobiti ranjivih osoba Hrvatskog katoličkog sveučilišta iz Zagreba.

26.

Politehnička srednja škola u Subotici bila je domaćin dvotjednog posjeta učenika i profesora iz Mješovito industrijsko-obrtničke škole (MIOŠ) iz Karlovca (Hrvatska). Razmjenjena učenika

i stručna praksa realizirana je zahvaljujući projektu Erasmus+ mobilnosti.

26.

Lea Vidaković, multimedijalna umjetnica podrijetlom iz Subotice, dobitnica je godišnje nagrade Hrvatskog društva likovnih umjetnika (HDLU) za najbolju izložbu „Obiteljski portret“ koju je prošle godine održala u Galeriji Prsten HDLU-a. Nagradu joj je uručila hrvatska ministrica kulture i medija Nina Obuljen Koržinek.

26.

Dosadašnja dopredsjednica i slikarica Nela Horvat nova je predsjednica HLU-a „Croart“ iz Subotice, odlučeno je na godišnjoj, ujedno i izbornoj skupštini te likovne udruge. Uz Horvat, novi upravni odbor čine i Branimir Kopilović (dopredsjednik), Jelena Lipozenčić (tajnica), Josip Horvat i Siniša Jurić.

27.

Euharistijskim slavljem u katedrali sv. Terezije Avilske, koje je predvodio subotički biskup mons. Franjo Fazekaš, obilježena je 20. obljetnica Radio Marije.

27.

Korizmena meditacija na temu „U Njemu ćemo stanovati...“ (Lv 14,18-23) održana je u „Augustinianumu“ u Subotici.

29. 2. – 2. 3.

Pod pokroviteljstvom Središnjeg državnog ureda za Hrvate izvan Republike Hrvatske UG „Hrvatski Majur“ je organizirao trodnevni studijski posjet Beogradu za desetero studenata koji su svojim radom doprinijeli realizaciji programa udruge.

Novi programski direktor HKC-a „Bunjevačkog kola“

Na XI. redovitoj sjednici Upravnog odbora HKC-a „Bunjevačko kolo“ iz

Subotice usvojena je odluka o ustrojavanju radnog mjesta programskog direktora Centra na koje je imenovan Lazar Cvijin. Programski direktor koordinirat će odjelima Centra.

Godišnjak na mrežnim stranicama

Zavod za kulturu vojvođanskih Hrvata objavio je na internetskim stranicama Zavoda – www.zkvh.org.rs sadržaj *Godišnjaka* broj 13 koji je dostupan je u rubrici Izdavaštvo/Časopisi.

Gromilović na izložbi

„Popcorn“ u Bruxellesu

Vizualni umjetnik Davor Gromilović iz Sombora sudjelovao je na skupnoj izložbi „Popcorn“ u muzeju MIMA (Muzej umjetnosti milenijuskog ikonoklasta) u Bruxellesu na kojoj se predstavio s tridesetak radova – nekoliko slika te serijom crteža Bestiarium. Izložba je okupila 15 umjetnika iz različitih država i bila je postavljena do kraja svibnja.

Nova predsjednica

tavankutskog Gupca

Mira Tumbas, profesorica matematike, nova je predsjednica HKPD-a „Matija Gubec iz Tavankuta, odlučeno je na sjednici Upravnog odbora te udruge.

Cool tura – približiti

kulturu mladima

Zavod za kulturu vojvođanskih Hrvata osmislio je projekt *Cool tura* u sklopu kojeg učenike hrvatskih odjela upozna s kulturom te zajednice, a ujedno i s radom ustanove.

Novo vodstvo ZHB-a „Tin Ujević“

Nakon nedavne smrti predsjednika ZHB-a „Tin Ujević“ Stipe Ercegovića ta je udruga održala skupštinu i izabrala novo vodstvo. Novi predsjednik udruge je Stefan Ercegović, a dopredsjednici su Branka Bešević Gajić, Nikša Ercegović i Predrag Babić.

OŽUJAK, 2024.

2.

Predstavljanje *Leksikona podunavskih Hrvata – Bunjevaca i Šokaca* održano je u Lemešu, u prostorijama Mjesne zajednice, a sudjelovali su dr. Slaven Bačić, Ivan Gutman i Saša Kostalić.

2.

Animatori Subotičkog oratorija ugoštili su oko sedamdeset vjeroučenika iz dviju srijemskih župa: sv. Terezije od Djeteta Isusa iz Beške i župe sv. Ane, majke Blažene Djevice Marije iz Maradika na župi sv. Roka u Subotici gdje su za njih organizirali aktivnosti.

3.

Splitski pjevač Goran Karan održao je koncert u Srpskom narodnom pozorištu u Novom Sadu.

3.

Na mjesnoj kalvariji u Bajmaku organiziran je drugi put „Živi križni put“ sa 70-ak sudionika koji su pripremili vlč. Dominik Ralbovski i njegova sestra Kristina s animatorima iz Oratorija „Don Bosco“.

5.

Korizmena meditacija na temu „Nasilnici će steći Kraljevstvo Božje...?“ (Mt 11,11-15) održana je u „Augustinianumu“ u Subotici.

7.

Zavod za kulturu vojvođanskih Hrvata organizirao je u Hrvatskom domu – Matici u Subotici, znanstveni kolokvij na temu „Uloga kulturnog nasljeđa bačkih Hrvata Šokaca u ostvarivanju funkcija rezervata biosfere Mura-Drava-Dunav – rezultati realiziranog projekta“. Predavač je bio dr. sc. Vladimir Stojanović, redoviti profesor na Prirodno-matematičkom fakultetu, na departmanu za geografiju, turizam i hotelijerstvo u Novom Sadu.

7.

Na Općinskoj smotri recitatora „Pjesniče naroda mog“ održanoj u Gradskoj knjižnici Subotica šest recitatora na hrvatskom jeziku plasiralo se na zonsku razinu natjecanja.

8.

Zajednička izložba triju subotičkih umjetnica Jozefine Skenderović, Josipe Križanović i Josipe Dević, pod nazivom „Snagom svetog Josipa“, otvorena je u predvorju Gradske kuće u Subotici. U programu otvorenja su nastupili članovi Katedralnog zbora „Albe Vidaković“ pod ravnanjem m. o. Miroslava Stantića.

8.

Profesorici tambure i voditeljici orkestara HGU „Festival bunjevački pisama“ iz Subotice Miri Temunović uručena je u Zagrebu nagrada „Utjecajne hrvatske žene“ za 2024. godinu koju dodjeljuje Croatian Women's Network/Mreža hrvatskih žena.

8.

Od 31 subotičkog srednjoškolaca koji nastavu pohađaju na hrvatskom jeziku u Gimnaziji „Svetozar Marković“, Politehničkoj i Medicinskoj srednjoj školi koji su sudjelovali na drugoj, regionalnoj razini kviza za poticanje čitanja i kreativnosti „Mreža čitanja“ za srednjoškolce njih šestero plasiralo se na posljednju, nacionalnu razinu natjecanja. Kviz „Mreža čitanja“ organizira Hrvatska mreža školskih knjižničara, a u Subotici ga je provelo Hrvatsko nacionalno vijeće u suradnji s NIU „Hrvatska riječ“.

9.

U svetištu Gospe Snježne na Tekijama u Petrovaradinu održan je križni put mladih Srijemske biskupije.

9.

Više od 150 mladih iz Subotice i okolice, sudjelovalo je na hodočasničkom

* * * * *

stavljeno je novo izdanje prve Matoševe knjige *Iverje* i knjige izabranih stihova A. G. Matoša *Domovini iz tuđine*. Održana je projekcija dokumentarnog filma „Ja sam dakle Bunjevac podrijetlom, Srijemac rodom i Zagrepčanin odgojem“ te je izveden multimedijalni performans Književno-teatarskog krugu HKC-a „Bunjevačko kolo“ iz Subotice „Voyage s Matošem“.

15.

„Prezentacija kulture Hrvata u Srbiji u digitalnom okruženju“ naziv je izlaganja ravnateljice Zavoda za kulturu vojvođanskih Hrvata Katarine Čeliković, a „Hrvatska riječ i digitalni mediji“ glavne i odgovorne urednice tjednika *Hrvatska riječ* Zlate Vasiljević koje su održale na 9. danima ICARUS-a u Hrvatskoj održanima od 13. do 15. ožujka na Akademiji za umjetnost i kulturu u Osijeku.

15.

„Dramski studio mladih“ Sinjskog pučkog kazališta je na poziv Dramske udruge „Cvrčak“, Općine Temerin i Kulturnog centra „Lukijan Mušicki“ gostovao u Vojvodini s tri izvedbe drame „Nedostajem sama sebi“ za istu večer.

15.

Kao prvi u nizu koncerata koji će biti održani u sklopu projekta „Musicae Spirituales Concentus“ u župnoj crkvi Uzvišenja sv. Križa u Rumi održan je koncert duhovne glazbe. Na koncertu su zajedno nastupili mješoviti zbor župe Uzvišenja sv. Križa pod vodstvom Katarine Atanacković i Srpsko pevačko društvo iz Rume pod dirigentskom palicom Siniše Pejakova.

15. – 17.

U župi sv. Pavla u Baču održana je duhovna obnova na temu „Daj meni svoje brige“ koju je predvodio don Darijo Čorić, svećenik Splitsko-makarske nadbiskupije.

17.

Predsjednica HNV-a Jasna Vojnić i predsjednik DSHV-a Tomislav Žigmanov bili su gosti na 20. općem saboru Hrvatske demokratske zajednice u koncertnoj dvorani „Vatroslav Lisinski“ u Zagrebu.

17.

Vič. Damjan Pašić služio je prvi puta svetu misu u župi sv. Mihovila u Belegu, mjestu svoje nove svećeničke službe.

18.

Papa Franjo imenovao je ekonoma Subotičke biskupije mr. sc. Mirka Štefkovića novim zrenjaninskim biskupom.

18.

U Generalnom konzulatu Republike Hrvatske u Subotici je za mališane iz subotičkih vrtića „Marija Petković Sunčica“ i „Marija Petković Biser“, vrtića „Petar Pan“ iz Tavankuta i grupe „Lep-tirići“ iz vrtića pri OŠ „Vladimir Nazor“ iz Đurđina priređena uskrсна potraga za čokoladnim jajima.

19.

Svetim misama i domjencima u šest mjesta diljem Vojvodine: Sonti, Starčevu, Somboru, Vajskoj, Novom Sadu i Subotici, hrvatska zajednica u Srbiji obilježila je jedan od svojih četiriju praznika – blagdan sv. Josipa, zaštitnika hrvatskog naroda.

19.

U katedrali sv. Dimitrija u Srijemskoj Mitrovici na blagdan sv. Josipa, održano je svečano euharistijsko slavlje za biskupstvo mons. Đure Gašparovića, srijemskog biskupa u miru. Euharistijsko slavlje predvodio je mons. Gašparović u koncelecijaciji sa srijemskim biskupom mons. Fabijanom Svalinom, nuncijem u Srbiji Santom Gangemijem, nadbiskupima i biskupima Đakovačko-osječke, Beogradske nadbisku-

pije, Subotičke i Zrenjaninske biskupije te svećenicima Srijemske biskupije. Bila je to oproštajna i zahvalna misa mons. Gašparoviću nakon prihvaćanja pape Franje njegovog odreknuća od službe dijecezanskog biskupa Srijemske biskupije.

19.

Korizmena meditacija na temu „Bog, čovjek i biser... (Mt 7,6s)“ održana je u „Augustinianumu“ u Subotici.

20.

Predsjednica HNV -a Jasna Vojnić i župan Bjelovarsko-bilogorske županije Marko Marušić potpisali su ugovor o financijskoj potpori Bjelovarsko-bilogorske županije HNV-u. Ovom prigodom potpisan je i sporazum o stipendiranju učenika odnosno studenata koji se školuju u Srbiji.

20.

Nakon Đakova, 8. Dani Antuna Gustava Matoša, nastavljeni su u Subotici gdje je u HKC-u „Bunjevačko kolo“ priređen program „Putovanje s Matošem“. Tijekom večeri predstavljene su knjige *Iverje* i *Domovini iz tuđine*; prikazan je dokumentarni film „Ja sam dakle Bunjevac podrijetlom, Srijemac rodom i Zagrepčanin odgojem“ te je izveden multimedijalni performans „Voyage s Matošem“ Književno-teatarskog kružoka domaćeg HKC-a „Bunjevačko kolo“. Također, priređena je i izložba „A. G. Matoš – u slici i karikaturi“.

20.

U Subotici je održan 20. festival vojvođanske tambure na kojem su sudjelovale sve muzičke škole iz Vojvodine s odsjekom tambura.

21.

Radni sastanak vijećnika V. saziva HNV-a na temu godišnjeg plana za 2024. godinu održan je u prostorijama Hrvatskog doma – Matice, nakon

čega je upriličena 24. sjednica Vijeća. Na sjednici Vijeća bila su programska i financijska izvješća o poslovanju Zavoda za kulturu vojvođanskih Hrvata, NIU „Hrvatska riječ“ i HNV-a za 2023. godinu koja su jednoglasno usvojena.

21.

NIU „Hrvatska riječ“ i ZKVH predstavili su svoja najnovija izdanja na Sajmu knjiga u Novom Sadu. Osim u sklopu izložbe na štandu resornih pokrajinskih tajništava, izdanja ovih nakladnika predstavljena su i na središnjoj sajamskoj pozornici.

Na sajmu su se predstavili pojedini članovi HKUPD-a „Stanislav Preprek“ iz Novog Sada skupa s drugim udrugama i pojedincima koji djeluju u okviru Koordinacijskog odbora za jezik, književnost i kulturu Vojvodine.

22.

Ugovor za novi kapitalni projekt „Sagrađi mlin gdje je voda“ koji financira Vlada Republike Hrvatske potpisali su u Hrvatskom domu – Matici u Subotici državni tajnik Središnjeg državnog ureda za Hrvatske izvan Republike Hrvatske Zvonko Milas i predsjednica Hrvatskog nacionalnog vijeća u Republici Srbiji Jasna Vojnić. To je treći kapitalni projekt za Hrvate u Srbiji koji financira Vlada RH, a njime će biti obuhvaćena izgradnja, obnova i preuređenje sedam objekata – „malih matica“, u mjestima gdje Hrvata ima u značajnijem broju u Republici Srbiji, i to: tri u Podunavlju, tri u Srijemu i jedna u Banatu, odnosno u Somboru, Sonti, Monoštoru, Petrovaradinu, Rumi, Šidu i Opovu.

22.

Svečano su otvorene jaslice pri vrtiću „Marija Petković – Sunčica“ Predškolske ustanove „Naša radost“ u Subotici u kojem se odgojno-obrazovni rad odvija na hrvatskome jeziku. Izgradnja jaslica dio je kapitalnog projekta hr-

vatske zajednice u Srbiji „Rasti gdje si posijan“ koji uključuje izgradnju, rekonstrukciju i adaptaciju triju vrtića na hrvatskom jeziku i koji financira Vlada Republike Hrvatske.

22.

U povodu 100. obljetnice smrti slikara Stipana Kopilovića, Zavod za kulturu vojvođanskih Hrvata priredio je u Bajmaku program posvećen ovom umjetniku. Nakon mise služene u mjesnoj crkvi svetih apostola Petra i Pavla održana je i svečana akademija.

22.

U okviru korizmenog programa HKPD-a „Matije Gubec“ i Galerije prve kolonije u tehnici slame iz Tavankuta u prostorijama Galerije otvorena je tradicionalna uskrсна izložba radova članica slamarskog odjela Gupca i radova nastalih na uskršnoj radionici ukrašavanja pisanica slamom.

22.

Ogranak Matice hrvatske u Donjem Miholjcu organizirao je predstavljajuće Udruženja građana „Urbani Šokci“ iz Sombora, kao udruge Hrvata izvan Hrvatske u dvorcu Dvorac Mailáth-Prandau.

22.

Državni tajnik Središnjeg državnog ureda za Hrvatske izvan Republike Hrvatske Zvonko Milas sastao se u sjedištu DSHV-a u Subotici s predsjednikom ove stranke Tomislavom Žigmanovim. Tema sastanka bili su predstojeći parlamentarni izbori u Hrvatskoj i podrška Hrvata iz Srbije.

23. – 25.

U Požegi je održano 10. Međunarodno natjecanje tamburaša na kom su nastupili natjecatelji iz 26 škola te s dvije glazbene akademije, a osim iz Hrvatske, sudionici su bili i iz Banja Luke, Sombora i Subotice.

23. – 26.

U okviru projekta „Moderna tradicija“ učenici hrvatskih odjela u Gimnaziji „Svetozar Marković“ iz Subotice boravili su u Zagrebu gdje su im domaćini bili učenici I. gimnazije Zagreb.

24.

Kreativna sekcija Hrvatske čitaonice „Fischer“ iz Surčina priredila je Uskršnu izložbu na kojoj su izloženi radovi 16 članica ove sekcije.

25.

Ugovor za novi projekt „Domus Dimitrianum“ u Srijemskoj Mitrovici potpisali su u Zagrebu biskup Fabijan Svalina u ime Srijemske biskupije i državni tajnik Zvonko Milas u ime Središnjeg državnog ureda za Hrvate izvan Republike Hrvatske.

25.

Uskrčna izložba članica slamarskog odjela HKPD-a „Matija Gubec“ iz Tavankuta i članova likovnog odjela HKC-a „Bunjevačko kolo“ iz Subotice otvorena je u predvorju subotičke Gradske kuće. U okviru programa nastupila je Ženska pjevačka skupina „Prelje“ HKC-a „Bunjevačko kolo“ i komorni sastav „Lapo lapo“ HGU-a „Festival bunjevački pisama“.

30.

Učenici nižih i viših razreda iz Sota koji pohađaju katolički vjeronauk su u pastoralnoj dvorani „Sveta Kata“ izveli kazališnu predstavu „Isusovo uskršnoće“ koju su pripremili zajedno s vjeroučiteljicom Anom Hodak.

Humanitarna akcija „Uskrs za sve“

Fondacija za razvoj hrvatske zajednice u Republici Srbiji „Cro-Fond“ u suradnji s Hrvatskim nacionalnim vijećem u Republici Srbiji, Zavodom za kulturu vojvođanskih Hrvata, NIU „Hrvatska riječ“ i Demokratskim savezom Hrvata u Vojvodini je tijekom korizme organizirala humanitarnu akciju „Uskrs za

sve" s ciljem da najveći kršćanski blagdan Uskrs učini radosnijim obiteljima u potrebi.

Radni dan udruge „Croart“

Članovi HLU-a „Croart“ održali su svoj prvi „radni dan“ u 2024. godini kao aktivnosti koje se odvijaju u suradnji sa župama Subotičke biskupije, udrugama ili obiteljima. Dvadeset članova „Croarta“ okupilo se u župnom domu crkve Uskrsnuća Isusovog u Subotici, gdje im je domaćin bio vlč. Vinko Cvijin.

Nova pjesma i spot za „Bisere“

Subotički ansambl „Biseri“ snimio je novu pjesmu i spot „Ne gledaj na ure“ koja je objavljena za „Croatia Records“ iz Zagreba.

Donacija iz Hrvatske za tavankutske vatrogasce

Dobrovoljno vatrogasno društvo „Tavankut“ dobilo je vatrogasni kamion koji im je doniralo Dobrovoljno vatrogasno društvo „Kaštel Gomilica“ iz Hrvatske.

Nova knjiga pjesama Nevene Mlinko Magma

U nakladi Hrvatske čitaonice Subotica objavljena je knjiga pjesama Nevene Mlinko pod nazivom *Magma*.

Đipanov Marijanović nova predsjednica „Bodroga“

Skupština KUDH-a „Bodrog“ iz Monoštora izabrala je Anitu Đipanov Marijanović, dosadašnju dopredsjednicu, za novu predsjednicu te udruge.

Novi spot ansamla „Hajo“

Ansambl „Hajo“ iz Subotice i klapa „More“ iz Šibenika snimili su video-spot za pjesmu „Ratari i ribari“ koji se može pogledati na Youtube kanalu Croatia Recordsa.

Virtualna uskrsna izložba

Galerija Prve kolonije naive u tehnici slame iz Tavankuta priredila je i ove

godine virtualnu Uskrsnu izložbu radova članica slamarske sekcije HKPD-a „Matija Gubec“.

Nova knjiga Josipe Dević

Subotička pjesnikinja, publicistica i kiparica, rodom iz Sumartina na Braču, Josipa Dević objavila je knjigu, slikovnicu, pod nazivom *Put križa za najmlađe*. Ilustracije je uradila Višnja Mihatov Barić, umjetnica iz Zagreba.

TRAVANJ, 2024.

2. – 4.

Učenici od petog razreda osnovne do četvrtog razreda srednje škole koji pohađaju izborni predmet hrvatski jezik s elementima nacionalne kulture u Srijemskoj Mitrovici posjetili su Primorsko-goransku županiju i upoznali se s tradicijom, baštinom i običajima ovoga kraja.

2. – 6.

Učenici osmih razreda iz Sombora, Monoštora, Berega, Vajske, Sonte, Đurđina, Male Bosne i Subotice koji pohađaju cjelovitu nastavu na hrvatskom jeziku odnosno izborni predmet Hrvatski jezik s elementima nacionalne kulture boravili su na Malom maturalcu u Zagrebu, Splitu, Sinju i Trogiru.

4.

U OŠ „Matija Gubec“ u Tavankutu održan je II. Međunarodni kamp tehničkih vještina u suradnji sa Savjetom udruge pedagoga tehničke kulture Zagreba. Tema je bila „Praktična primjena elektornike“.

4.

Predsjednica HNV-a Jasna Vojnić i predsjednica KUDH-a „Bodrog“ iz Monoštora Anita Đipanov Marjanović potpisale su u mjesnom Domu kulture ugovor o suradnji prigodom izgradnje monoštorske „male matice“, odnosno završetku radova na Šokačkoj kući.

4.

U okviru stručnog skupa i obilaska secesijskih gradova, nakon Pečuha i Budimpešte, 43 profesora i ravnatelja srednjih graditeljskih škola iz Hrvatske posjetilo je Suboticu te Hrvatski dom – Maticu.

4.

U čitaonici Gradske knjižnice Subotica izvlačenjem 250 nagrada završen je 16. kviz za poticanje čitanja „Čitam i skitam“ namijenjen učenicima osnovnih škola u Gradu Subotici.

4. i 5.

Dječja opera „Šumska kraljica“ Franje Štefanovića u izvedbi učenika Muzičke škole „Isidor Bajić“ iz Novog Sada pod ravnanjem prof. Ane Kovačić gostovala je u Osijeku, u Dječjem kazalištu Branka Mihaljevića, a sutradan u Zagrebu, u kazalištu „Trešnjava“.

5.

U Osijeku su svečano uručeni ugovori za projekte odobrene u Programu prekogranične suradnje Hrvatska – Srbija za 2024. U ovom natječaju Ministarstvo regionalnog razvoja i fondova Europske unije RH odobrilo je 33 projekta ukupne vrijednosti 1,5 milijuna eura.

5.

U izložbenoj dvorani Doma kulture u Bačkoj Topoli otvorena je skupna izložba troje subotičkih slikara: Andrása Juhásza (*Pejzaži*), Miodraga Miše Boroša (*Portal 2.*) i Jasminke Tabak Gine (*Ginaartshow*). Boroš i Tabak članovi su HLU-a „Croart“.

5. – 7.

Hrvatska čitaonica, na čelu s predsjednikom Bernadicom Ivanković, a u suradnji sa Zagrebačkom županijom, organizirala je trodnevni izlet kao nagradu za 50 volontera Etno-kampa i onih koji pomažu rad Hrvatske čitaonice.

6.

HKUD „Vladimir Nazor“ iz Sombora organizirao je Večer folklora u „Nazoru“ tijekom koje su osim domaćina sudjelovali i članovi HKD-a „Napredak“, Podružnica Vitez, i HKC-a „Bunjevačko kolo“ iz Subotice.

6.

Hrvatsko kazalište iz Pečuha gostovalo je u Subotici, u HKC-u „Bunjevačko kolo“, s komedijom „Tripit Bog pomaže“ koju je po tekstu Marjana Kiša režirao Slaven Vidaković.

8.

Predsjednica HNV-a Jasna Vojnić i predsjednik KPZ-a „Šokadija“ Mato Zec su u „Šokačkoj kući“ u Sonti potpisali ugovor o suradnji prigodom izgradnje „male matice“, odnosno adaptacija i dogradnji u „Šokačkoj kući“. Ovaj projekt dio je kapitalnog projekta koji financira Vlada Republike Hrvatske „Sagradi mlin gdje je voda“.

10.

Ekipa OŠ „Ivan Milutinović“ iz Subotice pobijedila je na međuškolskoj razini natjecanja „Čitanjem do zvijezda“ u kategoriji kviza znanja dok je najbolji plakat imala Sara Dulić iz OŠ „Vladimir Nazor“ iz Đurđina. Kviz Knjižničarskog društva Međimurske županije je u Hrvatskom domu – Matici u Subotici organizirao HNV u suradnji s NIU „Hrvatska riječ“. Kordinatorica projekta je Bernadica Ivanković.

10.

Predsjednica Hrvatskog nacionalnog vijeća u Republici Srbiji Jasna Vojnić i predsjednica HKD-a „Šid“ Zorica Šafarik potpisale su ugovor o suradnji prigodom izgradnje „male matice“, odnosno kupovini kuće, izradi projektne dokumentacije i uređenja za potrebe rada hrvatske udruge u Šidu. Istoga dana predsjednica HNV-a Jasna Vojnić potpisala je ugovor o suradnji i u

Rumi s predsjednikom HKPD-a „Matija Gubec“ Zdenkom Lancom.

10.

Demokratska zajednica Hrvata (DZH) održala je u prostorijama stranke u Subotici konferenciju za medije na kojoj su predstavljeni kandidati koalicijske liste pod rednim brojem 2, „Fokus – Republika“ s nositeljem Damirom Vandelićem za predstojeće izbore za Hrvatski sabor.

11.

Svečanom akademijom u Gradskoj kući u Subotici, uz brojne visoke uzvanike iz Srbije, Hrvatske i Mađarske te predstavnike udruga kulture i suradnike ustanove, proslavljeno je 15 godina rada prve i jedine profesionalne ustanove kulture Hrvata u Vojvodini, u Republici Srbiji – Zavoda za kulturu vojvođanskih Hrvata. Ovom prigodom objavljeni su rezultati natječaja za učenike osnovnih i srednjih škola pod nazivom „Snimi kratki film mobitelom o nematerijalnoj kulturnoj baštini i osvoji pametni telefon“ i svečano uručene nagrade pobjednicima.

11. – 13.

U OŠ „Matija Gubec“ u Tavankutu održan je 12. Međunarodni likovno-literarni i novinarski natječaj „Bogatstvo različitosti“. Na temu „U tuđim cipelama“ pristiglo je 183 likovna, 92 literarna i 13 novinarskih radova iz Hrvatske, Bosne i Hercegovine i Srbije. Završna svečanost je organizirana u Domu kulture u Tavankutu.

12.

Predsjednica HNV-a Jasna Vojnić potpisala je s predsjednikom Crkvenog odbora crkve sv. Elizabete u Opovu Željkom Horvatom ugovor o izgradnji „male matice“ u Opovu.

12.

Kulturni centar bačkih Hrvata u Baji ugostio je članove HGU-a „Festival

bunjevački pisama“ iz Subotice, tamburaški orkestar i dječji zbor „Raspjevane zvjezdice“, koji su nastupili u programu pod nazivom „Hrvatske glazbene večeri – Bačke tambure“.

12. – 14.

Učenici srednjih škola koji nastavu pohađaju na hrvatskom jeziku boravili su na Velikom maturalcu u Bosni i Hercegovini, posjetivši pritom Mostar, Međugorje i Sarajevo.

13.

Predstavljanje 16. sveska *Leksikona podunavskih Hrvata – Bunjevaca i Šokaca* održano je u Domu kulture u Monoštoru.

16. i 17.

Za Hrvate u Srbiji parlamentarni izbori za Hrvatsku održani su u Konzularnom uredu Veleposlanstva Republike Hrvatske u Beogradu te Generalnom konzulatu Republike Hrvatske u Subotici.

17.

U 78. godini života iznenada je preminuo osnivač i visoki dužnosnik DSHV-a Ivan, Ivica Čović.

18.

U Hrvatskom klubu „August Šenoa“ u Pečuhu otvorena je foto-izložba Ivana Ivkovića I Vandekića pod nazivom „Klapim dužijancu bili salaša“.

18.

U okviru programa prekogranične suradnje Hrvatske i Srbije, koje raspisuje Ministarstvo regionalnog razvoja i fondova Europske unije Republike Hrvatske, u Hrvatskom domu – Matici potpisan je ugovor između Turističke zajednice Grada Pakraca i Hrvatskog ženskog foruma „Cro-femina“ iz Subotice.

18.

UBH-a „Dužijanica“ iz Subotice održala je redovitu skupštinu kojoj je pretho-

dila sveta misa u crkvi sv. Roka u Subotici kao zahvala Bogu za dosadašnji desetogodišnji rad ove udruge.

19.

U organizaciji UG-a „Urbani Šokci“ na Dječjem odjelu Gradske knjižnice „Karlo Bijelicki“ u Somboru održan je međunarodni okrugli stol „O Šokcima je rič“. Uz izlaganja znanstvenika s osječkog Filozofskog fakulteta, te drugih autora iz Hrvatske, najveći broj tema odnosio se na Šokce u Podunavlju.

19. – 21.

Emilia Tonković, učenica 4. razreda OŠ „Ivan Milutinović“ iz Subotice, osvojila je zlatnu diplomu na 54. Pokrajinskoj smotri recitatora „Pjesniče naroda moga“ u Sečnju.

20.

Izvođački folklorni ansambl HKC-a „Bunjevačko kolo“ iz Subotice, koji čini pedesetero plesača, pjevača i svirača, nastupio je na proslavi Dana općine Stari Mikanovci (Hrvatska) kao gosti mjesnog KUD-a „Šokadija“.

20.

HKUPD „Stanislav Preprek“ iz Novog Sada organiziralo je književnu manifestaciju „Preprekovo proljeće“ u malom amfiteatru novosadskog SPENS-a u Novom Sadu. Tom prigodom predstavljeno je novo izdanje zbirke pjesama pristiglih na natječaj udruge „Preprekovo proljeće 2024.“ kao i uručene nagrade najuspješnijim sudionicima. Pobjednica natječaja je bila Leila Jakab iz Novog Sada s pjesmom „Glasno i glasnije“.

20.

U subotičkoj katedrali sv. Terezije Avilske koncert duhovne glazbe održao je Akademski zbor Bazilike Srca Isusova „Palma“ iz Zagreba pod ravnanjem Franje Klinara.

20.

Oratorij za djecu i mlade u organizaciji Beogradske nadbiskupije i Pastoralnog centra „Papa Ivan Dobri“ održan je u prostorijama spomenutog Pastoralnog centra.

21.

Župni zbor Uskrsnuća Isusova i Kormorni sastav „Sonus“ priredili su Uskrsni koncert u crkvi Uskrsnuća Isusova u Subotici.

22.

U sklopu obilježavanja Dana hrvatske knjige, u Društvu hrvatskih književnika u Zagrebu održan je prigodni program „Od Matoša, preko Benešića do Gardaša i dalje...“, koji su priredili Društvo hrvatskih književnika, Ogranak slavonsko-baranjsko-srijemski u suradnji sa Zavodom za kulturu vojvodanskih Hrvata iz Subotice i Društvom hrvatskih književnika Hercege Bosne iz Mostara.

22.

Delegacija Zajednice protjeranih Hrvata iz Srijema, Bačke i Banata je na Mirogoju, u Zagrebu, ispred Zida boli položila cvijeće i upalila svijeću u sjećanje na stradanje nedužnih članova obitelji Matijević iz Kukujevaca, mjesta pokraj Šida u Srijemu, u Vojvodini.

22.

U prostorijama Gradskog udruženja penzionera u Somboru održana je radionica baranjskog šokačkog veza u okviru projekta „Maštom bajnom, zlatnim koncem, iglom sjajnom“. Radionica je održana na inicijativu KUD-a „Seljačka sloga“ iz Gajića (Hrvatska), a posredstvom UG-a „Urbani Šokci“ iz Sombora.

23.

Nakon duge i teške bolesti u 84. godini preminula je Vera Erl, bibliotekarska savjetnica, viša predavačica na Katedri za knjižničarstvo Sveučilišta „J. J. Strossmayera“ u Osijeku.

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14 15 16 17 18 19 20 21 22 23 24 25 26 27 28 29 30 31 32 33 34 35 36 37 38 39 40 41 42 43 44 45 46 47 48 49 50 51 52 53 54 55 56 57 58 59 60 61 62 63 64 65 66 67 68 69 70 71 72 73 74 75 76 77 78 79 80 81 82 83 84 85 86 87 88 89 90 91 92 93 94 95 96 97 98 99 100

Stipendije za Hrvate u Srbiji

Povjerenstvo za provedbu javnog natječaja za dodjelu stipendija studentima – pripadnicima hrvatskog naroda izvan Hrvatske Središnjeg državnog ureda za Hrvate izvan Republike Hrvatske utvrdilo je Prijedlog rang-liste 1500 studenata dobitnika stipendije za akademsku godinu 2023./24. godinu. Osim onih koji studiraju u Hrvatskoj, ove će stipendije prvi puta dobiti i pripadnici hrvatske nacionalne manjine iz Srbije koji studiraju u Srbiji.

SVIBANJ, 2024.

2.

Glasovima većine zastupnika u Domu Narodne skupštine, Tomislav Žigmanov izabran je, drugi put, za ministra za ljudska i manjinska prava u Vladi Republike Srbije.

3.

Reprezentativni folklorni ansambl HKC-a „Bunjevačko kolo“ iz Subotice gostovao je u Ivankovu (Hrvatska), gdje je u novoobnovljenom Domu kulture izveo svoju plesnu predstavu „Memento“.

3. – 5.

Pod geslom „Raduj se za svoje mladosti“ (Prop 11,9), u Gospiću je održan 12. Susret hrvatske katoličke mladeži, među kojima su bili i mladi iz Subotičke i Srijemske biskupije.

6.

Polaganjem cvijeća na grob Mijata Štefanca u Hrtkovcima te svetom misom u crkvi sv. Klementa, u organizaciji DSHV-a, obilježen je progon Hrvata iz Srijema odnosno Vojvodine.

6.

U Mandićevcu kraj Đakova održana je ceremonija dodjele ugovora za strateški projekt koji će biti implementiran između Hrvatske i Srbije „Prilagodba

vinogradarstva klimatskim promjenama kroz valorizaciju i implementaciju adaptabilnih genotipova vinove loze – ADAPTIVitis“, sufinanciran sredstvima Interreg IPA Prekograničnog programa suradnje Hrvatska-Srbija 2021. – 2027. Projekt je ukupne vrijednosti 2,1 milijun eura i provodi se u zajedničkom partnerstvu Fakulteta Agrobiotehničkih znanosti u Osijeku i Poljoprivrednog Fakulteta u Novom Sadu.

7.

Na sastanku Odbora za praćenje, održanom u Novom Sadu odobreno je financiranje dodatnih 17 projekata u okviru prvog poziva Interreg VI-A IPA Programa Hrvatska – Srbija 2021. – 2027., čime je ukupan broj odobrenih projekata u ovom pozivu dostigao 20.

7. – 10.

Na XI. Festivalu hrvatske povijesti „Kliofest“, održanom u Nacionalnoj i sveučilišnoj knjižnici u Zagrebu, u organizaciji Hrvatske matice iseljenika, predstavljen je 16. svezak *Leksikona podunavskih Hrvata – Bunjevaca i Šokaca*. Svezak su predstavili dr. sc. Mario Bara, dr. sc. Robert Skenderović i dr. sc. Slaven Bačić.

9.

U katedrali sv. Terezije Avilske u Subotici održan je 33. tradicionalni uskršni koncert naslovljen „Tertia Dies“. Sudjelovali su: Katedralni zbor „Albe Vidaković“, Collegium Musicum Catholicum, Komorni orkestar Subotičke filharmonije (koncertmajstor Zsiga Pál), Aleksandra Ušumović Pletikosić (sopran), Lucija Vukov (flauta), Kornelije Vizin (orgulje) te Branimir Rezić s Muzičke akademije u Ljubljani (čembalo i basso continuo). Dirigent je bio Miroslav Stantić.

9. – 11.

Marija Kujundžić, učenica OŠ „Matko Vuković“, Martina Tikvicki i Josipa Ivanović Radak, iz OŠ „Ivan Milutinović“ iz

Subotice te Sara Dulić iz OŠ „Vladimir Nazor“ iz Đurđina predstavljale su Suboticu na Nacionalnoj razini natjecanja učenika osnovnih škola u znanju i kreativnosti „Čitanjem do zvijezda“ održanoj u Čakovcu (Hrvatska). Organizator Kviza bilo je Knjižničarsko društvo Međimurske županije a u Subotici ga je provelo Hrvatsko nacionalno vijeće u suradnji s NIU „Hrvatska riječ“ i koordinaciji knjižničarske savjetnice Bernadice Ivanković. Istodobno bili su i dio projekta „Lijepa riječ i prijateljstvo ne poznaju granice“, koji se već nekoliko godina provodi i koji povezuje i umrežava učenike iz Subotice i Čakovca.

10.

Šest učenika subotičke Gimnazije „Svetozar Marković“ i Politehničke škole sudjelovalo je na nacionalnoj razini natjecanja „Mreža čitanja“ koji je u obliku online kviza Hrvatska mreža školskih knjižničara organizirala za učenike srednjih škola u Hrvatskoj i Subotici, a u Subotici ga je provelo Hrvatsko nacionalno vijeće u suradnji s NIU „Hrvatska riječ“ i koordinaciji knjižničarske savjetnice Bernadice Ivanković.

10.

Delegacija HNV-a i učenici Gimnazije „Svetozar Marković“ iz Subotice posjetili su natjecanje srednjoškolaca „Pitch timovi – kreiraj svoju budućnost“ koje je u sklopu konferencije „Invest in Zagorje“ održano u Poduzetničkom centru Krapinsko-zagorske županije u Krapini.

10.

Učenici prvog i drugog razreda osnovnih škola koji nastavu pohađaju na hrvatskom jeziku bili su na jednodnevnom izletu u Somboru i Monoštoru.

10.

Pjevač Marko Križanović iz Subotice u pratnji TS-a „Misija“ iz Pečuha s pjesmom „Naša noć“ osvojio je drugu

nagradu žirija na 49. festivalu tamburaških pjesama „Zlatni glas Zlatne doline“ u Kaptolu. Jedan od članova žirija na festivalu bio je i Vojislav Temunović, profesor tambure i umjetnički direktor Festivala bunjevački pisama u Subotici.

10. – 11.

U HKC-u „Bunjevačko kolo“ u Subotici održane su „Dalmatinske večeri“ na kojima je predstavljen Kaštelanski kraj. Prvu večer su članovi dramskog studija „Ritam igre“ iz Splita odigrali predstavu „Roko i Cicibela“, a sutradan su zajednički koncert održali KUD „Putalj“ iz Kaštela Sućurca i domaćini HKC „Bunjevačko kolo“. Nakon obje večeri priređena je degustacija delicija i vina iz Kaštelanskog kraja.

11.

U Maradiku je održan 16. Susret mladih Srijemske biskupije koji je okupio više od 300 mladih iz Srijema s gostima iz Subotičke biskupije i Zagreba, iz Zajednice protjeranih Hrvata Bačke, Banata i Srijema. Središnje misno slavlje predvodio je srijemski biskup mons. Fabijan Svalina, u koncelecijaciji svećenika Srijemske biskupije, a prigodnu propovijed, kao i kratko Euharistijsko klanjanje i katehezu za mlade izrekao je poznati duhovnik mladih iz Zagreba, franjevac konventualac fra Stjepan Brčina.

11. – 18.

U organizaciji Molitvene zajednice „Proroci“ u zajedništvu s vjernicima i zajednicama Grada Subotice te uz potporu Subotičke biskupije i Franjevačkog samostana u Subotici u kapeli Crne Gospe Franjevačkog samostana u Subotici održano je peto Jerihonsko bdjenje pod geslom „Oče, želimo Te upoznati!“.

12.

Ansambl „Hajo“ iz Subotice održao je koncert u Hrvatskom domu u Somboru.

12.

Hrvatska čitaonica „Fischer“ iz Surčina organizirala je u prostorijama udruge izložbu ručnih radova „Harmonija niti“ svoje dvije članice kreativne sekcije Marice Volarić i Janje Šćulac.

13. – 17.

Učenici i nastavnici OŠ „Ivan Milutino-
vić“ iz Subotice bili su domaćini uče-
nicima i nastavnicima OŠ „Koprivnički
Ivanec“ iz Kunovca u Koprivničko-kri-
ževačkoj županiji u Hrvatskoj u sklo-
pu Erasmus+ projekta pod nazivom
„CRAFT – CReate A FairyTale“ („Kreiraj
bajku“).

14.

Predsjednica HNV-a Jasna Vojnić i
predsjednik Hrvatske zajednice op-
ćina Božo Lasić potpisali su u Hrvat-
skom domu – Matici u Subotici Spora-
zum o suradnji.

14.

U Šokačkoj kući u Vajskoj je održana
radionica baranjsko-šokačkog veza
u sklopu projekta „Maštom bajnom,
zlatnim koncem i iglom sjajnom“ koji
provodi KUD „Seljačka sloga“ iz Gajića.

14. – 25.

Hrvatski kratkometražni igrani film
redatelja i scenarista Nebojše Slijep-
čevića „Čovjek koji nije mogao šutje-
ti“ osvojio je „Zlatnu palmu“ u sklopu
programa kratkih filmova (Short Film
Competition) na prestižnom Film-
skom festivalu u Cannesu. Primajući
nagradu, Slijepčević ju je posvetio po-
vijesnom junaku filmu Tomi Buzovu,
„Hrvatu iz Beograda koji je izgubio
život braneći Bošnjake“, te „koji se nije
mogao uklopiti u ni jedan narativ ka-
snijih nacionalizama.“

15.

U Fondaciji „Antun Gustav Matoš“ u
Beogradu je otvorena izložba posve-
ćena Robertu Frangešu-Mihanoviću,
poznatom hrvatskom kiparu rođe-

nom u Srijemskoj Mitrovici koja je u
produkciji Zavoda za kulturu vojvo-
đanskih Hrvata, na osnovi ustupljenih
fotografija djela ovog umjetnika u vla-
sništvu Nacionalnog muzeja moder-
ne umjetnosti iz Zagreba, priređena
prošle godine u povodu 150. obljetni-
ce Frangešova rođenja.

15.

Gradski muzej Subotica predstavio je
publikaciju „Priroda i čovjek – Upo-
znavalica stalnog postava Prirodo-
slovnog odjela Gradskog muzeja
Subotica“ koja je namijenjena djeci
osnovnoškolske dobi, a dostupna je
na srpskom, mađarskom i hrvatskom
jeziku.

16.

Jasna Vojnić, koja je na izborima za
Hrvatski sabor bila na listi Hrvatske
demokratske zajednice u XI. izbornoj
jedinici za dijasporu, postala je sa-
borska zastupnica i položila svečanu
prisegu kojom je započela obnašati
zastupničku dužnost.

16.

Članica Izvršnog odbora HNV-a za-
dužena za obrazovanje Nataša Sti-
pančević s dvadesetak učenika trećih
i četvrtih razreda Gimnazije „Svetozar
Marković“ i Srednje medicinske škole
posjetili su prvi „Sajam mogućnosti i
obrazovanja“, koji je Osječko-baranj-
ska županija organizirala u prostoru
Gospodarskog centra u Osijeku.

16.

Svečanim euharistijskim slavljem u
župnoj crkvi svetog Ivana Nepomuka
u Gibarcu proslavljen je crkveni god.
Svetu misu predvodio je biskup Sri-
jemske biskupije mons. Fabijan Svali-
na u zajedništvu s vlč. Nikicom Bošnja-
kovićem, tamošnjim župnikom. Ovom
prigodom biskup je blagoslovio i ra-
dove na obnovi stare župne kuće iz
1811. godine.

18.

Tijekom nacionalne manifestacije „Muzeji za 10“ i europske „Noći muzeja“ u Zavodu za kulturu vojvođanskih Hrvata u Subotici posjetitelji su mogli pogledati izložbu pod naslovom „Hrvatsko narodno kazalište u Subotici (1945. – 1951. – 1980.)“. HKC „Bunjevačko kolo“ iz Subotice priredilo je izložbu likovnih radova, nošnje, rukotvorina i predmeta s motivima cvijeća pod nazivom „Cvijet – ukras života i baštine“, a tradicionalno tijekom večeri mogao se pogledati i etno-postav „Bunjevačka soba“ te nastupi Folklornog odjela. Galerija Prve kolonije naive u tehnici slame i HKPD „Matija Gubec“ iz Tavankuta su u izložbenom prostoru Galerije organizirali izložbu „Nagrade i priznanja slika od slame“, a na Etno-salašu Balažević etno-postav „Ispod svile šling – donje rublje Bunjevaka“. Organiziran je i kulturni program na ljetnoj pozornici etno-salaša, a gosti manifestacije bili su KUD „Ivan Goran Kovačić“ iz Velike (R. Hrvatska) koji su nastupili zajedno s domaćinima.

18.

U crkvi Razlaza svetih apostola na Kelebiji priređena je „Noć orgulja“ u izvođenju Subotičke filharmonije i orguljaša mr. Kornelija Vizina pod ravnanjem Csabe Páskoa.

18. i 19.

Dio izvođačkog folklornog ansambla HKC-a „Bunjevačko kolo“ nastupio je na smotri folklor „Slatki susreti“ u mjestu Virje (Koprivničko-križevačka županija) u Hrvatskoj.

19.

U banatskom selu Boka 19. svibnja predstavljena je knjiga *Tragovi trajanja – Hrvatsko groblje u Boki* autorice, mlade Bokinke Lidije Žunac u nakladi Zavoda za kulturu vojvođanskih Hrvata iz Subotice i Gradske biblioteke Pančevo, koji su ujedno bili i organizatori ovog događaja u suradnji s Kul-

turnim centrom u Sečnju. Priređena je i izložba fotografija „Prizori prošlosti – Hrvati u Boki“ čiji su autori Ljubiša Večanski i Ksenija Žunac.

19.

Župa sv. Roka iz Subotice, HKPD „Matija Gubec“ iz Tavankuta te HKPD „Silvije Strahimir Kranjčević“ iz Brega su i ove godine na blagdan Duhova održali običaj „Kraljica“.

19.

Na svetkovinu Duha Svetoga, nakon misnog slavlja u crkvi sv. Marka Evanđelista u Žedniku blagoslovljen je obnovljeni Vukmanov križ u tzv. Brnićevom ataru, koji su prije 120 godina podigli Marga Vukmanov i Ivan Martinović.

20.

U galeriji Otvorenog sveučilišta u Subotici je otvorena izložba slika nastalih na prošlogodišnjem, 11. Sazivu Međunarodne umjetničke kolonije „Stipan Šabić“ u organizaciji HLU-a „Croart“ iz Subotice.

20.

U crkvi Uskrsnuća Isusova u Subotici priređena je Glazbena večer u organizaciji Kršćanskog intelektualnog kruga i KD-a „Ivan Antunović“. Na programu su nastupili Komorni zbor „Kantilena“ iz Kanjiže, Katedralni zbor „Albe Vidaković“ te solist, klarinetist i umjetnik mađarskog tradicijskog instrumenta – tarogato László Baráth.

20.

Književnici Ljiljani Crnić iz Beograda je u beogradskom predstavništvu „Jugotona“ uručena godišnja nagrada za kulturu (za 2023.) koju dodjeljuje internetski portal „Glas Pešte“ iz Budimpešte.

20. 5. – 8. 6.

Srpski film „Radnička klasa ide u pakao“ autora Mladena Đorđevića osvo-

jio je nagradu „Dragan Rubeša“ za najbolji igrani film na 17. Subversive Film Festivalu u Zagrebu.

22.

U Velikoj vijećnici Gradske kuće u Subotici održana je 20. Smotra dječjih pjevača i zborova koju organizira HGU „Festival bunjevački pisama“. Nastupilo je 16 solista u pratnji Dječjeg tamburaškog orkestra, Dječji zbor „Raspjevane zvijezdice“ te „kraljice“ koji djeluju pri HGU-u.

22.

U prostorijama Pastoralnog centra Beogradske nadbiskupije „Papa Ivan Dobri“, u organizaciji Pokreta fokolara, Instituta za proučavanje kulture i kršćanstva i Kulturno-umjetničkog društva „Gajret“ iz Beograda, održana je prva u nizu od triju večeri u sklopu projekta „Kulturni kafe“.

23.

Reprezentativna folklorna skupina HKPD-a „Matija Gubec“ iz Tavankuta gostovala je na 23. Memorijalnom festivalu folklor „Robert Bajtal“ u Vinokovcima, na poziv folklornog ansambla „Lisinski“ koji je skupa s Gradom Vinkovci organizirao ovu manifestaciju.

24.

Učenici trećeg i četvrtog razreda osnovnih škola koji nastavu pohađaju na hrvatskom jeziku bili su na jednodnevnom izletu u Srijemskoj Mitrovici i Novom Sadu.

24.

Središnja predizborna konvencija izborne liste br. 3 „Za pravednu Suboticu – Demokratski savez Hrvata u Vojvodini – Stranka pravde i pomirenja – Tomislav Žigmanov“ uoči izbora za Skupštinu grada Subotice, održana je u HKC-u „Bunjevačko kolo“ u Subotici.

24. i 25.

„Šokačka grana“ iz Osijeka, u suradnji sa Zavodom za kulturu vojvođanskih Hrvata (Subotica), Znanstvenim zavodom Hrvata u Mađarskoj (Pečuh) te „Vinkovačkim šokačkim rodovima“ organizirala je 19. međunarodni okrugli stol „Urbani Šokci“ na temu „Predsvatovski običaji u tradicijskoj kulturi Šokaca i Bunjevaca“ koji žive u trima susjednim zemljama. Program je održan u Osijeku i Pečuhu, a od Hrvata iz Vojvodine sudjelovale su Senka Davčić iz Subotice i Ruža Silađev iz Sonte.

24. i 25.

Srijemska biskupija, Katolički bogoslovni fakultet u Đakovu, Hrvatski institut za povijest – Podružnica za povijest Slavonije, Srijema i Baranje i Institut za povijest istraživačkog centra za humanističke znanosti mađarske istraživačke mreže organizirali su međunarodni znanstveni simpozij na temu „Srijemska biskupija kroz povijest“ koji je održan u hotelu „Leopold“ u Petrovaradinu. Na simpoziju je 19 povjesničara i istraživača iz Srbije, Hrvatske i Mađarske predstavilo svoja istraživanja vezana uz Srijemsku biskupiju.

25.

Na inicijativu župana Krapinsko-zagorske županije Željka Kolara, uz posredovanje Hrvatskog nacionalnog vijeća na čelu s predsjednicom Jasnom Vojnić, osigurana je i u Subotici uručena vatrogasna oprema za Dobrovoljno vatrogasno društvo „Tavankut“ u vrijednosti od 16 000 eura.

Istog dana, organizirana je svečana proslava u Domu kulture u Tavankutu, povodom 90 godina postojanja DVD-a Tavankut. Za svoj doprinos i suradnju, priznanje je dodijeljeno i HNV-u.

25.

Martina Tikvicki, učenica sedmog i Antonija Kujundžić, učenica osmog razreda OŠ „Matko Vuković“ iz Subo-

tice pobjednice su Republičkog natjecanje učenika osnove škole iz poznavanja hrvatskoga jezika i jezične kulture za sedmi, odnosno osmi razred, koje je održano u OŠ „Vladimir Nazor“ u Đurđinu.

25.

U Centru za kulturu „Histrionski dom“ u Zagrebu, Književno-teatarski kružok HKC-a „Bunjevačko kolo“ iz Subotice izveo je predstavu „Avaške godine“ prema tekstu Milovana Mikovića i režiji Nevene Mlinko Baštovanović. Organizator gostovanja bila je Zajednica protjeranih Hrvata Srijema, Bačke i Banata.

25.

KPZH „Šokadija“ iz Sonte predstavila se na Ivanjskom sijelu u Vladislavcima, kao gosti mjesnog KUD-a „Dukat“.

25.

U Subotici je održana likovna kolonija koja je okupila članove Hrvatskog društva likovnih umjetnika iz Vinkovaca i domaćeg HLU-a „Croart“.

26.

Folklorashi HKC-a „Bunjevačko kolo“ iz Subotice gostovali su na 3. smotri dječjeg folklornog stvaralaštva „U srcu mi zavičaj“ u Ivanka.

26.

U crkvi Blažene Djevice Marije u Zemunu svečano je obilježen Dan državnosti Hrvatske. Euharistijsko slavlje predvodio je kancelar biskupskog ordinarijata Srijemske biskupije Tomislav Lasić u zajedništvu s braćom svećenicima. Nakon svete mise u kulturnom dijelu programa predstavio se zbor „Odjek“ iz Zemuna.

28.

Svečanom akademijom u Velikoj vijećnici Gradske kuće UBH „Dužijanca“ obilježila je 10 godina postojanja. Na svečanosti je prikazan film o radu i

postignućima udruge te je zahvaljeno institucijama i udrugama, medijima i sponzorima koji su UBH-u davali potporu odnosno s kojima su surađivali u proteklih deset godina. U glazbenom dijelu nastupio je Subotički tamburaški orkestar.

29.

U organizaciji Zavoda za kulturu vojvođanskih Hrvata i Hrvatskog nacionalnog vijeća u Republici Srbiji u suradnji s Veleposlanstvom Australije u Beogradu te posredstvom Hrvatske matice iseljenika u Art kinu „Lifka“ u Subotici prikazan je film pod nazivom „Countryman“ (Zemljak) autora Petera Pecotića, australskog umjetnika hrvatskih korijena.

30. 5. – 2. 6.

U okviru programa „Razmjena učenika“ učenici šestih razreda koji nastavu pohađaju na hrvatskom jeziku imali su prigodu boraviti u Žrnovnici pokraj Splita.

Osigurana posebna upisna kvota za buduće studente

Visoka učilišta u Hrvatskoj su i za akademsku 2024./25. godinu osigurala posebne upisne kvote za pripadnike hrvatske nacionalne manjine i hrvatskoga iseljeničtva.

Priče nadahnute Matošem

Uoči središnjih događanja ovogodišnjih 8. Dana Antuna Gustava Matoša nakon uvodnih priredbi u Subotici, Đakovu i Zagrebu, objavljena je zbirka najuspješnijih priča s prošlogodišnjeg natječaja prigodom 150 godina od rođenja velikog hrvatskog književnika Antuna Gustava Matoša. Nakladnici zbirke AGM kao nadahnuće su Zavod za kulturu vojvođanskih Hrvata, Subotica, Društvo hrvatskih književnika, Ogranak slavonsko-baranjsko-srijemski, Osijek i Općina Tovarnik.

Novi broj revije *Dužijanca*

Izšao je 13. broj revije *Dužijanca*, ilustriranog časopisa za kulturu življenja kojeg izdaje UBH „Dužijanca“ iz Subotice.

LIPANJ, 2024.

1.

Preminula je Marica Andrić iz Plavne, elektorica u IV. sazivu Hrvatskog nacionalnog vijeća u Republici Srbiji (2018. – 2022.), članica mjesnog HKUPD-a „Matoš“ od osnutka te predsjednica Društva od 2017. do 2019. godine.

1.

Četvrto izdanje „Festivala tista“ koji je dio programa „Baranjskog bećarca“ održan je ispred crkve svetih Petra i Pavla u Topolju (Hrvatska). Na festivalu je sudjelovao i veliki broj hrvatskih drugih iz Srbije: KUDH „Bodrog“ iz Monoštor, HKUD „Vladimir Nazor“ iz Sombora, NIU „Hrvatska riječ“ iz Subotice, UG „Urbani Šokci“ iz Sombora, HKPD „Silvije Strahimir Kranjčević“ iz Berega, HKC „Bunjevačko kolo“ i HKPD „Matija Gubec“ iz Tavankuta.

1.

U organizaciji KPZH-a „Šokadija“ u Sonti je održana likovna kolonija „Mladost i iskustvo u umjetničkom izražavanju“ na kojoj je sudjelovalo sedmero slikara iz Sonte, Sombora i Belog Manastira. Ujedno, slikarica Ana Tudor održala je likovnu radionicu s djecom.

1.

Misa s obredom biskupskog ređenja imenovanog zrenjaninskog biskupa mons. Mirka Štefkovića proslavljena je u katedrali sv. Ivana Nepomuka u Zrenjaninu. Glavni zareditelj bio je beogradski nadbiskup i metropolit, predsjednik Međunarodne biskupske konferencije svetih Ćirila i Metoda Ladislav Nemet. Suzareditelji su bili apo-

stolski nuncij u Republici Srbiji nadbiskup Santo Rocco Gangemi i srijemski biskup Fabijan Svalina.

1.

Slamarke iz tavankutskog HKPD-a „Matija Gubec“ sudjelovale su na Sajmu slamarstva u mjestu Domžale u Sloveniji na kojem je osim izlagača iz Slovenije i Srbije, bilo i iz Hrvatske i Nizozemske.

3.

U sklopu program 8. Dana Antuna Gustava Matoša u Tovarniku je predstavljena zbirka kratkih priča nadahnutih Antunom Gustavom Matošem *AGM kao nadahnuće* u nakladi Društva hrvatskih književnika, Ogranak slavonsko-baranjsko-srijemski, Zavoda za kulturu vojvođanskih Hrvata iz Subotice i Općine Tovarnik. Proglašeni su pobjednici natječaja za najbolju kratku priču nadahnutu životom ili djelima A. G. Matoša koji je raspisan prigodom 110. obljetnice Matoševe smrti. Prva nagrada dodijeljena je osječkoj književnici Đurđici Stuhleiter za priču „Daždevnjak“.

4. – 6.

U sklopu projekta „Prijateljstvo bez granica“ koji se već više od 15 godina provodi između Subotice i Čakovca, delegacija Međimurske županije, Treće OŠ Čakovec, Graditeljske škole Čakovec i nakladničke kuće „Alfa“, posjetila je Suboticu. Ovom prigodom obišli su Hrvatski dom – Maticu, Gradsku knjižnicu Subotica, OŠ „Matko Vuković“ i Politehničku školu kako bi razgovarali o nastavku suradnje i učvršćivanju međusobne veze.

5.

Program 8. Dana Antuna Gustava Matoša nastavljen je u Plavni, rodnom mjestu njegovog oca, gdje je održana svečana akademija prigodom 110. obljetnice Matoševe smrti. Tim povodom izložene su Matoševe fotografije iz kolekcije Ljudevita Vujkovića Lami-

ska riječ" i koordinaciji knjižničarske savjetnice Bernadice Ivanković.

10.

Veliki broj vjernika i mladih u bunjevačkoj nošnji dočekali su ispred Franjevačke crkve u Subotici relikvije sv. Antuna Padovanskog koje su iz Italije stigle u Zagreb, odakle ih je u trajno vlasništvo u Suboticu donio provincijal fra Milan Krišto. Tim povodom misno slavlje predvodio je biskup Subotičke biskupije Franjo Fazekas u zajedništvu s braćom franjevcima.

11.

U Hrvatskom domu – Matici u Subotici započela je razrada koncepta sedam malih matica na sastanku vodstva hrvatske zajednice i koordinatora matica u Somboru, Monoštoru, Sonti, Rumi i Opuvu. Nakon promišljanja o funkciji svakog pojedinačnog objekta i potencijalnih ciljnih skupina, uslijedit će razrada projektnih zadataka.

12.

U organizaciji NIU „Hrvatska rije“, Hrvatskog nacionalnog vijeća i Udruge „Naša djeca“ u fiskulturnoj dvorani OŠ „22. oktobar“ u Monoštoru održan je program „Hrcko u Monoštoru“ namijenjen predškolicima i učenicima od 1. do 4. razreda.

13.

U dvorani HKC-a „Bunjevačko kolo“ u Subotici Udruga „Cro-femina“ organizirala je reviju novo šivene bunjevačke narodne nošnje koju su dizajnirale, krojile i šivale za različite prigode Nada Sudašević i Ružica Kozma. Na reviji je prikazano više od 40 modela, a čak 18 nošnji autorice su na reviji darovale udrugama HKUD „Vladimir Nazor“ Sombor, HKPD „Matija Gubec“ iz Tavankuta i HKC „Bunjevačko kolo“ Subotica.

13.

Predstavljanje knjige *Biserje tradicije* autorice Marije Šeremešić održano

je u dvorani Dječjeg odjela Gradske knjižnice u Somboru. Knjiga je objavljena u nakladi UG-a „Urbani Šokci“ iz Sombora.

13.

Završnica 8. Dana Antuna Gustava Matoša bila je u Zagrebu, kada su, među ostalim, na zagrebačkom groblju Mirogoj na pjesnikov grob položeni vijenci, a potom su organizatori posjetili i njegov spomenik. Središnji događaj priređen je u Društvu hrvatskih književnika pod sloganom „AGM kao nadahnuće“ gdje je, među ostalim, predstavljena istoimena zbirka kratkih priča nadahnutih Matošem.

14.

Ženska pjevačka skupina „Kraljice Boudroga“ iz Monoštora sudjelovale su na koncertu crkvenih pučkih pobjevki Šokaca „Veseli se, o Marijo!“ u crkvi sv. Petra u Zagrebu.

15.

Povodom 121. obljetnice postojanja i rada članovi HKPD-a „Matija Gubec“ iz Rume održali su godišnji koncert u Kulturnom centru „Branica Crnčević“ u Rumi.

15.

Izvođački folklorni ansambl HKC-a „Bunjevačko kolo“ iz Subotice uz pratnju orkestra nastupio je na 52. Festivalu slovačkog folklora „Tancuj, tancuj...“ u Gložanu.

15.

Među brojnim izlagačima Na „Dani mađarske hrane i starih zanata Vojvodine“ održanim u Zemunu bili su i UBH „Dužijanca“ te slamarke HKPD-a „Matija Gubec“ iz Tavankuta kako bi predstavili turističku ponudu Grada Subotice.

15. – 16.

Svetom misom zahvalnicom u subotičkoj katedrali sv. Terezije Avilske te

velikim kolom na platou ispred katedrale, završen je festival dječjeg stvaralaštva „Dužijanca malenih“ kojom su djeca zahvalila Bogu za kruh svagdanji. Predvoditelji ove manifestacije su bili mali bandaš Marko Mamužić i mala bandašica Anastazija Dulić, a organizator HKC „Bunjevačko kolo“ iz Subotice.

Dan prije, više od 80 djece iz HKC-a „Bunjevačkog kola“ iz Subotice te gosti iz KUD-a „Ivan Goran Kovačić“ iz Ivankova (Hrvatska) imali su organizirane zabavno-edukacijske igre na temu dužijance na risarskom salašu u župi sv. Josipa Radnika u Đurđinu.

16.

Zajednica Hrvata Zemuna „Ilija Okrugić“ održala je godišnji koncert pjevačkog zbora „Odjek“ u Crkvi Uznesenja Blažene Djevice Marije u Zemunu.

16.

Na ljetnoj pozornici Etno-salaša „Balazević“ u Tavankutu mjesni HKPD „Matija Gubec“ je u okviru manifestacije „Tavankutsko kulturno lito“ organiziralo 29. Festival dječjeg stvaralaštva pod nazivom „Djeca su ukras svijeta“ na kojem su se osim domaćina predstavili i članovi KPD-a „Jedinstvo – Egység“ iz Bajmaka, KUDŽ-a „Bratstvo“ iz Subotice, KUD-a „Rokoko“ iz Čikerije (Mađarska), Slovačkog KUD-a „Heroj Janko Čmelik“ iz Stare Pazove, HKU-a „Antun Sorgg“ iz Vajske, KUD-a „Nerac“ iz Novog Sada te KUD-a „Posavac“ iz Vrbanje (Hrvatska).

17.

Ministar za ljudska i manjinska prava i društveni dijalog Tomislav Žigmanov razgovarao je s izaslanstvom Instituta za istraživanje migracija (IMIN) iz Zagreba na temu suradnje nacionalnih manjina Srba iz Hrvatske i Hrvata iz Srbije u kontekstu razmjene sličnih iskustava s pojedinim europskim zemljama, objavilo je Ministarstvo.

17.

Ravnateljica Zavoda za kulturu vojvođanskih Hrvata iz Subotice Katari-
na Čeliković i ravnateljica Instituta za istraživanje migracija iz Zagreba dr. sc. Marina Perić Kaselj potpisale su u Subotici sporazum o suradnji ovih dvaju institucija. Sporazum je potpisan u ZKVH-u tijekom posjeta predstavnika Instituta iz Zagreba.

17.

U čitaonici Gradske knjižnice Subotica predstavljena je knjiga poezije *Magma* subotičke pjesnikinje Nevene Mlinko objavljene u nakladi Hrvatske čitaonice Subotica. Osim autorice, o knjizi su govorili recenzent Neven Ušumović i urednica Katarina Čeliković.

17.

U dvorištu župe sv. Roka u Petrovaradinu održana je Osnivačka skupština udruženja mladih „Prijatelji nade“. Udruženje je osnovano kao neprofitabilna i nepolitička organizacija, koja ima za cilj jačanje vjerske i tradicionalne kulture naroda u Srijemskoj biskupiji. Za predsjednika je izabran Darko Peka iz Novog Slankamena.

17.

HKUD „Vladimir Nazor“ iz Sombora sudjelovao je na manifestaciji „Somborsko ljeto“.

18.

Zavod za kulturu vojvođanskih Hrvata je kao predlagatelj pripremio dokumentaciju za prijavu i upis u Nacionalni registar Srbije dva elementa nematerijalnog kulturnog naslijeđa Hrvata – Stvaralaštvo u tehnici slame i Dvo-
glasno pjevanje šokačkih Hrvatica iz Monoštora i time pokrenuo aktivnosti vezane uz proces nominacije na nacionalnu listu. Tim povodom je u Muzeju Vojvodine održan prvi radni sastanak s regionalnom koordinatoricom za nematerijalno kulturno naslijeđe, muzejskom savjetnicom i etnologinjom u

Muzeju Vojvodine u Novom Sadu dr. sc. Tatjanom Bugarski na kojem su sudjelovale ravnateljica Zavoda Katarina Čeliković, etnologinja u Zavodu Senka Davčik i predsjednica Galerije Prve kolonije naive u tehnici slame iz Tavan-kuta Ljubica Vuković Dulić.

20.

U Hrvatskom domu – Matici u Subotici svečano su uručeni ugovori Središnjeg državnog ureda za Hrvate izvan Republike Hrvatske o stipendiranju 86 studenata, pripadnika hrvatske zajednice koji studiraju u Srbiji. Ugovore su studentima uručili državni tajnik Središnjeg državnog ureda za Hrvate izvan Republike Hrvatske Zvonko Milas i predsjednica Hrvatskog nacionalnog vijeća i zastupnica u Hrvatskom saboru Jasna Vojnić.

20.

Dan rođenja biskupa Ivana Antunovića, jedan od četiriju praznika hrvatske zajednice u Republici Srbiji, obilježen je polaganjem vijenaca na spomenik biskupa Ivana Antunovića i svečanom akademijom u Velikoj vijećnici Gradske kuće u Subotici na kojoj su pohvaljeni i nagrađeni najbolji učenici koji nastavu pohađaju na hrvatskom jeziku.

Nagrada „Crvena kravata“ za najuspješnijeg učenika hrvatskih odjela u osnovnim školama pripala je Ines Vojnić iz OŠ „Matko Vuković“ iz Subotice. Priznanje „Crvena mašna“, za najuspješnijeg učenika hrvatskih odjela u srednjim školama dobila je Lucija Vukov, učenica Srednje glazbene škole u Subotici.

Dobitnica ovogodišnjeg priznanja „Crvena penkala“ za istaknutog pojedinca i doprinos obrazovanju na hrvatskom jeziku uručena je knjižničarskoj savjetnici i voditeljici brojnih izvannastavnih programa Bernadici Ivanković.

Svečanoj akademiji su prisustvovali dužnosnici Republike Hrvatske i Republike Srbije.

20. i 21.

U organizaciji Inovativne mreže i Udruge za audiovizualno stvaralaštvo „Artizana“ iz Zagreba u Tavankutu je održana višednevna filmska radionica „Kad se male ruke slože“ u mjesnoj Osnovnoj školi „Matija Gubec“. Voditelji radionice su filmski redatelji Branko Ištvančić i Zoltán Siflis. Voditeljica učeničke grupe je nastavnica Ivana Horvat.

20. i 21.

„Suvremena književnost za djecu (i mlade) na hrvatskom jeziku u Vojvodini izvan očiju književne kritike“, naziv je rada ravnateljice Zavoda za kulturu vojvođanskih Hrvata, Katarine Čeliković, objavljen u zborniku radova u kojem su prilozi s okruglog stola 26. Đakovačkih susreta hrvatskih književnih kritičara.

22.

U organizaciji KUDH-a „Bodrog“, u monoštorskoj crkvi sv. Petra i Pavla održan je Međunarodni marijanski pučki festival pod sloganom „Zdravo, budi Marijo“, a tematski fokus je bio na predbožićnim marijanskim pjesmama. Nastupile su pjevačke skupine KUD-a „Seljačka sloga“ iz Šljivoševaca, GKUD-a „Ravangrad“ iz Sombora, KUD-a „Seljačka sloga“ iz Gradišta, Dječji zbor KUDH-a „Bodrog“ i tamburaši odsjeka Muzičke škole „Petar Konjović“ u Monoštoru, vokalna solistica Marija Kovač i Filip Čeliković (orgulje) iz Subotice, te domaće pjevačke skupine „Kraljice Bodroga“ i „Bodroški bećari“.

22.

U organizaciji UBH-a „Dužijanica“ na Etno-salašu u Đurđinu je održana 8. radionica pravljenja tarane koja je okupila 20-ak žena iz Subotice, Žednika i Đurđina.

22.

Don Ivo Šokčić iz Subotice zaređen je za svećenika za Hrvatsku salezijan-

sku provinciju svetog Ivana Bosca u Zagrebu. Toga dana zagrebački nadbiskup don Dražen Kutleša zaredio je petnaestoricu novih svećenika.

22.

Ženska pjevačka skupina „Prelje“ HKC-a „Bunjevačko kolo“ iz Subotice nastupila je u Bunjevačkoj etno-kući u Baji (Mađarska) u sklopu programa „Muzika i pjesma iz Bačke“. Program je bio dio IPA projekta pod nazivom „Border that unites us“ („Granica koja nas spaja“) u kojem na poziv Zavoda za kulturu vojvođanskih Mađara sudjeluje i Zavod za kulturu vojvođanskih Hrvata.

22. – 23.

HLU „Croart“ organizirao je 11. saziv umjetničke kolonije „Panon – Subotica 2024.“ u objektu Studentskog odmarališta „Palić“ na Paliću. Na koloniji su sudjelovali slikari i slikarice članovi HLU-a „Croart“ iz Subotice, „BelArt“ iz Belišća (Hrvatska), gostujući slikari iz Mađarske kao i drugi samostalni slikari-gosti iz R. Srbije.

22. – 26.

U organizaciji splitske podružnice Hrvatske matice iseljenika priređeni su „Dani Hrvata Bunjevaca u Splitu i Split-sko-dalmatinskoj županiji“. U bogatom petodnevnom programu održanom u Splitu, Solinu i Kaštelu, predstavili su se HKPD „Matija Gubec“ i Galerija Prve kolonije naive u tehnici slame iz Tavan-kuta, HGU „Festival bunjevački pisama“ iz Subotice, Zavod za kulturu vojvođanskih Hrvata i NIU „Hrvatska riječ“.

23.

Cjelovečernjim koncertom u surčin-skoj katoličkoj porti Presvetog Trojstva „Mladi tamburaši“ Hrvatske čitaonice „Fischer“ iz Surčina obilježili su petu godišnjicu rada.

24.

Narodno sveučilište Dubrava organiziralo je izložbu „Vrijeme nade: sla-

marska umjetnost – nematerijalna kulturna baština Hrvata Bunjevaca i Ukrajinaca“, koja je postavljena u galeriji „Kontrast“ Kulturnog centra Dubrava u Zagrebu. Na izložbi su predstavljene radovi umjetnica slamarske tehnike Marije Kravčuk iz Ukrajine i Jozefine Skenderović iz Subotice.

24.

Na Dan sluga Božjeg oca Gerarda Tome Stantića u karmelićanskoj crkvi u Somboru svečanu svetu misu je predvodio novi zrenjaninski biskup mons. Mirko Štefković, uz koncelebraciju subotičkog biskupa mons. Franje Fazekasa, vicepostulatora o. Zlatka Žuvele, karmelićanina iz Remeta o. Zlatka Pletikosića te brojnih drugih svećenika Subotičke biskupije.

24. i 25.

Uposlenici Učeničkog doma Split boravili su u dvodnevnom posjetu Subotici gdje su posjetili Hrvatski dom – Maticu. Predsjednica HNV-a Jasna Vojnić tom je prigodom zahvalila ravnatelju Učeničkog doma Mladenu Kamenjarinu na dugogodišnjoj suradnji u osiguravanju smještaja za učenike iz Vojvodine u Splitu proteklih osam godina.

24. – 27.

Plenarna skupština Savjeta biskupskih konferencija Europe pod nazivom „Hodočasnici nade. Za sinodalnu i misionarsku Crkvu“ održana je u Beogradu na poziv mons. dr. Ladislava Németa, beogradskog nadbiskupa i potpredsjednika CCEE.

25.

U okviru programa „Dužijanica 2024.“ UBH „Dužijanica“ je u dvorištu crkve sv. Josipa Radnika u Đurđinu upriličila priskakanje vatre. U priskakanju su sudjelovali članovi folklornog odjela HKC-a „Bunjevačko kolo“ iz Subotice, kao i mnogi drugi okupljeni Đurđinčani i gosti iz Subotice i okolnih mjesta.

26. – 28.

U okviru Programa prekogranične suradnje između Hrvatske i Srbije za 2024. godinu, kao zajednička aktivnost projekta „Baština koja spaja!“ partnera Hrvatske čitaonice iz Subotice i Požeško-slavonske županije, dvadesetero djece koja su protekle školske godine postigla zapažene rezultate na natjecanjima u nastavi na hrvatskom jeziku iz Subotice i okolice boravilo je na studijskom putovanju i upoznavanju s ovom hrvatskom županijom.

26. 6. – 3. 7.

Udruga „Naša djeca“ u suradnji s HNV-om organizirala je Ljetnu školu hrvatskog jezika, kulture i duhovnosti na Cresu za 50-ak sudionika ovog programa, djece, mladih i odraslih osoba.

27.

Predsjednica HNV-a Jasna Vojnić i predsjednica Izvršnog odbora Karolina Bašić prisustvovala su sastanku čelnika nacionalnih vijeća nacionalnih manjina Srbije s predstavnicima Vijeća Europe i Savjetodavnog odbora Okvirne konvencije za zaštitu nacionalnih manjina u prostorijama Mađarskog nacionalnog vijeća u Subotici. Svrha sastanka bila je razmotriti ostvarivanje prava nacionalnih manjina koje žive u Republici Srbiji te njihove aktivnosti u zagovaranju interesa.

27. – 30.

„Broj Hrvata u Vojvodini/Srbiji i izazovi opstanka kroz markere kulturnog identiteta“ naziv je izlaganja glavne i odgovorne urednice *Hrvatske riječi* Zlate Vasiljević i ravnateljice Zavoda za kulturu vojvođanskih Hrvata Katarine Čeliković na 6. Hrvatskom iseljeničkom kongresu održanom u Puli na temu „Hrvatski iseljenici i potencijal za budućnost Hrvatske“.

28.

Predsjednica HNV-a Jasna Vojnić i ravnateljica Instituta za istraživanje

migracija dr. sc. Marina Perić Kaselj potpisale su u Zagrebu Sporazum o suradnji između dviju institucija u području znanosti, kulture i obrazovanja.

29.

U okviru „Tavankutskog kulturnog lita“, HKPD „Matija Gubec“ iz Tavankuta je povodom blagdana sv. Ivana Krstitelja organizirao običaj priskakanja vatre ispred Etno-salaša „Balažević“.

29.

U rodnoj župi Isusova Uskrsnuća u Subotici mladi salezijanac don Ivo Šokčić održao je Mladu misu kojoj je prethodila trodnevna duhovna priprava.

29.

U sklopu projekta „U reljefima tradicije bečara“ KUDH-a „Bodrog“ iz Monoštora u mjesnoj crkvi sv. Petra i Pavla priređena je izložba fotografija koje prikazuju specifičnost života Šoka prikazanog u različitim aspektima životnog i kalendarskog ciklusa.

30.

Mali folkloraši HKC-a „Bunjevačko kolo“ iz Subotice i HKU-a „Antun Sorgg“ iz Vajske sudjelovali su na 58. Đakovačkim vezovima (Mali vezovi). Osim u svečanom mimohodu, imali su i nastup u Strossmayerovom parku.

Financijska potpora Središnjeg državnog ureda

Središnji državni ured za Hrvate izvan Republike Hrvatske donio je Odluku o dodjeli financijske potpore za posebne potrebe i projekte od interesa za Hrvate izvan Republike Hrvatske za 2024. godinu za 37 projekata iz Republike Srbije.

Žigmanov u časopisu *Republika*

U novom dvobroju (3-4 /2024.) časopisa *Republika* Društva hrvatskih književnika objavljen je izvadak iz poeme Tomislava Žigmanova „Intime rasapa prašina dana“ u rubrici „Poezija“.

Neispričana priča o „predgrađu“

Kao šesto, najnovije izdanje Zaklade „Spomen-dom bana Josipa Jelačića“ iz Petrovaradina objavljena je knjiga *Hod petrovaradinskih belega – tri sećanja na baštinu* troje autora: konzervatorice i arhitektice Slobodanke Babić, akademskog slikara dr. sc. Danila Vuksanovića i arhitekta dr. sc. Darka Polića.

Filmovi Rajka Ljubića dostupni na internetu

Na kanalu „Yellowbrick Film“ može se pogledati čak 41 film (dokumentarni, igrani pa i jedan animirani) u kojima je Rajko Ljubić zabilježio priče o poznatim osobama, tradicijskoj kulturi i povijesti bunjevačkih Hrvata.

SRPANJ, 2024.

1. – 8.

U organizaciji HNV-a u odmaralištu Crvenog križa „Villi Rustici“ u Novom Vinodolskom održana je profesionalna orijentacija „GPS – Gdje poći sutra?!“ za učenike koji su završili 7. razred osnovne škole.

1. – 8.

Više od 80 učenika 4. i 5. razreda koji pohađaju cjelovitu nastavu na hrvatskom jeziku i hrvatski jezik s elementima nacionalne kulture iz Subotice, Sombora, Monoštora, Sente i Berega, boravilo je u odmaralištu Crvenog križa „Villi Rustici“ u Novom Vinodolskom u Republici Hrvatskoj.

2.

U sklopu manifestacije „Dužijanca 2024.“ UBH „Dužijanca“ je na Etnosalašu u Đurđinu organizirala 8. Etnoradionicu pravljenja domaće tarane na tradicijski način u kojoj je sudjelovalo petnaestak žena iz Đurđina i Subotice.

2.

Hrvatsko akademsko društvo organiziralo je predstavljanje 15. i 16. sveska

Leksikona podunavskih Hrvata – Bunjevac i Šokaca u čitaonici Gradske knjižnice Subotice. Sveske su predstavili Mato Groznica, predsjednik HAD-a, Stevan Mačković, ravnatelj Povijesnog arhiva Subotica i Slaven Bačić, glavni urednik *Leksikona*.

2.

Svečanim misnim slavljem i prigodnim programom u Vajskoj je proslavljen Zavjetno-zavičajni dan, kulturno-vjerska manifestacija koju organiziraju HKU „Antun Sorgg“ iz Vajske i mjesna župa sv. Jurja. Osim domaćina u programu su sudjelovali i gosti iz Hrvatske KUD „Seljačka sloga“ iz Gajića i KUD „A. G. Matoš“ iz Tovarnika te HKC „Bunjevačko kolo“ iz Subotice i HKU-PD „Matoš“ iz Plavne.

2.

U zagrebačkoj Galeriji „Karas“ otvorena je izložba „Fragmentacija“ vizualne umjetnice Melinde Šefčić, podrijetlom iz Subotice.

3. – 6.

Karnevalska trupa (*mačkare*) HKPD-a „Tomislav“ iz Golubinaca sudjelovala je na ovogodišnjem „Leskovačkom karnevalu“, koji je okupio oko 50 grupa i delegacija iz Srbije te europskih zemalja.

4.

U organizaciji Zavoda za kulturu vođanskih Hrvata i NIU „Hrvatska riječ“ u dvorištu Zavoda održan je prvi „Književni salon“ čiji je gost bio subotički književnik Mirko Kopunović. Tijekom večeri predstavljene su njegove dvije knjige: *Dok je svita* i *Fajrunt u Istarskoj ulici*.

6.

Godišnji koncert HKPD-a „Matija Gubec“ iz Tavankuta održan je u Domu kulture u Tavankutu. Na koncertu su nastupile sve folklorne skupine uz pratnju tamburaša HGU-a „Festival

bunjevački pisama" i vokalnu solistiku Ivu Molnar te gosti FA „Lisinski" iz Vinkovaca.

7.

U crkvi crkva sv. Petra i Pavla apostola u Bajmaku proslavljena je Dužijanca. Bandaš je bio Alen Palfi, a bandašica Sanja Petrekanović. Poslije mise je u župnim prostorijama priređena izložba na kojoj je prikazana retrospektiva svih dosadašnjih bajmačkih dužijanci kroz slike od slame i film sa starim fotografijama.

7.

Generalni vikar Subotičke biskupije i župnik u župi Marije Majke Crkve preč. Željko Šipek u rodnoj župi sv. Ilije u Bođanima proslavio je misu zahvalnicu za 25 godina svećeništva.

7.

Hrvatska čitaonica „Fischer" iz Surčina sudjelovala je u svečanoj povorci i na međunarodnoj smotri folkloru u sklopu ovogodišnje, 58. smotre folkloru „Đakovački vezovi".

8.

HKPD „Tomislav" iz Golubinaca otvorio je u svojim prostorijama, pri pastoralnom centru mjesne župe sv. Jurja, Hrvatsku čitaonicu „Julije Adamović" po hrvatskom jezikoslovcu, leksikografu i pedagogu koji je rođen upravo u Golubincima.

8. – 12.

U organizaciji Subotičkog oratorija u Biskupijskom svetištu Gospe od suza na Bunariću održan je Ljetni oratorij koji je okupio oko 200 djece i 50 animatora na temu „Muško ženski odnosi".

8. – 14.

Na 11. reviji tradicijske odjeće i izboru „Naljepša Hrvatica u narodnoj nošnji izvan Hrvatske", prema ocjeni žirija Barbara Piuković iz Subotice izabrana

je za prvu pratilju. Barbara se natjecala u bunjevačkoj nošnji, isto kao i druga djevojka, Ana Mandić iz Subotice, koja se također natjecala u ime Hrvatica iz Srbije.

9.

Jubilej 40 godina misništva i 30 godina župničke službe mons. dr. Andrije Anišića obilježen je u crkvi sv. Roka u Subotici. Svečanim misnim slavljem proslavljen je i blagdan Marije Propetog Isusa Petković. Misno slavje u zajedništvu sa svećenicima Subotičke biskupije i Beogradske nadbiskupije predvodio je pater Marijan Steiner, isusovac iz Zagreba, koji je na službi u Beogradu.

10.

Hrvatski glazbenik Baby Lasagna, koji se proslavio uspjehom na Eurosongu, otvorio je svojim nastupom 24. izdanje EXIT festivala na Petrovaradinskoj tvrđavi.

10.

Djelatnici Muzeja grada Pregrade (Hrvatska) boravili su u Subotici u sklopu programa Erasmus+, programa Europske unije za obrazovanje mladih, sport i kulturu. Tom prigodom su u Gradskom muzeju Subotica održali i predstavljanje svog muzeja pod nazivom „Muzej grada Pregrade – kultura, baština i projekti".

11.

U Gradskom muzeju u Somboru priređen je program posvećen „Somborskom indeksu" akademika Ivana Gutmana. Predavanje, koje je održao akademik Gutman, pratila je i izložba znanstvenih radova iz cijelog svijeta. Autorica izložbe je Milka Ljuboja, muzejska savjetnica povjesničarka Gradskog muzeja Sombor.

11.

Prije Dužijance u Lemešu održana je likovna kolonija na kojoj su sudjelovali

članovi Likovne udruge „CroArt“ iz Subotice i umjetnici iz Lemeša.

11.

Nakon Zagreba i Osijeka, dječja opera „Šumska kraljica“ prikazana je u Požeги (Hrvatska), u tamošnjem Gradskom kazalištu. Operu izvode učenici Muzičke škole „Isidor Bajić“ iz Novog Sada pod vodstvom profesorice Ane Kovačić, a produkcija predstave ostvarena je u suradnji s HKPD-om „Jelačić“ iz Petrovaradina.

12. – 20.

U organizaciji HKPD-a „Matija Gubec“ i Galerije prve kolonije naive u tehnici slame u Tavankutu je organiziran 39. saziv Prve kolonije naive u tehnici slame.

13.

U okviru žetvenih svečanosti „Dužijanica 2024.“ na njivi pokraj crkve sv. Josipa Radnika u Đurđinu održano je 57. Takmičenje risara na kojem su pobijedili Marinko Kujundžić iz Subotice i Ruža Juhas iz Male Bosne. Istodobno održano je i natjecanje u kuhanju tarane, a prikazan je i rad na starim strojevima i vršalici. Ovom prilikom organizatori su za 30 godina aktivnog sudjelovanja u manifestaciji zahvalnicu uručili Rozaliji Bajić.

13.

U Šokačkoj kući u Vajskoj održana je šesta likovna kolonija u organizaciji mjesne udruge HKU-a „Antun Sorgg“.

13.

Folklorashi HKPD-a „Matija Gubec“ iz Tavankuta sudjelovali su na 17. Međunarodnom festivalu folklori „Iz bakine škrinje“ u Koprivnici.

14.

HBKUD „Lemeš“ je organizirao proslavu mjesne Dužijance. Svečana misa zahvalnica služena je u crkvi Rođenja Blažene Djevice Marije, a glavni nosi-

telji manifestacije bili su bandaš Ervin Šipoš i bandašica Maja Ačai.

14.

U crkvi sv. Marka evanđeliste u Žedniku proslavljena je Dužijanica čiji su nositelji bili bandaš Vladimir Šarčević i bandašica Mirela Skenderović. Na večer je u dvorištu župe priređeno i Bandašicino kolo.

15.

Sjednicom Vijeća Demokratskog saveza Hrvata u Vojvodini u Subotici je obilježeno 34 godine od osnutka te stranke.

15. – 20.

U sklopu manifestacije „Tavankutsko kulturno lito“ HKPD „Matija Gubec“ iz Tavankuta organizirao je na Etno-salašu „Balažević“ 13. Seminar bunjevačkog stvaralaštva na kojem je obrađen običaj svatova. Na seminaru je sudjelovalo 50 polaznika iz Srbije, Hrvatske, Slovenije, Austrije, Njemačke i Kanade.

16. – 21.

U organizaciji Agencije za odgoj i obrazovanje u Splitu je održan stručni skup za učitelje hrvatskog jezika izvan sustava Ministarstva znanosti i obrazovanja Republike Hrvatske na kojem su prisustvovali polaznici iz Mađarske, Rumunjske, Kanade i Austrije te 15 sudionika iz Republike Srbije.

17.

Koncert tamburaškog odjela HKPD-a „Matija Gubec“ iz Tavankuta održan je u mjesnom Domu kulture.

19.

Ministar vanjskih i europskih poslova Republike Hrvatske Gordan Grlić Radman boravio je u posjetu hrvatskoj zajednici u Srbiji. Ovom prigodom posjetio je i Demokratski savez Hrvata u Vojvodini te Hrvatski dom – Maticu u Subotici gdje je uslijedio sastanak i susret s predstavnicima Hrvatskog

nacionalnog vijeća, Zavoda za kulturu vojvođanskih Hrvata i NIU „Hrvatska riječ“. Potom je obišao i vrtić „Marija Petković – Sunčica“ u Subotici čiju je dogradnju financirala Vlada Republike Hrvatske kao jedan od kapitalnih projekata.

19.

Nakon službenog posjeta hrvatskoj zajednici u Republici Srbiji, ministar vanjskih i europskih poslova Republike Hrvatske Gordan Grlić Radman susreo se s ministrom vanjskih poslova Republike Srbije Markom Đurićem u zgradi Vlade Autonomne Pokrajine Vojvodine. Poslije bilateralnog tet-a-tet susreta, sastanak se nastavio s delegacijama dvaju ministara.

19.

U organizaciji HKUD-a „Vladimir Nazor“ iz Sombora u suradnji s KD-om „Ivan Antunović“ iz Subotice u Hrvatskom domu u Somboru održana je tradicionalna književna večer u povodu Dužionice na kojoj je predstavljena UBH „Dužijanica“ iz Subotice.

19.

Veliki tamburaški orkestar HKPD-a „Matija Gubec“ iz Rume gostovao je u Novom Šeheru (BiH) gdje se predstavio cjelovečernjim koncertom. Koncert je održan u organizaciji HKD-a „Napredak Maglaj“ i Udruge mladih „Dom“ Žepče.

20. – 26.

U sklopu 31. Festivala europskog filma Palić, prikazana su i tri hrvatska filma: „Proslava“ Brune Ankovića, „Bosanski lonac“ Pave Marinkovića i „Čovjek koji nije mogao šutjeti“ Nebojše Slijepčevića.

21.

U Somboru je proslavljena 90. Dužionica u organizaciji mjesnog HKUD-a „Vladimir Nazor“. Poslije svečane svete mise u crkvi Presvetog Trojstva

bandaš Matej Koril i bandašica Ivana Paštrović predali su kruh pečen od novog brašna gradonačelniku Sombora.

21.

Dužijancu u Tavankutu predvodili su bandaš Dario Vojnić Hajduk i bandašica Nikolina Kolar, a slavljena je u crkvi Presvetog Srca Isusova.

24. – 28.

Srbijanski glumac Bogdan Diklić, koji je u proteklih pola stoljeća ostvario više od dvije stotine uloga u filmovima, predstavama i serijama, ovogodišnji je laureat nagrade 50 godina „Motovun Film Festivala – Cinehilla“.

24.

Izložba „S Božjom pomoći“ koju tradicionalno u okviru proslave Dužijance priređuju UBH „Dužijanica“ i KD „Ivan Antunović“ otvorena je u središtu grada ispred stupova Narodnog kazališta Subotica. Tema je bila „Žito i motivi poljoprivredne djelatnosti u arhitekturi Subotice“, a autor izložbe bio je Marinko Piuković, a stručne suradnice bile su prof. dr. sc. Viktorija Aladžić, dr. sc. Maja Rakočević Cvijanov i MA Neda Džamić.

27.

U organizaciji UBH „Dužijanica“, a u okviru programa „Dužijanica 2024.“, na njivi pokraj crkve sv. Josipa Radnika u Đurđinu održano je Natjecanje u pucanju bičevima. U kategoriji djece do deset godina prvo mjesto je osvojio Matej Tonković, a među starijima od deset godina Mario Kujundžić. U kategoriji starijih od šesnaest godina najbolji je bio srednjoškolac Karlo Kujundžić. Među djevojkama najbolja je bila Josipa Ivanković Radak.

27. 7. – 3. 8.

Na otoku Prvić održana je Ljetna škola hrvatskog jezika, kulture i duhovnosti u organizaciji Udruge „Naša djeca“ u suradnji s Hrvatskim nacionalnim vije-

ćem za 60-ak sudionika, djece, mladih i odraslih.

28.

Nakon devetnice i mise na blagdan sv. Joakima i Ane, u kapeli sv. Ane u Gornjem Tavankutu, subotički biskup Franjo Fazekas u zajedništvu s braćom svećenicima služio je misu kojom je svečano obilježena 100. obljetnica od podizanja kapele u tom mjestu.

28.

Misom zahvalnicom u crkvi Presvetog Trojstva proslavljena je Dužijanica u Maloj Bosni čiji su nositelji zahvale bili bandaš Marko Kečenović i bandašica Ana Marija Horvacki.

29. 7. – 3. 8.

Više od 70 000 ministranata i ministrantica iz raznih zemalja okupilo se na 13. hodočašću Međunarodnog saveza za pastoral ministranata u Rim. Među sudionicima iz desetak država bilo je i oko 120 ministranata iz Đakovačko-osječke nadbiskupije i Srijemske biskupije.

30.

Na otoku Prvić održan je zajednički koncert Ansambla „Hajo“ iz Subotice i klape „More“ iz Šibenika.

„Hrvati izvan Hrvatske“, nova rubrika „Hine“

Hrvatska izvještajna novinska agencija „Hina“ pokrenula je novu internetsku stranicu koja je u probnom radu, a na njoj je i nova rubrika „Hrvati izvan Hrvatske“.

Poznati rezultati natječaja Središnjeg državnog ureda

Središnji državni ured za Hrvate izvan Republike Hrvatske objavio je rezultate Javnog natječaja za prijavu programa/ projekata organizacija hrvatske nacionalne manjine u svrhu ostvarenja financijske potpore za 2024. godinu. Za 67 projekata Hrvata u Srbiji izdvojeno je 446 000 eura.

Stantić Miljački u EDU4S programu

Iris Stantić Miljački, master učiteljica, pedagoška savjetnica, masterandica Obrazovnih politika iz OŠ „Vladimir Nazor“ u Đurđinu, jedna je od ukupno 25 stipendista dvogodišnjeg EDU 4S programa za pedagoške inovacije, akreditiranog od Departmana za međunarodno obrazovanje Sveučilišta u Cambridgeu, Fondacije „Obrazovanje za Srbiju“.

Gupčeva lipa za 2023. godinu

Objavljen je novi broj *Gupčeve lipe*, godišnjaka HKPD-a „Matija Gubec“ iz Tavankuta za 2023. godinu.

Kratki poetski video spotovi

Uz podršku Središnjeg državnog ureda za Hrvate izvan Republike Hrvatske, udruga „Hrvatski Majur“ napravila je seriju kratkih video snimki na kojima se recitiraju pjesme vezane za Hrvate sa sjevera Bačke.

Nova knjiga pjesama

Tomislava Žigmanova

Iz tiska je izašla nova knjiga pjesama *Intime rasapa – elegijske crtice o Čikariji* subotičkog književnika Tomislava Žigmanova.

KOLOVOZ, 2024.

1. – 3.

U Svečanoj dvorani HKC-a „Bunjevačko kolo“ otvorena je izložba slika nastalih na 27. Međunarodnoj likovnoj koloniji „Bunarić“ u organizaciji Likovnog odjela HKC-a „Bunjevačko kolo“. Ovim je ujedno započeo novi saziv trodnevne 28. likovne kolonije koji je okupio 18 slikara iz Srbije, Hrvatske i Mađarske i koji će trajati do 5. kolovoza.

4.

U okviru manifestacije „Rič pod đermom“, koju organizira HKPD „Đurđin“ u suradnji sa župom sv. Josipa

Radnika, održana je večer posvećena sjećanju na Đurđinčanku Vericu Dulić, vjeroučiteljicu, pjesnikinju i kulturnu djelatnicu koja je ovozemaljski život napustila prošle godine.

4.

U crkvi sv. Josipa Radnika u Đurđinu proslavljena je Dužijanca. Bandaš je bio Mladen Bako, a bandašica Josipa Dulić.

4.

U mirgeškom Domu kulture služena je sveta misa zahvalnica za plodove žetve. Nositelji žetvene svečanosti Dužijance u Mirgešu bili su tavankutski bandaš Dario Vojnić Hajduk, rodom iz Mirgeša, uz mali bandaški par Nikolu Skenderovića i Nataliu Gurinović.

4. – 5.

Svečanim euharistijskim slavljinama na nekoliko jezika proslavljen je blagdan Snježne Gospe u Biskupijskom svetištu na Tekijama u Petrovaradinu. Pontifikalno misno slavlje na hrvatskom jeziku predslavio je subotički biskup mons. Franjo Fazekas, u koncelecijaciji srijemskog biskupa mons. Fabijana Svaline, biskupa u miru mons. Đure Gašparovića i svećenika Srijemske, Subotičke i drugih biskupija.

5. – 10.

HLU „Croart“ je održao 12. po redu saziv Međunarodne umjetničke kolonije „Stipan Šabić“ u Domu učenika u Subotici na kojem je sudjelovalo 15 slikara iz Srbije, Hrvatske, Bosne i Hercegovine, Makedonije, Mađarske, Austrije i Australije.

7.

Na sjednici Koordinacije nacionalnih vijeća nacionalnih manjina održanoj u Palači „Srbija“ u Beogradu, Hrvatsko nacionalno vijeće preuzelo je predsjedanje Koordinacijom.

8.

U organizaciji Katoličkog društva „Ivan Antunović“ a u sklopu programa „Dužijance 2024.“ u velikoj dvorani HKC-a „Bunjevačko kolo“ u Subotici priređena je književna večer na kojoj je predstavljena novoobjavljena knjiga dr. mons. Andrije Anišića *Spomenica 2 – Ponovni pohod Hrvata Bunjevaca u staru postojbinu, Dužijanca u Mostaru – Obnova spomen ploče iz 1933.*

U drugom dijelu programa dodijeljene su nagrade Društva koje su primili prim. dr. med. Marko Sente iz Subotice kao zaslužni pojedinac, UBH „Dužijanca“ u domeni institucija dok je nagrada za obitelj pripala devetočlanoj obitelji Bojana i Suzane Bako iz Đurđina.

9.

Izložba slika od slame nastalih na 39. sazivu Prve kolonije naive u tehnici slame u Tavankutu otvorena je u predvorju Gradske kuće u Subotici.

9.

U okviru programa „Dužijance 2024.“ na trgu u centru Subotice priređena je tamburaška večer na kojoj su nastupili Kaptolački tamburaški orkestar iz Kaptola (Hrvatska), ansambl „Ruže“, ansambl „Amanet“, orkestar KUD-a „Mladost 1947.“, tamburaški sastav „Misija“ iz Pečuha (Mađarska) i vokalni solist Marko Križanović. Iste večeri predstavljeni su ovogodišnji bandaški par Slađan Bošnjak i Lucija Ivanković Radaković. Tijekom večeri izabrani su i njihovi pratitelji, pa su titulu prvog pratiteljskog para ponijeli Martina Vojnić Tunić i Mario Gunić, drugi pratitelji bili su Jelena Šarčević i Marko Baki, dok su treći par bili Milica Tikvicki i Andrija Matković. Uručene su i nagrade za najbolje aranžere izloga „Dužijance 2024.“. Prvu nagradu primile su Vesna Čović i Helena Štrbo, druga je pripala Stevanu Siću, a treća Zorici i Ivici Ivkoviću.

9. – 10.

Veslačka ekipa „Salašari somborski“ HKUD-a „Vladimir Nazor“ sudjelovala je na 27. „Maratonu lađa“ na Neretvi, na utrci dužoj 22,5 kilometra od Metkovića do Ploča. Ženska veslačka ekipa iz Sombora i Subotice natjecala se dan ranije na 11. „Maratonu lađarica“ u utrci koja se vesla od Metkovića do Opuzena u dužini od 10 kilometara.

10.

U prostorijama HNV-a održan je sastanak o značaju, očuvanju i promociji Dužijance, kojem su uz domaćine prisustvovali i predstavnice Ministarstva kulture i medija Republike Hrvatske Mirjana Piskulić i Anuška Deranja Crnokić, zatim Marinko Piuković i Miroslav Kujundžić iz UBH-a „Dužijanča“, kao i Mirjana Trkulja iz NIU-a „Hrvatska riječ“.

10.

Poslije svečane Večernje u katedrali bazilici svete Terezije Avilske u okviru programa „Dužijance 2024.“ u parku ispred Gradske kuće položeni su vijenci od žita na spomenik Risaru i spomen-bistu Blaška Rajića. Nakon toga je na bini u centru grada uslijedila skupština risara i folklorna večer na kojoj su nastupili: KUD „Mladost 1947.“ iz Subotice, FA „Sunce“ iz Subotice, „Mórahalom Néptánc Egyesület“ iz Mórahalmoma (Mađarska), FA „Zagreb-Markovac“ iz Zagreba (Hrvatska), HKPD „Matija Gubec“ iz Tavankuta i HKC-a „Bunjevačko kolo“ iz Subotice.

10.

Članovi folklorne skupine HKD-a „Šid“ sudjelovali su na manifestaciji „Schmidtovi dani“ u Bapskoj (Hrvatska).

11.

U okviru središnje proslave 114. Dužijance u Subotici, u crkvi sv. Roka obavljen je blagoslov i ispraćaj banda-

ša Slađana Bošnjaka i bandašice Lucije Ivanković Radaković, koji su skupa s ostalim seoskim bandašima i bandašicama, izabranim pratiocima te ostalim sudionicima Dužijance sudjelovali na svečanom euharistijskom slavlju u katedrali bazilici sv. Terezije Avilske koje je predvodio subotički biskup mons. Franjo Fazekasom u zajedništvu sa svećenicima ove i okolnih biskupija. Po završetku mise zahvalnice priređena je povorka kroz grad svih sudionika dužijance, a bandaš i bandašica predali su kruh od novoga žita pomoćniku gradonačelnika Srđanu Samardžiću. Navečer je upriličen posjet grobu Blaška Rajića, a u večernjim satima na trgu u centru grada priređeno je Bandašicino kolo.

11.

Ema Lutring i Ana-Marija Živković, članice recitatorske sekcije HKD-a „Šid“ sudjelovale su na manifestaciji „Raspjevani Apševci“ koju tradicionalno svake godine organizira KUD „Apševački veseljac“ iz Apševaca (Hrvatska).

12.

U HKC-u „Bunjevačko kolo“ u Subotici je održan zajednički cjelovečernji koncert KUD-a „Zagreb-Markovac“ iz Zagreba i izvođačkog ansambla HKC-a „Bunjevačko kolo“.

12. – 16.

U organizaciji Hrvatske čitaonice iz Subotice u domu DSHV-a u Subotici održan je 17. Etno-kamp na temu „Disnator i prelo“, u kojem je sudjelovalo 80 volontera i 115 djece osnovnoškolske dobi iz Subotice s okolicom ali i inozemstva.

13.

Biskup Subotičke biskupije, mons. Franjo Fazekas s suradnikom i predsjednicu Hrvatskog nacionalnog vijeća u Republici Srbiji, Jasna Vojnić, sa suradnicama, održali su sastanak u Subotičkoj biskupiji na temu moguće

suradnje na aktualnim projektima koji unapređuju život i rad hrvatske zajednice.

15. – 17.

Prvi dio programa ovogodišnjeg Ciklusa hrvatskog filma u Vojvodini je održan u sklopu programa „Tavankutsko kulturno lito“, a projekcije su prikazane na Etno-salašu „Balažević“ u Donjem Tavankutu. Prvoga dana najprije je prikazan kratki film koji su snimila djeca, polaznici ovogodišnje radionice „Kad se male ruke slože“ te dugometražni hrvatski igrani film za djecu „Šegrt Hlapić“. Narednog dana je bila projekcija filma „Duh u močvari“, redatelja Branka Ištvančića i posljednjeg dana je prikazan dokumentarni film „Ivanova igra“. Voditelj programa je Branko Ištvančić, a suorganizator je Zavod za kulturu vojvođanskih Hrvata.

17.

Knjiga Nace Zelića *Javna proslava Dužijance od 1968. do 1971. godine u Subotici – Svjedočenje* predstavljena je u HKC-u „Bunjevačko kolo“ u Subotici. Knjigu je predstavila profesorica Biserka Jaramazović Čurković, a govorili su i direktor Dužijance i urednik knjige Marinko Piuković te predsjednik UBH-a „Dužijanca“ mons. dr. Andrija Anišić. Program je upotpunjen projekcijom dokumentarnog filma o Dužijanci iz 1968. i 1969. godine te prigodnom izložbom originalnih barjaka, grbova, plakata i fotografija iz kolekcije Nace Zelića.

17.

Na Čikeriji kod križa održan je duhovno-sportsko-rekreativni dan u prirodi za djecu i mlade „Čikerijada 2024.“ na koji su se sudionici iz različitih župa uputili biciklima.

19. – 22.

U organizaciji Subotičkog oratorija održan je Ljetni oratorij za djecu u

Monoštoru u kom je sudjelovalo oko 50 djece.

21.

U sklopu 15. Dana Luke Botića u Đakovu je predstavljena najnovija knjiga književnika iz Subotice Tomislava Žigmanova *Intime rasapa: elegijske crtice o Čikeriji*.

21. – 25.

Folklorišti iz dviju hrvatskih udruga – HKPD-a „Matija Gubec“ iz Tavankuta i HKC-a „Bunjevačko kolo“ iz Subotice sudjelovali su u programima ovogodišnjeg festivala „Interetno“ u Subotici.

23. – 25.

Hrvatski kulturni centar iz Novog Sada organizirao je Međunarodnu likovnu koloniju u Svetišu Majke Božje Snježne na Tekijama u Petrovaradinu za oko 60 sudionika iz 10 zemalja.

24. i 25.

U Svetišu Gospe od suza na Bunariću svečano euharistijsko slavlje je predvodio krčki biskup Ivica Petanjak u suslavlju s domaćim biskupom mons. Franjom Fazekasom. Bunaričkim proštenjem je i završena 114. Dužijanica.

29.

Zavod za kulturu vojvođanskih Hrvata i NIU „Hrvatska riječ“ organizirali su u dvorištu Zavoda, drugi po redu, Književni salon čiji su gosti bili pjesnici Marija Brzić iz Surčina i Darko Baštovanović iz Beočina/Subotice.

29. – 31.

Na 24. Festivalu uličnih svirača koji se održava u podgrađu Petrovaradinske tvrđave nastupio je i hrvatski elektronski sastav ABOP.

30.

Hrvatsko nacionalno vijeće službeno je posjetila veleposlanica SAD-a u Hrvatskoj Nathalie Rayes sa suradnicima

te se sastala s izaslanstvom HNV-a i ZKVH-a na čelu s predsjednicom Izvršnog odbora HNV-a Karolinom Bašić. Tijekom sastanka bilo je riječi o društvenom položaju Hrvata u Republici Srbiji, izazovima i problemima s kojima se suočavaju u područjima obrazovanja, kulture, informiranja i službene upotrebe hrvatskog jezika i pisma, te općem stanju i prilikama unutar zajednice.

31.

Članovi HU „Tragovi Šokaca“ i UG „Didina kuća“ organizirali su manifestaciju „Mirisi iz bakinog kuvara“ u Etno-kući „Didina kuća“ u Baču.

RUJAN, 2024.

1.

U povodu osme godišnjice od otvorenja Hrvatske čitaonice „Fischer“ priređen je svečani program u Surčinu u kojem su sudjelovali članovi i sekcije udruge.

1.

Euharistijskim slavljem kod Gabrićeva križa na Hrvatskom majuru obilježena je 30. obljetnica proštenja u čast sv. Marku Križevčaninu. Svetu misu predvodio je vlč. Josip Kujundžić u suslavlju s preč. Andrijom Anišićem i vlč. Draganom Muharemom.

2.

Svečani prijam prvašića koji su upisali cjelovitu nastavu na hrvatskom jeziku održan je u dvorištu Hrvatskog doma – Matice. Dvadeset treću generaciju na hrvatskom nastavnom jeziku čini ukupno 30 prvaša. Prijam je organizirao HNV uz potporu Udruge „Naša djeca“ i HPD-a „Bela Gabrić“ iz Subotice.

2.

U Gradskom muzeju u Subotici otvoren je stalni etnološki postav pod na-

zivom „Putovanje kroz vrijeme“. Postav obuhvaća preko 1500 eksponata koji datiraju iz perioda od 18. do 20. stoljeća u Subotici. Autor postava je viši kustos Gradskog muzeja u Subotici dr. sc. Árpád Páp.

3.

Hrvatsko nacionalno vijeće organiziralo je prvi puta svečani prijam za 66 prvaša srednjih škola koji će pohađati nastavu na hrvatskom jeziku. Svečanost je održana u Hrvatskom domu – Matici u Subotici. Sve prisutne pozdravili su predsjednica Hrvatskog nacionalnog vijeća Jasna Vojnić i ministar za ljudska i manjinska prava i društveni dijalog u Vladi Srbije Tomislav Žigmanov.

3.

U galeriji „Boem“ u Starčevu otvorena je izložba fotografija pod nazivom „Prizori prošlosti – Hrvati u Boki“. Autorica izložbe je Ksenija Žunac. Izložbu su priredili Dom kulture Starčevo i Zavod za kulturu vojvođanskih Hrvata.

3.

U Gradskom muzeju Subotica priređeno je stručno vođenje kroz izložbu „Što se krije ispod ravnice“ geologa Ivana Dulića. Tom prigodom prikazan je i njegov dokumentarni film „Dolina vulkana na planinskim vijencima istočnog Sajana (Sibir)“.

4.

Zavod za kulturu vojvođanskih Hrvata u suradnji s Hrvatskim nacionalnim vijećem organizirao je sastanak hrvatskih udruga kulture u Somboru.

6.

U udruženju „Hardwired“ otvorena je izložba „Mrtva priroda – Studija prisustva“ vizualne umjetnice Lee Vidaković iz Subotice.

6. – 8.

Na 11. Likovnoj koloniji u organizaciji mjesnog HKD-a „Šid“, održanoj u

prostorijama KPD-a „Đura Kiš“ u Šidu, sudjelovalo je 23 slikara iz Srbije (Subotice, Srijemske Mitrovice, Novog Sada, Šida, Beograda) i Hrvatske (Tovarnika, Iloka, Belišća). Ovogodišnja likovna kolonija bila je posvećena preminulom Božidaru Stojkoviću, aktivnom članu HKD-a „Šid“, likovnom pedagogu i slikaru koji je na likovnim kolonijama u Šidu bio prisutan od njihova pokretanja. Drugog dana kolonije održana je poetska večer na kojoj su, uz glazbenu pratnju Stefana Markovića i Milice Marković, svoje pjesme predstavile Ljiljana Crnić iz Beograda i Nataša Kovačević iz Šida.

7.

Tradicionalna manifestacija „Sastali se alasi i bečari“ posvećena očuvanju tradicionalnog načina kuhanja ribljeg paprikaša karakterističnog za područje Gornjeg Podunavlja održana je u Monoštoru u organizaciji KUDH-a „Bodrog“.

7.

Veslačka udruga „Dunavska čikla“ organizirala je 13. „Maraton čikli“ Vukovar – Ilok, na kojem je Veslačka ekipa „Salašari somborski“ HKUD-a „Vladimir Nazor“ osvojila prvo mjesto, dok je ženska ekipa u apsolutnoj kategoriji bila četvrta, a u ženskoj konkurenciji u kojoj su bile dvije ekipe bile su prve.

9.

Zavod za kulturu vojvođanskih Hrvata u Subotici bio je domaćin sastanka ravnatelja zavoda za kulturu nacionalnih manjina u AP Vojvodini (Hrvata, Mađara, Slovaka, Rusina i Rumunja). Cilj sastanka bio je razmjena iskustava u radu, planiranje novih zajedničkih manifestacija, a ujedno i obnova prakse ovakvih susreta koji su posljednje tri godine izostajali zbog pandemije kovida te kadrovskih izmjena na čelu tih ustanova.

9.

Započele su s radom nove jaslice pri vrtiću „Marija Petković – Sunčica“ u Subotici. Izgradnja i otvorenje ovih jaslica dio su kapitalnog projekta Hrvatskog nacionalnog vijeća „Rasti gdje si posijan“ koji uključuje izgradnju, rekonstrukciju i adaptaciju triju vrtića na hrvatskom jeziku.

9. – 21.

Najnovijom produkcijom „Simon Bokanegra“ ansambl Opere Narodnog pozorišta u Beogradu zatvorio je drugo izdanje Zagrebačkog opernog festivala, koje organizira Hrvatsko narodno kazalište u Zagrebu.

10.

Zavod za kulturu vojvođanskih Hrvata u suradnji s Hrvatskim nacionalnim vijećem organizirao je sastanak hrvatskih udruga kulture u Vajskoj.

10.

Hrvatska čitaonica „Fischer“ iz Surčina organizirala je za svoje članove dvodnevno putovanje u kraj otkuda su se doselili Hrvati u Surčin – Metković i okolna mjesta. Putovanje je realizirano u sklopu projekta „Putevima predaka“ koji „Fischer“ provodi treću godinu zaredom.

11.

U župnom dvoru sv. Pavla u Baču održana je sjednica vijeća Hrvatskog nacionalnog vijeća na kojoj je, među ostalim, predstavljen Nacrt Strategije kulture Hrvata u Republici Srbiji za razdoblje od 2024. do 2029. godine, kao i Kriteriji za raspodjelu sredstava udrugama kulture koje dodjeljuje HNV.

11.

U predvečerje blagdana Imena Marijina u franjevačkom samostanu sv. Mihovila arkandela u Subotici, u kapelici Crne Gospe održan je znanstveni skup o obnovi kapele i oltarne slike.

Predavači su bili Bela Tonković i restoratorica Gradskog muzeja u Subotici dr. Zsuzsanna Korhecz Papp.

12.

Zavod za kulturu vojvođanskih Hrvata u suradnji s Hrvatskim nacionalnim vijećem organizirao je sastanak hrvatskih udruga kulture u Subotici.

12.

U okviru manifestacije „Dani europske baštine u Zagrebu“ ICARUS Hrvatska i Državni arhiv u Zagrebu organizirali su 4. nacionalni Topoteka dan na kojem je svoje aktivnosti, odnosno Topoteku „Baština Hrvata u Srbiji“ predstavio i Josip Bako, administrator Topoteke Zavoda za kulturu vojvođanskih Hrvata.

13.

Delegacija Grada Zaprešića na čelu s gradonačelnikom Željkom Turkom boravila je u Petrovaradinu gdje su obišli rodnu kuću bana Josipa Jelačića, samostan sv. Jurja i Biskupijsko svetište Gospe Tekijske. Nakon toga posjetili su i Hrvatski dom – Maticu u Subotici.

13.

Vršitelj dužnosti nadbiskupijskog ekonoma i moderator Nadbiskupijskog duhovnog stola Zagrebačke nadbiskupije preč. Domagoj Matošević sa suradnicima posjetio je Hrvatsko nacionalno vijeće u Republici Srbiji gdje se sastao s predsjednicom Jasnom Vojnić i suradnicima. Na sastanku je bilo riječi o stanju i položaju hrvatske nacionalne manjine u Srbiji, a nazočili su i svećenici Subotičke biskupije preč. dr. Ivica Ivanković Radak i vlč. Vinko Cvijin.

13.

Udruga građana „Hrvatski Majur“ treći puta je organizirala „Gastrofest“ koji je održan u HKC-u „Bunjevačko kolo“ u Subotici.

13. – 15.

Književno teatarski kružok HKC-a „Bunjevačko kolo“ iz Subotice prvi put je organizirao dramsku radionicu za svoje članove pod nazivom „Svjesnost: impuls, tijelo, prostor, igra“. Dramsku radionicu vodio je Stjepan Bešlić iz Đakova koji je završio prijediplomski studij glume i lutkarstva na Akademiji za umjetnost i kulturu u Osijeku.

14.

U crkvi Imena Marijina u Novom Sadu održana je Duhovna obnova na temu „Marija i obitelj“. Voditeljica duhovne obnove bila je logoterapeutica dr. sc. Anita Dučkić Sertić, voditeljica Centra za promicanje dobrobiti ranjivih osoba Hrvatskog katoličkog sveučilišta.

14.

Euharistijskim slavljem, koje je prevodio biskup subotičke biskupije Franjo Fazekas, obilježena je 100. obljetnica crkve svetog Križa i župno proštenje u Somboru.

15.

Hrvatska čitaonica iz Subotice i Bunjevačko-šokačka knjižnica „Ivan Kujundžić“ pri Katoličkom društvu „Ivan Antunović“ iz Subotice organizirali su u Petrovaradinu 23. Pokrajinski susret pučkih pjesnika „Lira naiva“. Susret je okupio pjesnike iz Srbije i Hrvatske, a predstavljena i zbirka izabranih stihova *Glas susreta – Lira naiva 2024.* za koju je izbor sačinila profesorica književnosti Klara Dulić. Organizatorica susreta i urednica knjige je Katarina Čeliković, a gost pjesnik bio je Zvonimir Nemet iz Dugog Sela (Hrvatska) podrijetlom iz Srijema (Indije). Domaćin susreta bio je mjesni HKPD „Jelačić“.

17.

Svečanim misnim slavljem koje je u katedrali Uznesenja Blažene Djevice Marije u Beogradu predvodio državni tajnik Svete Stolice kardinal Pietro Parolin, Beogradska nadbiskupija pro-

slavila je 100. obljetnicu uspostavljanja. Misnom slavlju prisustvovali su svećenici više biskupija, predstavnici drugih vjerskih zajednica, diplomatskoga kora te politički vrh Srbije na čelu s predsjednikom Aleksandrom Vučićem.

17.

Na dan proslave 100. obljetnice ponovne uspostave Beogradske nadbiskupije, Pošta Srbije objavila je prigodnu poštansku markicu sa slikom Beogradske nadbiskupije.

18.

U organizaciji Srijemske biskupije u Kapeli Gospe od Mira u Srijemskim Karlovcima održana je svečanost obilježavanja 325. godina od potpisivanja Karlovačkog mira i međureligijska molitva za mir. Svečanosti su prisustvovali visoki uzvanici, a govore su održali državni tajnik Svete Stolice kardinal Pietro Parolin, izaslanik premijera Srbije ministar za rad, zapošljavanje, boračka i socijalna pitanja Nemanja Starić, veleposlanik EU nj. e. Emanuele Giaufret, veleposlanik R. Turske nj. e. Hami Aksoy. O povijesnom kontekstu Karlovačkog mira govorio je dr. sc. Robert Skenderović s Hrvatskog instituta za povijest, dok je meditaciju svetopisamskog ulomka pročitao prof. dr. sc. Ivica Čatić, profesor Svetog Pisma na KBF-u Đakovo.

18.

U povodu obilježavanja 325 godina od potpisivanja Karlovačkog mira tajnik Svete Stolice kardinal Pietro Parolin susreo se s vjernicima u Biskupijском svetištu Gospe Tekijske u Petrovaradinu, gdje je predvodio molitvu večernje te prenio pozdrav i blagoslov pape Franje.

21.

HUG „Bezdana marina“ organizirala je 6. likovnu koloniju u Bezdanu, na ranču „Fleš“.

21.

U organizaciji HKD-a „Dr. Nikola Doğan“ iz Hrtkovaca održan je „Gastrofest“ u dvorištu mjesne župe sv. Klementa.

21.

KUDH „Bodrog“ iz Monoštora sudjelovao je u programu „Etno frizure svijeta“ u sklopu 59. „Vinkovačkih jeseni“.

21.

Na susretu ministranata Subotičke biskupije, hrvatskog govornog područja, održanom u župi sv. Petra i Pavla u Monošturu sudjelovalo je oko 130 ministranata iz raznih župa Biskupije. Nakon kateheze koju je održao gvardijan Subotičkog franjevačkog samostana fra Ivan Miklenić i svete mise održana su natjecanja u kvizu znanja, malom i velikom nogometu, stolnom tenisu, šahu i povlačenju konopca.

22.

U porti katoličke crkve Presvetog Trojstva u Surčinu održano je 4. „Jesenje prelo 2024“ u organizaciji Hrvatske čitaonice „Fischer“. Manifestaciji je prisustvovalo i upotpunilo je više sudionika iz Republike Hrvatske i Republike Srbije. Oni su na brojnim štandovima izložili rukotvorine, stare vezove i tradicijska jela svoga kraja te sudjelovali u kulturnoumjetničkom programu.

22.

Jednodnevni Znanstveno-stručni skup „Hrvati u Boki“, u organizaciji Zavoda za kulturu vojvođanskih Hrvata, održan je u Boki (Općina Sečanj). Četrnaest autora i koautora iz Hrvatske i Srbije za skup je prijavilo i dostavilo deset znanstveno-stručnih radova koji obuhvaćaju teme iz područja povijesti, geografije, privrednog razvoja, sociologije, etnologije, književnosti, onomastike, jezika i drugih znanstvenih i stručnih područja.

22.

Hrvatski kulturni centar „Srijem – Hrvatski dom“ iz Srijemske Mitrovice sudjelovao je na 59. „Vinkovačkim jesenima“.

22. – 27.

Glumački ansambl predstave „Bajka sva od šećera“ Kazališta Virovitica i Gradskog kazališta „Joza Ivakić“ iz Vinkovaca dobio je jednu od pet ravnopravnih nagrada za glumačko/animatorsko majstorstvo na ovogodišnjem 31. Međunarodnom festivalu kazališta za djecu u Subotici.

23.

U organizaciji Zavoda za kulturu vojvođanskih Hrvata i Hrvatskog nacionalnog vijeća u Republici Srbiji, održan je sastanak hrvatskih udruga kulture u prostorijama Hrvatske čitaonice „Fischer“ u Surčinu.

23.

Risari UBH-a „Dužijanica“ sudjelovali su na revijalnom natjecanju u berbi kukuruza u Novom Orahovu.

23. – 24.

U Hrvatskom domu – Matici u Subotici održan je dvodnevni sastanak Koordinacije nacionalnih vijeća nacionalnih manjina Srbije na kojem je nazočilo 19 od ukupno 23 nacionalne manjine te predstavnici Ministarstva za ljudska i manjinska prava i društveni dijalog. Tijekom sastanka rađeno je na izradi Akcijskog plana za djelovanje prema institucijama u Republici Srbiji.

24.

Predsjednik Demokratskog saveza Hrvata u Vojvodini Tomislav Žigmanov susreo se u Beogradu s predsjednikom Samostalne demokratske srpske stranke Miloradom Pupovcem te razgovarao o dosadašnjoj suradnji dviju političkih organizacija Hrvata u Srbiji i Srba u Hrvatskoj te budućim planovima.

27.

Radni sastanak oko buduće suradnje na projektima Erasmus+ na temu solidarnosti održan je u prostorijama HKPD-a „Matija Gubec“ u Tavankutu. Osim domaćina, sastanku su nazočili predstavnici Galerije Prve kolonije naive u tehnici slame iz Tavankuta, Inovativne mreže iz Subotice, Zavoda „Burja“ iz Rimskih Toplica iz Slovenije te Crvenog križa Zagreb iz Hrvatske.

28.

Kao posljednja manifestacija u sklopu programa „Tavankutsko kulturno lito 2024.“ na Etno-salašu „Balažević“ u Tavankutu održan je 14. festival voća i autohtonih rukotvorina koji skupa organiziraju HKPD „Matija Gubec“, Galerija Prve kolonije naive u tehnici slame, OŠ „Matija Gubec“ i Voćarska zadruga „Vočko“, svi iz Tavankuta.

28.

Iris Stantić Miljački, učiteljica u OŠ „Vladimir Nazor“ u Đurđinu održala je plenarno predavanje na temu „Integracija neuroedukacije i interkulturalnih kompetencija u suvremenom obrazovanju“ na 10. međunarodnoj konferenciji „Interkulturalizam u obrazovanju InterKult 2024.“ u Novom Sadu u organizaciji Pedagoškog zavoda Vojvodine, Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Novom Sadu i Učiteljskog fakulteta na mađarskom nastavnom jeziku u Subotici.

29.

U sportskoj dvorani Tehničke škole „Ivan Sarić“ u Subotici održan je 24. „Festival bunjevački pisama“. Najboljom skladbom ovogodišnjeg Festivala, po ocjeni stručnog žirija, proglašena je pjesma „Leti vilo, bunjevačka“ Tomislava Vukova koju je izveo ansambl „Hajo“ iz Subotice. Na festivalu je izvedeno 17 novih, autorskih pjesama skladanih u duhu tradicijske glazbe Hrvata Bunjevaca u Bačkoj. Nastupili su izvođači iz Srbije i Hrvatske, među

kojima i troje debitanata. Izvođače je pratio Festivalski tamburaški orkestar HGU-a „Festival bunjevački pisama“ pod ravnanjem prof. Mire Temunović. U revijalnom dijelu programa nastupio je Orkestar ljetnog tamburaškog kampa „Pleternica 2024.“, pod vodstvom dirigenta Damira Butkovića. Poslije središnjeg programa, predsjednica HNV-a i zastupnica u Hrvatskom saboru Jasna Vojnić i gradonačelnica Pleternice Marija Šarić svečano su otvorile renovirane i obnovljene prostorije HGU-a „Festival bunjevački pisama“ u „Tamburaškoj kući“.

29.

HKPD „Jelačić“ iz Petrovaradina organiziralo je 7. kulinarsku manifestaciju „CROz kuhinje Vojvodine“ u dvorištu Vatrogasnoga doma u Petrovaradinu na kojem su osim domaćina iz Petrovaradina sudjelovale i ekipe iz Srijema, Banata i Bačke te gosti iz Hrvatske.

Ivan Gutman najutjecajniji znanstvenik iz Srbije

Američko sveučilište „Stanford“ objavilo je najnoviju listu najutjecajnijih istraživača u svijetu, na kojoj se među 217 097 imena nalazi i 89 znanstvenika iz Srbije koji su klasificirani u 22 područja i 174 potpodručja. Na listi koja se odnosi na cijelu karijeru najbolje je plasiran Ivan Gutman s Univerziteta u Kragujevcu.

Pjesnička pohvala za Baštovanovića

Na četvrtom po redu Festivalu subotičke književnosti „Suboticijada“ sudjelovali su i pjesnici koji stvaraju na hrvatskom jeziku – Darko Baštovanović (koji je dobio Pohvalu za pjesmu radnog naziva „Zmijske oči“) i Nevena Mlinko.

Novi broj Godišnjaka za znanstvena istraživanja ZKVH-a

Iz tiska je izašao 15. broj *Godišnjaka za znanstvena istraživanja* Zavoda za kulturu vojvođanskih Hrvata na 316 stranica.

LISTOPAD, 2024.

1.

U OŠ „Bratstvo-jedinstvo“ u Lemešu (Svetozar Miletić) prvi put je uveden izborni predmet Hrvatski jezik s elementima nacionalne kulture za koji se odlučilo desetero djece.

2.

U Naučno-tehnološkom parku u Novom Sadu održana je radionica posvećena provedbi projekata u okviru prekogranične suradnje između Hrvatske i Srbije za predstavnike relevantnih institucija i organizacija kako bi razmijenili iskustva i najbolje prakse vezane uz financiranje i upravljanje projektima.

3.

Za nove članove Savjeta Vlade Republike Hrvatske za Hrvate izvan Republike Hrvatske uz dosadašnjeg člana Tomislava Žigmanova imenovane su Karolina Bašić i Renata Kuruc koje su zamijenile razriješene članove Jasnu Vojnić i Darka Vukovića.

4.

Više od stotinu djece od 1. do 4. razreda koji pohađaju cjelovitu nastavu na hrvatskom jeziku u Subotici, Maloj Bosni, Đurđinu, Tavankuta i Monoštoru sudjelovalo je u projektu „Sportom do prijateljstva“ održanom u sportskoj dvorani OŠ „Ivan Milutinović“ u Subotici. Događaj je organiziralo Hrvatsko nacionalno vijeće u Republici Srbiji u suradnji s Udrugom „Naša djeca“ koja je osigurala rekvizite školama u ukupnoj vrijednosti od oko 1500 eura.

4.

Profesori Gimnazije „Matija Antun Reljković“ iz Vinkovaca boravili su u uzvratnom posjetu Subotici u sklopu zajedničkog projekta koji realiziraju s HPD-om „Bela Gabrić“ iz Subotice. Projekt uključuje opremanje škole u Vinkovcima, nabavu udžbenika i lek-

tira za djecu u Vojvodini te uspostavu suradnje između gimnazija u Vinkovcima i Subotici.

5.

Euharistijskim slavljem koje je predvodio srijemski biskup mons. Fabijan Svalina u zajedništvu s biskupom u mirovini mons. Đurom Gašparovićem, župnikom domaćinom vlč. Ivicom Živkovićem te svećenicima Srijemske, Đakovačko-osječke i Subotičke biskupije i Beogradske nadbiskupije svečano je obilježeno 200 godina od izgradnje crkve svetog Klementa u Hrtkovcima. Poslije euharistijskog slavlja u župnom dvorištu održana je akademija koju je vodio međunarodni tajnik DSHV-a Darko Baštovanović. Predstavnici Zajednice protjeranih Hrvata Srijema, Bačke i Banata položili su vijence na seoskom groblju njihovom dugogodišnjem predsjedniku Antunu Pliveliću i Hrtkovčaninu Mijatu Štefancu.

5.

Učenici iz Srijemske Mitrovice koji pohađaju izborni predmet Hrvatski jezik s elementima nacionalne kulture boravili su na jednodnevnom izletu u Subotici. Tom prigodom posjetili su Hrvatski dom – Maticu, katedralu sv. Terezije Avilske, Gradsku kuću i ZOO vrt na Paliću.

5.

U organizaciji HKC-a „Bunjevačko kolo“ iz Subotice u velikoj dvorani Centra je održan 7. Međunarodni festival tradicijskog pjevanja na kojem je nastupilo 12 pjevačkih skupina iz Srbije, Hrvatske i Mađarske. Prva nagrada stručnog žirija pripala je Ženskoj pjevačkoj skupini „Šokice“ iz Udruge „Šokačka grana“ iz Osijeka. Specijalno priznanje žirija za najbolju karakterizaciju pjesama dobila je Ženska pjevačka skupina KUD-a „Mostanje“ iz Karlovca, potom za najbolju počimalju Morana Lakotić iz ŽPS „Šokice“ iz

Osijeka, a za najperspektivniju mladu grupu ŽPS KUD-a „Svetozar Marković“ iz Novog Sada.

5.

Tradicionalna manifestacija „Mikini dani“ trideseta po redu održana je u Bregu u organizaciji mjesnog HKPD-a „Silvije Strahimir Kranjčević“. Osim domaćina nastupili su i KUD „Ravan-grad“ iz Sombora, KUD „Laza Kostić“ iz Gakova te gosti iz Hrvatske KUD „Nikola Šubić Zrinski“ iz Petrijevaca.

5.

Nastavljajući tradiciju dugu 24 godine HKUD „Vladimir Nazor“ iz Sombora organizirao je likovnu koloniju „Colorit“ koja je okupila dvadesetak slikara iz Subotice, Sombora, Sente i Koluta. Uz slikare, radila su i djeca iz Sombora i Darde (Hrvatska).

6.

Pod sloganima „Uzroče naše radosti“ u sportskoj dvorani Tehničke škole „Ivan Sarić“ u Subotici održan je 19. Festival hrvatskih duhovnih pjesama „HosanaFest“ koji je ove godine okupio 15 izvođača iz različitih krajeva Srbije, Hrvatske, Bosne i Hercegovine i Njemačke. Glavnu nagradu HosanaFesta, koju izvođači dodjeljuju među sobom, osvojila je skupina „Frama“ iz Posušja (Bosna i Hercegovina) s pjesmom „Povedi me Gospodine“. U revijalnom dijelu programa nastupio je dvostruki pobjednik HosanaFesta Dario Šehić iz Novog Sada.

6.

Beogradski nadbiskup i metropolit dr. sc. Ladislav Német, SVD imenovan je prvim kardinalom u povijesti Katoličke Crkve u Srbiji. Mons. Német će, kako je Sveti Otac najavio, na blagdan Bezgrešnog začeca Blažene Djevice Marije, 8. prosinca, u Bazilici sv. Petra u Vatikanu sudjelovati na konzistoriju za imenovanje novih kardinala.

10.

Najveća trodnevna književno-jezična manifestacija Hrvata u Srbiji, koju organizira Hrvatska čitaonica iz Subotice u suradnji sa Zavodom za kulturu vojvođanskih Hrvata, Gradskom knjižnicom Subotica i Hrvatskim nacionalnim vijećem, 23. Dani hrvatske knjige i riječi, dani Balinta Vujkova, započeli su programom za djecu pod nazivom „Narodna književnost u školi, u spomen na Balinta Vujkova Didu“. Program je održan u velikoj dvorani HKC-a „Bunjevačko kolo“ u Subotici, a okupio je više od 400 djece iz vrtića i osnovnih škola u kojima se nastava odvija na hrvatskom jeziku ili gdje se sluša predmet Hrvatski jezik s elementima nacionalne kulture iz Subotice, Male Bosne, Tavankuta, Đurđina, Berega i Lemeša. Tom prigodom je predstavljena i školskim knjižnicama darovana najnovija, posljednja, osma po redu knjiga iz edicije „Izabrana djela Balinta Vujkova“ pod naslovom *Didin rukopis*, a djeca su imala prilike pogledati i dvije predstave u izvođenju svojih vršnjaka iz vrtića „Marija Petković Sunčica“ iz Subotice i OŠ „Vladimir Nazor“ iz Đurđina.

10.

U okviru 23. Dana hrvatske knjige i riječi, dana Balinta Vujkova, u subotičkoj Gimnaziji „Svetozar Marković“ u Subotici održan je program za srednjoškolce pod naslovom „Nematerijalna kulturna baština – Budi IN – ponosi se svojim!“ kojem su prisustvovali učenici koji nastavu pohađaju na hrvatskom jeziku u Gimnaziji „Svetozar Marković“, Politehničkoj, Medicinskoj srednjoj školi i Biskupijskoj klasičnoj gimnaziji „Paulinum“.

10.

U velikoj dvorani HKC-a „Bunjevačko kolo u Subotici“ održana je „Večer sevdaha“ na kojoj su nastupili Marko Križanović (vokal) i Radovan Marić (harmonika).

10.

Nevena Baštovanović postavljena je za vršiteljicu dužnosti pomoćnice pokrajinske tajnice za kulturu, javno informiranje i odnose s vjerskim zajednicama. Dr. sc. Mladen Petreš postavljen je za vršitelja dužnosti pomoćnika pokrajinskog tajnika za poljoprivredu, šumarstvo i vodno gospodarstvo, što je dužnost na kojoj je i do sada bio.

10. – 12.

Učenici I. Gimnazije iz Zagreba boravili su u Subotici gdje ih je u uzvratni posjet primilo i kao partner sudjelovalo Hrvatsko nacionalno vijeće u Republici Srbiji.

11.

Okrugli stol na temu „Očuvanje nematerijalne kulturne baštine manjinskih zajednica u Republici Srbiji“ održan je u čitaonici Gradske knjižnice Subotica u sklopu 23. Dana hrvatske knjige i riječi, dana Balinta Vujkova, a okupio je predstavnike pet manjinskih zavoda u Vojvodini te druge stručnjake i čuvare baštine iz Srbije i Hrvatske.

11.

U okviru pratećeg programa 23. Dana hrvatske knjige i riječi, dana Balinta Vujkova izložbom u kataložnoj sobi Gradske knjižnice Subotica predstavljena je knjiška produkcija Hrvata u Vojvodini između dvaju „Dana“, a kao i svake godine položeni su vijenci na bistu Balinta Vujkova u centru grada, pokraj Gradske kuće.

11.

Multimedijalna večer 23. Dana hrvatske knjige i riječi, dana Balinta Vujkova održana je u velikoj dvorani HKC-a „Bunjevačko kolo“ u Subotici. Tom prigodom Organizacijski odbor Dana dodijelio je nagradu „Balint Vujkov Dida“ Zlatku Romiću za promociju književnosti i jezika. Zavod za kulturu vojvođanskih Hrvata je nagradu „Emirik Pavić“ za najbolju knjigu tiskanu u

2023. godini dodijelio 16. svesku *Leksikona podunavskih Hrvata – Bunjevac i Šokaca*, dok je trijenalna nagrada „Ilo Velikanović“ za najbolju knjigu proze u razdoblju 2021. – 2023. godine dodijeljena knjizi kratkih priča *Fajrunt u Istarskoj ulici* književnika Mirka Kopunovića.

U kulturno-umjetničkom programu Multimedijalne večeri predstavljeni su dijelovi nematerijalne baštine, u kontekstu teme ovogodišnjih Dana. Nastupili su folklorši i Ženska pjevačka skupina „Prelje“ iz HKC-a Bunjevačko kolo, a narodne priče iz Vujkovljeva opusa kazivali su Nevena Racić (Vujkovljeva unuka), Bernadica Ivanković i Zoltan Sič, članovi Književno teatarskog kružoka iz Subotice. Specijalni gost večeri bila je muška pjevačka skupina KUD-a „Kupina“ iz Hrvatske.

11.

Delegacija HNV-a predvođena predsjednicom Jasnom Vojnić sastala se u Zagrebu s ministrom poljoprivrede Republike Hrvatske Josipom Dabrom. Na sastanku se raspravljalo o financijskoj potpori u području poljoprivrede za hrvatsku manjinu u Republici Srbiji i Bosni i Hercegovine. Istoga dana subotička delegacija imala je sastanak i s ministrom turizma i sporta Republike Hrvatske Tončijem Glavinom.

11.

U Novalji na Pagu otvoren je 2. susret hrvatske nacionalne manjine i Hrvata izvan domovine, s fokusom na Hrvate iz Crne Gore. U ime hNV-a Karolina Bašić i v.d. ravnateljica NIU „Hrvatska riječ“ Mirjana Trkulja.

11.

Kao predstavnica hrvatske zajednice iz Srbije, Ines Vojnić, učenica 1. razreda Gimnazije „Svetožar Marković“ iz Subotice nastupila je na glazbenom natjecanju za mlade pod nazivom „MiCROfon“ koje je u organizaciji Hrvatske državne samouprave i Kultur-

no-prosvjetnog centra i odmarališta Hrvata u Mađarskoj održano u Petrovom selu (Republika Mađarska, Gradišće).

12.

U završnici 23. Dana hrvatske knjige i riječi, dana Balinta Vujkova u Hrvatskom domu – Matici održan je Književni salon na kojem je predstavljena ideja o osnutku Kluba hrvatskih pisaca Srbije (KHPS). Inicijator ove ideje je Organizacijski odbor Dana Balinta Vujkova. U prvom dijelu Salona predstavljen je rad Društva hrvatskih književnika Herceg-Bosne. Gosti su bili predsjednik Društva Ivan Baković te članovi upravnih tijela Srećko Marijanović i Anto Marinić te Društva hrvatskih književnika, Ogranak slavonsko-baranjski-srijemski, o kojem je govorio Mirko Čurić, predsjednik Ogranka.

12.

U okviru bogatog trodnevnog programa e trodnevne manifestacija „Zavitni dan“ u Monoštoru, u dvorani Doma kulture održana je folklorno-tamburaška večer. Tom prigodom predstavljeno je novo glazbeno izdanje Zavoda za kulturu vojvođanskih Hrvata „Tamburaški troplet vojvođanskih Hrvata“. Osim domaćina u programu su sudjevali HGU „Festival bunjevački pisama“ i HKC „Bunjevačko kolo“ iz Subotice, KUD „Perkovčani“ Novi Perkovci (Republika Hrvatska) i HKUD „Vladimir Nazor“ Sombor.

12.

Subotička biskupija bila je domaćin prvog međubiskupijskog susreta vjeroučitelja održanog u prostorijama „Paulinuma“ i „Augustinianuma“ u Subotici. Vjeroučitelje Subotičke biskupije i Đakovačko-osječke nadbiskupije svojom nazočnošću podržali su biskup Franjo Fazekas i nadbiskup mons. dr. Đuro Hranić.

13.

Trodnevnim programom KUDH „Bodrog“ iz Monoštora obilježio je 80. obljetnicu Zavitnog dana. Na sam Zavitni dan svetu misu s procesijom u crkvi sv. Petra i Pavla predvodio je biskup Srijemske biskupije mons. Fabijan Svalina.

13. – 17.

Zastupnica u Hrvatskom saboru Jasna Vojnić sudjelovala je u radu Skupštine Interparlamentarne unije u Ženevi. Vojnić je bila u delegaciji Hrvatskoga sabora s kolegama Ivanom Malenicom i Sašom Đujićem.

14.

Izložba „Fragmentacija (dezintegracija, transformacija)“ hrvatske vizualne umjetnice podrijetlom iz Subotice Melinde Šefčić otvorena je u Malom likovnom salonu Kulturnog centra Novog Sada.

14.

Učenica OŠ „Ivan Milutinović“ iz Subotice, koja pohađa nastavu na hrvatskom jeziku, Marija Kujundžić, proglašena je za najvjerniju čitateljicu Dječjeg odjela Gradske knjižnice Subotica za 2024. godinu. Priznanje joj je uručeno u povodu obilježavanja 134. rođendana subotičke knjižnice.

16.

Svečanim misnim slavljem i prigodnim programom u crkvi sv. Jurja u Petrovaradinu proslavljen je Dan rođenja bana Josipa Jelačića, jedan od četiriju praznika hrvatske zajednice u Republici Srbiji.

16.

I ove su godine na dan rođenja bana Josipa Jelačića članovi Glavnog odbora Zajednice protjeranih Hrvata iz Srijema, Bačke i Banata, na čelu s predsjednikom Ivom Martinovićem, zajedno s predstavnicima grada Zaprešića, položili vijenac i upalili svijeće

na njegovu grobu u Novim dvorima u Zaprešiću.

16.

Hrvatsko narodno kazalište iz Zagreba gostovalo je na velikoj sceni Narodnog pozorišta u Beogradu s operom Jakova Gotovca „Ero s onoga svijeta“, pod ravnanjem Srboljuba Dinića i u režiji Krešimira Dolencića.

16.

Davor Francuz, vijećnik DSHV-a u Skupštini grada Sombora, postavljen je za pomoćnika gradonačelnika Grada Sombora Antonia Ratkovića.

17.

U Hrvatskoj matici iseljenika održana je promocija knjiga UBH „Dužijanca“. Predstavljene su dvije knjige: *Javna proslava Dužijance od 1968. do 1971. godine u Subotici – svjedočenje* autora Nace Zelića i *Spomenica 2 – ponovni pohod Hrvata Bunjevaca u staru postojbinu* autora mons. dr. Andrije Anišića.

18.

Kazalište slijepih i slabovidih „Novi život“ gostovalo je u HKC-u „Bunjevačko kolo“ u Subotici s predstavom Milana Grgića „Ne daj se, njofra!“ u režiji Zlatka Duvnjaka.

18.

Gradska i sveučilišna knjižnica Osijek (GISKO) i Gradska knjižnica Subotica obnovile su 55 godina dugu suradnju potpisivanjem novog Ugovora o suradnji dviju knjižnica u Osijeku. Potpisale su ga ravnateljica GISKO-a Dubravka Pađen Farkaš i v.d. ravnateljica Gradske knjižnice Subotica Eszter Berényi.

18. i 19.

U organizaciji HKUD-a „Vladimir Nazor“ iz Sombora u Hrvatskom domu su održani 15. Međunarodni susreti amaterskih dramskih društava na

prijedloga u okviru novog Interreg VI-A IPA programa za razdoblje 2021. – 2027.

24.

Predsjednica HNV-a Jasna Vojnić sašla se u Zagrebu s ministrom prostornog uređenja, graditeljstva i državne imovine te potpredsjednikom Vlade Republike Hrvatske Brankom Bačićem. Tom prilikom razmatrana je mogućnost otvaranja rekreacijsko-edukacijskog centra na primorju, koji bi trebao postati mjesto odmora, učenja i radosti za djecu i mlade iz hrvatske zajednice u Srbiji.

24.

Zavod za kulturu vojvođanskih Hrvata i NIU „Hrvatska riječ“ predstavili su svoja najnovija izdanja na ovogodišnjem, 67. Međunarodnom sajmu knjiga u Beogradu.

25. i 26.

HKC „Bunjevačko kolo“ iz Subotice priredilo je 4. Međunarodni festival amaterskog dramskog kazališta „Drim-fest“ na kojem su nastupile dramske skupine iz Bosne i Hercegovine, Hrvatske, Slovenije i Srbije: Šentjakobsko gledalište iz Ljubljane, Sinjsko pučko kazalište iz Sinja, Hrvatsko kazalište „Travnik“ iz istoimenog mjesta, Scena Sisak te Pozorište „Raša Plaović“ iz Uba. Najbolja predstava festivala, po glasovima publike, bila je „Bajka o pozorištu“ kazališta iz Uba. Proglašena su i najbolja glumačka ostvarenja u svakoj od pet predstava.

26.

HKUD „Vladimir Nazor“ Sombor je bio domaćin 7. Festivala kulturne baštine „Bunjevci bez granica“ na kom su se osim domaćina predstavili i HKC „Bunjevačko kolo“, UBH „Dužijanac“, HGU „Festival bunjevački pisama“ i „Hrvatska čitaonica“ iz Subotice, HKPD „Matija Gubec“ iz Tavankuta, HBKUD „Lemeš“ iz Lemeša, KUD „Zora“ iz Alj-

maša i Hrvatska samouprava Kačmar iz Mađarske.

26.

Svečanim misnim slavljem koje je predvodio apostolski nuncij u Republici Srbiji mons. Santo Rocco Gange-mi, u zajedništvu s više biskupa i svećenika iz raznih krajeva, u Srijemskoj Mitrovici je svečano obilježen blagdan sv. Dimitrija, zaštitnika Srijemske biskupije.

26.

U Kulturnom centra Novog Sada je održana literarno-glazbena manifestacija „Prepekova jesen“ koju organizira mjesna udruga HKUPD „Stanislav Prepek“. Tijekom večeri predstavljena je nova zbirka kratkih priča *Prepekova jesen 2024*. Prvu nagradu za najbolju kratku priču dobio je Branimir Miroslav Tomlekin („Moj dragi stričević“). U programu je nastupila ženska pjevačka skupina HKUPD-a „Stanislav Prepek“ i solo pjevačica Aleksandra Kocić.

27.

Izvođački folklorni ansambl HKC-a „Bunjevačko kolo“ iz Subotice sudjelovao je na 20. festivalu folklorne ko-reografije u Sesvetama kraj Zagreba.

27.

Vič. dr. Marinko Stantić zahvalio je Bogu misnim slavljem za 25 godina svećeništva u rodnoj crkvi Srca Isusova u Tavankutu. Euharistijsko slavlje predvodio je jubilarac u zajedništvu s braćom svećenicima te biskupom Subotičke biskupije Franjom Fazekasom.

27. i 29.

U Zagrebu je preminuo Naco Zelić, hrvatski književnik, pravnik i diplomat, podrijetlom iz Subotice. U povodu njegove smrti, dva dana kasnije je u katedrali sv. Terezije Avilske u Subotici služena sveta misa, a potom je u HKC-u „Bunjevačko kolo“ održana ko-

memoracija. Komemoracija je održana i u Zagrebu 11. studenoga u Hrvatskoj matici iseljenika.

28.

U vrtiću „Marija Petković – Biser“ svečano je otvoreno novo igralište kao dio projekta „Rasti gdje si posijan“, kojeg financira Vlada Republike Hrvatske.

29.

Učenici OŠ „Ivan Goran Kovačić“ iz Sonthe, koji izučavaju izborni predmet Hrvatski jezik s elementima nacionalne kulture s nastavnicom Tamarom Kokai, organizirali su manifestaciju „Dani kruha“. Priredba je održana u velikoj dvorani mjesnog Doma kulture. Priredbi su se pridružili i učenici područnog tamburaškog odjela muzičke škole „Stevan Hristić“ iz Apatina na hrvatskom jeziku.

29.

U Hrvatskom domu – Matici sastale su se predsjednica HNV-a i saborska zastupnica Jasna Vojnić i županica Požeško-slavonske županije Antonija Jozić sa svojim dužnosnicima. Kao partneri u Programu prekogranične suradnje Srbija-Hrvatska, zajedno su obišli radove na sanaciji krova na objektu HNV-a odnosno sadašnjeg sjedišta Zavoda za kulturu vojvođanskih Hrvata.

29.

Knjiga *Subotica na granici : grad i ljudi (13. XI 1918 – 4. VI 1920) : beleške jednog arhiviste* Stevana Mačkovića predstavljena je u Velikoj vijećnici Gradske kuće. Osim autora, o knjizi su govorili i recenzent knjige dr. sc. Slaven Bačić, a pročitana je i recenzija dr. sc. Zoltána Dévavárijia.

29.

Općine i mjesta u Vukovarsko-srijemskoj županiji zainteresirani su za prekograničnu suradnju s partnerima u Bačkoj, rečeno je u Baču prilikom su-

sreta dužnosnika Vukovarsko-srijemske županije i općina s dužnosnicima Općine Bač.

31.

Predsjednica HNVA-a Jasna Vojnić sa suradnicima održala je radni sastanak s gradonačelnikom Grada Sombora Antoniom Ratkovićem te njegovim pomoćnicima Ivanom Šimunovim i Davorom Francuzom, u Hrvatskom domu – Matici u Subotici.

31.

Član Odbora za službeni uporabu jezika i pisma HNV-a Goran Kaurić prisustvovao je skupu u Beogradu posvećenom predstavnicima nacionalnih savjeta nacionalnih manjina, koji je organiziran u suradnji s Misijom OEBS-a u Srbiji i Ministarstvom unutarnjih poslova. Tema skupa bila je osnovna policijska obuka, uključivanje pripadnika nacionalnih manjina u ovaj proces te zapošljavanje u policiji.

31.

Večer uoči obilježavanja blagdana Svih Svetih u velikoj dvorani HKC-a „Bunjevačko kolo“ u Subotici je održana 12. Večer svetaca – Hollywin. Mladi Subotičke biskupije pripremili su predstavu koja se temelji na životu sv. Ivana Marija Vianneya.

Večer svetaca održana je i u Petrovaradinu u crkvi sv. Jurja. Nakon duhovno-molitvenog bdijenja služena je sveta misa koja je završena klanjanjem i druženjem.

Obnovljen kip sv. Ivana Nepomuka u ataru Male Bosne

Kip sv. Ivana Nepomuka na zemljištu obitelji Gabrić u ataru sela Mala Bosna vraćen je nakon restauracije na isto mjesto gdje je i stajao prethodnih 100 godina.

STUDENI, 2024.

1.

Na blagdan Svih svetih srijemski biskup mons. Fabijan Svalina blagoslovio je novi križ na katoličkom groblju u Srijemskoj Mitrovici.

4.

Za svećenike Srijemske biskupije održana je duhovna obnova koju je na temu „U nebo kroz čistilište“ predvodio o. Marijan Steiner, član Družbe Isusove iz Beograda.

6.

Knjiga *Korak po korak kroz svaki sokak* autorice Marije Šeremešić, u nakladi UG-a „Urbani Šokci“ iz Sombora, predstavljena je u Monoštoru.

6.

U okviru obilježavanja Dana ukrajinskog jezika i pismenosti u Kulturnom centru Novog Sada održan je okrugli stol na temu „Jezici manjinskih zajednica Vojvodine – uspjesi i izazovi“ na kom je sudjelovala i Nataša Francuz, predsjednica odbora za obrazovanje HNV-a.

6. i 7.

Ansambl „Hajo“ iz Subotice održao je dva koncerta pod nazivom „Vrime piše priče“ u maloj dvorani Koncertne dvorane „Vatroslav Lisinski“ u Zagrebu. Kao gosti su nastupili Antonija Dulić iz Subotice i klapa „More“ iz Šibenika.

7.

U Velikoj dvorani HKC-a „Bunjevačko kolo“ u Subotici održan je koncert pod nazivom „Tamburaški troplet vojvodanskih Hrvata“ upriličen povodom predstavljanja novog glazbenog izdanja Zavoda za kulturu vojvodanskih Hrvata. U programu su sudjelovali HGU „Festival bunjevačkih pisama“ pod ravnanjem prof. Mire Temunović sa solistima Marijom Kovač, Tamarom Štricki Seg, Markom Grmićem, Josi-

pom Franciskovićem, Anitom Đipanov Marijanović i Marijom Francuz te Ženska pjevačka skupina „Kraljice Bodroga“ iz Monoštora.

8.

Gradsko kazalište lutaka iz Splita izvelo je na sceni Dječjeg kazališta Subotica predstavu prema motivima priče Ele Peroći „Maca Papučarica“. Gostovanje je organizirano povodom 90. obljetnice Dječjeg kazališta u Subotici.

8.

U crkvi Uzvišenja sv. Križa u Rumi koncert barokne glazbe održao je ansambl „Trio Flamma“ iz Beograda.

9.

Zajednička manifestacija šokačkih udruga iz Podunavlja „Šokci i baština“ održana je u Domu kulture u Sonti, a nastupili su HKPD „Silvije Strahimir Kranjčević“ iz Berega, KUDH „Bodrog“ iz Monoštora, UG „Urbani Šokci“ iz Sombora, KPZH „Šokadija“ iz Sonte, HKU „Antun Sorgg“ iz Vajske i HKUPD „Matoš“ iz Plavne.

9.

Ruža Silađev dobitnica je prve nagrade za pjesmu „Voljiti“ na natječaju „Za lipu rič 2024.“ povodom manifestacije „Šokci i baština“ KPZ-a „Šokadija“ iz Sonte.

9.

U organizaciji Hrvatske čitaonice Subotica u Gradskoj knjižnici Subotica održana je 23. Pokrajinska smotra recitatora na hrvatskom jeziku na kojoj je sudjelovalo 80 recitatora osnovne i srednjoškolske dobi.

9.

Na Vjeronaučnoj olimpijadi Subotičke biskupije u Totovom Selu sudjelovalo je 108 vjeroučenika iz 27 župa biskupije, a njih je bodrilo 350 navijača iz raznih župa.

* * * * *

15. i 16.

Ovogodišnji program Ciklusa hrvatskog filma u Vojvodini završen je projekcijom dokumentarnih filmova „Goli otok“ u Novom Sadu i „Skriveni Vanka – na tragu jedne opsesije“ u Subotici. Voditelj programa je Branko Ištvančić, a suorganizator je ZKVH.

16.

HPD „Bela Gabrić“ je u suradnji s Hrvatskim nacionalnim vijećem organizirao u Subotici jednodnevni stručni skup – savjetovanje za prosvjetne djelatnike s temom „Glazbena kultura u vrtiću i školi“.

16.

U organizaciji HKU-a „Antun Sorgg“ iz Vajske organizirane su dvije radionice za djecu: radionica pravljenja čokoladnih pralina i radionica mikroskopiiranja. Voditelji su bili nastavnici i učenici iz Srednje strukovne škole Antuna Horvata iz Đakova.

17.

Tradicionalna 12. zajednička manifestacija hrvatskih udruga iz Srijema „Srijemci Srijemu“ održana je u Kulturnom centru „Branica Crnčević“ u Rumi, a domaćin je bio HKPD „Matija Gubec“ iz Rume. U programu su uz domaćine sudjelovali HKPD „Jelačić“ iz Petrovaradina, HKPD „Tomislav“ iz Golubinaca, Zajednica Hrvata Zemuna „Ilija Okrugić“, Društvo hrvatske mladeži Zemuna, Hrvatska čitaonica „Fischer“ iz Surčina, HKC „Srijem – Hrvatski dom“ iz Srijemske Mitrovice i HKD „Šid“ iz Šida.

17.

Zrenjaninski biskup mons. Mirko Štefković posvetio je križ podignut ispred crkve sv. Nikole Tavelića na salašima na Bezdanskom putu kod Sombora.

17. i 18.

Dječji folklorni ansambl HKC-a „Bunjevačko kolo“ iz Subotice održao je

svoj Godišnji koncert u dvije večeri pod nazivom „Da nam pak dojde to vreme“, a nastupilo je oko 80 članova predizvođačkog ansambla te početne i dječje skupine, uz glazbenu pratnju orkestra Centra.

19.

Crkveni god sv. Elizabete Ugarske, zaštitnice opovačke crkve, proslavljen je svetom misom u Opovu koju je predslavio vlč. Dušan Milekić, svećenik Srijemске biskupije.

19.

U sklopu projekta INNATUS – Initiative for Naïve Art and Sustainable Tourism održan je prvi studijski posjet Hrvatskom nacionalnom vijeću u Republici Srbiji. Događaju je prisustvovalo oko petnaest sudionika iz Općine Ernestinovo i Subotice. Projekt je sufinancirala Europska unija iz programa INTERREG VI-A IPA Hrvatska-Srbija, a partner u projektu je Općina Ernestinovo.

19. – 22.

Hrvatski književnici iz Srbije – Mirko Kopunović, Nevena Baštovanović i Katarina Čeliković sudjelovali su na 25. Humskim danima poezije koji se održavaju u Orašju, Mostaru i Tomislavgradu. Ovu najveću pjesničku manifestaciju Hrvata u BiH organizira Društvo hrvatskih književnika Herceg Bosne.

21.

Hrvatsko nacionalno vijeće i Fondacija za razvoj hrvatske zajednice u Srbiji „Cro-Fond“ organizirali su koncert klape „More“ iz Šibenika u subotičkoj Sinagogi. Kao gosti na koncertu su nastupili ansambl „Hajo“ i vokalna solistica Antonija Dulić.

21.

Dvojezična knjiga *Kratka povijest Hrvata u Mađarskoj – A magyarországi horvátok rövid története*, autora dr.

sc. Dinka Šokčevića predstavljena je u čitaonici Gradske knjižnice Subotica. Predstavljanje knjige organizirao je Zavod za kulturu voJVodanskih Hrvata.

22.

Kako urediti i organizirati prikupljanje etnosenzitivnih podataka na jednom mjestu u cilju efikasnijeg ostvarivanja prava nacionalnih manjina u Srbiji bila je tema skupa pod nazivom „Održivi okvir za prikupljanje podataka o nacionalnim manjinama“ koji je održan na Pravnom fakultetu Sveučilišta u Beogradu, u organizaciji Ureda Vijeća Europe u Beogradu.

22.

Glazbeno-recitatorski program pod nazivom „Večeri i noći Ilije Žarkovića Žabara“ održan je u prostorijama HKPD-a „Tomislav“ u Golubincima. Manifestacija se priređuje u čast i sjećanje na Golubinčanina, književnika, muzičara i skladatelja tamburaške muzike Iliju Žarkovića Žabara.

23.

U organizaciji KUDH-a „Bodrog“ u Monoštoru održana je manifestacija „Divanim šokački“ koja je ove godine bila u znaku poezije Anite Đipanov Marijanović i predstavljanja njezine zbirke pjesama *Oće rič pisma da bude objavljene* u nakladi NIU-a „Hrvatska riječ“ iz Subotice.

24.

Na blagdan Krista Kralja u župi sv. Josipa Radnika u Đurđinu proslavljena je 100. obljetnica od osnivanja Crkvene općine u ovome mjestu.

24. i 25.

Profesionalna orijentacija u organizaciji HNV-a održana je za učenike završnih razreda srednjih škola u prostorijama Pastoralnog centra „Augustinianum“ Subotičke biskupije.

24. i 25.

Župa sv. Jurja u Golubincima organizirala je seminar nove evangelizacije koji je pod motom „Učitelju, da pogledam“ održan u Župnom pastoralnom centru „Sveti Ivan Pavao II“. Voditelji seminara su bili članovi zajednice „Molitva i Riječ“ iz Osijeka.

24. i 25.

Hrvatsko nacionalno vijeće organiziralo je Program profesionalne orijentacije, za učenike četvrtih razreda srednjih škola koji su pohađali bar jedan ciklus obrazovanja na hrvatskom jeziku u prostorijama Pastoralnog centra „Augustinianum“ Subotičke biskupije.

25. – 30.

Produkcija „Teatar Stella“ iz Splita je u suradnji sa ZHB-om „Tin Ujević“ iz Beograda organizirala 6. Smotru hrvatskog filma u Beogradu.

27.

Župan Danijel Marušić i predsjednica HNV-a Jasna Vojnić potpisali su Ugovor o financijskoj potpori Brodsko-posavske županije Hrvatskom nacionalnom vijeću u Republici Srbiji.

27.

Izaslanstvo Organizacije za europsku sigurnost i stabilnost, koje je predvodio veleposlanik OEES-a Jan Braathu, posjetilo je Hrvatsko nacionalno vijeće, kojom prigodom su razgovarali o aktualnom položaju, dostignućima i izazovima hrvatske nacionalne manjine i njenih institucija u Srbiji.

27. – 29.

U Zagrebu je održana treća sjednica III. saziva Savjeta Vlade Republike Hrvatske za Hrvate izvan Republike Hrvatske na kojem su u ime Hrvata iz Srbije prisustvovala Jasna Vojnić, zastupnica u Hrvatskom saboru i predsjednica HNV-a te dosadašnja potpredsjednica Savjeta iz reda hrvatske nacionalne manjine i članovi Savjeta Vlade Tomi-

slav Žigmanov, Karolina Bašić i Renata Kuruc. Tijekom svog obraćanja, premijer Hrvatske Andrej Plenković je kao dobar primjer projekata istaknuo izgradnju Hrvatskog doma – Matice u Subotici.

28. i 29.

Zavod za kulturu vojvođanskih Hrvata sudjelovao je na manifestaciji „Hrvatska književna Panonija VII“ u Budimpešti s izložbom „Živa baština – nematerijalna kulturna baština Hrvata u Srbiji“, predstavljanjem edicije „Izabrana djela Balinta Vujkova“, sudjelovanjem na okruglom stolu o književnoj i časopisnoj produkciji Hrvata u panonskoj regiji te pjesničkom bloku.

30.

HNV i HPD „Bela Gabrić“ i ove su godine organizirali stručni skup za odgovornost, učitelje i predmetne nastavnike na hrvatskom jeziku u Vojvodini u suradnji s Agencijom za odgoj i obrazovanje uz financijsku potporu Ministarstva prosvjete Republike Srbije. Skup je održan u OŠ „Antuna Mihanovića“ u Osijeku.

30.

U sklopu ovogodišnjih, 30. Dana Josipa i Ivana Kozarca u Vinkovcima jedna od nagrada, Povelja uspješnosti dodijeljena je Julijani Adamović za knjigu *Oče koji jesi*.

30.

Književno-glazbena večer „Ikavica – govor hercegovačkih, dalmatinskih, bosanskih, šokačkih i bunjevačkih Hrvata“ održana je u Stanišiću u organizaciji mjesnog HKD-a „Vladimir Nazor“. U programu su sudjelovali solisti, izvorne pjevačke skupine, etno-skupine i pjesnici iz Hercegovine, Dalmacije, Slavonije i Bačke.

30.

Godišnji koncert Ženske pjevačke skupine HKUPD-a „Stanislav Preprek“ iz

Novog Sada održan je u Malom amfiteatru SPENS-a u Novom Sadu.

30.

Godišnji koncert HKPD-a „Matija Gubec“ iz Rume održan je u dvorani Kulturnog centra „Branica Crnčević“ u Rumi. Kao gosti nastupili su i članovi KUD-a „Tena“ iz Đakova (Hrvatska).

Novi spot Marka Križanovića

Subotički pjevač Marko Križanović i Tamburaški sastav Misija iz „Pečuha“ objavili su video spot za pjesmu „Naša noć“.

Zabilježila Bernadica Ivanković

AUTORI U OVOM BROJU

Ivana Andrić Penava
Izudin Aščerić
Davor Bašić Palković
Darko Baštovanović
Nevena Baštovanović
Sehada Baždarević
Tomislav Marijan Bilosnić
Marija Brzić
Aida Camović
Katarina Čeliković
Rebeka Čilović
Tatjana Čačić
Senka Davčik
Ivana Dilber
Ajtana Dreković
Klara Dulić Ševčić
Birsena Džanković
Anita Đipanov Marijanović
Goran Hadžiomeragić
Enes Halilović
Mirza Halilović
Vedran Horvacki
Bernadica Ivanković
Branimir Kopilović
Mirko Kopunović
Amar Ličina
Dalibor Mergel
Merisa Misirlić
Vladimir Nimčević
Haris Plojović
Zlatko Romić
Zoltan Sič
Vladimir Stojanović
Đurđica Stuhlreiter
Maja Tutiš
Neven Ušumović
Zlata Vasiljević
Zvonimir Franjo Vuk
Ljubica Vuković Dulić
Tomislav Žigmanov

Časopis za književnost i umjetnost

NOVA RIJEČ

br. 1, proljeće – ljeto 2013.

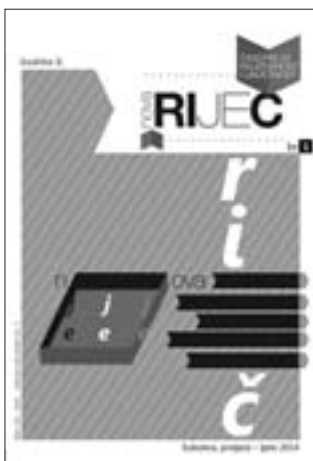
Prvi broj časopisa za književnost i umjetnost *Nova riječ*, u nakladi Zavoda za kulturu vojvođanskih Hrvata, uz logističku potporu NIU „Hrvatska riječ“, pojavio se krajem lipnja 2013. godine. Predviđeno je da časopis izlazi dva puta godišnje (proljeće-ljeto i jesen-zima) u 500 primjeraka, a nastojat će se držati visokih uredničkih standarda i kada je u pitanju prezentacija književnih sadržaja i kada je riječ o tematiziranju književnih i umjetničkih fenomena. Glavni i odgovorni urednik *Nove riječi* je Tomislav Žigmanov, a zamjenik glavnog i odgovornog urednika je Vladan Čutura. Savjet časopisa čine književnici i znanstvenici iz Vojvodine, Hrvatske i Mađarske (Neven

Ušumović – Umag, Mirko Sebić – Novi Sad, Stjepan Blažetin – Pečuh, Helena Sablić Tomić – Osijek, Petar Vuković – Zagreb, Darko Vuković – Novi Sad i Vojislav Sekelj – Subotica). Uredništvo, u koji je uključen značajan broj mladih ljudi, čine Katarina Čeliković, Bernadica Ivanković, Mirko Kopunović, Nela Tonković, Ljubica Vuković Dulić i Željka Zelić. Časopis grafički oblikuje Darko Vuković iz Novog Sada, dok pripremu teksta i prijelom radi Thomas Šuić. U prvom broju *Nove riječi* objavljen je tematski blok „Suvremena hrvatska kratka priča“, čiji uvodni dio potpisuje Neven Ušumović. Slijede cjeline „Novo žensko pismo Hrvata u Vojvodini – pjesništvo“, „Esejistička obzora“, „Leksikografska obrada hrvatske književnosti u Vojvodini – primjeri iz prakse“, „Kritička čitanja interpretacija nasljeđa“, „Hrvatsko-srpski odnosi – pogled izvana“ te „Čitanja književne produkcije“, cjelina u kojoj se donose prikazi i recenzije 10-ak knjiga iz aktualne hrvatske književnosti u Vojvodini. Autori tih tekstova u prvom broju *Nove riječi* su kako iskusni književnici i kritičari, tako i mlade nade hrvatske vojvođanske književnosti. Časopis, obima 176 stranica, završava „Književno-umjetničkim dokumentarijem (siječanj – svibanj 2013.)“ koji je zabilježila Bernadica Ivanković.

br. 2, jesen – zima 2013.

Drugi broj časopisa za književnost i umjetnost *Nova riječ*, za razdoblje jesen – zima 2013., sadrži aktualan tematski blok „Život u sjenama zidova Europe“ u kojem su tekstovi Alpára Losoncza „Europske antinomije“ i Tomislava Žigmanova „Europa i Drugo – pokušaj etičkoga temeljenja“. Slijedi blok „Pjesnički glasovi na šokačkoj ikavici u Bačkoj“ u kojem su zastupljeni pjesnici Josip Dumendžić – Meštar, Marica Mikrut, Željko Šeremešić, Zlatko Gorjanac i Anita Đipanov. Književnik Mirko Kovač i njegov fizički odlazak sa životne i književne scene tema je cjeline „Hrvatsko-srpski književni sraz“ u kojoj pišu Žarko Paić i Filip David. Tekst „Refrakcije i transformacije rodnih identiteta u Krležinoj trilogiji o Glembayevima“ potpisuje Vladan Čutura u cjelini „Studije iz hrvatske književnosti“. „Hrvatski časopisi u Mađarskoj od 1989. do 2009.“ djelo mladog Silvestra Balić iz Pečuha, te „Kanonska djela mađarske drame napokon na hrvatskom jeziku“ Nevena Ušumovića nalaze se u bloku „Književnost u Hrvata – veze i prožimanja“. Slijede „Kritička čitanja književnoga nasljeđa“ u kojem Mila Markov-Španović piše „O ženskim likovima u djelu *Ženski udesi* Živka Bertića“, Željka Zelić donosi tekst „Novo svjetlo poezije Alekse Kokića“, a Tomislav Žigmanov „Suvremeno pjesništvo u bačkih Hrvata na bunjevačkoj ikavici – osnovne činjenice“. U bloku „Interpretacije likovnosti“ zastupljene su Ljubica Vuković Dulić s tekstom „Uporni slikar – Ivan Tikvicki (1913.-1990.)“ i Nela Tonković „Umjetnik kao umjetnost. Izložba Uroša Đurića u Zavičajnoj galeriji ‘Dr. Vinko Perčić’“. Neven Ušumović u ovom broju, u istoimenoj cjelini, predstavlja „Hrvatsko nakladništvo u nultom desetljeću“ u tekstu „Godina 2000.“. „Čitanja književne produkcije“ donose prikaze i recenzije petnaest književnih djela iz pera suradnika časopisa. Drugi broj *Nove riječi* ima 216 stranica, a završava Kulturnim dokumentarijem (lipanj – studeni 2013.) koji je zabilježila Bernadica Ivanković.

br. 1, proljeće – ljeto 2014.

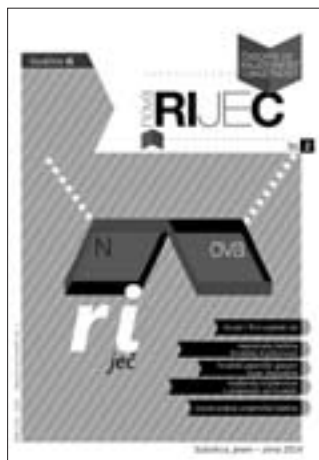
Prvi broj časopisa za književnost i umjetnost *Nova riječ* za 2014. godinu otvara se tematskim blokom naslovljenim „Naš suvremenik Matoš“ s napisima nastalim o stotoj obljetnici smrti velikoga hrvatskog književnika *Antuna Gustava Matoša* (1873.-1914.). U bloku „Pjesnički glasovi iz Srijema“ predstavljani su pjesnici Ivan Balenović, Marija Lovrić, Jasna Melvinger, Marko Kljajić, Mila Markov-Španović i Mato Groznica. Žarko Paić u tekstu „Veliko dijete i njegovi dvojnici“ govori o „znakovima i tragovima u Krležinom *Djetinjstvu u Agramu 1902.-1903.*“, a u bloku „Studije iz hrvatske književnosti“. „Kritička čitanja književnoga nasljeđa“ uključuju dva

teksta: „Samozatajna poezija Stanislava Prepreka“ Željke Zelić i „Identitetske sastavnice i slike svijeta Bunjevac(=k)a u tri pripovijetke Veljka Petrovića“ Tomislava Žigmanova. U ovom se broju časopisa pojavljuje i novi blok „Kazališna praksa Hrvata u Vojvodini“ u kojem je riječ o predstavi „Bunjevački blues“ o kojoj pišu Mira Muhoberac, Sanja Nikčević i Zvezdana Balić.

„(Re)afirmacija kulturne baštine“ je zanimljiv prilog o glazbenoj umjetnosti te kulturi i kulturnim praksama, a uvrštena su dva teksta, „Franjo Štefanović – kralj dječje opere“ – (o 90. obljetnici smrti) Petra Pifata i „*Bunjevački Put križa* – jedan model promišljanja kulturne baštine“ Ljubice Vuković Dulić. Nastavljajući prikaz „Hrvatskog nakladništva u nultom desetljeću“, Neven Ušumović predstavlja odabrane knjige u tekstu „Godina 2001.“. U cjelini „Čitanja književne produkcije“ čitatelji će naći prikaze i recenzije deset književnih djela čiji su autori stalni suradnici časopisa. Broj završava Kulturnim dokumentarijem (prosinac – svibanj 2014.) koji je zabilježila Bernadica Ivanković. Ovaj broj ima 224 stranice, a može se nabaviti kod nakladnika.

br. 2, jesen – zima 2014.

Drugi broj časopisa za književnost i umjetnost *Nova riječ* za 2014. godinu, što ga u sunakladi izdaju Zavod za kulturu vojvođanskih Hrvata i NIU „Hrvatska riječ“, na 224. stranice donosi cijeli niz zanimljivih sadržaja. Broj otvara temat „Hrvati i Prvi svjetski rat“, dok se u drugom bloku, naslovljenom „Nepoznata baština hrvatske književnosti“, Petar Vuković javlja kao priređivač dvaju poglavlja iz do sada neobjavljenoga romana Ivana Antunovića *Posljednji Gizdarev*, a Slaven Bačić priredio je iz ostavštine Geze Kikića njegovu korespondenciju o sudbini njegova rukopisa *Antologija eseja i kritike bunjevačkih Hrvata*. Suvremeno pjesničko stvaralaštvo vojvođanskih Hrvata ovoga puta predstavljeno je u dijelu onih pjesnika koji ne žive u Vojvodini

nego u Hrvatskoj (Ante Sekulić, Miroslav Slavko Mađer, Luka Štilinović, Ljubica Kolarić-Dumić, Lajčo Perušić, Slavko Žebić i Stipan Orčić), a donosi se i poezija Svena Adama Ewina. U stalnoj rubrici „Kritička čitanja književnog nasljeđa“ u ovom broju *Nove riječi* objavljeni su napisi Ivane Andrić Penava „Mara Švel-Gamiršek : Portret jedne (ne)poznate književnice“, Vojislava Selkelja „Pjesnik sjenki Lazar Merković“ i Marine Balažev „Koncept vremena u kalendarsko-dnevničkim publikacijama“. Također, i ovaj broj *Nove riječi* ima tekst o preplitanjima hrvatske književnosti s onima u okružju – riječ je ovoga puta o hrvatsko-mađarskim književnim doticajima. Ljubica Vuković Dulić autorica je teksta o dvjema poklon kolekcijama Stipana Šabića, Petar Pifat piše o Hrvatskom pjevačkom društvu „Neven“ i nasljeđu zbornoga pjevanja u Petrovaradinu, a Vladan Čutura donosi prikaz Marinkovićeve *Glorije* na sceni subotičkoga Narodnog kazališta u tematu „(Nove) Prakse umjetničke baštine“. Stalne rubrike *Nove riječi* – „Hrvatsko nakladništvo u nultom desetljeću“ Neven Ušumović je posvetio ovoga puta prikazu 10 knjiga koje su obilježile 2002. godinu u Hrvatskoj, a „Čitanja književne produkcije“ donose prikaz 10-ak knjiga iz recentne književne produkcije Hrvata u Vojvodini. Na koncu, i ovaj broj *Nove riječi* zatvara se s rubrikom „Kulturni dokumentarij“ u kojoj je Bernadica Ivanković zabilježila sve događaje u prostoru kulture hrvatske zajednice u Vojvodini od mjeseca lipnja do prosinca 2014. Ovaj broj *Nove riječi* obogaćen je i grafičkim crtežima Darka Vukovića.

br. 1-2, proljeće – zima 2015.

Koncem prosinca 2015. godine iz tiska je izašao dvobroj za 2015. časopisa za književnost i umjetnost *Nova riječ*, što ga u su-nakladi izdaju Zavod za kulturu vojvođanskih Hrvata i NIU „Hrvatska riječ“. Na 312 stranica bogat sadržaj pokriva cijelu lepezu književnih tema, a časopis je obogaćen i grafičkim crtežima Vladislave Dudvarski iz Petrovaradina.

Na tragu predstavljanja recentne hrvatske književnosti, u tematu „Hrvatska mlada proza“ predstavljeni su mladi prozaisti iz Hrvatske: Ivana Simić Bodrožić, Sven Popović, Iva Tkale, Jelena Zlatar, Andrija Škare i Marko Gregur. Poetski blok, naslovljen „Subotički pjesnički krug“ donosi poeziju već afirmira-

nih pjesnika (Vojislav Sekelj, Milovan Miković, Mirko Kopunović, Robert G. Tilly, Zvonko Sarić, Tomislav Žigmanov, Željka Zelić), ali i onih koji se povremeno javljaju svojim pjesmama (Katarina Čeliković, Josipa Dević, Nevena Mlinko) te otkriva prve pjesničke korake (Vedran Horvacki).

U stalnoj rubrici „Kritička čitanja književnog nasljeđa“ objavljeni su tekstovi Geze Kikića („Kritička riječ u borbi za afirmaciju stvaralaštva“) i Ljubice Ivezić („Dva registra na Hrvate iz Bačke u *Odbljescima pamćenja*“) te Tomislava Žigmanova („Vojvođanski Hrvati u Krležinim „Marginalijama“). Značaj tekstova svakako je aktualnost davno objavljenih sadržaja vezanih uz autore i književnost Hrvata u Vojvodini, u nekim do sada neotkrivenim detaljima.

U rubrici „O hrvatskoj književnosti u Vojvodini“ Franjo Emanuel Hoško piše „O pronađenoj knjizi franjevca Mihajla Radnića *Pogargegne izpraznosti od svijeta* u knjižnici subotičkog Franjevačkog samostana“, a potom slijede tekstovi vezani uz obljetnice hrvatskih književnika. Božica Zoko objavljuje tekst „Kristalna špilja vedrine i veliko nasmijano nebo Ise Velikanovića (1869. – 1940.)“ u povodu 75. godišnjice smrti Ise Velikanovića, a autorica je i tekstova o dvoje pjesnika: „Pjevam, majko, pjevam! (čitajući oporučnu knjigu pjesama Miroslava Slavka Mađera)“ i „Duhovito odmjerivanje duše po mjeri daha ili progovor o poeziji Jasne Melvinger“. Ivan Balenović piše „O nekim osobnim i stvarateljskim enigmama Stanislava Prepreka“, a mlada Klara Dulić piše o knjizi Petka Vojnića Purčara „*Prstenovani gavran* – kružno vrijeme u beskonačnom tekstu“. Katarina Dinješ Gros završava blok tekstom

„Zavičaj, rat i intima u kratkim pričama i kolumnama Julijane Adamović“ kojom nam otkriva nama premalo poznatu književnicu rodom iz Plavne.

„Hrvatsko-mađarske i srpsko-mađarske književne veze“ donose dva teksta prevoditelja mađarske književnosti, Nevena Ušumovića „Hrvatski prijevodi i recepcija djela Ádáma Bodora“ i Marka Čudića „Problemi prevodenja jedne zbirke priča Lászla Mártona“. U stalnoj rubrici *Nove riječi* – „Hrvatsko nakladništvo u nultom desetljeću“ Neven Ušumović prikazuje 10 knjiga koje su obilježile 2003. godinu u Hrvatskoj.

Kako je ovo dvobroj, *Nova riječ* nam u rubrici „Čitanja književne produkcije“ donose prikaze 20-ak knjiga iz recentne knjiške produkcije Hrvata u Vojvodini. Silvestar Balić predstavlja *XI. Međunarodni kroatistički znanstveni skup : zbornik radova*, a Katarina Čeliković piše o knjizi za djecu Ljubice Kolarić-Dumić *Ja se mraka ne bojim : dječja uspavanka*; prvi strip autora Balinta Vujkova i Petra Tikvickog *Poplašeno jaje : hrvatska narodna pripovijetka – bunjevačka* predstavlja Ljubica Vuković Dulić, a Zvonimir Pelajić knjigu Mirka Kopunovića *Mrvljenje mrve neba*. Zlatko Romić autor je prikaza romana Ivana Antunovića *Posljednji Gizdarev* te zbornika radova *Urbani Šokci 6/7 : Marijanska svetišta Šokaca i Bunjevaca / Utemeljiteljski projekt udruge – Baštinci Njikoš i Rem*, a Željka Zelić teksta *Odsjaji ljubavi, panorama suvremene duhovne lirike Hrvata u Vojvodini*, o knjizi Katarine Čeliković *Izgubljeno srce* piše Zvonko Sarić dok se Nevena Mlinko bavi knjigom Nevena Ušumovića *U stočnom vagonu*. Slijedi tekst Željke Zelić *Lira naiva 2013., izabrane pjesme*, a Zvonimir Pelajić piše o knjizi Mirka Kopunovića *Pruži ruku mila*, Davor Bašić Palković je autor prikaza *Naklada NIU Hrvatska riječ : prvih deset godina 2005. – 2014.*, a Vojislav Sekelj se pozabavio *Bibliografijom časopisa za književnost, umetnost i kulturu Rukovet : 1955 – 2014.* autora Lazara Merkovića i Izabele Papdi. Sekelj progovara i o poeziji Ante Vukova u knjizi *Boca bez poruke. Dogovoreni brak* Dražena Prčića opisao je Robert G. Tilly koji je autor još dvaju prikaza: Zvonko Sarić, *Povjeruj u vlastitu smrt* i Vojislav Sekelj, *Životopis jedne sjene*. Mirko Ćurić predstavlja knjigu *Dani Balinta Vujkova – dani hrvatske knjige i riječi (Zbornik radova 2013. – 2014.)*, Zlatko Romić *Svjetla starih fotografija*, a Dragan Muharem piše o knjizi sabranih pjesama Alekse Kokića *U sjenama ravnice*. Klara Dulić piše o knjizi za mlade *Školjka koja govori* Miroslava Pendelja, a blok završava Katarina Čeliković prikazom prve knjige poezije Katarine Firanj *Žagor iz opaklje*.

Dvobroj *Nove riječi* završava rubrikom „Kulturni dokumentarij“ u kojoj je Bernadica Ivanković zabilježila sve događaje u prostoru kulture hrvatske zajednice u Vojvodini od mjeseca siječnja do studenog 2015.

br. 1-2, proljeće – zima 2016.

Dvobroj za 2016. časopisa za književnost i umjetnost *Nova riječ* donosi bogat sadržaj, a izlazi u sunakladi Zavoda za kulturu vojvođanskih Hrvata i NIU „Hrvatska riječ“. Do sada obimom najveći, časopis na 380 stranica progovara o najrazličitijim temama, kako iz područja književnosti tako i iz drugih umjetnosti, a obogaćen je i grafičkim crtežima Darka Vukovića iz Petrovaradina.

Nova riječ počinje tematom „Izbor proze za djecu i mlade“ u kojem su nakon uvodnog teksta Katarine Čeliković predstavljeni hrvatski pisci iz Vojvodine (Ivan Balenović, Marija Lovrić, Ljubica Kolarić-Dumić, Nedelj-

ka A. Šarčević, Ruža Silađev, Katarina Firanj, Rajko Ljubić, Katarina Čeliković, Ružica Miković-Žigmanov, Blaženka Rudić, Julijana Adamović, Vesna Huska, Marina Balažev i Jasna Crnković). Cjelina „Uvidi u hrvatsku književnost iz Vojvodine u egzilu“ predstavlja dvoje autora biografski, kroz izbor iz njihove proze i kritike koja piše o njihovoj prozi. Riječ je o već afirmiranoj književnici Julijani Adamović, rodom iz Plavne, te o mladom Ivanu Vidaku iz Sombora, koji sada žive i stvaraju u Hrvatskoj.

Recentno hrvatsko pjesništvo predstavlja Delimira Rešickog, najprije kroz pero Nevena Ušumovića, a potom kroz njegovu poeziju i foto-uratke. U izboru i prijevodu Roberta Tillyja u poetskom bloku predstavljeno je „Suvremeno mađarsko pjesništvo u Vojvodini u prijevodu“ (Katalin Ladik, Ottó Tolnai, István Domonkos, Magdolna Danyi, Gábor F. Urbán, István Beszédes, Ottó Fenyvesi i János Sziveri).

U rubrici „Kritička iščitavanja hrvatske književnosti u Vojvodini“ objavljeni su radovi petero autora koji pišu, kako o staroj tako i o aktualnoj književnosti. O starijoj književnoj baštini pišu Mario Šimudvarac „Dva stabla i otkinuta grana: Prostor u romanu Odmetnik Ivana Antunovića“ i Ante Bežen „Josip Jelačić kao pjesnik i njegova pjesma o Nikoli Zrinskom“, a Klara Dulić piše o prozi Miroslava S. Mađera u tekstu pod nazivom „Autopoetičnost kao obilježje poližanrovske proze“. O suvremenoj književnosti pišu s. Kata-

rina Maglica „Povratak Iskonu s. Blaženke Rudić“ i Vlasta Markasović „(Ne) Sklad(a)ni divani Tomislava Žigmanova i teror povijesti“.

„Interpretacije umjetničkih praksi Hrvata u Vojvodini“ tematiziraju glazbenu i likovnu umjetničku baštinu. U povodu 125. obljetnice rođenja Pere Tumbasa Haje, *Nova riječ* predstavlja ovog značajnog glazbenika kroz radove dvoje sudionika Stručne tribine o njegovu životu i djelu u Gradskoj knjižnici Subotica, a u organizaciji Subotičkog tamburaškog orkestra, održane 28. lipnja 2016. godine. Tamara Štricki Seg priredila je sažeti prikaz života i rada Pere Tumbasa Haje (1891. – 1976.), a potom piše o temi „Narodna pjesma u glazbenoj građi Pere Tumbasa Haje“, dok je Vojislav Temunović autor rada „Glazbena tamburaška obitelj Tumbas (Antun, Stipan i Pere)“. Ljubica Vuković Dulić u nastavku predstavlja „Djela hrvatskih kipara u subotičkom muzeju“.

U stalnoj rubrici *Nove riječi* – „Hrvatsko nakladništvo u nultom desetljeću“ Neven Ušumović prikazuje 10 knjiga koje su obilježile 2004. godinu u Hrvatskoj.

Dvobroj *Nove riječi* u rubrici „Čitanja književne produkcije“ donosi četrnaest prikaza književne produkcije Hrvata u Vojvodini. Katarina Čeliković predstavlja tri knjige poezije: *Čaval dus, bumbača, špijodica...* Marka Ivoševa Kuzme na šokačkoj ikavici, *Prepekovo proljeće 2014.* i *Osmijeh u mokrom kaputu* Ljerke Radović. Klara Dulić piše o poeziji sabranoj za susret pučkih pjesnika „Lira naiva“ *Cidi se život – Lira naiva 2014.* i najnovijoj knjizi Tomislava Žigmanova *Minijature vlastitosti*. Kalendar *Subotička Danica za 2015.* i poeziju Miroslava Cakića Tomlekina u knjizi *Salauka* predstavlja Tomislav Žigmanov. O knjizi za djecu Nedeljke A. Šarčević *Sve i svašta da poleti dječja mašta* piše Ivana Petrekanić Sič, a Antonija Huljev predstavlja knjigu kratkih priča na bunjevačkoj ikavici *(Ne)sklad(a)ni divani Tomislava Žigmanova*. Željka Zelić autorica je prikaza zbornika radova *Urbani Šokci 8/9 „Šokci : Bunjevci : Panonija – Europa“*, kao i knjiga *Moja Luca* Ivana Ivkovića Ivandekića i *Prah obiteljske srebrnine* Milovana Mikovića. O romanu Tomislava Ketiga *Damin gambit* piše Zlatko Romić koji je i autor prikaza narodnih pripovjeda *Bečarski poso* koje je zapisao Balint Vujkov.

Dvobroj *Nove riječi* standardno završava rubrikom „Kulturni dokumentarij“ u kojoj je Bernadica Ivanković zabilježila sve događaje u prostoru kulture hrvatske zajednice u Vojvodini od prosinca 2015. do studenog 2016.

br. 1-2, proljeće – zima 2017.

Dvobroj časopisa za književnost i umjetnost *Nova riječ* za 2017. godinu donosi bogat sadržaj, a izlazi u sunakladi Zavoda za kulturu vojvođanskih Hrvata i NIU „Hrvatska riječ“. Časopis na 300 stranica donosi različite teme kako iz područja književnosti tako i iz drugih umjetnosti, a obogaćen je i grafičkim crtežima Darka Vukovića iz Petrovaradina.

Nova riječ počinje lirskim tematom „Sjećanje na bardove hrvatske književnosti u Vojvodini“ posvećenom trojici književnika koji su preminuli tijekom 2017. godine. U spomen na Lazara Merkovića svoj poetski oproštaj piše Matije Molcer, Mirko Kopunović se sti-

hovima oprašta od Vojislava Sekelja, a Tomislav Žigmanov svoje stihove posvećuje Petku Vojniću Purčaru.

U cjelini „Dijalektalna poezija bačkih Hrvata“ zastupljeni su pjesnici svih generacija, oni koji pišu na šokačkoj i bunjevačkoj (i dalmatinskoj) ikavici: Vojislav Sekelj, Milovan Miković, Josip Dumendžić – Meštar, Ivan Andrašić, Željko Šeremešić, Blaženka Rudić, Josipa Dević, Tomislav Žigmanov, Zlatko Gorjanac, Željka Zelić i Anita Đ. Marijanović.

U povodu 50. obljetnice smrti Josipa Andrića, književnika i glazbenika, autora operete *Na vrbi svirala*, prvog glazbenog scenskog djela iz života bačkih Šokaca, čija je partitura izgubljena, časopis u cijelosti objavljuje libreto zahvaljujući trudu velikog zaljubljenika u kulturnu baštinu Zvonimira Pelajića.

Rubrika „Kritička iščitavanja hrvatske književnosti u Vojvodini“ donosi tri rada: Katarina Čeliković piše o epsko-lirskoj pjesmi *Posljednji Zrinski* Ferde Stražimira Kulundžića objavljenoj u kalendaru *Subotička Danica*, a Vladimir Nimčević tematizira zanimljiv odnos dvojice povjesničara s uvidom u prošlost u tekstu „Subotička lasta i novosadski kobac: Doprinosi Petra Pekića i Vase Stajića proučavanju 18. stoljeća u povijesti Subotice“. O lirici pokojnog i nedovoljno poznatog pjesnika, pod naslovom „Žedan u pustari. Hodočasnik Branko Jegić“ piše Lajčo Perušić.

Hrvatsko nakladništvo u 2017. godini obilježio je cijeli niz prijevoda uglednih, štoviše kanonskih pisaca književnosti Mađara u Vojvodini i to u rasponu od Kosztolányija, preko Végela do Sziverija i Fenyvesija. Stalni suradnik časopisa Neven Ušumović u cjelini „Reprezentativni hrvatski prijevodi mađarskih pisaca iz Vojvodine u 2017. godini“ ukratko opisuje na koji su način hrvatski nakladnici predstavili navedene književnike i njihova izdanja.

„Iz povijesti umjetničkih praksi Hrvata u Vojvodini“ temat je posvećen kazališnoj, likovnoj i glazbenoj umjetničkoj baštini. Katarina Dinješ Gros piše tekst „Suvremeno hrvatsko dramsko pismo u subotičkom kulturnom ozračju“, a Dalibor Mergel predstavlja nepoznatog, gotovo zaboravljenog banatskog slikara Franju Radočaja (Starčevo, 29. VII. 1902. – Beograd, 2. III. 1948.) koji svojim radovima zaslužuje mnogo više. Ljubica Vuković Dulić piše o aktualnoj temi „Slamarstvo – prijedlog kandidature za upis na listu nematerijalnog kulturnog nasljeđa Hrvata u Vojvodini/Srbiji“, a slijedi rad Petra Pifata o glazbenom stvaralaštvu Ilije Okrugića Srijemca (prigodom 190. obljetnice rođenja i 120. obljetnice smrti).

Nova riječ se bavi i prinosima obrazovanju na hrvatskom jeziku te u cjelini „Novi autorski udžbenici na hrvatskom jeziku“ predstavlja prve autorske udžbenike za glazbenu kulturu od 1. do 4. razreda pod nazivom *Glazbena škrinjica*. Margareta Uršal piše rad „Didaktičko-metodičke smjernice za realizaciju nastave glazbene kulture od 1. do 4. razreda s osvrtom na *Glazbene škrinjice*“, a Tamara Štricki Seg predstavlja koncepciju udžbenika. Osvrt na udžbenike s primjerima objavljuje Vojislav Temunović.

U stalnoj rubrici „Hrvatsko nakladništvo u nultom desetljeću“ Neven Ušumović prikazuje TOP 10 – romane tiskane u Hrvatskoj 2005. godine.

Dvobroj *Nove riječi* u rubrici „Čitanja književne produkcije“ donosi petnaestak prikaza književne produkcije Hrvata u Vojvodini iz pera Klare Dulić, Zvonka Sarića, Zlatka Romića, Katarine Čeliković, Zoltana Sića, Ane Gaković, Tomislava Žigmanova, Željke Zelić.

Dvobroj *Nove riječi* standardno završava rubrikom „Kulturno-društveni dokumentarij“ u kojoj je Bernadica Ivanković zabilježila sve događaje u prostoru kulture i društva hrvatske zajednice u Vojvodini od prosinca 2016. do studenog 2017.

br. 1-2, proljeće – zima 2018.

Dvobroj časopisa za književnost i umjetnost *Nova riječ* za 2018. godinu donosi bogat sadržaj, a izlazi u sunakladi Zavoda za kulturu vojvođanskih Hrvata i NIU *Hrvatska riječ*. Časopis donosi različite teme kako iz područja književnosti tako i iz drugih umjetnosti, a obogaćen je i grafičkim crtežima Darka Vukovića iz Petrovaradina. Dvobroj časopisa za 2018. godinu donosi priloge razvrstane u nekoliko tematskih cjelina, među kojima su oni posvećeni suvremenoj hrvatskoj književnosti kao i kritičkom iščitavanju hrvatske književnosti u Vojvodini, potom jezično-književnoj i umjetničkoj baštini, ali i teme vezane uz književne doticaje sa susjednim književnostima.

ževne doticaje sa susjednim književnostima.

Aktualni dvobroj otvara tematski pjesnički blok najmlađih hrvatskih pjesnika u Vojvodini, kao što su Jovana Gromović, Vedran Horvacki, Marija Brzić, Nikola Turkalj, Darko Baštovanović i Tatjana Čačić, a potom donosi blok petero dobitnika „Goranove nagrade za najmlađe pjesnike“ koji je priredio Neven Ušumović. On je ujedno autor nove zbirke priča *Zlatna opeklin* koja se predstavlja u sljedećoj cjelini.

„Kritička čitanja hrvatske književnosti u Vojvodini“ – važna je cjelina koju otvara rad Vladimira Nimčevića „Život i djelo Balinta Vujkova s posebnim osvrtom na njegovu monografiju o Blašku Rajiću“ otkrivajući u njemu do sada nepoznate podatke o dvojici velikana koji su obilježili 20. stoljeće u kulturnoj povijesti Hrvata u Vojvodini. O stotoj obljetnici rođenja Jakova Kopilovića u ovoj se cjelini nalazi i rad Klare Dulić o njegovim pjesničkim motivima, a Lajčo Perušić piše o djelu *Salašarske skice* Josipa Temunovića. Ivana Andrić Penava i Zvonimir Pažin predstavljaju srijemskog pjesnika Ivana Bonusa, „pjesnika koji je koračao vizijom vlastita srca“, dok se Darko Baštovanović bavi knjigama Vladimira Bošnjaka *E moj bačo* i *Svršetak vražjeg stoljeća*. O jednom srijemskom pjesniku s prebivalištem u Hrvatskoj piše Marko Tucakov u članku „Krugovi nostalgije u pjesmama Zvonimira Nemeta“.

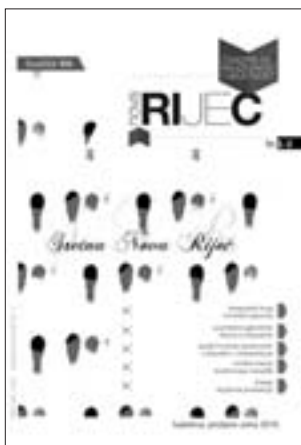
U cjelini „Književno-jezična i umjetnička baština Hrvata u Vojvodini“ vjerni suradnik časopisa Franjo Emanuel Hoško u tekstu „Hrvatski pisac Lovro Bračuljević“ progovara o „starom“ piscu poznatom po važnim jezičnim načelima. O narodnim pripovijetkama koje je skupio Balint Vujkov i banatskim Hrvatima piše Dalibor Mergel, a jezičnoj problematici svoj prinos daje Zlatko Romić u članku pod nazivom „Dijalektalni govor u raljama jezika“. Mario Bara piše i odgovara na zanimljivo pitanje „Što se dogodilo s projektom Biografskog leksikona Hrvata istočnog Srijema?“. „Karikature Ivana Balaževića – Skriveni dio opusa“ rad je Ljubice Vuković Dulić koja otkriva manje poznat umjetnički rad ovog umjetnika.

Stalni suradnik *Nove riječi* Neven Ušumović nastavlja s prikazima hrvatskog nakladništva u nultom desetljeću, ovoga puta u 2006. godini u kojoj urednik konstatira kako se domaća književnost slabo prodaje.

U posebnoj cjelini „Novi autorski udžbenici na hrvatskom jeziku i suvremene nastavne prakse“ prikazani su prvi autorski udžbenici iz „pera“ njihovih suautor(ic)a: Tamare Štricki Seg i Margarete Uršal. Lidija Milanković piše rad na temu „Suradničko učenje, mogućnost primjene u nastavi hrvatskog jezika“.

Stalna rubrika „Čitanja književne produkcije“ donosi sedamnaest prikaza i recenzija knjiga iz aktualne hrvatske književnosti u Vojvodini, o čemu pišu Mirjana Crnković, Davor Bašić Palković, Klara Dulić, Vladimir Nimčević, Milovan Miković, Darko Baštovanović, Tomislav Žigmanov, Zoltan Sič, Katarina Čeliković i Tamara Štricki Seg.

Časopis završava Kulturnim dokumentarijem autorice Bernadice Ivančević, u kojemu se kronologijskim redoslijedom bilježe sva kulturno-društvena događanja u hrvatskoj zajednici u Vojvodini. Lektorica je Katarina Čeliković, a korekturu časopisa uradio je Mirko Kopunović.

br. 1-2, proljeće – zima 2019.

Slijedom uređivačke koncepcije, dvobroj časopisa za književnost i umjetnost *Nova riječ* za 2019., u sunakladi Zavoda za kulturu vojvođanskih Hrvata i NIU „Hrvatska riječ“ na više od 330 stranica donosi raznovrstan sadržaj kroz devet cjelina, a obogaćen je i grafičkim priložima Darka Vukovića iz Petrovaradina.

Prva cjelina „Beogradski krug hrvatskih pjesnika“ predstavlja poeziju sedmero pjesnika, različitih prosedea i generacija koji stvaraju u glavnom gradu Srbije. To su pjesnici: Marko Kljajić, Ljiljana Crnić, Miroslav Pendelj, Danijela Lukinović, Ivan Sokač, Marija Brzić i Zvonimir Franjo Vuk.

Nova riječ nastavlja s praksom prikazivanja književnosti naroda s kojima na ovim prostorima stoljećima živimo. Stoga u tematu „Suvremeno pjesništvo Rusina iz Vojvodine“ prikazuje isječak iz književnosti vojvođanskih Rusina – izbor iz suvremene rusinske poezije, u izboru novinarkе i pjesnikinje Olene Plančak Sakač (četiri autora, dok je uredništvo *Nove riječi* uvrstilo i nju): Irina Hardi Kovačević, Nikola Šanta, Olena Plančak-Sakač, Tamara Hrin Rončević i Saša Sabadoš.

Stalni suradnik *Nove riječi* Neven Ušumović prikazuje Međunarodne pogranične susrete „Forum Tomizza“ u istoimenoj cjelini, čija je dvadeseta obljetnica proslavljena 2019. godine u Umagu, Kopru, Trstu i Puli. Riječ je o manifestaciji koja je započela kao književno-znanstveni skup posvećen talijanskom i istarskom piscu Fulviju Tomizzi (Materada kraj Umaga, 1935. – Trst 1999.) da bi se tijekom godina razvila u dijaloški prostor za aktualne i povijesne društvene probleme suživota u Istri i široj regiji. Kako ova manifestacija posebnu pozornost posvećuje autorima i djelima koji doprinose razvoju tolerancije, nude jasne perspektive za razumijevanje manjinskog kulturnog položaja, te potiču suosjećajnost za Drugog i za socijalno ugrožene i isključene, na „Forumu Tomizza“ sudjelovao je i niz intelektualaca iz Srbije. Ovdje se nalaze dva teksta koje potpisuju Milan Rakovac i Neven Ušumović.

U poglavlju „Građa hrvatske književnosti u Vojvodini i interpretacije“ časopis objavljuje tri značajna rada u kojima se obrađuje i interpretira starija hrvatska književnost, od nepoznatih zapisa bećaraca i bunjevačkih narodnih pjesama do nepoznatih činjenica iz života Matije Evetovića. Josip Dumenđić je skupio i zapisao u svom radu „Bećarce iz sela Bođani“, Vlasta Markasović autorica je teksta „Memorija panonskoga prostora u 'Bunjevačkim narodnim pismama' (1971.) Ive Prčića“, a Vladimir Nimčević piše i otkriva „Mladi pjesnik i ideolog Matija Evetović (1894. – 1972.) – manje poznate činjenice“.

Stalna rubrika „Kritička čitanja književnoga nasljeđa“ donosi šest radova o književnosti Hrvata u Vojvodini. Mirko Ćurić autor je rada „Antun Gustav Matoš kao dramatičar i kao sonetist“, Vlasta Novinc nam piše o srijemskom književniku i prevoditelju u tekstu „Iso Velikanović – Srijemac i Hrvat – povodom 150. godišnjice rođenja“, Marko Tucakov otkriva manje poznatog pjesnika u radu „Kad se pomiješaju vino i stihovi – ukratko o pjesmama Đure Palaića“, Hrvojka Mihanović-Salopek potpisuje prikaz „Sanjam pusti široki šor – O ediciji Izabrana djela Miroslava S. Mađera“, Darko Baštovanović piše o „Doprinosu djela Vojislava Sekelja analitičkoj misli Hrvata u Srbiji“, a temat završava radom Tomislava Žigmanova „Temeljne odrednice i značajke hrvatske književnosti u Vojvodini“.

Nova riječ za 2019. iz pera svog suradnika Lajče Perušića predstavlja u šestom poglavlju „Zavičajnu književnost iz zagrebačkog rakursa“ u tri rada: „Marko Vukov – pobjednik nade“, „Kad se ćutnja raspukne“ i „Kratka priča u Hrvata u Vojvodini – osvrt na knjigu 'Suvremena vojvođansko-hrvatska kratka priča'“.

Nastavljajući predstavljanje „Hrvatskog nakladništva u nultom desetljeću“, priređivač Neven Ušumović opisuje i donosi izbor deset prozних naslova objavljenih u 2007. godini.

Najbogatija je stalna rubrika „Čitanja književne produkcije“ koja je plod i bogate nakladničke djelatnosti Hrvata u Vojvodini (Srbiji) te ovu produkciju čita i opisuje deset suradnika u 26 prikaza knjižnih naslova: Klara Dulić Ševčić, Davor Bašić Palković, Mirjana Crnković, Ivana Petrekanić Sič, Ivana Andrić Penava, Zlatko Romić, Filip Čeliković, Zoltan Sič, Katarina Čeliković i Vojislav Temunović.

Tradicionalno Nova riječ bilježi bogatu godišnju aktivnost u devetoj cjelini „Kulturno-društveni dokumentarij (prosinac 2018. – studeni 2019.)“ koji je zabilježila Bernadica Ivanković.

br. 1-2, proljeće – zima 2020.

U sunakladi Zavoda za kulturu vojvođanskih Hrvata i NIU „Hrvatska riječ“ dvobroj časopisa za književnost i umjetnost *Nova riječ* za 2020. godinu donosi raznolik i bogat sadržaj. I ovaj je dvobroj obogaćen grafičkim prilogima Darka Vukovića iz Petrovaradina. Sadržaj je na 350 stranica podijeljen na devet cjelina u kojima su tekstovi trideset četvero autora, različite dobi, a među njima su i mladi suradnici kojima uredništvo otvara prostor za objavu vlastitih književnih uradaka.

U prvoj cjelini pod nazivom „Duhovna lirika Hrvata u Vojvodini“ nalazi se lirika sedamnaestero pjesnika koja pokazuje široku lepezu duhovne poezije. U ovom su bloku zastupljeni pjesnici: Ljubica Kolarić-Dumić, Lajčo Perušić, Marko Kljajić, Josip Dumendžić – Meštar, Marića Mikrut, Ivan Andrašić, Katarina Čeliković, Mirjana Jaramazović, Ljiljana Žegarac-Tenjović, Željko Šeremešić, Josipa Dević, Blaženka Rudić, Tomislav Žigmanov, Željka Zelić Nedeljković, Anita Đipanov Marijanović, Nevena Mlinko i Darko Baštovanović.

Nova riječ nastavlja s praksom prikazivanja književnosti naroda s kojima na ovim prostorima stoljećima živimo. Stoga u tematu „Književnosti u prijevodu“ donosi „Suvremeno pjesništvo Slovaka iz Vojvodine“ prikazujući isječak iz književnosti vojvođanskih Slovaka – u izboru pjesnikinje Zdenke Valent Belić. Tako čitamo pjesme koje potpisuju pjesnikinje i pjesnici: Vjera Benkova, Mihael Đuga, Martin Prebuđila, Ladislav Čani, Katarina Hric i Zdenka Valent Belić. U ovom je bloku stalni suradnik *Nove riječi* Neven Ušumović u tekstu „Junak literarne sekcije“ prikazao slavnog Subotičanina Dezsőa Kosztolányija (1885. – 1936.) i njegovu knjigu proze *Kornél Esti*.

U stalnoj rubrici „Kritička iščitavanja hrvatske književnosti u Vojvodini“ zastupljeni su radovi Vladimira Nimčevića („Fruškogorski kružok i petrova-

radinski *Fruškogorac*“), Klare Dulić Ševčić („Aleksa Kokić danas i zašto mu dugujemo sjećanje“), Lajče Perušića (tekstovi: „Matija Dulić i Marga Stipić – Žene književnice starije generacije u Hrvata u Bačkoj“, te o knjigama proze Mirka Kopunovića i Ruže Silađev), Nevena Ušumovića („Naježena naelektrizirana Bačka – Ivan Vidak: *Radio Siga*“) te Darka Baštovanovića („Sonet u recentnom pjesništvu Hrvata u Vojvodini u 20. i 21. stoljeću“).

U cjelini „Građa hrvatske književnosti u Vojvodini i interpretacije“ časopis objavljuje rad Vladimira Nimčevića pod nazivom „Život i djelo Matije Evetovića od 1925. do 1941.“.

Peta cjelina pod nazivom „Obrade i interpretacije umjetničkih praksi“ donosi rad Nevene Mlinko i Darka Baštovanovića „Kazalište u Subotici u izabranim teatrološkim radovima Josipa Buljovčića i Milovana Mikovića“ te Mirka Ćurića „Na rubu svega, a tako velika i važna – Olga Šram: *Ćilika Dulić Kasiba*“.

Zanimljiv je blok „Kulturna baština Hrvata u Banatu“ u kojem mladi suradnik Zavoda Dalibor Mergel prikazuje starčevačke Hrvate i proces mađarizacije u Austro-Ugarskoj, a Aleksandar Skenderović piše o Balintu Vujkovu i karaševskim Hrvatima.

Nastavljajući predstavljanje „Hrvatskog nakladništva u nultom desetljeću“, priređivač Neven Ušumović opisuje i donosi izbor deset prozних naslova objavljenih u 2008. godini.

Stalna rubrika „Čitanja književne produkcije“ donosi šesnaest prikaza knjiga, koje potpisuje devet suradnika časopisa: Davor Bašić Palković, Vladimir Nimčević, Katarina Čeliković, Zoltan Sič, Spasoje P. Hajduković, Nevena Mlinko, Filip Čeliković, Tomislav Žigmanov i Mirko Ćurić.

Bogatim i sadržajnim „Kulturno-društvenim dokumentarijem“ (prosinac 2019. – studeni 2020.) tradicionalno završava dvobroj *Nove riječi* za 2020., a rad je stalne suradnice Bernadice Ivanković. Lektorice su Katarina Čeliković i Ivana Petrekanić Sič, a korekturu časopisa uradio je Mirko Kopunović.

br. 1 – 2, proljeće – zima 2021.

Dvobroj časopisa za književnost i umjetnost *Nova riječ* 1-2 za 2021. godinu na blizu tristo stranica donosi priloge razvrstane u osam tematskih cjelina.

Aktualni dvobroj počinje tematom „Kratka priča Hrvata u Vojvodini“ i uvodnim tekstom glavnog i odgovornog urednika Tomislava Žigmanova u kojem ističe kako je kratka priča u književnosti vojvođanskih Hrvata relativno podzastupljen književni žanr, koji tek u posljednje vrijeme očituje svoj, kako brojem tako i autorima, bogatiji život. U časopisu je reprezentativni izbor kratkih priča osmero autora među kojima su Ljubica Kolarić-Du-

mić, Lajčo Perušić, Mirko Kopunović, Tomislav Žigmanov, Neven Ušumović, Zvonko Sarić, Ivan Vidak i Igor Grbić.

Nova riječ nastavlja praksu prijevoda manjinskih vojvođanskih pjesnika te u ovom dvobroju donosi poeziju suvremenih rumunjskih pjesnika u izboru Ioana Babe. Predstavljeni su pjesnici koji pišu na rumunjskom, a ovdje ih čitamo na hrvatskom jeziku, među njima su Ioan Baba (Joan Baba), Vasile Barbu, Eugenia Bălteanu (Euđenija Balteanu), Nicu Ciobanu (Niku Čobanu), Ratcu Golešin / Ratku Golešn (Ratomir Marković), Ionela Mengher (Jonela Menger), Antonela Mic (Antonela Mik), Valentin Mic (Valentin Mik), Aurora Rotariu Planianin (Aurora Rotariu Planjanin) i Mariana Stratulat (Marijana Stratulat). Neven Ušumović autor je dvaju tekstova kojima se proširuje upoznavanje mađarske književnosti. Prvi je rad prikaz knjige Franciske Čurković-Major „Hrvatski motivi u mađarskoj književnosti“. Riječ je o knjizi ugledne zagrebačke hungarologinje Franciske Čurković-Major, rođene u Bačkoj

Topoli, 1948. godine. U drugom se radu predstavlja Mađarska postjugoslavenska književnica Ildikó Lovas.

U poglavlju „Kritička iščitavanja hrvatske književnosti u Vojvodini“ predstavljeni su radovi kojima se otkrivaju novi podaci o književnosti bačkih Hrvata i vezama s Hrvatskom, o njihovom kulturnom i nacionalno-identitetskom značaju. Ovdje čitamo radove Mirka Ćurića „Prigodnice Ante Evetovića Miroljuba biskupu Josipu Jurju Strossmayeru“, Vladimira Nimčevića „Hrvatski pučki pjesnici iz Vojvodine u *Slobodnom domu*“ i Zlatka Romića „Tri zbirke bajki Balinta Vujkova“.

U cjelini „Građa hrvatske književnosti u Vojvodini“ i interpretacije mladi povjesničar i stalni suradnik časopisa Vladimir Nimčević potpisuje rad „Život i djelo Matije Evetovića od 1945. do 1972.“, treći je ovo nastavak kojim završava pisanje o značajnom kulturnom djelatniku.

Zanimljiv je rad „Tragom uglazbljene lirike Slavka Mađera (1922. – 1946.)“ autorice Tamare Jurkić Sviben iz Zagreba o umjetničkoj vezi pjesnika Slavka Mađera i skladatelja Emila Cossetta koji je inspiraciju našao u najranijem Mađerovom pjesničkom ostvarenju. Rad se nalazi u cjelini „Obrade i interpretacije umjetničkih praksi“.

Stalni suradnik *Nove riječi* Neven Ušumović nastavlja s prikazima hrvatskog nakladništva u nultom desetljeću, ovoga puta s prikazima deset proznih naslova u 2009. godini.

Rubrika *Nove riječi* „Čitanja književne produkcije“ donosi osamnaest prikaza naslova aktualne književne produkcije koje potpisuju Ivana Andrić Penava, Klara Dulić Ševčić, Petar Pifat, Ana Hodak, Tamara Štricki Seg, Sonja Periškić Pejak, Lajčo Perušić, Đuro Vidmarović, Davor Bašić Palković, Nevena Mlinko, Katarina Čeliković, Zlata Vasiljević, Tomislav Žigmanov, Miroljub Kovačić i Đuro Vidmarović.

Nova riječ završava „Kulturno-društvenim dokumentarijem“ (prosinac 2020. – studeni 2021.) koji je zabilježila Bernadica Ivanković.

br. 1 – 2, proljeće – zima 2022.

Dvobroj časopisa za književnost i umjetnost *Nova riječ* 1 – 2 za 2022. godinu na blizu 350 stranica donosi raznolik i bogat sadržaj, obogaćen grafičkim prilozima Darka Vukovića iz Petrovaradina. Deseto godišće *Nove riječi* tematizira kako suvremenu tako i bogatu književnu i umjetničku baštinu uz sudjelovanje brojnih domaćih autora i iz inozemstva.

U prvoj cjelini pod nazivom „Hrvatsko pučko pjesništvo 'Lira naiva'“ Katarina Čeliković piše o pokretu hrvatskih pučkih pjesnika u Vojvodini, uz dvadesetu obljetnicu njegova djelovanja, stavljajući u taj kontekst prvu antologiju hrvatskoga pučkog pjesništva u Srbiji.

Iz suvremene književne produkcije čitamo novu poeziju Jasne Melvinger i dvije nagrađene kratke priče na natječaju hrvatskoga duhovnoga književnog stvaralaštva *Stjepan Kranjčić* autora Tomislava Žigmanova i Lajče Perušića.

Za rubriku „Književna susretanja“ Darko Baštovanović je priredio izbor iz pjesništva dobitnika *Brankove nagrade* u Srbiji u posljednjih deset godina te tako prikazao recentno srpsko pjesništvo (2011. – 2021.).

U ovom dvobroju čitamo o đakovačkom književnom prostoru iz pera Tatjane Ileš, koja piše o imaginaciji panonskog prostora u prozama Adama Rajzla, a Mirko Ćurić u tekstu „Definiranje nepostojećeg konteksta“ piše o *Liturgovim boljim danima*, zbirci pjesama svećenika Luke Vincetića.

U povodu 150. godišnjice rođenja Antuna Gustava Matoša *Nova riječ* donosi rubriku „U susret 150. obljetnici rođenja A. G. Matoša“. Lajčo Perušić u zamišljenom razgovoru s Matošem čitatelja upoznaje sa životom ovoga hrvatskog pjesnika i njegovim stvaranjem te kroz tekst naslovljen „Matoševo sjećanje za budućnost“ ukazuje i na njegovo bunjevačko-šokačko-srijemsko podrijetlo.

Iz građe hrvatske književnosti u Vojvodini čitamo igrokaz Starčevca Miše Brajca *Na Badnje veče* objavljenog u *Seljačkoj prosvjeti*, glasilu Seljačke sloge 1928. u Zagrebu.

Stalna rubrika „Kritička iščitavanja hrvatske književnosti u Vojvodini“ donosi radove Vladimira Nimčevića „Mladi hrvatski književnici između dvaju svjetskih ratova u Subotici“, Dalibora Mergela „Prinosi proučavanju pučkog pjesništva starčevačkih Hrvata u prvoj polovini XX. stoljeća“, a Zlatko Romić javlja se s tekstom „Didino novo ruho“ – Uz ediciju Izabranih djela Balinta Vujkova.

„Tragovi umjetnika“ rubrika je posvećena dvojici vrsnih hrvatskih umjetnika, čije su obljetnice obilježene tijekom 2022. godine. Tatijana Gareljčić svojim tekstom predstavlja utemeljitelja modernog hrvatskog kiparstva Roberta Frangeša Mihanovića rođenog prije 150 godina u Srijemskoj Mitrovici, a Ljubica Vuković Dulić piše o subotičkom slikaru Gustavu Matkoviću o 100. obljetnici rođenja.

„Hrvatska knjiga u 2021. godini“ nova je rubrika kojom se otvara prostor aktualnoj književnoj produkciji u Hrvatskoj i produkciji Hrvata u Srbiji s ciljem predstavljanja književne scene, one koja ima svoj izgrađen sustav i one koja pokazuje vitalnost usprkos nedostatka takvog sustava. Stalni suradnik *Nove riječi* Neven Ušumović piše o aktualnoj književnoj produkciji u Hrvatskoj, a Nevena Baštovanović prikazuje knjišku produkciju Hrvata u Srbiji 2021. – 2022. rađenu za „Dane hrvatske knjige i riječi – dane Balinta Vujkova“ u Subotici 2022.

U cjelini „Čitanja književne produkcije“, *Nova riječ* donosi 25 prikaza knjiga suvremenih književnih i publicističkih naslova. Suradnici časopisa u ovoj rubrici su: Darko Baštovanović, Davor Bašić Palković, Ivana Andrić Penava, Nevena Baštovanović, Klara Dulić Ševčić, Zlata Vasiljević, Sonja Periškić Pejak, Vojislav Temunović, Marko Tucakov, Neven Ušumović, Zoltan Sič, Nela Skenderović, Ljubica Vuković Dulić, Spasoje P. Hajduković i Vladimir Nimčević.

„Kulturno-društveni dokumentarij“ (prosinac 2021. – studeni 2022.) završno je poglavlje *Nove riječi*, koje je tradicionalno zabilježila Bernadica Ivanović.

br. 1 – 2, proljeće – zima 2023.

Dvobroj časopisa za književnost i umjetnost *Nova riječ* 1-2 za 2023. godinu na 350 stranica donosi bogat sadržaj, upotpunjen grafičkim priložima magistra grafičkog dizajna i profesora na Akademiji umjetnosti u Novom Sadu Darka Vukovića.

Jedanaesto godište *Nove riječi* otvara cjelina pod nazivom „Književna kritika” (str. 11-97) u kojoj glavni urednik časopisa Tomislav Žigmanov predstavlja panoramu književne kritike i kritičara u suvremenoj hrvatskoj književnosti u Vojvodini. Ovo poglavlje svojim opsegom zauzima skoro trećinu sadržaja ovogodišnjeg broja časopisa, a nakon uvodnog teksta slijede tekstovi koje potpisuju sljedeći kritičari: Geza Kikić, Lazar Merковиć, Vojislav Sekelj, Milovan Miković, Katarina Čeliković, Zlatko Romić, Zvonko Sarić, Tomislav Žigmanov, Davor Bašić Palković, Ivana Andrić Penava, Nevena Mlinko, Darko Baštovanović, Klara Dulić Ševčić i Vladimir Nimčević.

U cjelini „Nagrađene kratke priče” (str. 101-113) sa natječaja za najbolju neobjavljenu priču nadahnutu djelom Antuna Gustava Matoša ili njegovim životom. Od 46 priča, odabrane su 3 najbolje koje su predstavljene u *Novoj riječi*: „Utjeha kose” autorice Slavice Sarkotić, „Martina svjetla svijeta” Tomislava Žigmanova i pobjednička priča „Ratni izvjestitelj” autora Stjepana Tomaša, potaknuta pričom A. G. Matoša „Moć štampe”.

Nova riječ nastavlja dobru praksu otvaranja prostora i za književnost Hrvata u državama u okruženju, pa tako cjelina „Književna susretanja” (str. 117-137) donosi izbor lirike Društva hrvatskih književnika Herceg-Bosne, među kojima su predstavljeni stihovi Ružice Soldo, Mira Petrovića, Ivana Sivrića, Miljenka Stojića i Jose Živkovića-Soje.

„Građa hrvatske književnosti u Vojvodini“ (str. 141-161) posvećena je 120. obljetnici Martina Robotića, nedovoljno poznatog književnika u rodnoj Vojvodini, o kojem uvodni tekst donosi Goran Pavlović, a potom su ovdje i dva Robotićeva dramska teksta: „Grdenovo carstvo“, pozorišna priča u tri čina, i „Dukati“, šala u jednom činu.

„Kritičko iščitavanje hrvatske književnosti u Vojvodini“ (str. 165-174) donosi rad Vladimira Nimčevića koji piše na temu prosvjete Bunjevaca od 1870. do 1930.

Cjelina „Tragovima umjetnika“ (str. 177-181) posvećena je 20. obljetnici smrti slikara i likovnog pedagoga Stipana Šabića, o čijem životu i djelu piše Branimir Kopilović.

U rubrici „Hrvatska knjiga u 2022. godini“ (str. 185-207) predstavljena je aktualna knjiška produkcija u Hrvatskoj i Srbiji. Stalni suradnik *Nove riječi* Neven Ušumović predstavlja hrvatsku knjigu u 2022. godini, a o „Knjiškoj produkciji Hrvata u Srbiji 2022. – 2023.“ piše Zlata Vasiljević.

U cjelini „Čitanja književne produkcije“ (str. 211-248), *Nova riječ* donosi 21 prikaz knjiga suvremenih književnih i publicističkih naslova. Suradnici časopisa u ovoj rubrici su: Senka Davčik, Darko Baštovanović, Zlatko Romić, Davor Bašić Palković, Katarina Čeliković, Nevena Baštovanović, Ivana Andrić Penava, Tomislav Šovagović, Mirko Čurić, Zoltan Sič, Ljubica Vuković Dulić, Vladimir Nimčević i Zlata Vasiljević.

„Kulturno-društveni dokumentarij (prosinac 2022. – studeni 2023.)“ završno je poglavlje *Nove riječi* (str. 251-322) koje je tradicionalno zabilježila Bernadica Ivanković.

Adresa Uredništva:

Nova riječ, časopis za književnost i umjetnost
Zavod za kulturu vojvođanskih Hrvata
Laze Mamužića 22
24000 Subotica
Tel./fax: +381 (0)24/535-533
e-mail: ured@zkhv.org.rs

Ovaj broj časopisa *Nova riječ* tiskan je uz potporu
Ministarstva kulture i informiranja Republike Srbije,
Središnjeg državnog ureda za Hrvate izvan Republike Hrvatske,
Veleposlanstva Republike Hrvatske u Srbiji
i Pokrajinskog tajništva za kulturu, javno informiranje
i odnose s vjerskim zajednicama.